Tim Severin

EXPEDIȚIA IASON

CĂRȚI REGALE

TIM SEVERIN
Expeditia IASON
Traducere de MARCEL D. GHIBERNEA
EDITURA MERIDIANE
BUCUREŞTI
1989

Tim (Timothy) Severin (n. 25 septembrie 1940, Assam, India) este un explorator, istoric şi scriitor britanic. Severin este cunoscut pentru încercările sale de a reface călătoriile legendare ale personalităţilor istorice. Severin a fost premiat cu Medalia de Aur a *Royal Geographical Society* şi cu Medalia Livingstone a *Royal Scottish Geographical Society*. El a primit *Thomas Cook Travel Book Award* pentru cartea *Expediţia Sindbad* (1982).

Severin a învăţat la *Tonbridge School* şi a studiat geografia şi istoria la *Keble College* din cadrul *Universităţii Oxford*. În 1960, pe când era student, Severin a încercat, împreună cu Stanley Johnson şi Michael de Larrabeiti, să refacă drumul lui Marco Polo pe motocicletă. Încercarea a eşuat din cauza problemelor legate de viză la graniţa cu China.

Ulterior, Severin a recreat o serie de călătorii în scopul de a determina în ce proporţie se bazează legendele pe experienţe reale. Pentru a investiga *legenda lui Brendan*, Severin a cusut 49 de piei de bou, le-a întins pe un cadru de lemn, a făcut rost de un echipaj şi în mai 1976 a început să navigheze de pe coasta de vest a Irlandei. Nava, botezată *Brendan*, a ajuns în Insulele Feroe în iunie şi în Islanda în iulie. *Brendan* a rămas acolo până în mai 1977, când Severin şi echipajul său şi-au continuat drumul spre vest. În mai puţin de două luni, nava a atins ţărmul insulei Terranova. Cartea sa *Expediţia Brendan* (1978) detaliază refacerea călătoriei pe mare a unui călugăr irlandez din Irlanda către Terranova cu un mic currach din piele.

Pentru a investiga *legenda lui Sinbad*, Severin a construit o navă tradiţională arabă cu velele cusute cu sfoară din nuci de cocos şi a navigat din Oman în China (1980-1981). Călătoria, finanţată de sultanul Omanului, Qaboos bin Said, este descrisă în cartea *Expediţia Sindbad*.

Poemul epic *Argonautica* scris de Apollonius din Rhodos în Alexandria în secolul al 3-lea i.Hr., a devenit baza documentara pentru următoarea expediţie Severin. Maestrul constructor de nave **Vasilis Delimitros** din Spetses a construit o replica a unei nave din epoca bronzului, bazat pe un model la scară al navei *Argo*. În 1984, cu douăzeci de vâslaşi voluntari,

Severin a plecat din nordul Greciei, prin Dardanele, a traversat Marea Marmara şi a trecut prin Strâmtoarea Bosfor în Marea Neagră realizând o călătorie de 1500 de mile (2400 km) până în Georgia. De-a lungul expeditiei au identificat multe dintre reperele vizitate de Iason şi Argonauţii lui, şi a găsit o explicaţie plauzibila pentru legenda lânii de aur. Severin a relatat expediţia în volumul *Jason Voyage* (1985). Cu aceeaşi navă, *Argo*, în 1985 realizează un nou voiaj de la Troia la Ithaca, pe urmele lui Ulise, călătorie având ca inspiraţie binecunoscutul poem antic *Odiseea. Calatoria a fost descrisă în volumul Ulysses Voyage (1987)*

Severin a scris şi ficţiune istorică. Seria *Viking*, publicată începând din 2005, se referă la un tânăr aventurier viking care călătoreşte în diferite părţi ale lumii. În 2007 a publicat seria *Aventurile lui Hector Lynch* în care sunt relatate aventurile unui corsar de 17 ani de la sfârşitul secolului al XVII-lea.

1 CĂUTĂRILE

„*Cel care i-a trimis a fost regele Pelias. Oracolul îi prevestise ceva îngrozitor — moartea în urma uneltirilor omului pe care îl va vedea venind din oraş încălţat numai la un picior… N-a trecut mult şi profeţia a început să se împlinească. Iason, trecând râul Anaurus învolburat după topirea zăpezii, şi-a pierdut o sandală, care s-a dus la fundul apei revărsate, pe cealaltă salvându-şi-o din mocirlă. Nu peste mult a apărut în faţa regelui. Şi imediat ce l-a văzut, regele şi-a amintit de oracol şi a hotărât să-l trimită peste mări şi ţări într-o misiune plină de primejdii. Spera că totul se va petrece astfel, fie pe mare, fie pe uscat, încât Iason să nu se mai întoarcă niciodată acasă*”.

Aşa începe prima povestire din literatura occidentală a unei expediţii: povestea lui Iason şi a argonauţilor plecaţi în căutarea lânii de aur. Ea ne istoriseşte despre o galeră mare în care eroi ai vechii Grecii au pornit la drum spre un pământ îndepărtat din răsărit. Acolo, în crengile unui stejar de pe malul unui râu, stătea agăţată o lână sacră de aur, păzită de un şarpe uriaş. Dacă aceşti eroi vor putea aduce acasă lâna, prinţul Iason, omul cu o singură sandală, îşi va recăpăta de la unchiul său vitreg, regele uzurpator Pelias, tronul ce i se cuvine de drept. În drumul lor, aşa spune povestea, eroii au avut de înfruntat tot felul de primejdii au ajuns într-o insulă în care trăiau numai femei care ardeau de nerăbdare să-i facă pe argonauţi soţii lor; un şef de trib barbar i-a provocat la o luptă cu pumnii, cel înfrânt urmând să fie bătut până îşi va fi dat sufletul; groaznicele Stânci Symplegade li s-au

aşezat în cale şi numai prin manevre scurte şi rapide corabia nu a fost făcută ţăndări. Un profet orb, torturat de drăcoaice înaripate, le-a fost călăuză, şi când, în sfârşit, eroii noştri au ajuns în acea ţară îndepărtată, fiica regelui, prinţesa Medeea, s-a îndrăgostit atât de tare de Iason, încât şi-a trădat familia, l-a ajutat să fure lina de aur şi a plecat cu el în Grecia.

Nu e de mirare că o asemenea poveste romantică s-a păstrat de-a lungul secolelor. Homer spunea că, atunci când a început să scrie *Odiseea*, această poveste era deja „pe buzele tuturor”. Poeţi mari, de talia unui Euripide, Eschil sau Sofocle, şi-au luat drept temă pentru piesele lor povestea lui Iason. În secolul al III-lea î.e.n., Apollonius din Rodos, cel ce conducea marea bibliotecă din Alexandria, a scris în stilul clasic grec cea mai completă versiune din cele care s-au păstrat până în zilele noastre.

„Îndemnat de zeul cântului, spunea el, m-am apucat să scriu pentru a cinsti memoria acestor eroi din vechime, care, cu buna lor corabie *Argo*, au vâslit prin strâmtori şi în Marea Neagră, şi printre Stâncile Symplegade[1] în căutarea Lânii de aur.”

După 22 de secole, tovarăşii mei şi cu mine ne-am hotărât să cinstim şi noi pe acei eroi de altădată, dar într-un alt mod. În timp ce Apollonius a însoţit pe argonauţi cu versurile, noi speram să mergem în realitate pe urmele lor. Şi aşa am vâslit pe replica galerei din zilele lui Iason, o galeră cu 20 de vâsle construită după modelul celei de acum 3000 de ani, în căutarea propriei noastre lâni de aur — faptele care stăteau la baza poveştii lui Iason şi a argonauţilor. Pentru călătoria noastră ne-a fost ghid un exemplar al cărţii lui Apollonius, *Argonautica*, înfăşurat bine într-un material plastic, pentru a-l feri de ploaie şi de stropii de apă. Pesimiştii au calculat că, în cazul în care în călătoria noastră nu vom avea vânt favorabil, ar fi trebuit ca fiecare dintre noi să vâslim de un milion de ori pentru ca să ajungem acolo unde ne-am propus.

Galera noastră, noua *Argo*, încânta ochiul. Pentru cercetări, proiectarea şi construcţia ei am consacrat trei ani de eforturi, liniile elegante pe care le priveam acum fiind răsplata fiecărui minut pe care i l-am dăruit. Cu o lungime de 16,5 metri, de la capătul pintenului cu o curioasă formă de bot, până la coada graţios curbată, ea semăna mai mult cu un animal marin decât cu o barcă. De fiecare parte a ei, vâslele se ridicau şi cădeau ca picioarele unui animal uriaş care se târa pe suprafaţa liniştită a mării greceşti de un albastru închis. Doi ochi pictaţi, plasaţi deasupra botului, te priveau fix, nu

prea prietenos, iar drept în vârful pintenului se afla o scobitură, ca o nară, care bolborosea şi sforăia când se umplea cu apă.

— Ce-i acolo? strigă deodată cineva, arătând înspre o parte a bărcii. Parcă ar fi o aripioară a unui peşte mare, poate e un rechin plutind la soare.

— N-am ştiut că în Mediterană ar fi rechini, răspunse o voce.

— Ce facem, Trondur? am strigat de la cârmă, unde mă aflam. Merită o încercare? Un tip cu barba stufoasă, musculos, care stătea printre vâslaţii de pe bănci, dădu din cap în semn de acceptare. Era Trondur Patursson, marinar şi extraordinar artist, cu care am navigat în cele două precedente expediţii; ne cunoşteam atât de bine încât nu mai era necesar să ne spunem prea multe vorbe. „Da!" mormăi el, şi se aplecă să scoată din sacul său de călătorie de sub bancă un cap de harpon. Se strecură apoi înspre prova bărcii şi, după un minut, capul harponului era de-acum înfipt în coada sa de lemn. Trondur, cu arma în mână, îşi alese poziţia şi se fixă bine pe picioare. Parcă era însuşi Poseidon.

— Toată lumea, atenţie! am şoptit atunci. Să vedem ducă putem prinde rechinul să-l băgăm în oală.

Cu o mişcare constantă şi lentă, echipajul a introdus penele vâslelor în apă fără niciun zgomot, pentru a nu alunga vânatul. Mai mult ca oricând, acum, când se punea în mişcare, galera semăna cu un animal marin. Era ca un animal care îşi pândeşte prada.

Am întors uşor fusul cârmei, pemtru ca botul galerei să vireze complet şi să se îndrepte spre triunghiul negru al aripii mari ce apărea şi dispărea încet din apă. Rechinul nu părea să ne fi simţit prezenţa. Puţin neliniştit, încercam să-mi amintesc vechea tehnică a vânătorii de balene despre care citisem. Cum era mai bine oare? Să fi pus echipajul să tragă de câteva ori mai tare la rame, pentru ca apoi să lăsăm corabia să plutească spre rechin cu viteza pe care şi-o luase? Sau să fi vâslit spre el tot timpul, cât mai nevăzuţi, ca hoţii când se apropie de pradă? Prima variantă părea mai logică.

— Vâslele din stânga, încet, continuaţi să vâsliţi, acum vâslele din dreapta.

Vâslaşii din stânga s-au oprit, ţinând ramele nemişcate, din vârful penelor apa picura pe suprafaţa uleioasă, liniştită a mării. Vâslaşii din dreapta au tras puternic de cinci ori, apoi şi-au odihnit şi ei vâslele. Galera înainta lin, cotind spre ţintă. Eram de-acum aproape deasupra rechinului. Puteam să-i văd forma corpului aşa cum era ea sub apă, o namilă pătată, lungă de vreo trei metri, sclipind în semiobscuritate. Rechinul deveni oarecum neliniştit

de prezenţa bărcii şi începu să se îndepărteze. Dar cum umbra galerei a trecut pe deasupra lui, rechinul porni să se afunde pentru a fi în siguranţă, moment în care Trondur aruncă harponul cu o mişcare bruscă.

Lovit! Harponul intră în mare împroşcând apa, oprindu-se deodată; două treimi din coada sa de lemn au rămas afară din apă în poziţie verticală, vârful lui înfigându-se în pielea rechinului. Era ca şi cum harponul se lovise de o grămadă de buşteni. S-a văzut apoi o rafală de stropi de apă în momentul în care rechinul, s-a zvârcolit, încercând să scape. Trondur strânse bine frânghia harponului pentru a nu-l lăsa să iasă din apă. Moment de încleştare. Apoi, harponul, care nu s-a mai văzut o clipă, reveni la suprafaţă, plutind întins pe apă. Cârligul era ţinut bine. Impasibil, Trondur trase frânghia, ridicând harponul în sus pentru a ni-l arăta. Impactul a îndoit vârfui ascuţit al harponului, care acum arăta ca o cange.

— Nu-i bine, spuse Trondur, clătinând din cap în semn că-şi reproşa eşecul. Harponul trebuie să fie mai jos, şi arătă cu mâna că aruncarea armei a fost prea slaba. Pentru a pătrunde suficient de adânc în pielea aspră a rechinului, harponul ar fi trebuit să lovească, mai direct în ţintă.

— Cu toţii am fost cam nepriceputi declară Peter Dobbs; s-a dus micul nostru dejun. Carnea de rechin e foarte gustoasă, dacă o pregăteşti cum trebuie, cu ceapă prăjită.

Peter, Trondur şi alţi doi din echipa galerei — doctorul nostru, Nick Hollis, şi casierul echipajului, Tim Readman — aveau experienţă în acest tip de expediţii. Cu toţii m-au însoţit când, cu replica unei corăbii arabe de comerţ de acum opt secole, am navigat 8000 de mile din Mascat, de la Marea Arabiei, la Canton, în China. În timpul călătoriei noastre de şapte luni, căutând originea poveştilor lui Sindbad Marinarul, tovarăşii mei de pe vas, arabi din Oman, ne-au învăţat cea mai bună reţetă de pregătire a cărnii de rechin, care să completeze şi să varieze meniul nostru de pe navă.

Evident, când s-a pus problema selectării unui echipaj pentru o corabie din vechime care să navigheze pe traseul pe care au mers Iason şi argonauţii, am contactat mai întâi pe foştii mei tovarăşi din expediţiile precedente. Aceştia au fost imediat de acord să mă însoţească. Tim şi Peter şi-au luat concediu fără plată de la serviciu; Nick şi-a aranjat programul la spital în aşa fel încât în timpul verii să fie liber; în ceea ce-l privea pe Trondur, pictor şi sculptor care trăia în insulele Feroe, el nu avea decât să-şi umple rucsacul cu materialul necesar unui artist — ca şi cu cârligele de pescuit şi capetele de harpon — şi să ia drumul Greciei.

Acolo s-au întâlnit cu doi tineri care ajutaseră la construirea galerei: Peter Wheeler, un inginer englez de 26 de ani, care devenise dulgherul corăbiei, şi John Egan, irlandez din districtul Mayo, omul bun la toate în micul şantier unde s-a construit galera şi care în timpul expediţiei a fost unul din cei doi fotografi. Celălalt fotograf, Seth Mortimer, ni s-a alăturat în ultimul moment, şi când l-a văzut pe instructorul care îi învăţa pe noii-veniţi să vâslească, nu i-a venit să-şi creadă ochilor. Mark Richard se răsese în cap, iar numeroasele concursuri de canotaj organizate de-a lungul anilor îi dezvoltaseră într-atât musculatura, încât torsul său devenise asemănător cu acela al campionilor de lupte. Combinaţia dintre chelia lucitoare şi bicepsii bombaţi îi dădeau alura unui păzitor de sclavi dintr-un film de la Hollywood. Cineva care nu-l cunoştea ar fi fost surprins să afle că Mark studiase limbile clasice la Universitatea din Oxford şi că citea cu uşurinţă în latină şi greacă, ceea ce făcea din el omul cel mai potrivit să descurce textul grecesc al Argonauticii.

Împreună cu Mark, pe aceeaşi bancă de vâsle se afla şi un fost rival al său în ale vâslitului, Miles Clark, care concurase pentru Universitatea din Cambridge în întrecerea de canotaj cu Universitatea din Oxford. La prova era omul cel mai important dintre toţi, Peter Moran, bucătarul nostru. După ce a absolvit cursul de cinci ani de pregătire în domeniul hotelier, s-a hotărât să ia un repaus complet înainte de a îmbrăca costumul de culoare închisă al profesiunii sale. Desigur, era foarte, ocupat. Murdar şi gol până la brâu, mânjit de grăsime pe faţa-i veselă, el era şeful unei bucătării minuscule plasată la pic prova galerei, unde, cu un cuptor încălzit cu petrol, trebuia să hrănească 20 de sclavi înfometaţi. Privea perspectiva activităţii sale cu un calm imperturbabil.

— Dacă mă vor ajuta să curăţ zarzavatul şi să-l spăl după aceea, pot spune că echipajul şi cu mine ne vom descurca destul de bine, îmi zise el. Să ştii că nu voi lăsa pe nimeni să se apropie de rezerva de alimente. Altfel ne vor şterpeli din provizii şi nu ne va mai rămâne nimic.

Când te uitai la acest echipaj neînfricat, erai tentat să-l compari cu oamenii din legendara *Argo* plecată în căutarea linii de aur. Lista iniţială a echipajului lui Iason diferă de la text la text, deoarece aproape fiecare oraş din vechea Grecie dorea să aibă onoarea de a fi dat un membru acestei echipe de eroi, astfel că lista finală cu nume apărea ca o înşiruire a tuturor marilor provincii şi oraşe ale Greciei. Totuşi, anumite figuri ieşeau în relief.

Cârmaci, Iason l-a avut pe Tiphys, „un marinar experimentat care simţea când apărea hula în largul mării şi care ştia după soare şi stele când se apropia furtuna şi pe ce vreme o corabie putea să navigheze”. Marinarul de veghe era Linceu, cel cu vederea ageră, care se spunea că vede mai departe şi mai bine decât orice muritor. Dulgherul corăbiei era Argus, care fusese şi meşterul însărcinat cu construirea primei *Argo*, „cea mai frumoasă din toate corăbiile care au înfruntat marea cu vâslele”. Cel mai iute de picior din lume, Euphemus din Taenarum, era şi el în barcă. Se spunea că el călca apele mării cenuşii fără să-şi ude picioarele. Şi apoi, mai erau cei doi gemeni, Castor şi Pollux, primul, un călăreţ de excepţie, celălalt, campionul de lupte al Greciei, un talent util, căci el avea să salveze echipajul de la moarte în timpul expediţiei. Doi membri ai echipajului, Mopsus şi Idmon, erau proroci. Ei puteau să facă profeţii, să prezică viitorul şi să interpreteze ciripitul păsărilor. Calais şi Zetes erau fiii Vântului de Nord, de la care au moştenit puterea să zboare. Voinicul Anceu, îmbrăcat într-o piele de urs, era un vâslaş cu o forţă atât de mare, încât putea să-l egaleze pe cel mai puternic pământean — Hercule însuşi.

A afla cu precizie când şi cum s-a alăturat Hercule argonauţilor depinde de autorul antic care povesteşte legenda; după cum nu este clar cât a rămas el cu eroii plecaţi în expediţie. Dar scriitorii antici nu puteau concepe ca marele erou Hercule să nu fi luat parte la călătoria în căutarea lânii de aur, şi de aceea ei l-au inclus în povestirile lor. De asemenea, în zilele de glorie ale popularităţii sale, maestrului muzicii, Orâeu, i s-a încredinţat un rol de seamă în acest proiect. Cântând din lira sa, Orfeu dădea ritmul vâslelor. Muzica sa potolea furtunile şi-i calma pe vâslaşi când se certau între ei; sunetele fermecate ale cântecelor sale atrăgeau peştii la suprafaţa mării unde se zbenguiau în siajul corăbiei.

Povestea lui Iason şi drumul făcut de acesta în căutarea lânii de aur mă fascinase de multă vreme. Ca cei mai mulţi dintre noi, despre Iason am citit pentru prima dată la şcoală, într-o antologie a legendelor greceşti, alături de poveştile despre Tezeu şi Minotaurul, Muncile lui Hercule, ca şi fermecătoarele povestiri despre zeii Olimpului şi intervenţiile lor în viaţa oamenilor din lumea veche a Greciei. Ca istoric al explorărilor însă, studiind marile epopei literare ale călătoriilor, am început să-mi dau seama cât de importantă era povestea lui Iason. Ea deţine o poziţie unică în literatura occidentală, fiind cea mai veche epopee a unei expediţii care a supravieţuit. Datează chiar dinaintea *Odiseei* lui Homer şi — din motive pe

care aveam să le aflu mai târziu — saga argonauţilor descrie întâmplări care, după cum se presupunea, ar fi avut loc spre sfârşitul epocii de bronz, în secolul al XIII-lea î.e.n. Însăşi corabia care i-a purtat pe aceşti eroi, nemuritoarea *Argo*, este prima navă din istorie căreia i s-a dat un nume. Pentru un marinar aceasta înseamnă foarte mult, pentru prima dată o corabie este ceva mai mult decât un obiect plutitor neînsufleţit, un vehicul oarecare. *Argo* este o navă cu un nume, ea poate fi identificată, are propria ei personalitate. Aşa cum spune povestea din vechime, *Argo* putea vorbi cu voce omenească, în anumite momente de răscruce făcându-şi cunoscute opiniile. Chiar şi denumirea de „argonauţi" sau „marinarii de pe *Argo*" provine tot de la corabie. Într-o lume modernă ca a noastră, obişnuită să audă vorbindu-se despre astronauţi, cosmonauţi şi chiar acvanauţi, merită să ne amintim că argonauţii au fost priniii despre care aflăm dintr-o epopee că s-au aventurat la mari depărtări.

Studierea istoriei şi literaturii vechii Grecii a atras de generaţii pe cei mai mari savanţi. Ar fi oare posibil, m-am întrebat, ca aceştia să fi omis ceva în studiile lor despre o atât de importantă expediţie? Mi-am dat seama că era aproape o obrăznicie să revăd eu texte pe care atâţia savanţi mari le studiaseră ani de zile cu cunoştinţele lor enciclopedice. Şi apoi, mai era problema marii vechimi a povestirii despre argonauţi. Teoretic, călătoria a avut loc în vremuri atât de îndepărtate, încât, în mod cert, n-au mai rămas destule date care să ne poată permite retrasarea drumului parcurs. Şi totuşi, când am recitit *Argonautica*, am fost frapat de faptul că, practic, nu a existat nicio deosebire de păreri în ceea ce priveşte geografia legendei. Toţi marii învăţaţi erau de acord că legendara expediţie a pornit din nordul Greciei, mergând până la capătul îndepărtat al răsăritului Mării Negre, până în ţinutul denumit odinioară regatul Colhidei, unde se află azi Gruzia Sovietică.

Doar până la acest punct sunt de acord Savanţii. Anumite autorităţi în materie vedeau în această poveste o pură născocire, un mit plin de farmec inventat pentru a desfăta pe cei ce îl ascultau. Alţi savanţi au preferat teoria potrivit căreia legenda îşi avea izvorul de bază în perioada de sfârşit a epocii bronzului, dar care, în secolele care au urmat, s-a transformat atât de mult, încât ea nu mai putea fi recunoscută. Unii susţin că, deşi încă din vremea lui Homer există anumite aluzii incidentale la Iason şi expediţia sa, totuşi prima versiune completă a poveştii a fost scrisă abia spre mijlocul

secolului al III-lea î.e.n., la aproape 1000 de ani de la întâmplările pe care le descrie.

Un alt curent de gândire afirmă că expediţia era fizic imposibil de realizat. Reprezentanţii acestuia consideră că o corabie din ultima parte a epocii de bronz nu ar fi putut rezista unei călătorii marine de 1500 de mile din Grecia până în Colhida, O astfel de navă primitivă ar fi fost zdrobită sau s-ar fi desfăcut. Şi, mai ales, era total de necrezut că o astfel de corabie ar fi reuşit să treacă prin strâmtoarea Bosfor pentru a intra în Marea Neagră. Potrivit acestor critici, curenţii nefavorabili din Bosfor sunt mult prea puternici pentru ca o galeră ca cea a lui Iason să-i fi putut înfrunta. Pentru a putea vâsli împotriva curenţilor din Bosfor, este necesară o ambarcaţie cu cel puţin 50 de rame, aşezate pe două rânduri, unul deasupra celuilalt. Cei ce se ocupă de istoria maritimă nu deţin nicio mărturie că o corabie de acest tip şi putere ar fi existat înainte de sfârşitul secolului al VIII-lea î.e.n. Drept dovadă, aceştia susţin că, după ce corăbiile respective au fost inventate, a urmat o creştere considerabilă a interesului grecilor pentru Marea Neagră şi pentru înfiinţarea pe coastele ei a numeroase colonii greceşti. Era prematur pentru perioada respectivă, susţin ei, să se poată vorbi de expediţia argonauţilor. Iason şi oamenii săi nu au ajuns niciodată în Colhida, sau dincolo de locul unde se află astăzi oraşul Istanbul în strâmtoarea Bosfor. Nu toţi, însă, au exclus total existenţa unui sâmbure de adevăr. La articolul „Argonauţi", sobrul şi prestigiosul *Oxford Classical Dictionary* scrie că legenda este „… una dintre cele mai vechi epopei greceşti, având probabil la origine un fapt real…"

A fost însă călătoria lui Iason un „fapt real"? Singurul mijloc de a răspunde la această întrebare, cel puţin pentru cei ce se îndoiau, era construirea unei corăbii având structura unei ambarcaţii din vremea aceea, cu care să se încerce vâslirea prin Bosfor împotriva curentului şi apoi să se ajungă, în ea, în Gruzia Sovietică. Dar cu mult timp înainte de a mă fi gândit la un asemenea experiment, a trebuit să verific valoarea textului de bază care vorbea despre Iason — *Argonautica* lui Apollonius. Lectura acestui text m-a liniştit imediat. Autorul lui nu a fost superficial. Apollonius din Rodos era chiar unul dintre cei mai de seamă savanţi ai timpului său. El a studiat sub îndrumarea marelui învăţat Callimachus, fiind numit preceptor al dinastiei Ptolemeilor şi în prestigioasa funcţie de conducător al bibliotecii din Alexandria. Când s-a decis să scrie *Argonautica*, avea acces la cel mai mare centru de învăţătură din lumea antică, la importantele sale colecţii de

suluri de pergament şi arhive. Ştim, de asemenea, că savanţii din vremea aceea au examinat cu atenţie *Argonautica* şi s-au grăbit să-i corecteze greşelile şi să-i completeze omisiunile. Într-adevăr, se menţionează că Apollonius a scris la început o versiune mult mai lungă a *Argonauticii*, care a fost însă atât de aspru criticată, încât el şi-a retras lucrarea şi a plecat din Alexandria pentru câţiva ani în vederea refacerii şi prescurtării ei. Această versiune revăzută a fost acceptată de către comunitatea savanţilor contemporani lui şi, chiar dacă importanţa sa de atunci era diferită de cea din era modernă, nu există nicio îndoială că *Argonautica* lui Apollonius, aşa cum a supravieţuit ea, este o lucrare de un înalt nivel ştiinţific, scrisă de un om învăţat, care şi-a propus să istorisească povestea lui Iason şi a argonauţilor pe baza rezultatelor cercetărilor sale, folosind cele mai valoroase izvoare din vremea sa.

Aşadar, dacă acest text reprezenta o bună bază pentru o nouă expediţie a argonauţilor, ce se ştia însă despre navele din vremea aceea? Mai precis, era posibil să se adune date suficiente pentru a se putea construi din nou o corabie exact de tipul celor din secolul al XIII-lea î.e.n.? Evident, în epoca bronzului erau folosite în partea de est a Mării Mediterane tot felul de nave — corăbii de transport, de coastă, corăbii care operau în apele Ciprului şi ale ţărilor din Orientul Apropiat, ca şi ale insulei Creta şi ale Greciei, corăbii cu vâsle sau cu pânze, corăbii de luptă. Şi, probabil, fiecare tip de corabie se deosebea de la regiune la regiune, în funcţie de locul în care fusese construită şi de materialul folosit. Corabia lui Iason, aşa cum este ea descrisă în toate manuscrisele, era o galeră şi constituia, în mod cert, opţiunea cea mai logică pentru o corabie care pleca într-o expediţie în care trebuia să-şi croiască drum prin locuri nu prea ospitaliere. Numai o galeră putea să cuprindă un număr suficient de războinici care să angajeze ceea ce se putea dovedi până la urmă o luptă de jefuire a lânii de aur, dacă cel ce o avea în grijă, regele Colhidei, nu ar fi vrut să le-o dea de bunăvoie.

Datorită cercetărilor neobosite ale istoricilor maritimi din cursul ultimilor 20 de ani, s-a strâns un vast material informativ despre corăbiile greceşti din antichitate, din care se poate trage concluzia că galerele Greciei nu au apărut deodată, ca o nouă invenţie. Ca şi corăbiile vikingilor, ele au evoluat treptat de-a lungul veacurilor. Astăzi cunoaştem modul în care s-au dezvoltat corăbiile vikingilor — care în anumite privinţe se aseamănă cu galerele greceşti — într-o perioadă de 1300 de ani, şi, într-adevăr, se constată că modificările în ceea ce priveşte forma şi construcţia lor s-au

produs foarte lent. Avem toate motivele să credem că galerele greceşti au trecut şi ele prin acelaşi proces conservator. Adunând şi punând cap la cap toate datele, speram că va fi posibil să ajung la o navă reprezentativă pentru epoca lui Iason, o galeră din ultima parte a epocii de bronz.

Aşa cum se afirmă în *Argonautica*, galera a fost construită pe o plajă din apropierea oraşului Iolcos, azi Volos, care era capitala familiei regale a lui Iason. Aici am avut un noroc neaşteptat. Am aflat că cel mai vechi desen care s-a păstrat reprezentând o galeră grecească se afla pe unele cioburi de vase vechi găsite cu prilejul săpăturilor făcute chiar la Volos. Vasele erau sfărâmate, cioburile fiind foarte mici, însă arheologii care le-au găsit au reuşit să le reconstituie piesă cu piesă, ca într-un joc de cuburi, umplând crăpăturile pentru a obţine desenul unei corăbii. Era o schiţă mică modestă, dar deosebit de valoroasă, deoarece ea demonstra că încă din secolul al XVI-lea î.e.n., perioadă din care proveneau cioburile, şi câteva secole înainte de Iason, corăbiile greceşti aveau deja pintenul în formă de cioc, pupa curbată în sus, iar lopata pentru cârmă montată într-o parte. Desenele unor corăbii de mai târziu, datând din secolul al VII-lea până în secolul al IV-lea î.e.n., dădeau mult mai multe detalii tehnice, cum ar fi, de exemplu, modul în care sunt întinse pânzele şi cum sunt controlate ele.

Dar cât de mare ar trebui să fie galera? Corabia *Argo* a lui Iason era cunoscută ca cea mai mare şi cea mai frumoasă din timpul sau, dar nu s-a spus niciodată nimic despre mărimea ei. Potrivit unor date, în ea încăpeau între 30 şi 50 de oameni, sau poate chiar mai mulţi, deşi nu toţi erau, neapărat, vâslaşi. Vechile corăbii cu vâsle nu se măsurau după lungime, ci după numărul ramelor. Din poemele lui Homer reieşea că existau trei mărimi — galere de 20, de 30 şi de 50 de vâsle. Mi-am dat seama imediat că era imposibil să construim o galeră de 50 de vâsle.

Pur şi simplu nu-mi puteam permite să construiesc o navă atât de mare, şi, în plus, unde aş fi găsit 50 de vâslaşi? Pe de altă parte, dacă o expediţie în împărăţia lânii de aur ar fi reuşit într-o corabie de cea mai mică dimensiune — după ce a trecut şi prin Bosfor — experienţa mea ar fi fost cu atât mai convingătoare. Dacă se va putea ajunge în Gruzia Sovietică într-o galeră cu 20 de vâsle, atunci pentru Iason ar fi fost mult mai uşor într-o corabie mai mare. Mi-a apărut astfel clar că nava pe care trebuia s-o aleg era o umilă galeră cu 20 de vâsle. Acest tip de ambarcaţie apare frecvent în vechile manuscrise, căci era corabia bună la toate a flotei greceşti, servind ca vas de recunoaştere, de escortă şi vas curier. Cu o asemenea galeră cu 20

de vâsle a plecat şi Telemah, fiul lui Ulise, să afle câte ceva de la regele din Pylos despre soarta tatălui său dispărut; şi aceasta se întâmpla doar la o generaţie după expediţia lui Iason. Dacă aş putea să construiesc o galeră cu 20 de vâsle, aş realiza o navă reprezentativă pentru epoca respectivă. Cu o asemenea galeră, ar fi posibil ca un echipaj curajos de vâslaşi să poată merge pe urmele lui Iason şi ale argonauţilor săi.

Ştiam cui să-i cer să-mi facă proiectul galerei. Colin Mudie, constructor de nave, îmi proiectase deja două corăbii antice. De pe planşeta sa au ieşit specificaţiile tehnice pentru *Sohar*, corabia comercială arabă din secolul al VIII-lea, făcută din scânduri prinse una de alta cu frânghie de cocos, cu care am realizat Expediţia Sindbad. Înainte de aceasta, în 1976—77, măiestria lui Colin produsese specificaţiile tehnice pentru corabia din piele *Brendan*, în care, împreună cu trei prieteni, am realizat primejdioasa traversare a Atlanticului de Nord pe lângă Islanda, pentru a verifica dacă, aproape cu o mie de ani înaintea lui Columb, călugării irlandezi ar fi putut să ajungă pe pământul Lumii Noi.

Când i-am telefonat lui Colin şi i-am spus că m-am gândit să construiesc o veche galeră greacă, nu a părut deloc surprins. „Vino pe la mine, îmi spuse el, să vedem ce se pote face”. După o săptămână, mă aflam în biroul lui, vorbindu-i despre ideea mea de a organiza o expediţie pe urmele argonauţilor, dar dându-mi seama în acelaşi timp că-l puneam din nou la o treabă extrem de complicată. Ca să transforme noianul dezordonat de date pe care le aveam într-o formă concretă de corabie, Colin m-a supus unui adevărat interogatoriu referitor la numărul oamenilor care vor fi la bord şi la perioada expediţiei, îşi vor petrece nopţile pe mare sau vor acosta totdeauna în amurg? În, acest ultim caz, cum vor fi plajele pe care vor debarca? Care era unghiul lor de înclinaţie? În ce anotimp al anului vom călători? Ce fel de lemn foloseau anticii la construirea bărcilor lor şi dacă mai există el astăzi? În caz afirmativ, de ce lungime şi calitate? În decursul întregii expediţii, cât timp cred eu că vom vâsli şi cât timp ne vom folosi de pânze?

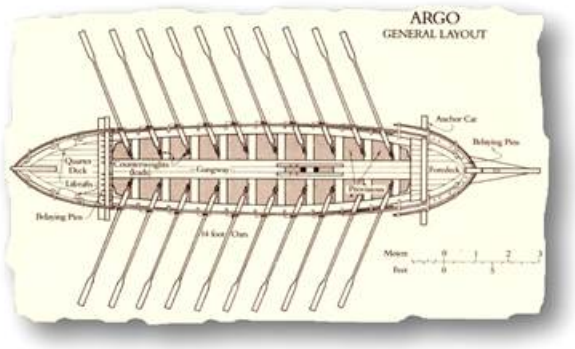

Am răspuns acestui bombardament de întrebări cât am putut mai bine, în tot acest timp creionul lui Colin zburdând pur şi simplu pe carnetul de note. Am ştiut imediat, după ardoarea şi rapiditatea cu care îmi punea întrebările, că acesta era exact tipul de proiect de care lui şi soţiei sale, Rosemary, le-ar fi plăcut să se ocupe în afara activităţii lor obişnuite de proiectare. Iar dacă în cercetările mele aş fi omis ceva, Colin şi Rosemary ar fi completat din documentaţia pe care o aveau, folosind acea admirabilă combinaţie de erudiţie şi dibăcie caracteristică muncii lor. Condeiul lui Colin, care acum lua note, va creiona în curând mici schiţe, apoi desene preliminare şi, în sfârşit, planurile tehnice ale unei galere de 20 de vâsle, umplând un gol de trei milenii. Când am plecat de la ei, abordasem deja probleme deosebite, cum ar fi de ce vechii greci au împărţit *cotul olimpic*[2] în *lăţimi de 24 de degete*[3], câtă energie foloseşte un om care vâsleşte în acelaşi ritm timp de opt ore fără întrerupere, şi dacă nu cumva constructorii de corăbii din vechea Grecie dădeau formă scândurilor încovoind înspre pământ arborii netăiaţi şi legându-i cu frânghii, pentru a creşte în aşa fel încât să se realizeze natural curburile de care aveau nevoie. Şedinţele de lucru pe care le aveam cu Colin şi Rosemary în legătură cu proiectul erau întotdeauna prilejuri de relaxare, iar rapiditatea cu care Colin a realizat un studiu de proiect preliminar mi-a dovedit cât de mare a fost interesul pe care i l-au trezit problemele construcţiei.

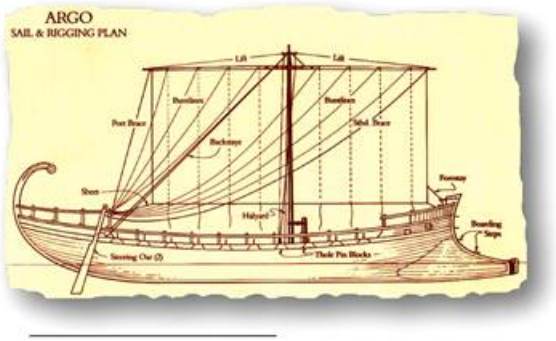

— Totul merge foarte bine, mi-a spus în următoarea convorbire telefonică pe care am avut-o cu el. Totul pare să se potrivească. O soluţie mă duce automat la o alta.

— Ce spui despre construcţia propriu-zisă? l-am întrebat cu emoţie. Va fi greu să construim corabia?

— Eh, asta depinde de marangozul pe care-l vei găsi. Oricum, aceasta va fi cea mai sofisticată dintre cele trei corăbii istorice ale tale. Dar în definitiv, adăugă el râzând satisfăcut, cu cât o corabie este mai greu de făcut, cu atât merge mai bine atunci când o dai la apă.

După două saptămâni mi-a trimis un desen al viitoarei mele corăbii. „Galera de 20 de vâsle pentru dl Tim Severin", stătea scris deasupra schiţei. „Studiu de desen preliminar. Desen nr. 365.1." Pe o plajă uşor înclinată era o galeră lungă de 16.5 m, cu traverse de aproape 3 m, cu bănci pentru 20 de vâslaşi şi cu pintenul de la prova cu o expresie elegantă, pe care Colin l-a desenat deasupra corăbiei într-un medalion.

— Arată desenul acesta meşterului tău constructor şi vezi ce zice el, îmi spuse Colin, atunci când l-am felicitat. Şi-apoi vom vedea ce modificări crede el că ar trebui făcute.

Problema era, însă, că eu încă nu găsisem un constructor potrivit şi n-aveam nici cea mai mică idee unde să-l caut. Evident, doream să construiesc galera în Grecia. Dar nu i se cere în fiecare zi unui constructor de corăbii să facă o galeră de la sfârşitul epocii de bronz şi ştiam că pentru aşa ceva trebuia să găsesc un om cu totul deosebit. Mi-am dat seama că de ceea ce aveam nevoie urgent era o persoană care ar fi putut, în Grecia, să mă îndrume în direcţia cea bună, cineva care putea să mă sfătuiască unde să caut un meşter constructor de nave tradiţionale care să realizeze o asemenea lucrare cu talent şi imaginaţie, cineva care să mă ajute să negociez, cineva care să-mi recomande cea mai bună metodă de a face aranjamentele

necesare pentru construirea unei corăbii; cineva care să posede un bogat vocabular nautic, atât în limba engleză, cât şi în greacă.

Dar unde să găsesc un asemenea exemplu de perfecţiune? Într-un moment de inspiraţie, mi-a venit ideea că locul cel mai potrivit în care aş putea să încep să caut era *Expoziţia Nautică Internaţională* anuală de la Londra, din perioada imediat următoare Anului Nou, care cuprindea întotdeauna standuri ale firmelor de navlosire care închiriau iahturi în timpul verii turiştilor de pe coastele Greciei. Poate întrebând în dreapta şi-n stânga, voi putea să aflu numele cuiva, vreun căpitan de navă charter sau poate vreun proprietar grec de iaht care cunoştea bine acest domeniu al construcţiei de nave şi care ar fi putut să-mi dea un sfat.

Desigur, nu mă aşteptam să găsesc la Expoziţia Nautică acea persoană perfectă. Şi totuşi, la primul stand de firmă charter, când am explicat ce caut,. Fata care servea drept ghid s-a luminat deodată la faţă şi mi-a spus:

— Oh, de ce nu vorbiţi cu John Vas?

— John şi mai cum? am întrebat.

— Mă tem că nu ştiu exact numele lui de familie. E greu de pronunţat şi de aceea toţi îi spun, pe scurt, John Vas. Locuieşte în Atena şi ne ajută în orice problemă legată de închirierea navelor noastre acolo. El vine totdeauna la Londra cu ocazia *Expoziţiei Nautice*.

Şi acum e pe aici. L-am văzut acum câteva minute prin apropierea standului. Dacă aşteptaţi puţin, voi încerca să-l găsesc.

După cinci minute, eram prezentat unui bărbat solid, cu o înfăţişare foarte gravă, în jurul vârstei de 60 de ani, care vorbea impecabil engleza, cu o voce de bas, pronunţând încet cuvintele. De fapt, cu o bluză sport albastru închis, pantaloni de flanelă gri, pantofi de sport şi o eşarfă în jurul gâtului, John Vasmadjides putea fi uşor luat drept englez. Peste 32 de ani a lucrat pentru compania British Airways şi predecesorii ei la aeroportul din Atena, fiind numit în cele din urmă directorul agenţiei acesteia. Recent, el se pensionase, dedicându-se pasiunii sale adevărate, navigaţia şi tot ce era legat de nave. Presupun că în lunga sa activitate profesională s-a confruntat cu tot felul de situaţii critice.

— Călători iritaţi şi supăraţi pentru că au pierdut avionul, sau pentru că li s-a rătăcit bagajul, sau şi-au pierdut biletul de avion, sau pentru că zborul şi-a schimbat ruta. În oricare din aceste situaţii delicate John trebuie să fi fost extraordinar. N-am întâlnit niciodată pe cineva care să fi avut mai mult tact în a-i calma pe cei din jurul lui. În parte, aceasta se datora staturii sale, căci

John era un tip solid şi impozant, dar în acelaşi timp şi comportării sale îndatoritoare şi cumpătate. Pentru John nicio problemă nu era de nesoluţionat, nicio povestire nu era prea lungă pentru a o asculta, nicio situaţie prea dificilă pentru a nu o putea rezolva. Mişcările sale lente dădeau o impresie total înşelătoare, în realitate, el rezolva lucrurile foarte repede, apelând la ajutorul unui larg cerc de prieteni şi la uriaşa sa experienţă.

De la prima discuţie cu el, John mi-a lăsat impresia că fie îi cunoştea pe toţi constructorii de nave vechi, de corăbii cu pânze, negustorii care aprovizionau vapoarele şi comandanţii de port din Grecia, fie că ştia cel puţin cum să iei contact cu aceştia. S-a oferit imediat să-mi dea tot ajutorul de care era în stare. Urma să iau legătura cu el de îndată ce ajungeam în Grecia în căutarea unui şantier naval, pentru a-mi indica încotro să mă îndrept. Timp de un an şi jumătate de activitate febrilă, construind şi testând copia autentică a unei galere vechi de 3 000 de ani într-o întrecere cu timpul, John avea să se dovedească indispensabil. Datorită abilităţii sale de a rezolva toate problemele, prieteniei sale tipice unui unchi de treabă, ca şi răbdării sale, el a fost poreclit „Unchiul John”. Dacă vreun membru al echipajului avea vreodată vreo problemă în Grecia, sau avea nevoie de vreun sfat, reacţia naturală era „De ce nu te duci la Unchiul John să-l întrebi dacă te poate ajuta?”. În cursul aceleiaşi luni, înarmat cu o hartă a Greciei şi cu desenul galerei făcut de Colin, m-am instalat într-o maşină închiriată pentru a vizita şantierele navale tradiţionale din Grecia pe care Unchiul John mi le sugerase.

Era tare frig, lanţul central de munţi fiind acoperit de o zăpadă groasă, şi foarte curând, neputând găsi ce căutam, am început să mă descurajez. Lista Unchiului John cu posibile şantiere era extrem de mică, locurile în care acestea erau plasate părând a fi răspândite pe întreaga suprafaţă a peninsulei greceşti. Ore în şir a trebuit să merg pe drumuri mărginaşe care degenerau în drumuri cu hârtoape şi se terminau pe nişte plaje reci, unde erau împrăştiate carcase vechi de corăbii putrezite şi bărci trase pe ţărm pentru reparaţiile de iarnă. Am aflat de îndată că numai proprietarul şantierului avea competenţa să-mi răspundă la întrebări, căci meşterii constructori nu stăteau de vorbă cu străinii. Proprietarul, însă, ori era absent, ori era pe jumătate îngropat în măruntaiele unei corăbii ce trebuia reparată. În acest din urmă caz, desigur că nu-i plăcea să fie întrerupt de un străin care îi vorbea în mod absurd despre construirea unei bărci din epoca târzie a bronzului. Chiar atunci când reuşeam să-l ademenesc pe proprietar să iasă

din fundul calei şi să asculte propunerea mea, conversaţia avea loc de obicei la aproximativ 2 metri de ferăstrăul electric, al cărui zgomot făcea o discuţie mai specială aproape imposibilă, mai ales atunci când avea loc într-un amestec de greacă şi engleză, la care se adăugau interjecţiile confuze ale unor spectatori.

Am vizitat vreo zece şantiere de acest fel din provincie, călătorind de la un capăt la celălalt al Greciei continentale, ca şi prin cele mai apropiate insule. Am fost însă mereu dezamăgit. Unchiul John m-a dus chiar şi la un uriaş şantier naval de la Pireu, unde era posibil să mai fi existat vreo doi constructori de corăbii din lemn. Atelierele lor erau înghesuite între nişte grămezi de carcase de corăbii condamnate a fi făcute bucăţele într-un zgomot asurzitor de ciocane, zăngăneală şi şuierat al aparatelor de sudură. Tot ce am văzut îmi demonstra că în Grecia construcţia de corăbii vechi era pe cale de dispariţie. Se mai făceau mici bărci pescăreşti, dar constructorii lor erau de obicei pescari particulari sau dulgheri entuziaşti ce lucrau cu ziua. Constructori profesionişti de corăbii care lucrau în lemn erau numai câţiva. În toate şantierele se executau numai reparaţii, nu şi corăbii noi. Pretutindeni auzeam aceleaşi motive — lipsa unui lemn corespunzător, absenţa unor cereri pentru construirea unor bărci tradiţionale, meşteşugari ieşiţi la pensie sau mutaţi în posturi mai bune. Uneori desfăceam desenul lui Colin reprezentând eleganta galeră şi întrebam dacă o astfel de barcă poate fi construită. Reacţia era negativă, exprimată cu uimire sau cu o totală consternare. De ce naiba vreau o astfel de navă ciudată? Are aceasta vreo legătură cu turismul? întrebau unii mai isteţi. Atunci când menţionam posibilitatea de a naviga cu ea prin Marea Neagră, fără motor, oamenii clătinau din cap la o asemenea idee năstruşnică. Ce sens avea? Cu câţi bani ar trebui să plătesc pe vâslaşi?

O licărire de speranţă mi-a apărut de-abia în apropiere de Volos, unde corabia lui Iason fusese construită cu lemn de pe muntele Pelion care, de la înălţimea sa, domina oraşul. Acolo, un constructor de corăbii aruncă o privire pe desenul meu şi spuse calm „A, vreţi să construiţi o corabie *Argo!”* ca şi când i-aş fi cerut să construiască o bărcuţă de toate zilele. Spre norocul meu, vorbea puţin germana şi am putut să-i explic, nu fără dificultăţi însă, detaliile construcţiei şi dimensiunile galerei. Dar când l-am întrebat dacă şantierul respectiv putea să execute o astfel de lucrare, el mi-a răspuns că regretă, dar ar fi foarte greu de obţinut lemnul corespunzător şi nu ar putea să garanteze găsirea unor meşteri cu o experienţă suficientă care

să ducă la bun sfârşit această sarcină în timp util, deoarece era imposibil să calculeze pentru fiecare om orele de lucru cerute pentru o asemenea comandă neobişnuită. La fel ca în cele mai multe şantiere tradiţionale din Grecia, baza activităţii lor o reprezintă repararea vechilor bărci din lemn, nu construirea unora noi.

Abătut, m-am reîntors la Atena spre a-l întâlni pe Unchiul John. Urma să mai stau o singură zi în Grecia, Plănuisem să merg într-o altă insulă, unde, poate, ar fi putut exista un bun constructor de corăbii. A doua zi dimineaţă însă, un vânt puternic a determinat anularea zborului avionului cu care trebuia să plec.

— De ce nu încerci să faci o vizită în insula Spetses să vezi dacă nu cumva găseşti acolo omul de care ai nevoie? mi-a sugerat John. E un drum destul de lung, pentru că toate feriboturile au fost anulate din cauza vremii nefavorabile. Dar dacă mergi cu maşina până la un punct cât mai apropiat de Spetses, poţi lua o barcă cu motor taxi, care să te treacă în insulă, care se află numai la o milă de ţărm. Voi telefona unui prieten de acolo pentru a-mi spune dacă îţi poate recomanda un meşter bun.

Din toată Grecia, Spetses îmi apărea locul cu cele mai puţine şanse de a găsi, un constructor de nave tradiţionale. O ştiam numai ca pe o insulă care devenise renumită, pe la începutul secolului, pentru vilele de vacanţă ale bogătaşilor din Atena. După aceea a venit perioada înfloritoare a turismului. Spetses a fost una din primele insule care au primit avalanşa grupurilor de turişti. Gândindu-mă la alte oraşe pe care le văzusem, acesta nu putea fi decât o urâtă aglomerare de hoteluri şi blocuri din beton, construite în pripă de-a lungul plajelor, cu vechi porturi care au căzut pradă feriboturilor ce revărsau grupuri întregi de excursionişti şi cu pescari care şi-au abandonat năvoadele, pentru a câştiga mai bine ca ghizi în excursiile de o zi.

Prima impresie despre Spetses mi-a confirmat temerile. Când am coborât din barca cu motor în noul port al insulei, mi-au apărut foarte limpede, în acel sfârşit de ianuarie, ravagiile făcute de turism. Obişnuitele şiruri de cafenele din preajma portului erau închise pentru iarnă. Prin geamurile murdare se vedeau, stivuite în grămezi triste sute şi sute de scaune şi mese metalice acoperite cu rogojini, cu picioarele în sus, semănând cu nişte insecte moarte. Afişe făcând reclamă pentru cârnăciori, îngheţată, camere de închiriat, baruri şi plimbări cu barca erau jupuite şi decolorate. Tende sfâşiate atârnau trist în bătaia vântului.

Spetses a fost totuşi cruţată de distrugerea masivă a hotelurilor din beton, centrul oraşului fiind practic neafectat, deşi în dimineaţa aceea străzile sale înguste, întortocheate erau fără viaţă. N-am văzut nicio fiinţă, în afară de două pisici înfometate, ghemuite sub nişte mese de lemn vechi în mica piaţă de peşte. După felul cum arătau coastele lor, puteai să-ţi dai seama că în iarna aceea în Spetses s-a prins extrem de puţin peşte. Conducătorul bărcii cu motor şi-a legat barca de ţărm şi s-a făcut nevăzut, dispărând spre casă, undeva prin străzile, mărginaşe, unde locuitorii, extenuaţi de activitatea intensă dusă cu turiştii într-un amestec de limbi ca în turnul Babel, timp de 18 ore pe zi, în toate cele şapte zile ale săptămânii, în tot cursul sezonului estival, s-au prăbuşit şi hibernează. Părea că totul a fost evacuat din zona respectivă înaintea venirii valurilor fluxului.

Luând-o la stânga, am mers cu greu pe turnul de pe malul mării, despre care John îmi spusese că mă va duce la Vechiul Port, unde şantierele mai lucrau. Trebuia să întreb de un meşter numit Vasilis Delimitros, despre care se spunea că ar fi cel mai bun constructor de nave din Spetses.

Într-adevăr, de îndată ce m-am apropiat de Vechiul Port am început să aud zgomotele specifice ale şantierelor navale — văitatul rabotezelor electrice, loviturile intermitente de ciocan, huruitul burghiurilor şi zgomotul ferăstraielor electrice. După pustietatea şi liniştea din Noul Port, a fost un şoc să găsesc, după colţ, Vechiul Port fremătând de activitate. Totul era plin de zgomot şi mişcare. Meşteşugarii lucrau plini de vioiciune, înfofoliţi pentru a se apăra de vântul rece; mici scutere huruiau de-a lungul cheiului. Cabluri electrice ieşeau şerpuind din casele de peste drum, ajungând la cel puţin 15 nave în diverse stadii de construcţie. Aceste bărci erau împrăştiate alandala prin tot portul, ba pe o porţiune de drum accesibilă, ca şi când ar fi fost nişte maşini parcate obişnuit, ba într-o grădină din faţa casei, sau pe o cărare pietruită care ducea la plaja stâncoasă. O carcasă de corabie ieşea chiar din garajul de la parterul unei case cu rufele întinse la uscat pe balconul de deasupra, cealaltă jumătate a garajului fiind prezentată ca discotecă. Acesta era de departe cel mai activ centru de construcţie a unor nave tradiţionale pe care îl văzusem până atunci în Grecia. Mi s-a părut ceva deosebit ca o asemenea industrie, care în alte părţi era pe cale de dispariţie, să continue să fie înfloritoare în spatele unui important centru turistic.

Lucrătorii mi-au aruncat priviri curioase atunci când, trecând peste grămezile de scânduri şi cabluri electrice, am cerut o informaţie. Unul din

avantajele pe care le oferă o insulă turistică îl constituie faptul că aici mulţi oameni vorbesc engleza.

— Spuneţi-mi, vă rog, unde aş putea să-l găsesc pe Vasilis Delimitros? Privirile lor deveniseră şi mai curioase.

— Mergeţi înainte de-a lungul ţărmului insulei, îmi spuseră ei. Vasilis are ultimul atelier de bărci.

N-aveam cum să nu-l găsesc.

Mai târziu am aflat motivul acelor priviri ciudate. Vasilis avea o reputaţie îngrozitoare, fiind considerat în general ca o persoană arţăgoasă. Foarte independent, el lucra singur şi nu-i plăcea să fie deranjat. Se povestea că, într-o vară, un turist, privind cum Vasilis lucra la o barcă, l-a rugat de trei ori să-i explice la ce anume lucrează. La primele două întrebări I s-a răspuns cu un mormăit; când i s-a repetat pentru a treia oară întrebarea, Vasilis s-a întors spre el şi i-a aruncat ameninţător o privire încruntată, punând în mâinile turistului înmărmurit uneltele sale. „Poftim! Dacă te interesează atât de mult, fă-mi dumneata treaba!” Apoi a bombănit ceva şi a plecat fără să se mai uite înapoi. Cred că ceilalţi meşteri din Vechiul Port se întrebau cum mă va primi Vasilis în acea iarnă pustie, când el se aştepta, pe bună dreptate, să fie lăsat în pace de străinii cicălitori.

În cealaltă parte a Vechiului Port, la marginea unor stânci, am dat de un şopron lipit de o latură a unei alte discoteci. Erau acolo două mici bărci pescăreşti pe jumătate construite, o grămadă de scânduri şi un bărbat scund, foarte ocupat, îmbrăcat în nişte pantaloni de lucru şi un jerseu gros. Se uita încruntat, dar nu la mine, ci la una din bărcile acelea neterminate. S-a repezit la ea cu o teslă, o unealtă semănând cu un ciocan prin care trecea o mică bardă, ca şi cum ar fi urât barca aceea. Şi cum cioplea lemnul cu un fel de răutate, aşchiile zburau în toate părţile.

De fiecare dată când se oprea, se dădea un pas înapoi, lăsându-şi capul într-o parte pentru a vedea ce-a ieşit din mâna lui. Apoi se repezea din nou la atac, cu faţa încruntată, semn al concentrării. Pe cap purta o curioasă pălărie de pâslă gri, murdară, în formă de con, cu pete de ulei pe ea şi, pentru o clipă, mi-a amintit de Rumpelstilzehen[4] din poveştile lui Grimm. Mi-a aruncat o privire scurtă şi apoi m-a ignorat total. Şi în timp ce eu stăteam şi-l priveam, el îşi vedea de lucru ca şi când n-aş fi existat. Se mişca cu o viteză extraordinară şi se vedea că lucrează numai după ochi. Cât l-am privit, am văzut cum mai multe coaste curbate se îmbinau una într-alta, luând o formă armonioasă atunci când meşterul cioplea pentru a reda exact

forma pe care o dorea. Nu ezita nici măcar o secundă, ci netezea scândura cu o serie de lovituri sacadate. Apoi îşi ridica brusc la umăr barda, privind din nou de la distanţă la liniile bărcii.

După ce am urmărit această performanţă de maestru, am plecat să găsesc un interpret, pentru că Unchiul John mă avertizase că era puţin probabil ca Vasilis, care construia bărci de lemn aproape exclusiv pentru pescarii greci, să vorbească ceva engleză. Spre norocul meu, proprietarul discotecii era acasă şi a acceptat să-mi fie interpret. Ne-am îndreptat împreună spre meşterul constructor de bărci.

— Iartă-mă, meştere, i se adresă interpretul meu cu sfială. Acest om ar dori să vorbească cu dumneata pentru câteva minute despre construirea unei bărci.

Cu un exagerat aer de politeţe, Vasilis puse jos barda şi ne arătă cu o mişcare din cap că trebuie să-l urmăm în atelierul său de sub şopron. Acolo îşi scoase o ţigară din buzunarul hainei agăţată după uşă, îmi oferi să trag un fum — ceea ce am refuzat — şi apoi şi-o aprinse pentru el.

— Libon — deci? mi se adresă el. Era primul cuvânt pe care îl pronunţa.

A urmat o foarte scurtă discuţie la obiect. Interpretul i-a explicat că eu eram în căutarea unui meşter care să construiască o barcă de lemn.

O barcă deosebită, am intervenit eu, o navă istorică, aşa cum nu s-a mai construit de sute de ani, o copie a unei galere greceşti din antichitate.

Expresia feţei lui Vasilis nu s-a schimbat deloc şi nici n-a scos vreun cuvânt.

— Iată un desen al bărcii realizat de un proiectant de nave. Am pus elegantul proiect al lui Colin pe masa de lucru a lui Vasilis, printre tocile, oale cu cuie şi unelte răvăşite. Credeţi că este posibil să se construiască în zilele noastre o astfel de barcă?

Cu aerul sigur al unui om care îşi cunoaşte bine meseria, Vasilis s-a aplecat deasupra desenului şi a început să-l studieze.

— Cât de lungă trebuie să fie?

— În jur de 16 m. Nicio reacţie.

— Scândurile, am adăugat eu, vor trebui să fie îmbinate după metoda folosită de antici, cu sute de limbi de lemn îmbucate una într-alta. Aşa procedau vechii constructori de bărci. Credeţi că aceasta constituie o dificultate?

— Nu, declară el scurt.

— Cât timp ar dura construcţia?

— Va avea şi o cabină?

— Nu, nu. Va fi doar o barcă deschisă.

— Un motor?

— Nu, va fi acţionată de vâsle şi o pânză, exact ca galerele din vechime.

— Patru, poate cinci luni va dura construcţia, spuse sec Vasilis..

— Nu va fi o barcă pentru o expoziţie, l-am prevenit eu. Doresc să fac cu ea o călătorie lungă, să vâslim şi să navigam cu pânze prin Marea Neagră, pentru a merge pe urmele lui Iason şi a argonauţilor din poveste.

Vasilis n-a reacţionat. Convorbirea părea a fi directă, fără reţineri, aşa cum era şi modul lui de lucru cu barda. Astfel că am pus întrebarea esenţială.

— Puteţi s-o construiţi?

— Da.

— Când puteţi începe lucrul? Barca trebuie să fie gata pentru călătorie la începutul verii lui 1984.

Vasilis a stat puţin pe gânduri.

— Voi începe în octombrie.

Îşi stinse ţigara, ieşi din şopron, îşi luă barda şi o clipă mai târziu aşchiile zburau din nou. Convorbirea luase sfârşit.

Mai târziu, mult mai târziu, când galera era terminată şi pusă pe cala de lansare la apă, de la Atena a venit un ziarist pentru a-i lua lui Vasilis un interviu despre construcţia bărcii. De ce s-a angajat să construiască o asemenea barcă deosebită şi dificilă, cu o mulţime de probleme, în locul celor pe care le construia în mod obişnuit? Acceptând un astfel de angajament, putea să-şi rişte reputaţia de meşteşugar de seamă. Şi atunci, de ce a făcut-o?

Vasilis îl privi pe ziarist în felul său direct.

— Am făcut-o, răspunse el, pentru Grecia.

2 VASILIS

Schiţele lui Colin au sosit la Spetses. Ele cuprindeau detaliile tehnice necesare construcţiei galerei: lăţimea, grosimea şi lungimea fiecărei scânduri şi a fiecărei traverse; forma şi locul în care trebuiau puse, pentru construcţia bărcii, acele piese de lemn cu denumiri plăcute — stringheri, curenţi, carlingă, genunchiul şi sarturile de gabie. Un desen prezenta curba precisă şi secţiunea chilei de forma cozii scorpionului, iar o mică schiţă arăta cum s-ar putea îmbina cel mai bine scândurile cu ajutorul nenumăratelor limbi de lemn.

Colin a determinat, de asemenea, mărimea pânzei şi forma ei. A calculat că un paralelogram de aproximativ 23 m2, o suprafaţă foarte modestă, ar fi suficient pentru a imprima o viteză destul de mare unei astfel de nave uşoare. El a mai adăugat un calcul pe care să-l am în atenţie — o diagramă care mă prevenea asupra unghiului în care barca s-ar fi putut răsturna, dacă am fi forţat-o prea tare.

Proiectul bărcii *Argo* îşi propunea în primul rând să ajute pe vâslaşi, întrucât ei trebuiau să muncească din greu pentru a face ca nava să înainteze atunci când vântul le lipsea. Alte mici desene frumos executate înfăţişau trei oameni-robot, „oameni standard", stând cuminţi în poziţie de vâslit, pentru a demonstra cât loc aveau pe bancă pentru a vâsli fără a se lovi unul de altul. Căzusem de acord, însă, că era greu să avem pe barcă numai „oameni standard". Nu ne aşteptam deloc ca cei ce s-ar fi angajat la o călătorie atât de istovitoare — şi încă nu-mi dădeam seama cine ar fi venit ca voluntar să transpire ore întregi pe băncile cu vâsle — să fie cu toţii „oameni standard".

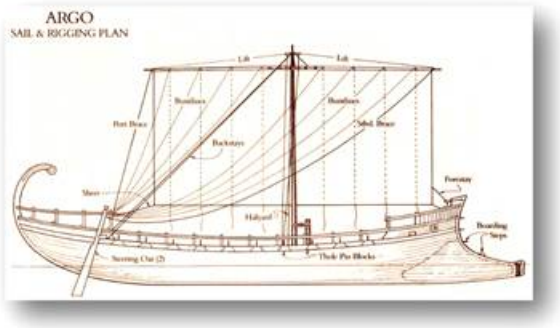

Meticulozitatea cu care a tratat Colin toate detaliile era vitală pentru reuşita construcţiei galerei. Dar cum puteam eu să-l conving pe Vasilis să pună în aplicare asemenea idei care nu se potriveau cu preocupările sale? Nişte foi de hârtie de pe biroul unui inginer constructor de nave din Anglia nu făceau nici doi bani pentru el. Vasilis lucra pe baza unei experienţe de ani de zile şi a ceea ce învăţase în timpul uceniciei. În plus, construise atât de multe bărci pescăreşti greceşti tradiţionale, încât cunoştea pe dinafară dimensiunile şi forma tuturor pieselor de lemn ale acestora şi locul în care trebuia să le monteze. Vasilis nu recunoştea pe nimeni de stăpân şi în mod sigur n-a lucrat niciodată după desene. Era evident că trebuia să găsim un mijloc de a transforma desenele tehnice ale lui Colin într-un fel de ghid pe care Vasilis să-l accepte şi să-l pună în aplicare, fără însă a-i leza marea sa mândrie de meşter constructor de nave. Am găsit răspunsul: voi realiza o machetă a galerei, una superbă, o machetă de precizie milimetrică, care să

fie făcută atât de frumos, încât Vasilis să poată admira măiestria executantului şi apoi s-o folosească drept sursă de inspiraţie. Am mizat pe faptul că, în cazul în care se confirma ceea ce mi s-a spus despre Vasilis, că ar fi un bun constructor de bărci, el ar fi putut să privească mica machetă şi, din ochi, să facă o barcă de dimensiuni normale.

Tim Severin ţine modelul lui Argo în timp ce Tom Vosmer explică detaliile.

Tom Vosmer, acela care luase parte la Expediţia Sindbad, era genial în executarea modelelor de nave. Când l-am întâlnit pentru prima dată pe Tom, lucra ca machetator profesionist, restaurând modele deteriorate de nave. N-am s-o uit niciodată pe soţia lui, Wendy, glumind într-o zi că pe oriunde ar fi vrut să cureţe covorul din camera de zi, aspiratorul se înfunda cu mici bucăţele de alamă căzute pe jos. După ce Expediţia Sindbad s-a încheiat, Tom şi Wendy s-au stabilit în Australia, unde s-au angajat într-o afacere legată de construcţia de bărci din lemn. Deşi se afla la celălalt capăt al lumii, simţeam că Tom era exact omul care ar fi acceptat solicitarea de a confecţiona o corabie din epoca de bronz în miniatură.

Rezultatul a fost acela la care mă aşteptam. După trei luni, un pachet mare, de forma unei tobe, mi-a sosit din Australia la aeroportul din Londra. Desfacerea pachetului a fost o adevărată dezlegare a unei şarade foarte grele. După ce capacul tobei a fost ridicat, o serie de instrucţiuni scrise îmi indicau să scot un cârlig de închidere, să învârtesc un mâner închizător, să îndepărtez un alt strat de plăci de lemn, să desfac alt şurub, să trag un mâner, până când, în sfârşit, din lăcaşul plin cu vată de protecţie a apărut un model splendid al galerei, perfect până la ultimul detaliu. Până şi micile limbi de lemn care, într-o zi vor lega scândurile la corabia propriu-zisă apăreau în structura modelului. Fiecare limbă de lemn era îngropată, la o adâncime de 3 mm, în scândurile medelului, astfel încât nu puteau fi văzute.

Şi cu toate acestea, Tom, meticulos, le-a introdus. Tot ceea ce se putea vedea din afară erau rânduri-rânduri de frumoase puncte mici, nu mai mari decât vârful unui ac fin, ele fiind totuşi capul unor micuţe cuie de lemn care prindeau o limbă ascunsă. Ca totdeauna, Tem s-a dovedit a fi un perfecţionist.

La următoarea deplasare în Grecia am luat acest model cu mine. Când i l-am pus pe masa de lucru, Vasilis şi-a păstrat cu grijă expresia normală, dezinteresată.

— Aşa va trebui să arate în cele din urmă barca mea, am spus, încercând şi eu să fiu degajat.

Pentru o clipă mi s-a părut că am văzut un semn de aprobare atunci când Vasilis şi-a aruncat privirea spre model.

— Şi eu am făcut unele experienţe de când ne-am întâlnit ultima oară, am continuat eu. Am încercat să curbez o bucată mare de scândură pentru a vedea dacă pot obţine curba potrivită pentru chila bărcii, conform planurilor lui Colin Mudie.

Nepotul Unchiului John, Andy, era interpretul meu, Era un marinar pasionat, astfel că a putut să traducă exact că, reîntors acasă în Irlanda, am căutat în pădure un arbore lung de 16 metri, cu un diametru corespunzător, pe care l-am tăiat; l-am transportat în satul în care locuiam, i-am tăiat ramurile cu o bardă, notezindu-l cu grijă pentru a obţine secţiunea dorită. Apoi am introdus lemnul în apa de mare pentru a-l înmuia, am montat un troliu şi l-am tras în sus ca să realizez curba corectă, ca şi cum aş fi îndoit un arc uriaş. A fost o operaţie care mi-a luat mult timp şi speram că Vasilis va fi plăcut impresionat de experimentul meu. Dar la sfârşitul lungii mele disertaţii, Vasilis a răspuns scurt.

— Ce-a spus? am întrebat.

— Hai, spune-mi, am insistat eu.

— Vasilis a spus „Ei şi?”.

Un alt motiv al călătoriei mele în insula Spetses era să aflu de la Vasilis unde propunea el să căutăm cheresteaua pentru galeră. Fragmente de lemn din vase naufragiate mai demult în Marea Mediterană, scoase de scufundători, ca şi săpăturile arheologilor, au arătat că lemnul cel mai mult folosit la construcţia atât a corăbiilor, cât şi a caselor era o specie de pin mediteranean, *Pinus brutia,* cunoscut în mod obişnuit ca pinul de Alep. I-am cerut lui Vasilis să folosească exact acelaşi lemn pentru construcţia galerei, şi am constatat cu bucurie că pinul de Alep continua să fie lemnul

pe care Vasilis şi ceilalţi constructori de nave din Spetses îl foloseau la cele mai multe din lucrările lor. Mi s-a spus că acest lemn venea din insula Samos, din apropierea coastei Turciei, în cealaltă extremitate a Mării Egee. Am plecat deci în insula Samos să dau de urma negustorului de cherestea care să-i trimită lemnul lui Vasilis. Mă gândeam să-i cer să acorde întreaga atenţie în selectarea lemnului pentru galeră.

Sus în munţii din insula Samos, într-un sat izolat, care şi-a păstrat caracterul tradiţional, genul de sat pe care-l găseşti întotdeauna în broşurile de reclamă turistică, cu o privelişte spre Marea Egee care-ţi tăia răsuflarea, am găsit omul cu cheresteaua, la băcănia sa, într-o stradă atât de îngustă, încât prin ea nu puteau trece decât catârii şi pietonii. Aici, Vardikos, negustorul de cherestea, mi-a explicat că pădurea fusese exploatată timp de secole şi de aceea tăietorii sunt acum controlaţi strict în ceea ce priveşte cantitatea de cherestea pe care o pot obţine. Fiecăruia i s-a fixat o cotă anuală. Din fericire, venisem la el destul de devreme, astfel încât putea să pună de o parte pentru Vasilis lemnul special din cota ce i se cuvenea. Împreună cu fiul său va cerceta pădurea, va însemna copacii de care avea nevoie, îi va doborî în lunile de vară, îi va scoate la drum cu catârii şi de acolo vor fi preluaţi de camioanele care îi vor transporta cu feribotul în Grecia.

Coborând muntele spre sat, m-am abătut din drumul principal pentru a trece prin pădurea întinsă unde Vardikos dobora copaci. Am văzut atunci cu ochii mei ce însemnau cuvintele sale referitoare la dispariţia lemnului bun. Cei mai mulţi pini erau nişte specimene jalnice, piperniciţi şi strâmbi. Unii dintre ei, îndoiţi, erau buni pentru coastele curbate ale bărcii, dar rar găseai un trunchi de copac suficient de drept ca să poată oferi o lungime acceptabilă pentru o scândură. Mă întrebam chiar cum se va descurca Vasilis cu un material atât de prost. Era într-adevăr o sarcină dintre cele mai grele, dar n-avea de ales. Văzusem deja povârnişurile golaşe ale Muntelui Pelion din apropierea oraşului Volos, de unde constructorul lui Iason, Argus, şi-a procurat lemnul. Acum nu mai rămăsese niciun copac de mărime normală. Istoricul grec Tucidide se plângea încă din secolul al V-lea î.e.n. Că pădurile Greciei au fost exploatate cu atâta cruzime pentru construirea flotelor de război, încât constructorii de nave erau obligaţi să meargă în Italia şi în Asia Mică să caute lemn. În Samos şi în insula învecinată Mytilene încă mai creşteau, doar pe câteva petece de pământ, pini de Alep, pentru construirea de bărci tradiţionale greceşti. Nu eram încă foarte sigur

că Vardikos ar fi putut să-i livreze lui Vasilis materialul pe care l-ar fi dorit el.

Două luni mai târziu, Unchiul John mi-a telefonat de la Atena, dându-mi o veste foarte neplăcută. După cum vorbea, părea extrem de îngrijorat.

— Tim, mi-e teamă că avem necazuri. Am văzut chiar acum ştirile de seară ale televiziunii care au anunţat izbucnirea unui uriaş incendiu în pădurea din Samos. Am văzut imagini cu pădurea în flăcări. Au fost trimişi acolo pompieri din toată Grecia, în lupta împotriva focului, iar avioane speciale aruncă apă şi substanţe chimice. Se pare că e foarte grav. Spuneau că cea mai mare parte a pădurii de pini a fost distrusă şi cred că în zona respectivă se afla şi lemnul pentru barca ta.

Total dezamăgit, am pus receptorul în furcă. Nicăieri nu mai puteam găsi cheresteaua de care aveam nevoie în timpul care îmi mai rămăsese. Părea inevitabilă amânarea construirii bărcii cu cel puţin un an.

După o săptămână, Unchiul John mi-a telefonat din nou. Încercase de mai multe ori să vorbească cu Vardikos, dar fără succes. Liniile telefonice cu Samos erau fie folosite exclusiv de echipele de intervenţie, fie topite. Dar cu perseverenţa lui cunoscută, John a reuşit în cele din urmă să dea de el.

— Tim, îmi spuse el, este aproape de necrezut. Vardikos urma să-ţi trimită lemnul luna viitoare. Dar din anumite motive s-a decis să ţi-l trimită mai devreme. Lemnul pentru Vasilis a plecat din Samos cu feribotul cu o zi înainte de izbucnirea incendiului. A fost ultimul transport de cherestea care a părăsit insula. Tot ce a mai rămas, indusiv copacii tăiaţi care aşteptau la marginea drumului să fie încărcaţi, ca şi cei încă netăiaţi, s-a prefăcut în scrum. Vasilis, însă, va putea să-şi înceapă lucrul la timp.

Dar nu numai insula Samos a fost un motiv de îngrijorare pentru planurile mele. Expediasem o scrisoare preşedintelui Federaţiei turce de iahting. Am rugat să mi se spună care ar fi procedeul cel mai indicat pentru a cere permisiunea să navighez, în cadrul unei expediţii pe mare, pe lângă coastele ţării sale, şi să debarc pentru a înnopta pe unele plaje mai îndepărtate. Ar avea autorităţile turceşti vreo obiecţie? Am explicat că speram să navighez într-o barcă mică de la Marea Egee, prin Dardanele, prin Marea Marmara şi prin Bosfor, iar apoi în Marea Neagră până la frontiera dintre Turcia şi Uniunea Sovietică. Am rugat Federaţia de iahting să-mi spună totul în legătură cu condiţiile care mi s-ar putea pune.

Alpay Cin, preşedintele federaţiei, era curtoazia întruchipată. Când am sosit la Istanbul pentru a mă informa în legătură cu o parte a drumului pe care urma să-l parcurgă expediţia, luase deja legătura cu autorităţile marinei turceşti. Comandantul Academiei Navale mi-a împrumutat un iaht cu motor şi astfel am putut să mă conving personal cât de greu se vâsleşte în Bosfor.

A fost o experienţă serioasă. Iahtului i-a trebuit maximum de putere pentru a înfrunta vârtejurile Bosforului, iar un pilot de la serviciul de pilotaj din Bosfor m-a asigurat că vasele comerciale devin adeseori nişte jucării pentru curenţii din strâmtoare. Cel puţin o dată pe an, un vas cu mai puţin noroc este aruncat la mal, spărgând uneori cu prova geamurile de la etajul întâi al caselor construite pe ţărm. Carcasa unui petrolier foarte mare cu partea posterioară zdrobită zăcea înnămolită la intrarea sudică a strâmtorii; petrolierul eşuase din cauza curenţilor. Pierzând controlul în vârtejuri, s-a ciocnit cu un alt vas, a luat foc, apoi a explodat aruncând în aer o enormă flacără rotundă, pe care locuitorii din jur au luat-o drept o explozie nucleară.

Pe coasta turcească a Mării Negre, prietenii lui Alpay din Federaţia de iahting aranjaseră să-l întâlnesc pe amiralul care comanda flota de la Marea Neagră a Turciei. Am fost condus printre sentinele cu priviri severe, în uniforme albe, cu mănuşi albe şi căşti cu dungi roşii, spre biroul amiralului, mobilat cu fotolii supraîncărcate, în stilul turcesc vechi. Amiralul era o figură jovială, splendidă, adevărată imagine a ofiţerului turc, cu pieptul bombat ornat de şiruri de decoraţii şi panglici. Mi-a oferit ceai în ceşti fine de porţelan, iar când i-am vorbit despre planul expediţiei mele l-a pufnit râsul.

— Dacă veţi reuşi să ajungeţi aici vara viitoare, cel puţin ne veţi vizita în anotimpul cel mai potrivit, spuse el. Marea Neagră are o proastă reputaţie. Localnicii sunt de părere că există numai patru porturi fără primejdii — Samsun, Trebizond, iulie şi august…, şi îşi dădu capul pe spate, izbucnind într-un râs atât de puternic încât ceştile de ceai începură să zornăie.

Când m-am întors acasă, m-am confruntat cu alte coincidenţe fericite, din acelea care păreau să facă parte din expediţia noastră. Nu intenţionam să încep recrutarea pentru un echipaj până când construcţia bărcii nu ar fi ajuns într-un stadiu destul de avansat. Cu toate acestea, acasă mă aştepta o scrisoare de solicitare din partea primului, dar neştiut încă, membru al echipajului. Autorul ei absolvise de curând facultatea la fostul meu colegiu de la Oxford, Keble, şi acum urma un curs de specializare în domeniul

administraţiei comercial-industriale. Dar se plictisea şi dorea o schimbare de decor. Se interesa dacă nu cumva mai organizez vreo expediţie. În caz afirmativ, ar fi dorit să-l includ în echipaj. Se scuza că nu avea deloc experienţă în navigaţia cu vele. Ceea ce îl interesa în principal era vâslitul. Făcuse parte dintr-o echipă de canotaj a Universităţii Oxford, fusese şeful secţiei de canotaj a colegiului Keble, iar acum antrena echipa colegiului. Am remarcat apoi că studiase la Oxford limbile clasice. Primul meu voluntar era în acelaşi timp un „clasicist" şi un canotor. M-am întrebat atunci dacă Mark Richards, pentru că aşa se numea, ar fi putut bănui cât va avea de pătimit cu noi. Habar nu avea că plănuiam să merg pe urmele lui Iason şi ale argonauţilor într-o galeră cu 20 de vâsle. Colin Mudie îşi terminase de-acum aproape complet treaba. Un singur element al proiectului galerei rămăsese încă nestabilit — mărimea exactă a pintenului şi forma sa. Nu existau date vechi referitoare la folosirea pintenului ca armă de luptă, pentru străpungerea carcasei corăbiilor inamice, prin înfigerea lui din plină viteză. Colin bănuia că la origine a fost o piesă menită să ajute galera să alunece mai uşor prin apă, aşa cum este santina la prova multor vase moderne. El organizase cu studenţii de la Colegiul de învăţământ superior din Southampton efectuarea de teste, ca parte din studiile lor, într-un rezervor cu apă pentru o machetă de galeră. Mi s-a cerut să pregătesc un model simplu pentru testele din rezervor şi să le pun la dispoziţie o selecţie de pinteni în trei forme diferite care ar fi putut fi montate la prova şi comparate în timpul testelor.

Într-o dimineaţă, m-am dus la Southampton pentru a vedea ce mai fac studenţii. I-am găsit agăţaţi de macaraua mobilă plasată deasupra rezervorului de testare luând note asupra comportării modelului vopsit în galben, care era purtat de la un capăt la altul al rezervorului de către maşini ce şuierau şi huruiau asurzitor. La semnalul meu, instructorul a pornit-maşinile pentru a produce valuri artificiale. La următoarea sa cursă, mica bărcuţă a început să sară nebuneşte în sus şi în jos. A fost împroşcată apă în cantităţi atât de mari încât era clar că, într-o situaţie reală, vasul s-ar fi scufundat.

— Nu fiţi îngrijorat, spuse instructorul să mă liniştească. Computerul care a acţionat mecanismul de producere a valurilor a fost programat pentru tipul de valuri din Marea Neagră în timpul furtunilor. Nu cred că galera dumneavoastră va avea de înfruntat o astfel de situaţie.

Testele au confirmat ceea ce Colin bănuia: pintenul ajuta la o mai bună comportare a galerei, ea alunecând mai uşor prin apă, micşorând în acelaşi timp valul de la prova.

Se putea astfel vâsli pe o suprafaţă de apă mai lină. Este cert că anticii stăpâneau bine arta construcţiei corăbiilor, iar Colin se hotărî să lungească extremitatea pintenului cu vreo 60 cm. Probele din rezervorul cu apă m-au ajutat să trag anumite concluzii, pe care însă nu am găsit cu cale să le fac cunoscute dinainte vâslaşilor, care trebuiau de fapt să vâslească din Grecia până în Uniunea Sovietică: 20 de oameni cu o condiţie fizică medie trăgând la rame într-un ritm pe care ar fi putut să-l menţină constant mai multe ore, ar fi degajat cu toţii la un loc, o forţă de 2 cai-putere. Efortul lor combinat, încordarea maximă a muşchilor lor, nu ar fi produs o putere mai mare decât un motoraş exterior care pune în mişcare cea mai mică barcă de cauciuc. Cum ar fi putut echipajul meu să mişte o galeră de 3 tone, cu echipament şi echipaj, prin Bosfor, îm-, potriva curenţilor pe care i-am văzut cu ochii mei? Era o problemă la care nici nu vream să mă gândesc.

Respectându-şi promisiunea, Vasilis era pregătit să înceapă lucrul la galeră la începutul lui octombrie. M-a dus la micul joagăr unde buştenii lui Vardikos i-au fost aduşi din Samos şi unde urmau să fie tăiaţi în mărimi aproximative. Acolo l-am văzut pentru prima dată pe Vasilis în acţiune cu tovarăşii lui meşteşugari. Când am ajuns la joagăr, am constatat că nu era nimic pregătit pentru noi, deşi eram anunţaţi. Nu era nimeni pe acolo, iar pânza ferăstrăului mecanic era ruptă. Deodată, Vasilis intră ca o furtună în şopronul unde era joagărul şi izbucni: pânza ferăstrăului trebuia înlocuită pe loc şi buştenii tăiaţi imediat. La tirada lui, muncitorii de la joagăr n-au scos niciun cuvânt. Vasilis a stat nemişcat, bombănind şi privind fix până când marele ferăstrău a început să se învârtească şi să taie lemnul în bucăţi. Nici atunci nu s-a liniştit. Din timp în timp arunca câte o privire încruntată operatorului de la ferăstrău, triind buştenii, mormăind că Vardikos nu i-a trimis exact ce dorea el. Cu toate acestea, cheresteaua era bună. Apoi, proprietarul joagărului a fost forţat să-i promită că va livra scândurile şi traversele la Spetses în nu mai mult de două zile. A doua zi, imediat după apariţia zorilor, un camion vechi, încărcat până la refuz cu cherestea, se afla pe drumurile cu hârtoape ale Vechiului Port din Spetses. Pe lângă autocamion, pe scuterul său, cu pălăria de pâslă în formă de con pe cap, venea

Vasilis, asemenea unui câine ciobănesc care nu-şi scapă din ochi turma.

Tom şi Wendy Vosmer au sosit şi ei din Australia, căci fuseseră de acord să-şi petreacă iarna în insula Spetses, pentru a da o mână de ajutor la construcţia bărcii. Misiunea lui Tom era de a acţiona în calitate de consultant tehnic, pentru a veghea la respectarea autenticităţii istorice a construcţiei bărcii şi a executa orice lucrare pe care foarte independentul Vasilis l-ar fi lăsat s-o facă. Era o misiune pe care Tom trebuia s-o ducă la îndeplinire cu un tact cu totul deosebit. Am fost prevenit toi timpul că lui Vasilis nu-i plăcea ca un alt meşter să se atingă de cea mai mică bucăţică de lemn de la vreuna din bărcile pe care le construia el. Lucra singur, sau cu un ajutor ales cu grijă, a cărui principală sarcină era să ridice şi să care, să ţină scândura de celălalt capăt, să cureţe atelierul, în general să dea o mână de ajutor „maestrului". Omul acesta, un tânăr prietenos, pe nume Mimas, conducea un iaht în timpul verii, iar pe Vasilis îl ajuta numai în lunile liniştite de iarnă. Cinci luni de lucru fără întrerupere cu Vasilis erau suficiente pentru Mimas. Ne-a povestit, întâmplător, pentru ce Vasilis nu vorbea cu Dino, un meşter care lucra la o barcă peste drum de atelierul lui. Dino era. Şi el un excelent meşteşugar şi chiar foloseau împreună acelaşi ferăstrău. Cei doi oameni lucrau la mai puţin de zece metri unul de altul opt ore pe zi, şase zile pe săptămână, în tot timpul anului. Şi totuşi nu-şi vorbeau deloc. După cum povestea Mimas, Dino şi Vasilis şi-au făcut împreună ucenicia şi când au început lucrul ca debutanţi în ale construcţiei de bărci părea firesc să fi devenit parteneri. Dar într-o zi, dintr-un motiv necunoscut nici până azi, a avut loc o ceartă foarte aprinsă din care unul a ajuns la spital, iar celălalt la poliţie. De-atunci nu şi-au mai adresat nici-un cuvânt.

Tom era un om foarte înţelegător. Se ştie că meşterii constructori de bărci tradiţionale, mă asigura el, erau firi independente. Le place să lucreze singuri şi să nu aplice decât propriile lor idei. Nu dorea să se amestece în modul de lucru al lui Vasilis. Foarte bine, mă gândeam eu, însă întregul proiect prea depindea numai de un singur om — Vasilis. Dacă nu va mai arăta interes pentru lucrare, sau va trece brusc la o alta, sau — ferească cerul — se va îmbolnăvi, va dispărea şi cea mai mică şansă ca galera să fie construită la timp. Era o perspectivă care mă îngrijora, dar dacă era cineva care putea să se înţeleagă cu Vasilis acesta era Tom. Şi el era un perfecţionist, cu o răbdare de fier, iar acum începuse să înveţe conştiincios limba greacă pentru a putea conversa cu „maestrul".

Am închiriat un apartament cu preţ redus, datorită sezonului mort, într-o casă pe un deal ce străjuia atelierul lui Vasilis din Vechiul Port. În fiecare dimineaţă puteam vedea clar de la balconul apartamentului silueta de neconfundat a lui Vasilis, care cobora pe scuter de-a lungul unui drum abrupt de pe partea cealaltă a portului, spre şantierul său. În spatele scuterului alerga un ghemotoc cu blăniţă gri-maron murdară, câinele lui de curte, pe care l-am poreclit Rags. Vasilis venea pe drumul cu hârtoape din spatele portului, dispărea pentru o clipă, pentru ca apoi să reapară sub balconul nostru. Pârâitul scuterului se oprea şi Vasilis, urmat de Rags, o lua pe cărarea care îl ducea la atelierul său, în timp ce de sub scânduri, cârpe, de sub corăbii răsturnate şi cutii de vopsea goale, apăreau mai multe pisici, pe jumătate sălbatice, toate întinzând gâturile spre punga de plastic pe care o legănau degetele lui Vasilis. Punga aceea era sacul cu surprize. Vasilis, arţăgosul cu privirea încruntată, avea şi el un punct slab. În fiecare zi aducea mâncare unor copii ai nimănui care se strângeau la atelierul său. Chiar şi duminica, ziua sa de odihnă, venea de acasă la marginea oraşului să le dea de mâncare.

Vasilis s-a hotărât să construiască galera chiar pe plaja din spatele atelierului său. Mimas a fost pus să cureţe locul şi au fost instalaţi buştenii pe care urma să fie ridicată chila subţire a galerei. Acum apărea prima confruntare directă dintre vechile obiceiuri ale lui Vasilis şi cerinţele construcţiei noii bărci. I-am cerut lui Vasilis să construiască chila puţin curbată în sus la mijlocul ei. Teoria spunea că, atunci când galera era în poziţie de plutire, greutatea oamenilor şi a proviziilor încărcate în centru ar împinge în jos mijlocul bărcii şi ar îndrepta curba, astfel încât chila ar rămâne dreaptă în apă.

Aşa cum mă temeam, Vasilis s-a îngrozit. Nimeni n-a curbat vreodată chila la o barcă nouă, mi-a spus el. Aşa arătau vechile bărci construite prost, care astăzi nu mai există. Era atât de înfierbântat încât m-a dus în partea cealaltă a portului pentru a-mi arăta o astfel de navă pe cala de lansare.

— Acolo! zise el, arătând spre curba cu pricina. Priviţi! Barca aceea este pe cale de dispariţie. Puteţi vedea că i-au mai rămas doar câţiva ani. Cum e posibil să doriţi ca o barcă nouă să arate aşa, lăsată în jos la capete? N-am auzit în viaţa mea ca o navă să fie construită cu o chilă curbată. E o nebunie!

De patru sau cinci ori Tom şi cu mine i-am explicat teoria care stă la baza chilei curbate.

Din fericire, în ziua aceea, Vasilis era într-o bună dispoziţie. După două ore de discuţii, şi-a ridicat deodată mxinile în sus:.

— Bine, bine. O fac aşa. Dar e ideea voastră, nu a mea.

Şi pentru a se relaxa, a mimat, în glumă, disperarea.

Punându-şi capul în mâini, s-a făcut că izbucneşte în plâns.

După vreo două săptămâni, când chila curbată a viitoarei galere era terminată şi aşezată pe macara, cu cocoaşa sa expusă în mod evident pentru a putea fi văzută de oricine, doi bătrâni priveau la ea din drum făcând remarci asupra formei sale încovoiate, ciudate. Dar Vasilis se hotărâse de-acum să-şi facă un merit din structura neobişnuită a bărcii.

— Ce ziceţi, nu-i aşa că e frumoasă? li se adresă el cu un gest larg al miinii. Este exact cum trebuia să fie.

Vardikos n-a reuşit să găsească un buştean atât de lung pentru a putea face chila dintr-o singură bucată, aşa că a trebuit s-o înnădim din mai multe bucăţi. Masivul corp central al pintenului a fost şi el făcut din bucăţi mai mici, fixate în cuie pe o secţiune bine curbată a rădăcinii unui arbore, care a dat forma de bază. Când totul a fost gata, ne-am adunat în jurul chilei şi a ciocului pintenului pentru a le ridica pe schela de lemn. După ce chila cea lungă a fost aşezată, Vasilis a început să zburde dintr-un loc într-altul, aplicând un număr enorm de suporturi şi proptele, toate având menirea să evite strâmbarea lemnului. Aceste precauţii erau esenţiale, explica el încruntat, deoarece pinii de Alep proaspăt tăiaţi se răsucesc şi se îndoaie pe măsură ce se usucă. Dacă nu legi strâns chila până nu se mai mişcă deloc, îşi pierde forma şi după aceea nu mai poţi construi barca.

L-am întrebat de ce n-a folosit lemn uscat. Mi-a explicat că lemnul uscat nu putea fi livrat într-un termen aşa de scurt, iar pinul tăiat proaspăt era mai bun, datorită maleabilităţii sale, pentru majoritatea pieselor. Atunci am realizat că aceasta era soluţia practică a uneia din problemele care au dat bătăi de cap istoricilor. Ei se întrebau cum reuşeau grecii, în antichitate, să înlocuiască atât de repede navele pierdute în bătălii. Unii specialişti erau de părere că mari stocuri de lemn erau păstrate în rezervă în şantierele navale antice, gata să fie folosite la construcţia unor corăbii noi. Dacă era aşa, cum puteau vechii constructori să calculeze nevoile de viitor? Răspunsul la această problemă ni l-a dat meşterul nostru din Spetses: este aproape sigur că cei ce construiau bărcile în antichitate nu au folosit lemn uscat. Ca şi Vasilis, ei foloseau lemn verde proaspăt, tăiat în funcţie de necesităţi, pe care îl preferau pentru elasticitatea sa. Un bun constructor de nave, fie el din

vechime sau de azi, trebuia să ştie cum se comportă fiecare bucată de lemn atunci când se usucă, cât de mult se scurtează, se răsuceşte sau se încovoaie; şi apoi să ţină seama de toate acestea când se apucă să construiască nava.

Pasul nostru următor pornea de la obiceiul meşterilor antici de a construi carena vasului aplicând scândurile deasupra chilei, ca o coajă de ou, adăugind după aceea coastele. Tom, însă, a pregătit bucăţi de lemn curbate care să servească drept model pentru Vasilis când îi dădea formă carenei. Mai târziu, când carena ajunge la un stadiu satisfăcător, unele scânduri sunt îndepărtate, în timp ce altele devin coastele galerei. Tom şi cu mine am fost de acord că această metodă era bună. Vasilis trebuia să facă faţă problemelor pe care le ridica realizarea unei bărci cu o formă care pentru el era cu totul nouă. Ar fi fost prea mult să credem că va învăţa o serie de operaţiuni complet noi, mai ales că avea la dispoziţie scânduri care se răsuceau şi se îndoiau neregulat. Ceea ce interesa era să se realizeze carena în forma pe care a trasat-o Colin.

Spre sfârşitul după-amiezii zilei în care am pus în poziţie definitivă chila şi primele tipare noi, am rămas la şantier după ce au plecat cu toţii. Vroiam să-mi dau seama cum va arăta noua navă. Pentru prima oară era montat suficient din structura bărcii ca să pot aprecia cum va arăta o galeră de acum 3 000 de ani. Stând pe plajă şi privind la scheletul bărcii, m-a frapat cât de fragilă părea ea. Bucăţile de lemn păreau destul de solide atunci când le-am montat în poziţia lor. Acum însă, văzută în întregul ei, coloana vertebrală a navei părea atât de fragilă, încât n-ar fi putut să susţină lungimea bărcii fără să se frângă în două. Îmi amintea de scheletul unui crocodil pe care l-am văzut într-un muzeu de istorie naturală. Capul şi masivul său maxilar, asemenea provei bărcii şi. Pintenului proeminent, păreau prea grele pentru a putea fi susţinute de coloana vertebrală lungă şi subţire.

Vasilis nu părea a fi deloc îngrijorat, cel puţin după cum se manifesta. În fiecare dimineaţă venea la muncă, îşi hrănea pisicile, îşi prepara o ceşcuţă de cafea la un foc de surcele, şi se apuca de lucru în stilul său cu totul special. Nimeni, nici Mimas, nici Tom, nici eu, nici John Egan, care venise să fotografieze şi era omul bun la orice muncă manuală, nu avea nici cea mai mică idee despre ceea ce-şi propunea el să lucreze într-o zi. Nu exista nicio posibilitate să aflăm care era următoarea operaţiune pe care o avea în vedere Vasilis; era total imprevizibil. Într-un anumit moment cioplea cu barda pentru a da formă pintenului, în clipa următoare îşi schimba poziţia

sau alegea curbura unei scânduri; sau ne anunţa brusc că pleacă în cealaltă parte a insulei să cutreiere dealurile în căutarea de tufe de stejar ale căror ramuri le folosea la confecţionarea penelor şi cuielor de lemn cu care fixa structura. Vasilis nu anticipa niciodată asupra planurilor sale şi niciodată nu explica ceea ce făcea. Îşi vedea pur şi simplu de treabă în ritmul său propriu şi cu tehnica sa personală. Astfel, Tom şi cu mine am fost consternaţi când am văzut că, în loc să înceapă să pună prima scândură lângă chilă, Vasilis a început prin a pune scândura care în mod normal ar fi fost ultima, tocmai deasupra carenei lângă linia punţii. Apoi, tot brusc, a coborât înapoi în chilă, aşezând acolo scândură respectivă. Amândoi ne-am aşteptat în mod firesc ca imediat după aceea să instaleze perechea scândurii în partea opusă a corăbiei. N-a fost deloc aşa. Vasilis a pus încă o scândură deasupra primeia, în aceeaşi parte.

— E de necrezut, spuse Tom cu uimire. Cred că el va monta toate scândurile pe o parte a bărcii înainte de a pune măcar o scândură în partea opusă. Trebuie să aibă o extraordinară încredere că va putea să îmbine cele doua părţi. Este cel mai straniu mod de a construi o barcă pe care l-am văzut vreodată.

Vasilis şi-a îndreptat prompt atenţia asupra altei teorii despre prova. Savanţii au scris mult despre dificultatea de a redescoperi vechea metodă de îmbinare a scândurilor corăbiilor prin tehnica cunoscută sub numele de nut şi feder. Era o artă care s-a pierdut şi de aceea experţii susţineau că a face să renască această metodă ar fi mult prea dificil. Marginea fiecărei scânduri trebuia tăiată pentru a face o serie de mici crăpături, federul. Limbi plate de lemn — nutul — erau introduse în aceste crăpături, astfel încât fiecare limbă să iasă în afară. Următoarea scândură care trebuia montată avea şi ea de-a lungul marginii crăpături în care erau introduse nuturile respective. Perpendicular pe capetele fiecărui nut, trebuiau introduse şi fixate acolo cuiele de lemn. Era o metodă care cerea efort, dar extrem de sigură, de legare a scândurilor unei corăbii între ele pentru a forma carena ca un tot unitar. Potrivit opiniilor specialiştilor, ar fi necesare ore şi ore de practică pentru reînsuşirea acestei tehnici, calcularea locului în care se face crăpătura pe muchia fiecărei scânduri şi aprecierea corectă a unghiului şi mărimii nutului. Ni s-a spus că metoda aceasta ar lua atâta timp, încât ne-ar trebui doi ani ca să construim barca. Lui Vasilis i-a venit să râdă când i s-a vorbit despre dificultatea metodei. Tom a făcut o machetă în mărime

naturală a unui nut şi feder şi i-a arătat-o. Meşterul a ridicat din umeri, aşa cum făcea când nu era de acord.

— Nu-i nicio problemă, a spus el. Voi pregăti cele două scânduri ca de obicei, voi face crăpăturile şi limbile de lemn, voi împreuna scândurile şi toc! toc! toc! — a simulat că le bate cu ciocanul de lemn. Şi aşa le îmbin.

Avea perfectă dreptate. Prima scândură a fost montată la chilă cu nuturi şi federe rapid şi uşor, ca şi cum asta ar fi făcut Vasilis o viaţă întreabă. După aceea, fiecare scândură intra la locul ei cu aceeaşi uşurinţă. Singura concesie era de natură pur mecanică. Vechii constructori de nave lucrau cu o mulţime de ajutoare, unii dintre aceştia fiind sclavi, care făceau cu dalta sute şi sute de crăpături. Dar Vasilis construia carena practic singur, de aceea am găsit o maşină care să efectueze aceleaşi lucrări, iar un tânăr profesor-maistru de tâmplărie din Anglia, Tim Richards, şi-a luat concediu de la şcoală pentru a veni în insula Spetses să dea o mână dă ajutor. Tim manipula maşina respectivă, pregătind limbile din lemn de fag pentru Vasilis. Evident, „maestrul” a refuzat să accepte orice ajutor pentru construirea carenei. Aceasta era o treabă, aşa cum repeta cu insistenţă Vasilis, a cărei responsabilitate îi revenea numai lui. Şi o făcea aşa cum ştia el, în concordanţă cu convingerile sale la care ţinea atât de mult.

Vasilis Delimitris, maestrul constructor de nave din Spetses, care a construit Argo.

Unele din metodele sale aveau, cu adevărat, ceva dramatic în ele. Tocmai terminase o parte a carenei, care arăta splendid — o frumoasă şi strălucitoare bucată mare de lemn de un galben pal punctată de capetele cuielor care prindeau nuturile, o adevărată operă de artă. Trecătorii se opreau să admire curbura plăcută a lemnului, liniile delicate ale încheieturilor scândurilor, ca şi luciul lemnului. Apoi, fără să ne anunţe,

apăru Vasilis, târând după el o sticlă mare cu gaz şi o lampă de sudură. Aprinse lampa şi o îndreptă cu zgomotoasa limbă de foc spre carenă. Pentru o clipă ni s-a părut că a înnebunit şi că dă foc bărcii. Dar nu — îndată ce scândurile au început să se aprindă şi să ardă mocnit sub flacăra fumegândă, Vasilis începu să mişte lampa ca pe o pensulă cu care vopseşti. Atunci ne-a apărut clar ce vroia să facă: folosea flacăra pentru a usca o serie de găuri în care trebuia să introducă mai multe cuie de lemn. Dacă lemnul era uscat, cuiele ţineau mai bine. Aceasta era metoda lui dură de a usca lemnul. Când şi-a încheiat operaţiunea, frumoasa carenă arăta ca şi cum ar fi fost folosită la un exerciţiu de stingere a incendiilor.

Într-o zi, când mă odihneam împreună cu Tom în timpul prânzului, am auzit strigăte şi ţipete din direcţia şantierului. Alergând la balcon, ni s-a părut că vedem ceva care aducea a accident. Barca nu mai era întinsă pe blocul de buşteni, ci căzuse pe o parte, zăcând înclinată pe pământ. Mi-au trecut prin cap tot felul de nenorociri, fie că cineva a fost strivit de carenă în căderea ei, fie că scândurile s-au rupt izbindu-se de pământ. Tom, înnebunit, se năpusti spre atelier, apoi reapăru alergând spre casă.

— Am venit să iau aparatul de fotografiat, îmi spuse el gâfâind. Mai bine ai veni să vezi ce a făcut Vasilis.

— Ce s-a întâmplat? l-am întrebat. De ce e înclinată barca?

— Asta vreau să fotografiez, răspunse Tom. Vasilis a ajuns la concluzia că a încheiat ce a avut de făcut în partea dreaptă a navei şi că e momentul să înceapă să monteze scândurile în partea stângă. Fără să spună nimănui, a scos proptelele dintr-o parte a bărcii, i-a dat un brânci jumătăţii de carenă construită, care s-a învârtit şi pe care au prins-o Mimas şi Tim, chemaţi în ajutor în ultimul moment. A clătinat din cap, exclamând: Sper că nu s-a rupt nimic!

Nu m-am obişnuit niciodată cu modul ciudat în care Vasilis întorcea galera de pe o parte pe alta, aşa cum face conducătorul de elefanţi când îi pune pe aceştia să se întoarcă în apă atunci când se spală într-un râu.

Dar aceasta nu era singura mea îngrijorare. Eram foarte preocupat să aflu dacă expediţia va primi permisiunea să navigheze pe tot traseul spre destinaţia descrisă de legendă — vechiul ţinut al Colhidei, unde Iason plecase în căutarea lânii de aur şi unde azi se află Republica Sovietică Socialistă Gruzină, la capătul de răsărit al Mării Negre. Pentru a-i cere un sfat, m-am dus la lordul Killanin, fostul preşedinte al Comitetului Internaţional Olimpic, care, datorită funcţiei pe care a deţinut-o, avea relaţii

excelente cu numeroase personalităţi conducătoare din toată lumea. M-a pus imediat în legătură cu ministrul sporturilor din URSS, care mi-a sugerat ceva ciudat: persoana care ar fi putut să manifeste cel mai mare interes pentru expediţia mea era un bine cunoscut doctor în medicină şi personalitate a televiziunii sovietice — Iuri Senkevici.

Numele mi-era cunoscut. Senkevici făcuse parte, în calitate de medic, din echipajul exploratorului şi antropologului norvegian Thor Heyerdahl, pe replicele plutelor *Ra* şi *Tigris.* În afara activităţii sale de medic, Iuri prezenta la televiziune un program foarte popular de călătorii. I-am scris prin intermediul secţiei culturale a ambasadei Uniunii Sovietice la Londra, întrebându-l dacă m-ar putea ajuta în legătură cu cererea mea de a se accepta ca expediţia argonauţilor să ajungă în Gruzia. Scrisoarea mea s-a rătăcit prin canalele oficiale şi luni de zile n-am primit niciun răspuns. Am făcut numeroase vizite la ambasadă. Ataşatul cultural sovietic era o persoană încântătoare şi amabilă, dar nu, nu avea niciun răspuns. Trebuia să aştept. Nu aveam nicio posibilitate să mai amân proiectul; trebuia pur şi simplu să merg înainte, să construiesc barca, să formez echipajul şi să sper că totul va fi bine. Pe neaşteptate, am primit un telefon de la corespondentul din Londra al unui important ziar sovietic.

— Domnul Severin? Pot veni să vă iau un interviu? mă întrebă el. Vreau să-mi vorbiţi despre noua dumneavoastră expediţie.

M-am mirat, pentru că nu o anunţasem încă.

— Da, desigur, am răspuns. Dar spuneţi-mi, cum se face că vă interesaţi de ea?

— Redacţia de la Moscova mi-a cerut să vă iau un interviu în legătură cu expediţia pe urmele lânii de aur. Iuri Senkevici a vorbit despre expediţia dumneavoastră la programul său TV, anunţând că televiziunea sovietică se va ocupa de primirea expediţiei în Gruzia.

Două zile mai târziu, a sosit şi confirmarea oficială de la ambasadă. Expediţia mea va fi primită cu plăcere în Gruzia. Autorităţile sovietice ne vor da tot sprijinul, inclusiv prin suplimentarea echipajului nostru cu canotori atunci când vom ajunge acolo. Se părea că expediţia în căutarea lânii de aur avea de-acum un acord internaţional.

Spre sfârşitul lunii martie, Vasilis terminase aproape montarea scândurilor pe cea de-a doua parte, din stânga, a galerei. Tom a făcut ca toate lucrările de asamblare a bărcii să avanseze cât mai repede. Era un meseriaş de primă mână şi, în timp ce Vasilis se ocupa de carenă —

mormăind în şoaptă nişte înjurături care, aveam impresia, se adresau în aceeaşi măsură lui Colin şi lui Vardikos — Tom muncea în interiorul bărcii. El lucra la băncile vâslaşilor şi la piciorul catargului, dădea formă catargului şi vergii din trunchi de chiparos şi cioplea lamele celor două lopeţi pentru cârmă, lungi de 3,65 m, care vor conduce barca. Era, de asemenea, un gabier desăvârşit. La Atena am găsit frânghii de cânepă, pe care Tom le-a matisat, le-a legat în mănunchi şi le-a cusut pentru a face din ele straie, scoabe şi fungi, care acum aşteptau în legături ce miroseau a smoală. Ori de câte ori era nevoie de o lucrare bună, el era. Gata să cizeleze, să taie cu ferăstrăul, să dea la rindea sau să sableze. În vârful piesei curbate de la pupa, Tom a sculptat un ornament reprezentând o coadă răsucită.

Totul părea să fie perfect. O singură persoană se îndoia. Sus pe deal, la marginea drumului, vechiul rival al lui Vasilis, Dino, privea cum lua formă galera şi creştea.

— Barca asta nu va fi bună de nimic, a fost auzit spunând. Este mult prea lungă şi prea îngustă. Nu e de mirare că în cărţile de istorie se vorbeşte despre vechile corăbii care au naufragiat şi au fost aruncate la mal. Şi cu asta se va întâmpla la fel.

Tim Richards a trebuit să se întoarcă acasă pentru a-şi relua activitatea şcolară, lăsând drept moştenire vreo zece scripeţi pentru frânghiile bărcii. Le făcuse cu mâna — fiecare scripete fiind o copie a clasicelor macarale găsite pe vasele naufragiate din Marea Mediterană, cu roţi de lemn care mergeau pe dinţi de lemn. Cel care l-a înlocuit era un om pe care îl mai văzusem o singură dată, şi atunci într-o discuţie de numai o jumătate de oră. Peter Wheeler a şi scris, oferindu-se ca voluntar la manevrarea velei în cadrul expediţiei, dar când ne-am întâlnit nu s-a arătat prea încrezător în competenţa lui. Da, ştia puţin să mânuiască velele. Dar în ceea ce priveşte dulgheria sau lucrul în metal? În scrisoarea sa spunea că este inginer. Putea să facă unele munci ocazionale pe lângă casă, răspunse el prudent, nimic de profesionist, ci doar la nivelul muncitorului manual. Modestia, aveam să aflu, era una din trăsăturile specifice ale lui Peter. Era de fapt un foarte îndemânatic dulgher, tehnician şi proiectant, omul ideal care să se îngrijească de armătura şi toate piesele asamblate ale navei în timp ce naviga. Putea să repare o cârmă avariată folosind câteva bucăţele de scândură, să refacă vârful pintenului, să facă orice piesă a maşinăriei să lucreze, şi întotdeauna cu cea mai mare discreţie.

Imediat după sosirea sa la Spetses, luam cu toţii micul dejun în apartament, când cineva ne spuse că Peter a ieşit din casă mai devreme, în zorii zilei.

— Alergi dimineaţă? l-am întrebat eu.

— Mda, răspunse Peter calm.

— Cât de departe ai mers?

— Cred că până în partea cealaltă a insulei.

S-a făcut o pauză, în timp ce noi, toţi ceilalţi, încercam să calculăm cam cât era până în partea cealaltă a insulei Spetses. Erau probabil 10 kilometri.

— Ai alergat vreodată distanţe mai mari, maraton sau aşa ceva?

— Hm… da.

— Când ai alergat pentru ultima oară la maraton?

— În preziua venirii mele la Spetses.

În jurul mesei se făcu linişte.

Galera fiind aproape terminată, sosise momentul să-i înregistrăm oficial existenţa la autorităţile greceşti. N-am avut niciodată nicio îndoială asupra numelui pe care i-l vom da. De la prima schiţă de pe planşetă, ne-am referit la ea ca *Argo.* Părea evident că acest nume trebuia să-l poarte în onoarea celei din antichitate, despre care Apollonius spunea că era „cea mai frumoasă navă care a înfruntat marea cu vâslele”.

Din nefericire, aveam să descopăr destul de repede că era mai uşor să dai un nume unei bărci în Grecia decât să primeşti permisiunea să navighezi în apele greceşti. Trebuiau respectate o mulţime de reguli stabilite de guvern: măsurători oficiale, rapoarte ale marinei, măsuri şi inspecţii de siguranţă, dosar de acte şi altele. De fapt, curând mi-am dat seama că birocraţia din Grecia credea în impunerea a cât mai multe şi mai întortocheate reguli ce ar fi putut fi născocite, pentru simpla plăcere ca apoi să inventeze căi şi mai ingenioase pentru a rezolva problemele pe care le-a creat. Era ca şi când un om foarte inteligent juca şah cu el însuşi.

Autorităţile au început prin a trata barca noastră ca şi când ar fi fost un mic cargobot construit în Grecia şi lansat la apă. Nu i se permitea să navigheze decât dacă respecta anumite reglementări guvernamentale. De exemplu, ea trebuia controlată de un inspector de marină pentru a se vedea dacă corespunde normelor de construcţie pentru nave de categoria sa. În zadar am arătat că, după cum mi-am dat seama, nu existau norme de construcţie stabilite pentru galerele din ultima parte a epocii bronzului. Câţi pereţi închişi ermetic erau pe nava noastră? Niciunul — *Argo* era o barcă

deschisă. Atunci ea nu poate naviga pe mare. Are nava rezerve de flotabilitate, sunt puntea şi timona destul de puternice pentru a rezista unei mări agitate? Nu i-a impresionat faptul că o punte nu ar fi autentică din punct de vedere istoric şi că timonierul va sta în picioare, expus intemperiilor. Sărmana Argo n-a trecut testele aproape la niciun punct — nu are flotabilitate, nu are releveu, nu are adăpost pentru echipaj, nu are instalaţie radio, etc., etc. S-a cerut chiar ca *Argo* să aibă instalat un sistem de protecţie contra incendiilor, pentru a stinge focul din sala maşinilor. Din păcate, *Argo* nu avea nici măcar o maşină.

Evident, aceasta era o problemă pe care Unchiul John trebuia s-o rezolve şi în acest scop a luat legătura cu prietenii săi. Au venit atunci sfaturi din partea autorităţilor de la Oficiul de înregistrare maritim grec, de la proiectanţii de vase, de la funcţionari superiori ai poliţiei portului, de la jurişti şi în cele din urmă chiar de la cabinetul ministrului marinei comerciale. Spre satisfacţia generală, ochiul ager al unui avocat, a descoperit un subpunct special într-un paragraf minor dintr-o clauză prevăzută de tratatul internaţional întocmit de Congresul maritim internaţional pentru siguranţa navelor pe mare. Subpunctul respectiv făcea o excepţie specială de la jungla de reguli şi reglementări pentru orice navă care ar fi putut fi considerată ca „navă experimentală”. A trebuit ca *Argo* să fie clasificată drept „vas experimental”. John a aranjat o întâlnire cu ministrul însuşi; ministrul a mâzgălit o semnătură ca şi cum ar fi mânuit o baghetă magică. Având aprobarea oficială, *Argo* devenise acum un caz special, iar pentru justificare aveam un certificat scris de mână şi frumos desenat. Galera noastră era, aşa cum atesta documentul, „o navă experimentală de construcţie primitivă”. Şi dacă nu aveam un aparat de stins incendiile, radio, ofiţeri de punte cu carnet de marinar, cuşete pentru echipaj şi spaţiu pentru gătit aprobate de sindicat, mi s-a dat permisiunea să navighez cu condiţia să avem la noi veste şi plute de salvare pentru întregul echipaj, un boţman, un doctor şi un specialist în domeniul vâslitului.

Cu o săptămână înainte de lansarea la apă a noii *Argo,* a avut loc o întâmplare ciudată, care mi-a amintit vrând-nevrând de ceva ce scrisese Apollonius din Rodos despre barca lui Iason. El spunea că prima galeră *Argo* avea la prova o bucată de lemn cu totul deosebită — o ramură ruptă dintr-un stejar sacru din pădurea sfântă Dodona[5] Această ramură era un talisman, un fel de vrajă şi, după cum spunea Apollonius, ea dădea corăbiei puterea să vorbească. În anumite momente deosebite, cum a fost, de

exemplu, ziua în care a pornit din Iolcos în călătoria sa spre Colhida, *Argo* a vorbit cu voce omenească.

La 21 martie, noua *Argo* stătea înclinată pe o parte pe panta pe care a fost construită. Cu excepţia câtorva detalii era gata să fie lansată la apă. Pe fundul navei s-a aplicat, pentru a o face să alunece mai uşor pe şinele de lansare, un strat de gudron amestecat cu bucăţi mari de grăsime râncedă de oaie ce mirosea îngrozitor. Vasilis şi Mimas instalaseră sub galeră o sanie de lemn solidă pentru a o putea dirija la lansare în poziţie corectă. Ei o întorseseră deja din poziţia iniţială, când era paralelă cu apa, pentru a o aşeza aproape perpendicular pe mare. A fost o operaţiune complicată şi pe la mijlocul ei Vasilis a cerut un repaus. Cei patru sau cinci oameni care trăgeau frânghiile ce controlau galera s-au aşezat jos pentru a se dihni. *Argo* rămăsese singură pe sania de pe cala de lansare. Oamenii erau la 4-5 metri de ea. Se făcuse linişte. Şi în acel moment, *Argo* „a vorbit". Foarte distinct, a scos un mormăit profund şi încet, ca un geamăt de om. A fost într-adevăr un moment lugubru.

Pentru o clipă, am crezut că am o halucinaţie. Ceea ce auzeam era un mormăit prelung, asemănător cu sunetele pe care le scoate un om care oftează în somn, dar geamătul respectiv a durat mult mai mult, să fi fost vreo 15 secunde. Apoi s-a oprit. Dar după o scurtă pauză, văitatul acela prelungit şi înfundat a început din nou. M-am speriat atât de tare încât am întors capul brusc pentru a vedea dacă nu cumva cineva făcea o glumă. După cât se părea, ceilalţi nu auziseră nimic. Poate sunetele acelea puteau auzi numai din locul în care eram eu, cam la 9 metri distanţă lateral de barcă. Dar a mai auzit cineva geamătul lui *Argo* — Vasilis. El şi-a ridicat capul drept în sus, ca un cocoş, lăsându-l puţin pe o parte pentru a putea asculta. Apoi s-a îndreptat spre corpul bărcii, mergând încet de-a lungul ei, asemenea unui câine de vânătoare care caută un sitar ascuns. Sunetele acelea s-au repetat încet, ca şi când barca bombănea ceva pentru ea însăşi. Vasilis a scos din buzunar un creion de tâmplărie, al cărui vârf l-a îndreptat foarte încet spre carena bărcii. S-a mutat repede într-o altă poziţie, repetând gestul. A reuşit să stabilească locul de unde venea zgomotul. *Argo* se mişca foarte uşor în postamentul său şi scândurile unse alunecau pe lemnul acestuia, producând un geamăt asemănător cu cel al unui om. Vasilis a introdus cu palma într-un lăcaş o pană. Geamătul a încetat. *Argo* s-a liniştit, dar mie mi-a trecut un fior prin şira spinării.

Când prima *Argo* a fost lansată la apă, povesteşte Apollonius, argonauţii au săpat la marginea mării un şanţ larg prin care trebuiau să tragă barca în apă. În şanţ, au montat rulouri de lemn; vâslele au fost întoarse în interiorul bărcii şi legate astfel încât mânerele lor să iasă în afară ca nişte gheare; argonauţii stăteau pe fiecare parte, gata să salte barca. Tiphys, cârmaciul,

„a sărit în barcă pentru a da semnalul ca tinerii să împingă. El a dat ordinul cu un strigăt puternic, iar vâslaşii şi-au lipit deodată umerii de *Argo.* La prima ridicare, au urnit-o din loc; apoi s-au opintit înainte, sprijinindu-se pe picioare pentru a o menţine în mişcare. Şi barca s-a mişcat. Printre cele două rânduri de oameni care împingeau şi strigau, barca din lemnul de pe muntele Pelion aluneca repede în jos. Rulourile, încălzite de frecarea de chila puternică, au gemut şi datorită greutăţii bărcii au scos un val de fum. Şi astfel a alunecat *Argo* în mare, şi s-ar fi dus şi mai departe, dacă oamenii nu ar fi ţinut-o strâns şi nu ar fi strunit-o cu odgoanele".

Lansarea bărcii noastre *Argo* n-a fost deloc mai puţin spectaculoasă. Norocul a făcut ca lansarea să aibă loc în prima zi cu soare a primăverii. În Grecia continentală, la numai o milă de unde eram noi, nori negri vărsau torente de ploaie, în timp ce Vechiul Port al insulei Spetses strălucea în razele proaspete, sclipitoare ale soarelui. Fluturau steguleţele de semnalizare; pe *Argo* erau arborate steagurile tuturor ţărilor pe care urma să le vizităm şi acelea ale naţionalităţilor care făceau parte din echipaj; o mulţime de oameni s-a adunat, locuitori ai insulei, oaspeţi veniţi special de la Atena, prieteni ai proiectului nostru. Vasilis era îmbrăcat cu pantalonii săi cei mai curaţi şi mai bine călcaţi, încercând să privească degajat, deşi radia de bucurie. El declarase că poate construi galera; îşi pusese în joc reputaţia. Acum *Argo* stătea pe cala de lansare, strălucind în noul ei veşmânt.

— Vopsită în roşu, albastru şi alb, culori copiate după frescele murale miceniene.

Preotul ortodox al comunei a venit s-o binecuvânteze. Era un bărbat înalt, frumos, puţin afectat în anteriul său lung negru, cu gulerul brodat, cu barbă bogată şi pălărie neagră înaltă. El a oficiat binecuvântarea cu mare pompă, în faţa pintenului, căci *Argo* a fost lansată cu pupa înainte, a fost instalată o masă. S-a pus o faţă de masă pentru a o transforma într-un altar, pe care se aflau o cupă cu apă sfinţită, o cruce din lemn de măslin, o cădelniţă şi o crenguţă de măslin. După ce preotul a spus rugăciunea, a înmuiat crenguţa în apă, înaintând ceremonios spre *Argo.* A scuturat apa sfinţită spre „ochii" holbaţi de deasupra pintenului, pentru ca apoi să păşească ferm pe

apuntament şi să treacă, prin barcă, de la o bancă de vâslaşi la alta, ridicându-şi anteriul şi stropind cu apă sfinţită nava şi pe spectatori.

Când preotul a coborât din galeră, Vasilis a ieşit din rândurile mulţimii. Ţinea în mână micul *skipani,* barda de care s-a folosit zi de zi la construirea bărcii. S-a urcat în galeră şi cu şase lovituri scurte a crestat trei cruci în linie în vârful pintenului. Apoi s-a aplecat şi a sărutat semnele făcute. Era propria binecuvântare pe care o dădea bărcii. S-a reîntors apoi în spatele mulţimii, nu înainte însă de a o preveni că era primejdios să rămână pe cala de lansare când *Argo* se va pune în mişcare. În momentul acela, într-un gest remarcabil, din mulţime au apărut cei zece meşteri constructori de nave fruntaşi din Spetses. Am găsit ca deosebit de impresionant faptul că aceşti oameni, care de obicei lucrează într-o totală independenţă, de care sunt atât de mândri, se oferă acum să lucreze direct sub ordinele lui Vasilis; a fost un splendid omagiu adus acestei realizări. Fiecare meşter avea în mână un par rezistent de lemn pentru a ajuta la ridicarea şi repunerea pe făgaş a bărcii în cazul în care aceasta s-ar clătina la un moment dat. S-au înşiruit pe două rânduri pe ambele părţi ale calei de lansare. Apoi şi-au îndreptat privirile spre Vasilis, care stătea mândru lângă prova galerei, aşteptând instrucţiunile acestuia. El s-a lăsat pe genunchi pentru a putea privi de-a lungul liniei chilei, făcu semn unui om din faţă, arătându-i cu mâna să execute cu parul său o uşoară corecţie de un minut[6], să mişte foarte puţin barca pentru a sta mai drept pe cala de lansare.

Atunci Vasilis a dat un ordin. Patru meşteri au ridicat câte un baros şi au lovit drept în principalele proptele susţinătoare. Când a mai rămas o singură proptea care mai sprijinea barca, Vasilis a trecut în faţă cu un ciocan de lemn în mână şi a bătut cu el de trei ori. La a treia lovitură, propteaua s-a desprins şi *Argo* a început să alunece. Cele două rânduri de meşteri agitau parii, vrând parcă să uşureze alunecarea. Cu o viteză din ce în ce mai mare, galera cobora pe pantă. Toţi cei care asistau au izbucnit în aplauze în momentul în care a intrat plescăind în apa portului şi a început să plutească, eliberată din lăcaşul său suspendat, învârtindu-se şi legănându-se pe apă.

Argo arăta extraordinar. Aluneca exact la linia de plutire pictată. Era prima galeră de acest tip lansată la apă poate după 1500 de ani. Mulţimea aclama. Vasilis, cu mâinile în şolduri, privea mândru la lucrul ce a ieşit din mâinile sale. Lângă mine, Tom, acela care a depus atâtea eforturi pentru realizarea unei bărci perfecte, avea lacrimi în ochi.

— Doamne, spuse el, e tare frumoasă! E atât de frumoasă încât îmi vine să plâng.

3 REGATUL LUI IASON

În ziua impresionantei lansări la apă a galerei *Argo,* Mark Richards, maestrul canotor, a sosit la Spetses cu primul contingent de vâslaşi voluntari, pe care i-a adus pentru a testa noua-nouţa barcă. Îndată după ce feribotul care făcea cursa zilnică de la Pireu a tras la mal, de-a lungul cheiului Vechiului Port au apărut vreo zece tineri care păşeau sigur, având aerul unor oameni cu un scop precis. În frunte era Mark, cu capul lui golaş ascuns sub o pălărie de paie, asemenea celei pe care o purtau preoţii englezi la ceremoniile din timpul verii. Era îmbrăcat cu un tricou decolorat, pantaloni scurţi de canotaj de un albastru închis, cârpiţi în fund cu un material de prosop ce purta numele unei binecunoscute beri, în picioare cu nişte pantofi de tenis rupţi, în fiecare mână ducea câte un enorm pachet. Pentru a nu plăti prea mult transportul cu avionul, am rugat echipa de încercare să aducă o mare cantitate de accesorii necesare bărcii. Mark înainta repede, cu paşi mari, sportivi, ca într-un exerciţiu de antrenament la atletism care le-ar fi cerut să care în viteză obiecte grele la distanţe mari. Îl urmau vâslaşii, toţi arătând a fi în mare formă şi cărând pachete, toţi în pantaloni scurţi de canotaj. Cele 12 perechi de picioare albe, nebronzate, trădau sosirea lor recentă. Îi asemuiai cu un mic pluton de furnici-ostaşi mărşăluind.

Toţi erau membri sau foşti membri ai Clubului nautic al Colegiului Keble din Oxford, care se oferiseră să-şi petreacă vacanţa de primăvară în Grecia pentru a încerca galera *Argo.* A doua zi, li s-a alăturat o a doua serie de canotori ai colegiului, printre care erau şi două fete. La Clubul nautic Keble, entuziasmul era atât de mare, încât cârmaciul colegiului — al cărui nume era Iason — a venit în cârje. Îşi rupsese de curând piciorul într-un accident de motocicletă, dar era hotărât să nu-i scape acest moment plăcut. Era un grup minunat, plin de bună dispoziţie şi vigoare. În momentul în care părăseau insula Spetses, două săptămâni mai târziu, se putea spune că găsiseră cea mai bună metodă de a vâsli barca, reuşind să o aducă la foarte respectabila viteză de 6 noduri. În penultima zi a şederii lor, înainte de prânz, au vâslit împrejurul întregii insule. După ce au plecat, am găsit o micuţă copie a emblemei colegiului brodată de una din fete şi cusută în colţul pânzei noi a galerei noastre *Argo.*

În timpul ultimelor zile de vâslit pentru încercarea bărcii, s-a format un echipaj special pentru predarea bărcii. Din acesta făceau parte oamenii care urmau să o ducă pe *Argo* de la Spetses, spre nord în portul Volos, punctul de plecare pentru călătoria principală pe urmele lui Iason şi ale argonauţilor. Şi acest echipaj era alcătuit tot din voluntari. Unii dintre ei, cum erau, de exemplu, Tim Readman şi Peter Moran, făceau parte din echipajul de bază; alţii, însă, îşi luaseră doar două săptămâni de concediu de la treburile lor obişnuite pentru a ajuta la efectuarea drumului la capătul căruia trebuia predată *Argo.*

Îi aşteptau două săptămâni extenuante, neplăcute, deoarece primăvara vremea mai era încă rece şi furtunoasă, dar *Argo* trebuia să ajungă la Volos chiar la începutul adevăratului sezon pentru navigaţia vaselor cu pânze, mai având şi un oarecare timp la îndemână pentru eventuale modificări de ultim moment, înainte de a porni la un drum de 1500 de mile până în Uniunea Sovietică.

Locuitorii din Spetses au organizat o petrecere de adio. A avut loc în piaţa principală din Noul Port, acelaşi loc care părea atât de trist şi pustiu când am ajuns pentru orima dată aici cu doi ani în urmă. Acum piaţa era înţesată de locuitori ai insulei. Tineri şi tinere de la şcoala secundară, îmbrăcaţi în costume greceşti vechi, au luat parte la dansuri tradiţionale. Primarul a ţinut un discurs şi toţi îl aclamau pe Vasilis, care părea stingherit în costumul lui albastru cu guler şi cravată, deşi Evghenia, fiica sa, era încântată că tatăl ei devenise un asemenea erou. Când s-a lăsat seara, tinerii s-au înşiruit pe treptele de piatra de portului ţinând în mâini făclii aprinse, în timp ce *Argo,* cu steagul insulei Spetses arborat la prova, plutea pe mare.

Din mulţime şi-a luat zborul un porumbel al păcii. Pasărea s-a rotit deasupra capetelor vâslaşilor, a plonjat prin fumul făcliilor, s-a ridicat apoi în aer şi a dispărut.

Dimineaţa următoare a fost ultima pe care am petrecut-o în insulă, iar Vasilis şi-a luat un emoţionant rămas bun de la noi. A venit pe scuterul său direct la atelier, unde *Argo* îşi încărca ultimele provizii. Ca întotdeauna, pisicile i-au ieşit în cale, să-l salute, dar de această dată Vasilis nu le-a mai luat în seamă. A coborât direct la micul debarcader de lemn unde *Argo* era legată la mal. Într-o mână avea un mic buchet de flori pe care le culesese în dimineaţa aceea, iar în cealaltă ţinea barda sa, *skipani.* Urcându-se în barcă fără să scoată o vorbă, a bătut două cuie în prova curbată, de care a agăţat *skipani*-ul său şi buchetul de flori.

— Păstraţi shipani-ul pe *Argo,* îmi spuse el. Este unealta care a construit barca şi îi va aduce noroc. Nu uitaţi că este o barcă făcută la Spetses şi dacă pentru ea veţi mai avea nevoie de ceva, vă rog să veniţi la mine. Este barca cea mai bună pe care am făcut-o până acum.

Împreună cu Evghenia, care îl ţinea de mână, Vasilis a rămas pe debarcader fluturând din mână, în timp ce noi am început să vâslim din Vechiul Port pentru a o duce pe *Argo* la Volos, de unde trebuia să înceapă căutarea lânii de aur.

Ruinele de la Micene se află la patru ore de drum de la Spetses spre nord-vest. Locurile acestea au dat numele celei mai spectaculoase civilizaţii a Greciei din epoca bronzului, iar fortăreaţa de aici este încă vrednică de alegerea sa ca simbol al culturii miceniene. Ea împodobeşte dealul cu un impunător cortegiu de ziduri masive; şiruri de trepte duc sus la marele palat şi un ring de pietre verticale împrejmuieşte mormintele cu puţ, în care au fost înmormântaţi şase din regii din Micene, cu atâta aur printre celelalte bunuri, încât arheologii sunt tentaţi să accepte felul în care Homer a supranumit capitala Argolidei — „Micene cea bogată în aur”. Este puţin probabil ca reputaţia ţinutului Micene să scadă. Vestita „Poartă a Leului”, considerată ca prima operă de sculptură monumentală din Europa, este, poate, subiectul cel mai mult fotografiat din Grecia. Versurile lui Homer au ţesut o pânză de păianjen de imortalitate în jurul regelui Agamemnon. Masca de aur a unui conducător din Micene, despre care, atunci când a scos-o din mormânt, arheologul Schliemann a crezut că este a lui Agamemnon însuşi, te priveşte prin orbitele ei goale la fiecare pas — de pe afişele de pe pereţi, de pe ilustrate, de pe coperta catalogului Muzeului Naţional. Mai puţin cunoscută este povestea potrivit căreia Hercule era în piaţa din Micene în momentul în care a aflat pentru prima oară ştirea că Iason recruta oameni care să-l însoţească în căutarea lânii de aur. Aşa cum spune legenda, Hercule şi-a întrerupt imediat seria muncilor sale, pentru a face parte şi el din echipaj. Tocmai îşi încheiase cea de-a cincea muncă, prinderea mistreţului din Erymanthos, şi stătea, cu animalul viu, care spumega, pe umeri. De îndată ce a auzit ştirea, a aruncat pe lespezi, în văzul cetăţenilor uimiţi, fiara turbată şi a pornit spre Volos, unde se adunau argonauţii.

De la Homer încoace, grecii considerau epoca micenianã ca o perioadă plină de asemenea fapte mari, această virtute a vitejiei din timpul civilizaţiei miceniene rămânând trăsătura cea mai îndrăgită. Într-adevăr, viaţa trebuie

să fi fost plină de pompă şi plăcută pentru „regişorii” şi soţiile lor care domneau în palatele şi fortăreţele împrăştiate pe tot cuprinsul Greciei. Picturile murale făcute de artiştii lor de curte îi înfăţişau la vânătoare, defilând în care triumfale cu câini ce arătau ca nişte ogari lustruiţi. Uneori ei sunt înfăţişaţi plecând la treburi mai primejdioase, cum sunt războaiele, în timp ce soţiile (sau poate preotesele lor) îşi iau rămas bun de la ei, urându-le noroc. În muzeele noastre se găsesc cu zecile inele de aur miceniene cu sigiliu, splendide pumnale de bronz pe care sunt incrustate scene de vânătoare de mistreţi, pocale elegante cu picior înalt şi bijuterii. Desigur, izvorul acestui lux şi al etichetei îl constituia truda unei enorme mase de sclavi, sau şerbi, sau iobagi, care formau temelia acestei structuri. Dar între ei şi conducători se afla o întreagă reţea de meseriaşi şi artizani, care contribuiau la prosperitatea crescândă a aristocraţiei. Erau excelenţi olari, şlefuitori de pietre scumpe, croitori şi armurieri iscusiţi, nemaipunând la socoteală mulţimea de ocupaţii care dădeau de lucru la atâţia oameni — intendenţi, hăitaşi pentru vânători, bucătari, grădinari, servitori etc. Fiecare palat avea de asemenea — şi pentru confirmare avem tăbliţele aparţinind ceramicii liniare B — grupul său de scribi şi funcţionari, care includeau pe cei care făceau socotelile, efectuau controalele, ţineau registrele contabile, plăteau drepturile muncitorilor în cereale şi ulei. Era o societate mai puţin importantă şi mai puţin imperială ca cea a Egiptului sau a marilor regi hitiţi din Anatolia, dar era, fără îndoială, cultivată, viguroasă şi cu un pronunţat simţ artistic.

În această lume a crescut prinţul Iason, După cum se spune în toate versiunile legendei, el făcea parte dintr-o familie conducătoare din Iolcos, un oraş bogat din nord-est, azi purtând numele de Volos. Iolcos nu era la fel de mare ca Micene; şi nici cu renume de războinic precum mohorâtul Tirins, cu imensul său castel de granit care stătea cu privirea aţintită deasupra câmpiei de pe coasta mării, asemenea unui luptător suspicios ce aştepta provocarea unui inamic mai slab. Iolcos pare să fi fost un oraş în care domina mai mult simţul negoţului, mai prosper şi mai spiritual. Oraşul care îi semăna cel mai mult era Pylos, unde îşi avea curtea regele Nestor. Niciunul din cele două oraşe n-a crezut necesar să-şi construiască un mare zid de apărare, deşi amândouă ar fi fost o pradă bogată pentru orice invadator.

Astăzi ştim că secolul al XIII-lea î.e.n. Perioada epopeii argonauţilor, avea să se încheie cu rapidul declin al gloriei miceniene. Aceasta nu a fost

însă o perioadă de apus. Dimpotrivă, societatea micenianã pare să fi fost mai activă, mai plină de fast decât oricare alta, şi foarte influentă.

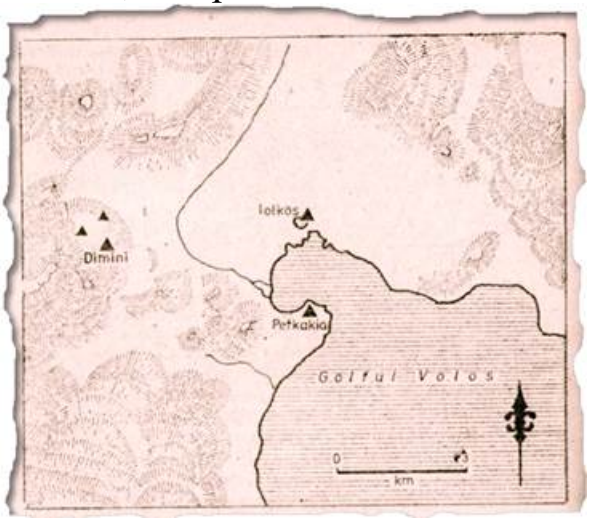

Descoperiri recente au scos la iveală faptul că micenienii s-au avântat peste mări, întemeind noi aşezări în golfurile de pe coasta egeeană a Anatoliei, până la hotarul de vest al marelui imperiu hitit. Tăbliţe din lut alt arhivei oficiale hitite vorbesc despre un popor străin care trebuie să fi fost micenienii de peste mare. Ei sunt prezentaţi ca o rasă de oameni atrăgători, înclinaţi spre manifestări războinice, alergând încoace şi încolo în care triumfale şi chemând la lupte individuale. Unii micenieni întreprinzători, cu mai puţine înclinaţii ostăşeşti, îşi trimiteau produsele în Egipt, în Italia şi în alte ţări până pe Dunăre în sus. Şi, în cele din urmă, ambiţioşii şefi militari din toate acele mici regate şi feude risipite au avut desigur destulă fantezie pentru a lansa prima mare operaţiune de debarcare din istorie: o mie de corăbii, aşa s-a spus, s-au năpustit asupra Troiei.

Ruinele îngrămădite în dezordine şi obiecte ale oamenilor primitivi dezgropate de arheologi au completat informaţiile: palatul tipic micenian avea o curte centrală în care se afla sala tronului, în jurul ei erau apartamente cu băi şi instalaţii de apă, magazii de provizii şi camere de oaspeţi. Doamnele de la curte aveau cutii pentru păstrarea bijuteriilor, coafuri la modă, piepteni de fildeş din Africa, preparate cosmetice şi parfumuri. Dar ştim mult mai puţin despre ceea ce gândeau şi în ce credeau ci. Conceptele lor religioase, atât de importante pentru povestea lui Iason, au rămas ascunse sub panteonul grec de mai târziu. Apollonius scrie despre Hera, Poseidon, Apollo, Cupidon şi despre alţi zei din Olimp care au avut partea lor de contribuţie în întâmplările lui Iason. Dar, după cum putem afirma, aceşti zei nu existau în secolul al XIII-lea î.e.n., sau cel puţin nu în

forma aceea. Putem bănui că micenienii credeau în viaţa de apoi, deoarece şi-au înmormântat mulţi dintre conducători în somptuoase morminte în formă de stup de albine.

Este posibil ca şi regii, conducătorii şi clanurile să fi avut totemurile lor, pentru că vedem bărbaţi mascaţi caraghios şi femeile dansând într-un ritual sacru, după toate aparenţele venerând pe vechii zei, mai ales pe cei animişti. Ei considerau sfinte spiritele unor locuri sacre — îndeosebi izvoarele de apă şi dumbrăvile — şi se pare că aveau un respect deosebit pentru marea zeiţă a pământului. Întruchiparea ei ca femeie apare în unele figurine de ritual din argilă, atotprezentă şi atotputernică. Grecii de mai târziu aveau s-o identifice cu Rhea, mama lui Zeus, şi ea avea să reapară sub alte înfăţişări ca Dindimena, Demetra şi Cibele, toate zeiţe asociate cu pământul, cu ciclul natural al vieţii, cu anotimpurile şi natura. Ea va juca un rol important şi în călătoria lui Iason.

Când am ajuns la Volos pentru a porni în expediţia noastră, Vasiliki Adrimi, custodele muzeului din oraş, mi-a arătat ceva foarte important. Vasiliki era arheologă. Ea m-a dus 4 kilometri la vest de Volos, spre vârful unui deal nu prea înalt, împrejmuit de chiparoşi. În vârful dealului se întretăiau ziduri joase din piatră datând din ultima parte a epocii de piatră, când Dimini, numele locurilor respective, fusese unul dintre primele oraşe sistematizate din istoria Europei. Dar nu aceasta vroia să-mi arate Vasiliki. Tăiat într-una din pantele dealului se afla un culoar, construit din piatră şlefuită, care ducea direct la un arc masiv, tot din piatră, a cărui parte superioară era formată dintr-un singur bloc, lat de 1,80 m şi înalt de 1,20 m. Oricine a văzut vreodată Poarta Leului de la Micene a putut recunoaşte imediat arcul acela: era intrarea într-o cameră mortuară micenian ă. În arc era mormântul propriu-zis, o scobitură de forma unui stup de albine săpată în inima dealului, având pe margini blocuri de piatră frumos tăiate. Vasiliki mi-a explicat că mormântul fusese descoperit în momentul în care acoperişul s-a prăbuşit şi prin gaura făcută a căzut o vacă. Arheologii l-au recunoscut imediat ca a fi un mormânt micenian şi, deşi s-a furat tot ce era înăuntru, cu excepţia câtorva piese neînsemnate de ceramică, ei nu au ezitat să afirme că era vorba despre locul în care a fost înmormântat un rege din Micene, care murise spre sfârşitul epocii de bronz.

— Ciudat, continuă Vasiliki. Dacă acesta era un mormânt al unui rege, de ce acesta nu a fost înmormântat în oraşul regal Iolcos, unde am mai găsit morminte de regi? De ce a fost înmormântat aici, la depărtare, în interiorul

acestui deal? Acum trei ani un fermier din partea locului a cerut aprobarea autorităţilor responsabile cu problemele arheologice să are un câmp de la poalele acestui deal. El trebuia să aibă permisiunea noastră, deoarece suprafaţa din jurul dealului fusese declarată zonă arheologică protejată. Aşa se face că, pentru a fi mai siguri, am excavat noi mai întâi câmpul, pentru a ne convinge că nu era nimic important înmormântat acolo. Credeam că, poate, vom mai găsi unele vestigii din epoca de piatră, legate de aşezarea din vârful dealului. Imaginaţi-vă uimirea noastră când am descoperit urmele unui mic oraş micenian, bine sistematizat! Nimeni nu se aştepta la aşa ceva. Pentru ce a trebuit ca un alt orăşel micenian să fie construit atât de aproape de un oraş mare ca Iolcos? Nu exista niciun precedent de acest gen. Şi în acest caz. Era greu de găsit explicaţia.

Vasiliki a mers cu mine prin dumbrăvile de migdali pentru a vedea zidurile acestui oraş micenian pe care ea şi colegii ei l-au descoperit. Încă nu terminaseră investigaţiile, dar un lucru era clar: acesta era un oraş foarte bine gândit. Se putea vedea pe unde trecea strada principală şi cum se aliniau pe marginea ei casele oraşului. Fiecare casă era făcută după un plan specific micenian, având trei încăperi, camera de zi, dormitorul şi magazia pentru provizii. În podeaua unei case, proprietarul săpase o gaură prin care cobora un vas mare de pământ, care reprezenta cămara de merinde. Vasiliki mi-a explicat că aşezarea avea toate semnele că a fost creată, în mod conştient, ca un fel de satelit al oraşului Iolcos şi era probabil legată de oraşul principal. Apărea clar, însă, că era o aşezare mult mai puţin prosperă decât metropola. Tot ce au găsit arheologii ca bunuri gospodăreşti, şi acestea au fost foarte puţine, erau modeste şi de strictă folosinţă.

— Şi-apoi, am mai observat două lucruri, şi ele ciudate, îmi spuse Vasiliki. Mai întâi că oraşul fusese locuit pentru o perioadă foarte scurtă, un secol sau mai puţin. A fost construit, s-a trăit în el, pentru ca apoi să fie părăsit. Şi aceasta ne-a condus la al doilea semn de întrebare — de ce oamenii l-au părăsit? N-au fost alungaţi nici de o invazie străină, nici de un cutremur, nici de vreun incendiu. Nu s-au găsit urme ale unor astfel de catastrofe, în schimb, se părea chiar că oamenii şi-au aranjat casele cu grijă, plecând într-o ordine deplină. Ce i-a făcut să plece? Încotro s-au dus?

Vasiliki se uita la mine şi am putut sesiza fascinaţia arheologului pentru munca de investigare a istoriei, căutând să explice evenimente din trecut pornind doar de la câteva indicii.

— Aţi bănuit probabil explicaţia cea mai plauzibilă. Aceste locuri pot fi legate de legenda lui Iason şi de căutarea lânii de aur. Perioada în care acest oraş a fost construit, ocupat şi părăsit este perioada în care se crede că ar fi avut loc expediţia argonauţilor. Legenda ne spune că tatălui lui Iason i-a fost uzurpat tronul oraşului Iolcos de către fratele vitreg, regele Pelias. Probabil că Aeson, tatăl lui Iason, s-a instalat aici cu cei ce i-au rămas credincioşi, întemeind această aşezare dincolo de zidurile oraşului Iolcos. Aici este posibil ca Iason să-şi fi petrecut copilăria. Legenda susţine că Iason, odată reîntors din călătoria pentru căutarea lânii de aur, ducând la bun sfârşit greaua misiune, a recâştigat de la regele Pelias tronul oraşului Iolcos. Şi se poate ca atunci populaţia acestei aşezări să fi părăsit oraşul, să-şi fi împachetat toate lucrurile şi să se fi mutat înapoi la Iolcos, urmând pe noul rege. Aşa ne explicăm că aceste case miceniene au fost lăsate într-o asemenea ordine de către proprietarii lor. Şi dacă într-adevăr aşa s-au petrecut lucrurile, atunci este foarte posibil ca mormântul din deal pe care l-am vizitat să fi fost al regelui Aeson, tatăl lui Iason.

Acesta a fost un admirabil ajutor în căutarea adevărului care stătea la baza legendei lui Iason. Aici, într-un deal al propriei sale ţări, datele arheologice par să sugereze că începutul şi sfârşitul vechii legende erau reale.

După cum spune legenda, Iason plecase în călătoria aceea pentru a aduce lâna de aur şi a-şi recâştiga tronul oraşului Iolcos, care îi revenea de drept, dar pe care îl uzurpase unchiul său vitreg, regele Pelias. Acesta trebuie să fi fost un om îngrozitor. Se spunea că fusese abandonat după naştere de către mama sa, o prinţesă din Micene persecutată de o mamă vitregă geloasă. Ea l-a lăsat pe un câmp, unde a fost găsit de nişte paznici de cai, când unul din animalele lor s-a împiedicat de copil. Copita calului l-a rănit la faţă, astfel că Pelias a rămas pe obraz cu o cicatrice vizibilă. După ce şi-a aflat adevărata obârşie, Pelias a descoperit-o pe dezgustătoarea mamă vitregă, a urmărit-o până în templul Herei şi a ucis-o când aceasta s-a ghemuit lângă altar. Crima a violat în mod grosolan sanctuarul templului şi, potrivit conceptelor greceşti, pedeapsa divină a fost cauza propriei sale morţi violente, pusă la cale de soţia lui Iason la instigarea răzbunătoarei Hera.

Între timp, mama lui Pelias se căsătorise cu regele din Iolcos, iar Pelias a reuşit să-i uzurpe tronul lui Aeson, moştenitorul de drept. El l-a lăsat pe Aeson să trăiască, dar ca simplu cetăţean. Când s-a născut Iason, părinţii lui s-au temut că Pelias va vedea în acest copil de origine regească o

ameninţare şi îl va omorî. De aceea au anunţat că pruncul s-a născut mort şi l-au dus pe furiş la ţară, unde a fost crescut, ca şi alţi eroi din antichitate, de înţeleptul centaur Chiron, pe povârnişurile Muntelui Pelion. În ziua în care el s-a făcut suficient de mare pentru a putea cere tronul, tânărul a pornit-o spre Iolcos. În drum, a ajuns la vadul unui râuleţ numit Anaurus. Acolo a dat de o bătrână care aştepta să treacă râuleţul care se revărsase pe neaşteptate. Deşi era grăbit, Iason s-a oprit pentru a o ajuta. El o luă în braţe pe bătrână, care nu era alta decât zeiţa Hera deghizată, şi o trecu pe malul celălalt. Atunci şi-a pierdut Iason o sandală, care a rămas înfiptă în mâlul din albia râuleţului. Aşa că, atunci când a apărut în piaţa din Iolcos, el purta o singură sandală. Iar când regele Pelias şi-a aruncat privirea spre tânărul străin şi-a amintit imediat că un oracol i-a prezis că va fi distrus de un om care va apărea în faţa lui „încălţat numai la un picior”.

Legenda spune că regele Pelias, căutând să scape de destin, îi puse lui Iason o întrebare capcană, ce ar face dacă s-ar întâlni faţă în faţă cu un om care, după profeţia unui oracol, l-ar distruge?

— L-aş trimite să aducă lâna de aur, răspunse tânărul naiv.

— Aşa să fie, declară regele Pelias.

O altă versiune a poveştii spune pur şi simplu că Iason şi-a dezvăluit în faţa regelui identitatea şi a cerut tronul oraşului Iolcos care-i revenea de drept şi că regele Pelias, fără să ezite, s-a învoit să-i predea coroana cu condiţia ca Iason să-şi dovedească virtuţile faţă de Iolcos, aducând înapoi lâna de aur. În ambele variante misiunea era considerată ca sinucidere.

Lâna aceasta avea o semnificaţie deosebită pentru familia lui Iason, eolizii a căror emblemă de clan era un berbec. Într-adevăr, se pare că lâna constituia un fel de obiect de cult sacru, pe care ei îl venerau. Istoria sa ne duce în urmă cu două generaţii, când se înregistraseră o serie de recolte slabe în oraşul beoţian Orhomenos, condus de regele Alhamas, un alt eolid. Athamas credea că zeii erau supăraţi pe oraş şi trebuiau împăcaţi. Adevărata cauză era că noua soţie a lui Athamas, Ino, a ticluit un complot să scape de copiii săi vitregi, prinţul Phrixus şi prinţesa Helle. Ino a convins-o în taină pe o vrăjitoare din Orhomenos să prăjească seminţele de grâu înainte de a le semăna, luând astfel toată puterea grâului şi distrugând orice posibilitate de recoltă. Apoi, a făcut în aşa fel încât oracolul de la Delfi, atunci când va fi consultat, să sfătuiască pe regele Athamas să-şi jertfească cei doi copii mai mari pentru a anihila blestemul. Prinţul Phrixus şi prinţesa Helle au fost duşi la altarul de jertfă, când deodată a apărut un berbec cu lâna de aur, care

le-a spus copiilor să urce repede pe spatele lui. Apoi berbecul a zburat spre răsărit. Când a trecut pe deasupra strâmtorii care desparte Asia de Europa, prinţesa Helle n-a mai avut putere să se ţină de lână, a alunecat şi a căzut în apă şi s-a înecat. În memoria ei strâmtoarea a luat numele de Helespont1. După un popas pe coasta anatoliană a Mării Negre, Phrixus a fost dus spre celălalt capăt al Mării Negre, în regatul Colhidei, unde a fost bine primit de regele Aetes. A rămas acolo, s-a însurat cu una din cele două fete ale regelui, murind în cele din urmă în Colhida. La cererea sa, berbecul a fost sacrificat, iar lâna a fost agăţată într-un stejar sacru.

Este posibil ca povestea cu berbecul zburător să fi fost o repovestire a felului în care au scăpat copiii de rege într-un alt mod, poate la bordul unei corăbii miceniene care făcea negoţ cu ţările din răsărit; Dar aceasta este numai supoziţie în ceea ce priveşte legenda argonaută, lucrul cel mai important este că poporul din Iolcos a ştiut imediat ce era lâna de aur şi unde trebuia să alerge Iason pentru a o aduce.

1 Strâmtoarea Dardanele de azi.

Toţi cei ce-au asistat la întâlnirea dintre regele Pelias şi Iason dar mai ales Pelias, nu se aşteptau să-l mai revadă pe Iason viu.

Vasiliki mai avea să-mi dea un indiciu.

— Când am început să studiem implicaţiile acestui oraş, micenian, îmi spuse ea, ne-am amintit că la sfârşitul secolului trecut, când s-au efectuat primele săpături în vârful dealului Dimini, arheologii — care erau interesaţi într-adevăr de epoca de piatră — au notat în caietele lor de lucru că au trecut prin nişte ziduri vechi rămase deasupra oraşului care data din epoca de piatră. Acum credem că aceste ziduri reprezentau ruinele unui mic palat micenian sau ale unei locuinţe domneşti plasate pe vârful dealului, care putea fi casa lui Iason. Acum, având această mărturie care vine să sprijine teoria, consiliului municipal al oraşului Volos i s-a cerut să schimbe numele râuleţului care curge între Dimini şi Volos.

Aceasta ar putea fi apa pe care Iason ar fi trecut-o în drumul care îl ducea la prima întâlnire cu regele Pelias, apa în mâlul căreia, şi-a pierdut sandala. S-a sugerat ca râuleţului să i se dea din nou numele de Anaurus.

De pe virful acestui deluşor se putea vedea spre sud marea întindere de apă a golfului Volos, de un albastru metalic, în care se oglindeau razele soarelui de primăvară.

Spre dreapta, un şir de dealuri descreşteau treptat până într-un mic promontoriu. Un mănunchi de pini dădea numele locului — Pefkakia,

dumbrava cu pini. Aici aştepta acum *Argo,* trasă pe plajă pentru a i se face ultimele pregătiri înaintea plecării în călătoria spre Colhida. Pefkakia era, cred eu, cel mai potrivit loc în care putea Argos să construiască prima *Argo,* şi ar fi fost şi portul pentru galere al oraşului Iolcos din zilele lui Iason. Condiţiile erau perfecte — un loc adăpostit pentru ancorare, un izvor cu apă potabilă bună în apropiere şi o plajă lină, cu pantă uşoară, foarte potrivită pentru a scoate galerele din mare. Chiar cu o zi înainte am fost martorul unei furtuni venite din nord care s-a abătut, asupra golfului, ca un derviş, pe pantele Muntelui Pelion. Furtuna a izbit navele în portul nou, a împroşcat cu apă de pe suprafaţa mării, a făcut ca navele mari să se clatine, iar vasele mai mici pescăreşti să caute repede un adăpost. Au alergat atunci cu toţii spre Pefkakia, liniştitul adăpost împotriva vântului şi locul bun pentru ancorat. Ceea ce se potrivea unei mici bărci azi s-ar fi potrivit şi acum 3 000 de ani. Iar pe plaja de la Pefkakia, la mai puţin de 50 de metri de noua *Argo,* se ridica o altă colină. Aici, arheologi germani, săpând în urmă cu zece ani, au înlăturat nisipul argilos scoţând la iveală zidurile şi fundaţia unei a treia aşezări miceniene.

Pe plaja de la Pefkakia, Pcter Wheeler era ocupat să adapteze vârful pintenului galerei noastre. În timpul călătoriei de la Spetses până aici ne-am dat seama că pintenul era o platformă ideală pentru tot felul de funcţii. Dacă cineva se arunca în apă să înoate, era locul prin care putea cel mai uşor să revină în barcă. Pentru spălare sau alte nevoi, ea constituia o platformă peste care trecea, pe ambele părţi ale ei, apa mării. Aceasta explica şi ciudatul şir de cuie care ieşeau în afară din, scândurile de la prova şi care apăreau în unele desene ale vechilor bărci greceşti. Scopul acestor cuie, asemănătoare unor mici coarne, a pus în încurcătură pe specialişti. I-am cerut totuşi lui Tom să le bată cu ciocanul, bănuind că, mai devreme sau mai târziu, vom afla ce funcţie îndeplineau ele. De fapt, Vasilis, din momentul în care le-a văzut, şi-a dat seama ce erau. Le-a denumit *scalita,* mica scară, şi este exact întrebuinţarea pe care i-am dat-o: un şir de puncte de reazem, atât pentru mâini, cât şi pentru picioare, pentru cel care se urca din nou în barcă pe la vârful pintenului. Cu toate acestea, căţărarea din apă pe vârful pintenului nu era o treabă uşoară, şi de aceea Peter s-a decis să monteze în vârful lui un mâner solid de care un înotător să se poată prinde şi pe care să-l folosească pentru a se sălta în barcă. Când Peter a terminat, s-a putut imediat vedea ce realizase el. Noul său mâner de sprijin a ridicat în sus

vârful nasului bărcii, semănând cu botul unui porc mistreţ, şi acesta era exact felul îji care mulţi artişti din vechea Grecie îşi desenau bărcile.

Trondur, care ni s-a alăturat în călătoria pentru aducerea bărcii la Volos, a ajuns la concluzia că mai era timp să înfrumuseţeze „ochii" lui *Argo.* Deocamdată, ei arătau prea inocenţi şi naivi, şi în plus mai erau şi puţin saşii. El i-a redesenat, adăugându-le un aer ameninţător şi dându-le un fel de privire agresivă, care se potrivea mai bine unui vas de război gata să plece într-o expediţie pentru a aduce lâna de aur dintr-un regat ostil.

Noii argonauţi soseau de-acum la Volos. Nick, doctorul nostru, a apărut şi el, imperturbabil ca întotdeauna, ca şi solidul Peter Dobbs, cei doi veterani din Expediţia Sindbad. Cel care îl concura la mărime, pe Peter era Miles Clark, care îşi luase concediu din armata britanică şi care repede s-a dovedit a fi un talent desăvârşit ca mim şi umorist, cu un sac de glume care ne menţinea pe toţi într-o permanentă bună dispoziţie. Peter Moran, bucătarul, i-a explicat lui Tom că avea nevoie de un set de scânduri demontabile pentru un spaţiu suplimentar de depozitarea hranei din coşurile şi cutiile sale. Edilii oraşului Volos ne oferiseră un generos dar — un vin căruia îi dăduseră numele de „Argo" şi pentru care abia s-a mai găsit loc în barcă.

Oraşul Volos de azi a cinstit memoria epopeii argonauţilor. Strada principală a oraşului se numeşte strada Argonauţilor, în apropierea cheiului modern se află barca *Argo* a lui Iason în miniatură făcută dintr-un bronz fin; mai multe bodegi au luat numele faimoasei nave din Iolcos. Acum Volos a dat echipajului un voluntar — Elias, un arhitect din partea locului, care ţinea foarte mult să ni se alăture, chiar dacă era pentru prima dată că se afla într-o barcă mică. Ideea mea era că de îndată ce *Argo* era în apele greceşti, să am în echipaj cât mai mulţi greci, aşa după cum aş fi încercat să am la bord turci atunci când mă voi afla în apele turceşti şi aşa cum speram ca, odată ajunşi în Gruzia, să găsesc sovietici care să între în echipaj. Mi se părea că ar fi fost important pentru proiectul meu ca fiecare ţară să aibă reprezentanţii săi în barcă şi să participe direct la aventura noastră.

Elias se adăuga celor doi compatrioţi ai săi — solidul Theodore, de profesie inginer electrotehnic, şi Costas, scund şi cu părul alb. În aprilie Costas îmi telefonase să mă întrebe dacă îl pot avea în vedere şi pe el pentru expediţie. Era, după cum spunea el, un experimentat navigator cu vele, având el însuşi un iaht. Locuia în Atena şi navigase mult prin Marea Egee. Părea tipul ideal, iar engleza lui era superbă. Eram tocmai pe cale să-l invit imediat, fără niciun test, să facă parte din echipaj, când, după o pauză,

prudent, îmi spuse: „Ar fi însă o problemă — vârsta mea. Am 60 de ani.” Mi s-a pus un nod în gât. Vâslaş la galeră un om de 60 de ani? Nu vream ca cineva să-mi facă un atac de cord vâslind ore în şir în soare, aşa că i-am propus să ne însoţească în călătoria de predare a bărcii, de la Spetses la Volos. Dacă drumul i s-ar fi părut prea greu, putea, fără nicio supărare, să se retragă. Aşa cum a decurs totul, Costas s-a dovedit a fi o comoară. Era bsolut decis să nu renunţe. În primele zile, era total epuizat de oboseală, iar seara îl puteai vedea cum tremura din cauza extenuării. Dar entuziasmul său nu putea fi stăpânit. Era un individ atât de vesel, atât de inimos, încât îl îndrăgiseră cu toţii.

— Aş vrea să mă vadă acum cei de la compania mea, îmi spuse fericit. Până anul trecut am fost pilot comandant de aeronavă la compania Olympic Airways, şi a trebuit să ies la pensie deoarece vârsta maximă pentru pilotat este de 60 de ani!

Cei doi cineaşti ai noştri ni s-au alăturat şi ei la Pefkakia. Urmau să facă un film documentar al expediţiei şi au venit pe jumătate înecaţi în inevitabila grămadă de cutii de aluminiu strălucitor, materiale necesare filmărilor, aparate de filmat, trepiede şi toate accesoriile profesiunii lor. Dick Hill era operatorul, un tip civilizat, singurul din toată echipa care avea talentul să-şi menţină curate hainele, chiar şi sub banca de vâslaş a unei aglomerate galere miceniene. Ori de câte ori Dick mergea pe mal, reuşea să apară imaculat, în pantaloni de culoare deschisă bine călcaţi, fără nicio pată pe ei şi cu o cămaşă de mătase pe care se mai puteau vedea cutele de la călcat. Colegul său, Dave Brinicombe, era la extrema cealaltă. El se ocupa de înregistrarea sonoră, iar spaţiul de sub banca sa era o uimitoare harababură de aparatură electronică în care scormonea ca un viezure.

Nu-l interesa niciodată cum era îmbrăcat şi-i plăcea să umble în picioarele goale. Barba lui nepieptănată, stufoasă, împodobea o faţă veselă, cu nasul cârn; şi cum umbla fericit încoace şi încolo pe culoarul din mijloc al bărcii, călcând în afară, cu degetele de la picioare încârligate, Miles îl asemui cu un om din epoca de piatră, supranumindu-l Dave Cavernă, o poreclă ce avea să prindă şi pe care inginerul de sunet o acceptă râzând vesel, cu gura până la urechi.

Ziua plecării a fost fixată pentru 3 mai. Dis-de-dimineaţă, la Pefkakia mulţimea începuse să se adune lângă barcă. În dimineaţa aceea, copiilor li s-a dat liber de la şcoală, pentru a asista la plecarea galerei şi mulţi dintre ei se şi plasaseră într-un punct de pe deal de unde se vedea bine galera. *„Kalo*

taxidi! Kalo taxidi! Drum bun!” scandau într-un glas şi le făceau cu mâna argonauţilor, care îşi îndesau sub bănci sacii cu obiecte personale, ungeau curelele care ţineau vâslele în furcă şi făceau glume despre expediţie.

— Am calculat că fiecare din noi va trebui să vâslească de un milion şi jumătate de ori până la sfârşitul călătoriei, spuse Mark Richards echipajului, fiind evident că-i plăcea rolul de şef al vâslaşilor.

— Oh, nu, sper că nu. Să ne rugăm să avem vânt, mormăi Tim Readman, trezorierul echipajului. Nu prea sunt în formă.

— Fii fără grijă. Când ne va fi foame şi ne va lipsi mâncarea, pe tine te vom mânca primul, îi replică Peter Dobbs.

Era o glumă veche, din timpul Expediţiei Sindbad, că Tim Readman ar constitui cea mai gustoasă mâncare.

— Mai avem zece minute! am strigat, bătând uşor clopotul de bronz al bărcii care stătea agăţat de bara de la fusul cârmei.

Tom şi Wendy veniseră, să-şi ia rămas bun. În privirea lui Tom citeai regretul că nu poate rămâne pe *Argo;* era nevoit să se reîntoarcă la munca lui de constructor de nave. Vasiliki, arheologa, era şi ea acolo; ca şi Unchiul John, cu familia lui; Borgne, soţia lui Trondur, l-a adus la debarcader pe Brandur, fiul lor cel mic, care era vizibil impresionat de aglomeraţia de acolo, să-şi ia la revedere.

A sosit apoi momentul libaţiei, vinul adus în dar zeilor pentru a le cere vânt bun şi mare liniştită. Am scos o sticlă de vin „Argo”. Numai o sticlă întreagă îl va mulţumi pe Poseidon în ziua aceea. Nimeni, după cât se părea, nu luase cu el un tirbuşon, aşa că am luat ciomagul cu care bătusem cuiele de la furca de vâslă care jucau. Ţinând sticla deasupra pupei, i-am retezat gâtul. Vinul a ţâşnit puternic şi mulţimea a izbucnit în urale. Încă două semnale ale clopotului bărcii şi cineva a molat parâma.

„Kalo taxidi! Kalo taxidi!” strigau copiii de pe faleză. Trondur era la prova, trăgând repede frânghia ancorei din care picura apa. Într-o clipă, ancora a fost în barcă.

— Funda ancora!

„În faţă!” am strigat apoi şi vâslaşii s-au aplecat înainte în poziţia de pornire. „Presiune medie. Gata? Porniţi!” Lamele lopeţilor s-au cufundat în apă, începând să se mişte sincronizat. Vâslaşii şi-au luat un ritm constant. *Argo* a început să alunece pe apă.

— Un milion, patru sute nouăzeci şi nouă de mii, nouă sute nouă zeci şi nouă de lopeţi, murmură Miles.

Cu grijă, am pus-o pe *Argo* pe direcţie. Cele două lopeţi pentru cârmă acţionau în direcţii opuse. O lopată trebuia împinsă înainte, iar cealaltă trasă înapoi pentru a face ca barca să se învârtească. Ni se părea ciudat că *Argo* a răspuns cuminte comenzilor.

Era o zi frumoasă, numai bună pentru plecat într-o expediţie — fără vânt şi cu un văl subţire de nori înalţi care îmblânzea arşiţa soarelui. De jur împrejurul nostru erau zeci de mici bărci de pescari, motoarele lor pufăind la ralanti. În faţă era barca pilot din Volos gata să-i deschidă calea lui *Argo,* s-o conducă pe primele sute de metri. Bărci uşoare cu lopeţi ale Clubului de canotaj din Volos se învârteau în jurul nostru ca nişte gândaci de apă. Scufundă, trage; sus lama; împinge înainte; scufundă şi trage din nou. Repetiţia constantă a mişcării vâslelor galerei dădea impresia a ceva greoi, faţă de bărcile de concurs din jur. În faţa mea vedeam capătul modernului debarcader de beton din Volos. Acolo se puteau zări notabilităţile oraşului — primarul, comandantul garnizoanei, comandantul portului şi episcopul grec în anteriul său. Când *Argo* a trecut prin faţa lor, primarul a ridicat o ramură de măslin şi a aruncat-o în apă.

„Mergeţi în pace! *Kalo taxidi*, drum bun!”

Am înconjurat capul debarcaderului, îndreptând barca spre apele din faţa oraşului, cât mai aproape de mal. Ţărmul era înţesat de lume, cei mai mulţi fiind copii aduşi în autocare să asiste la plecarea unei bărci din trecutul îndepărtat al ţării lor. *„Kalo taxidi! Kalo taxidi! Kalo taxidi!”* Copiii scandau în ritm constant, cum fac la fotbal suporterii. Argonauţii vâsleau cu o mână, iar cu cealaltă răspundeau. O barcă de concurs cu patru locuri a trecut alunecând pe lângă noi. La prova era un vâslaş cu o chelie tot atât de lucioasă ca a lui Mark.

— Trebuie că vă duceţi amândoi la acelaşi frizer, remarcă Miles.

Aşa cum a descris Apollonius din Rodos plecarea argonauţilor acum 3000 de ani, aceasta nu a avut loc fără încurcături. Se spunea că regele Pelias l-a mituit pe Argos, constructorul de bărci, să saboteze nava nefixând bine cuiele, astfel ca în timpul călătoriei să se sfărâme şi să se scufunde. Dar probabil că Argos nu a vrut să comită un asemenea act de trădare, cu atât mai mult cu cât se hotărâse să facă şi el parte din echipajul lui Iason. În seara din ajunul plecării, voluntarii lui Iason s-au adunat la malul mării, după ce şi-au luat, cu lacrimi în ochi, rămas bun de la familiile lor. Iason a trimis să i se aducă doi boi din cireada sa, iar Hercule şi puternicul Anceu au ucis animalele, unul dintr-o singură lovitură cu legendarul său toiag,

celălalt tăind gâtul boului cu o secure de bronz. Bucăţile sacre din coapse au fost înfăşurate în grăsime şi arse, în cadrul unei ceremonii, în focul făcut cu lemn de măslin pe un altar din şindrilă. Jertfa era închinată lui Apollo, zeul plecărilor în călătorii. Idmon unul din cei doi profeţi din echipaj, a privit atent în flăcările ce săltau ca într-un dans, urmărind spirala pe care o desena fumul ce se înălţa spre cer. El a prezis semne bune, adăugând, însă, cu mâhnire, că el nu se aşteaptă să se mai întoarcă viu din această expediţie. I s-a arătat destinul, şi va muri într-un loc singuratic pe ţărmurile Asiei.

Restul serii nu a fost mai vesel. Idas, fanfaronul echipajului, a băut prea mult vin, s-a îmbătat şi a început să râdă de Iason, care sta deoparte, singur, chinuit de îndoieli de ultimă clipă privind oportunitatea expediţiei. Când Idmon l-a mustrat, Idas i-a aruncat şi lui vorbe de ocară. Cearta putea duce la bătaie dacă nu ar fi intervenit cu tact Orfeu, muzicantul, care a început să cânte din lira sa o melodie ce s-a transformat într-un lung cântec despre crearea zeilor. În noaptea aceea, membrii echipajului au dormit pe malul mării, iar dimineaţa Tiphys timonierul a fost acela care i-a trezit din somn pentru a pleca la timp. Toţi îşi cunoşteau poziţiile pe băncile galerei, căci fiecare îşi trăsese locul la sorţi cu o zi înainte. Numai pentru Hercule şi Anceu n-au hotărât sorţii. Fiind cei mai solizi şi mai puternici de pe navă, locurile lor au fost fixate dinainte în centrul bărcii, unde puterea lor mare dădea cele mai bune rezultate.

Pe *Argo* a noastră am luat aceeaşi hotărâre: Mark şi Miles erau cei mai buni vâslaşi, fiecare dintre ei vâslise pentru universitatea lui şi era normal ca ei să ocupe poziţiile de comandă, ultima bancă de la pupa, acolo unde ceilalţi membri ai echipajului puteau să-i vadă, să le imite stilul şi să se încadreze în ritm. Nu aveam un echipaj complet de 20 de lopătari, în ziua aceea erau numai 14; şi cum unul stătea la cârmă, iar altul gătea, ne mai rămâneau doar 12 vâslaşi la rame. Dar era destul. Totul era să menţinem galera într-o mişcare permanentă pe apă pe orice vreme, parcurgând milă după milă cu o viteză de 3-3,5 noduri. Barca noastră avea rotunjimi atât de dulci, încât ea luneca cu aceeaşi viteză chiar dacă la vâsle se aflau numai zece oameni. Aceasta a permis ca mereu doi din echipă să se poată odihni câte cinci minute şi când repausul lor lua sfârşit, schimbau locurile cu alţi doi oameni cărora le venea rândul să se relaxeze. În felul acesta *Argo* nu şi-a pierdut viteza, ci a continuat să înainteze spre sud-sudest prin golful Volos spre micul orăşel Afissos.

Într-o variantă a legendei se spune că Iason şi tovarăşii săi ar fi făcut prima escală a călătoriei lor la Afissos.

Potrivii acestei versiuni, motivul a fost că *Argo* a refuzat să mai ducă greutatea masivului Hercule, Ramura magică vorbitoare a bărcii a gemut puternic când uriaşul a pus piciorul în barcă, cerându-i să părăsească nava, căci nu putea să-i ducă povara. De atunci, se spune, oamenii din Afissos sunt mai înalţi decât cei din satele vecine, pentru că descind din puternicul Hercule.

A existat, în mod cert, o aşezare micenianã la Afissos spre sfârşitul epocii bronzului — bucăţi de oale miceniene au fost găsite lângă malul mării — dar adevăratul motiv al opririi aici a bărcii *Argo* putea fi mai degrabă unul de natură omenească.

Clipocind în jos, spre ţărmul din Afissos, curgea un frumos izvor, cu o minunată apă de băut. Astăzi, izvorul este captat şi canalizat, aprovizionând cu apă robinetele din piaţa centrală. Dar când ne-am umplut şi noi două amfore de pământ pentru noua *Argo,* am auzit apa cum curgea pe sub pavajul de piatră. Era absolut logic ca Iason să-şi fi oprit aici barca, înainte de a fi pornit la drum în primele etape ale lungii sale călătorii. Era, de asemenea, logic ca aici cei care ar fi dorit să se răzgândească în ceea ce privea participarea lor la expediţie să aibă posibilitatea să revină pe uscat şi să plece acasă — inclusiv Hercule, deşi, aşa cum vom vedea, în cele mai multe din versiunile legendei el a rămas în barcă până când argonauţii au ajuns la Marea Marmara.

Din echipajul noii *Argo* nu am avut niciun dezertor. Cele 15 mile de la Pefkakia la Afissos au constituit o primă zi de drum foarte plăcută — un drum destul de lung ca să-ţi întindă bine muşchii, dar nu prea lung ca să extenueze pe vâslaşi. Când am coborât pe ţărm, în faţa noastră a apărut Unchiul John. Venise cu maşina împrejurul golfului să ne vadă şi, bineînţeles, avea un prieten şi prin partea locului. Un prieten cu o vie, căci Unchiul John ne flutura o canistră de plastic cu vin de casă. Lângă el se afla învăţătorul din Afissos cu două fetiţe care strângeau în mâini buchete de trandafiri — *„Kallo taxidini*” s-au adresat ele solemn, întinzându-ne florile.

Călătoria noastră începuse.

4 PRIN MAREA EGEE

Zeul plecărilor în călătorii trebuie că a primit jertfa argonauţilor, căci Iason şi oamenii săi au beneficiat de un vânt trimis de cer pentru primele zile ale expediţiei în căutarea lânii de aur. De-abia părăsiseră ţărmul mării, când s-a pornit un vânt bun, care le-a permis să-şi desfacă pânza. „Ei au înfipt catargul înalt în lăcaşul său, scria Apollonius, fixindu-l cu proptele bine înţepenite de fiecare parte a provei; au tras apoi în sus vela pe vârful catargului şi au desfăşurat-o. Vântul puternic a umflat-o şi după ce au fixat fungile bine de punte şi le-au legat fiecare de ţăruşul ei de lemn, au plutit în tihnă…”

Argonauţii secolului XX nu au avut acest noroc, în primele trei zile ale călătoriei noastre fie că am avut un calm perfect, fie că a trebuit să înfruntăm rafale de vânt periculoase care se izbeau de promontoriile stâncoase de pe ţărm şi se năpusteau asupra galerei, care înainta cu greu. Răsucit când într-o parte, când într-alta, echipajul trebuia să vâslească puternic pentru ca *Argo* să înainteze încet pe o mare nemiloasă, la fel ca oamenii care îşi târăsc picioarele prin deşert.

Primele băşici la mâini au apărut la o oră de la plecare. Băşici care nu se vor mai vindeca până la sfârşitul călătoriei. Vâslaşii se aşteptau la asta şi fiecare dintre ei avea propria lui teorie despre cel mai bun remediu sau pentru prevenirea lor.

Unii îşi frecau palmele cu alcool, alţii purtau mănuşi din bumbac sau înfăşurau cu un prosop protector mânerfele vâslelor. Dar fără prea mari rezultate. Nimic nu rezolva problema. Băşicile se formau, se umflau, se spărgeau, se formau din nou, se spărgeau şi se întăreau. Apoi, când mâinile păreau că s-au înăsprit, primul contact cu apa de mare înmuia bătăturile, iar pielea moartă se jupuia, lăsând sub ea porţiuni de carne vie extrem de dureroasă la atingere. Dacă, cu mare atenţie, reuşeai să menţii uscate băşicile după ce s-au spart, ele se crăpau din nou datorită permanentei

rosături pe care o provoca vâslitul şi o altă băşică se umfla apoi dedesubtul primeia.

Treptat, echipajul a început să se omogenizeze, învăţând să vâslească uniform. Mark trecea în sus şi în jos pe culoarul din centrul bărcii pentru a îndruma pe începători. El le arăta care era cea mai bună metodă de a-şi regla mişcările, cum să-şi odihnească trupul în timpul aplecării înainte şi cum să controleze lama vâslei când o treceau prin apă. A conduce însă o galeră cu 20 de vâsle era altceva decât a trage la rame pe un râu într-o barcă uşoară de concurs. Vâslele galerei erau mai grele şi deci mai greu de mânuit şi nu exista posibilitatea de a folosi întreaga putere a muşchilor picioarelor. A vâsli pe *Argo* era în general o chestiune de mişcare a greutăţii corpului, mutând centrul de greutate înainte şi înapoi, înainte şi înapoi, ore în şir, până când repetiţia crea reflexul. Cu toţii au căzut de acord ca mişcarea să fie scurtă. Cel mai grav era să te apleci prea mult înainte cu mânerul vâslei la începutul bătăii acesteia şi cu o mică întârziere după aceea. Când se întâmpla asta, omul din faţă putea fi lovit în mijlocul spatelui cu mânerul vâslei şi cu cele peste 3 kg de plumb de contragreutate, atunci când se apleca cu toată greutatea sa pentru următoarea bătaie de vâslă. Era ca şi când te-ar fi lovit un baros, şi în primele zile, în care experienţa era mai mică, era ceva obişnuit pentru vâslaşi să iasă din bănci cu asemenea dungi negre de plumb între omoplaţi.

Totuşi, faptul că am avansat încet a avut şi unele compensaţii. În cea de-a doua seară am găsit un loc de vis pentru amaraj, pe o insuliţă vârâtă chiar la intrarea în golful Volos. Adăpostul dintre stânci în care am ancorat era încântător. Deasupra noastră, pe deal, creşteau şiruri de măslini; pajiştea era plină de flori de câmp; un mic dig de piatră facilita accesul pe plajă, O duzină de sticle de vin „Argo” au fost repede puse la rece în apă şi Peter Moran a pregătit un grătar. În timp ce el gătea, o mică barcă de pescari a intrat în golf, echipajul său arătându-se curios să cerceteze galera noastră. Ne-au dăruit creveţi proaspeţi, care s-au adăugat mesei de seară.

Era în timpul sărbătorilor de primăvară şi dinspre dealul de deasupra noastră cobora un bunic, un veteran încărunţit, care ducea de mână doi nepoţi. El se retrăsese într-o căsuţă văruită în alb aşezată deasupra promontoriului de unde putea vedea tot ţărmul. Nepoţii săi observaseră sosirea bărcii *Argo* şi au cules flori de câmp pentru noi. Veniseră să ne aducă darul lor, o cunună de frunze şi flori minunate, complicat împletite, pe care le-am pus chiar în vârful catargului bărcii, ca simbol al lunii mai.

Bătrânul a căutat prin cabina micii lui bărci şi ne-a adus un bulgăre mare alb de grăsime de la oile sale. Ne văzuse ungând curelele de piele ale vâslelor şi a făcut acest gest simplu, dar practic. Era unul din acele fapte mărunte, acte simple de omenie, care nu se uită. După o mie de mile, de-a lungul îndepărtatei coaste de nord a Anatoliei, încă mai foloseam grăsimea aceea de oaie şi de fiecare dată ne aminteam de bătrân, cum stătea în acea seară lângă jăratecul focului de tabără, discutând liniştit cu grecii din echipa noastră.

A doua zi dimineaţa am ieşit vâslind din golful Volos şi am intrat în Marea Egee. Drumul nostru urma linia coastei, cât mai aproape de marginea peninsulei în formă de cârlig de undiţă, Magnesia. Din nou am avut o perioadă de calm aproape total şi pe la mijlocul zilei căldura devenise apăsătoare. Sudoarea curgea de pe oameni, umezind băncile vâslaşilor şi fundul pantalonilor. Acum înţelegeam noi de ce vechii greci vâsleau adesea complet goi, micşorând astfel riscul producerii unor furuncule şi spuzeli ale pielii ce puteau apărea datorită hainelor îmbibate de transpiraţie. Peter Dobbs îşi pusese pe cap un turban arab, o amintire din Expediţia Sindbad, iar ceilalţi s-au acoperit cu tot felul de pălării şi bonete pentru a împiedica transpiraţia să le vină în ochi, ceea ce putea provoca dureri.

În cele din urmă s-a pornit vântul, dar bătea dintr-o direcţie contrară. Era o briză uşoară dinspre est, care spre seară a devenit mai puternică, astfel încât echipajul a avut de luptat din greu pentru a trage barca, atunci când s-a lăsat noaptea, într-un loc adăpostit pentru a ancora. Vântul acela potrivnic a fost o exprienţă nu prea plăcută. Zece oameni trăgând la rame într-un ritm constant puteau face ca *Argo* să înainteze cu o viteză de 3-4 noduri şi să parcurgă 20-30 de mile pe zi folosind puterea muşchilor. Dar aceasta în condiţii de vreme liniştită. Cea mai mică adiere de vânt contrar, briza de-abia simţită care sufla din faţă ne reducea îngrozitor viteza. Nu se putea compara doar cu urcatul unui deal, ci cu urcatul dealului prin nisipuri mişcătoare. Fiecare bătaie de vâslă înainte era aproape anulată de încercarea bărcii de a aluneca înapoi. Nimic nu este mai descurajant decât să încerci să vâsleşti în asemenea condiţii, luptând cu lopeţile împotriva unui vânt contrar, pierzând câte o jumătate de metru la fiecare metru cu care înaintam. Vâslaşii de pe *Argo* aveau toate motivele să-şi piardă elanul.

Era şi mai rău când acest vânt apărea în momentul în care *Argo* se afla la mijlocul drumului dintre două etape. Cârmaciul nu mai avea atunci decât două posibilităţi, ambele nefavorabile. Ori se întorcea imediat şi căuta

adăpost având vântul la pupa şi pierzând astfel un preţios drum realizat de echipaj cu atâta trudă, ori trebuia să ceară vâslaşilor să continue să lupte şi să-i vadă astfel cum devin din ce în ce mai obosiţi şi înfometaţi, sperând totuşi că se vor crampona să parcurgă cele câteva mile până la următoarea escală care să-i pună la adăpost. Era totdeauna un dificil echilibru între rezervele de forţă şi entuziasm ale echipajului şi forţa cu care se opunea vântul. Niciodată nu ştiai cât timp va trebui să înduri chinurile, dacă vântul va creşte pe nesimţite în intensitate, în timp ce forţele vâslaşilor vor descreşte, dacă starea mării se va înrăutăţi astfel încât echipajul nu va mai putea să vâslească cu folos în valurile care luau proporţii, sau — şi mai rău — dacă în cele din urmă vântul se dovedea prea puternic şi după câteva ore de eforturi curajoase vei fi nevoit să scoţi cârma din apă şi să abandonezi lupta, să renunţi şi să te îndrepţi către un loc de acostare.

Adevărul era că a vâsli împotriva vântului într-o galeră cu 20 de rame era, în nouă din zece cazuri, o încercare zadarnică. Galerele nu au fost construite să navigheze pe vreme nefavorabilă şi acesta era un lucru de care trebuia să ţin seama pentru întreg parcursul călătoriei. Orice decizie, dacă să continuăm sau să facem calea întoarsă, era influenţată de acest adevăr. Se ştie că în două din cele trei mări pe care trebuia să navigăm, Marea Egee şi Marea Marmara, trecerea de la o vreme liniştită la furtună se face cu repeziciune. În cea de-a treia, Marea Neagră, cerul şi hula te pot preveni că se apropie furtuna, în schimb condiţiile neprielnice navigaţiei durează mai mult. Iar pentru o galeră propulsată de vânt, un ţărm sub vânt este moarte curată.

Capul Sepia, pe unde a trecut barca noastră în cea de-a patra zi, era o dovadă vie a unui asemenea pericol. În anul 480 î.e.n. Aproape o întreagă flotă, trimisă de Xerxes să invadeze Grecia, a fost distrusă aici de o singură furtună. Flota, formată din galere şi corăbii de transport, a fost surprinsă de o furtună venită ca din senin după ce căpitanii au ancorat vasele imprudent în apropiere de coastă. S-au pierdut atunci peste 400 de corăbii, căci ancorele lor n-au mai ţinut şi navele au fost aruncate în Capul Sepia, probabil în timp ce echipajele lor încercau disperat să scoată vâslele pentru a îndrepta vasele spre canalul care ducea dincolo de ţărmul stâncos. Şi cum valurile furioase de la baza stâncilor se apropiau tot mai mult, căpitanii galerelor trebuie că au încercat de mai multe ori să arunce ancora, pentru a ţine navele departe de uscat. Dar apa era prea adâncă. Ancorele lor de piatră

n-au reuşit să ţină navele şi acestea au fost sfărâmate, pierderile omeneşti fiind imense.

Este posibil ca *Argo* să fi trecut pe deasupra locurilor unde zăceau carcasele acelor galere, deoarece şi ea a navigat pe lângă acea coastă nemiloasă, la mai puţin de 50 de metri de peretele stâncos, unde hula vuia în grotele mării. Era imposibil să nu invoci amintirea acelor naufrăgii din antichitate şi să nu-ţi aduci aminte că orice ţărm stâncos putea provoca sfârşitul unei corăbii antice prinse de o furtună în apropierea coastei. Nicio galeră mică nu era suficient de rezistentă pentru a putea să iasă vâslind dintr-o situaţie critică, iar dacă apa era prea adâncă pentru a putea ancora, atunci nava era pierdută şi probabil o dată cu ea şi echipajul.

Trecusem de Capul Sepia virând spre nord, ţinându-ne totuşi aproape de ţărm, când am intrat în primul vânt puternic din călătoria noastră. Venea dinspre nord şi era un vânt frontal care bătea spre coastă. Am căutat imediat un loc de ancoraj provizoriu într-un mic golf numit Paltsi, unde pescarii îşi trăgeau bărcile lor mici cât mai sus pe plajă şi unde îşi montaseră chiar unele şine de lemn pentru a le trage la adăpost de cele mai puternice furtuni. Nu-ţi trebuia un efort prea mare de imaginaţie ca să-ţi dai seama că Paltsi nu era locul cel mai sigur de ancorare a unei bărci moderne. În aceste condiţii, pentru *Argo* golful era totuşi suficient ca adăpost. Pescajul era atât de redus, sub 1 metru, încât am reuşit să aruncăm două ancore spre mare, am întins un odgon pe mal pentru a fixa pupa direct pe plajă şi am tras apoi barca în partea mai puţin adâncă, din fundul golfului, pentru a găsi adăpost spaţios. Un iaht cu o chilă adâncă ar fi trebuit să abandoneze golful şi să iasă în larg, însă lui *Argo* i-a convenit locul acesta şi s-a şi instalat aici, la vreo 3 metri de ţărm, unde valurile se spărgeau tocmai sub vâsla de la pupa, în timp ce un pescăruş se lăsă pe apă, apoi zbură pe lângă stânci şi pe lângă apa aruncată de vâsle.

În ceea ce priveşte echipajul, acesta a învăţat că pentru vâslaşii unei galere răbdarea era tot atât de importantă ca forţa fizică şi vigoarea. Unica modalitate de a naviga în siguranţă cu o barcă din epoca de bronz era de a aştepta până când vremea devenea favorabilă. Mai devreme sau mai târziu, o ştiam cu toţii, era sigur că *Argo* va fi prinsă la ţărm de o vreme proastă; dar vom rezolva această situaţie la timpul ei, nu acum, căci n-aş fi vrut deloc ca în prima săptămână de călătorie să risc deteriorarea moralului echipajului prin reparaţii nedorite. Pentru restul zilei şi o bună parte din noapte am stat acolo unde eram, în Golful Paltsi, aşa cum în mod sigur au

făcut cu o mie de ani în urmă sute de galere, toate aşteptând să se schimbe vremea, înainte de a o porni pe lângă coasta stâncoasă a Magnesiei. Iason şi argonauţii săi au întârziat şi ei de-a lungul acelei coaste înşelătoare. Două zile şi jumătate au fost obligaţi să rămână într-un loc numit Aphetae, aşteptând o schimbare a vremii. Este imposibil să determinăm exact locul în care se afla Aphetae, deoarece Apollonius nu dă suficiente detalii, însă probabil se găsea mult mai la nord de Paltsi, poate în apropierea gurilor râului Pinios.

Când vântul revine, o galeră trebuie să profite şi să iasă în larg. Astfel că îndată după miezul nopţii, când vântul de nord şi-a micşorat intensitatea, a sosit momentul să trezesc echipajul. Au venit la barcă pe jumătate uzi. Aproape toţi preferaseră să doarmă pe plajă, decât în barca ancorată, supusă tangajului, şi mi-au trebuit multă alergătură, strigăte şi zgâlţâieli pentru a-i trezi pe cei de pe ţărm. În întuneric, au trecut cu greu prin valuri pentru a ajunge la barcă, şi-au aruncat pe puntea pupei sacii de dormit şi rucsacurile şi au urcat în barcă pe jumătate goi, dârdâind, pentru a-şi lua poziţiile de vâslit. Ca de obicei, Peter Dobbs s-a oferit să rămână pe mal pentru a dezlega odgonul când galera pornea, aşa că a urcat ultimul, tras prin golf, ca o ancoră plutitoare, de odgonul de remorcă de la pupa.

Cam o oră şi ceva am înaintat destul de greu. Deşi nu era vânt, marea mai era încă agitată şi nu era uşor să vâsleşti constant în întuneric. Barca înainta clătinându-se încoace şi încolo; vâslele erau aruncate ca nişte beţişoare; oamenii înjurau; sărmanul Theodore atârna peste marginea bărcii, chinuit de rău de mare.

Zorile ne-au răsplătit însă efortul. Dinspre sud venea o briză, pe un cer senin, astfel că, în fine, am putut naviga cu pânza. Era pentru prima dată de la plecarea noastră din Volos când *Argo* îşi desfăcea pânza.

Velatura sa era un alt lucru care nu mai fusese văzut, de multe secole pe o corabie în Marea Mediterană. Planul şi greementul bărcii Argo au fost luate din detaliile de pe vasele pictate din secolele VI, V şi IV î.e.n., care reprezentau galere cu pânze. Vela propriu-zisă era o pânză de bumbac dreptunghiulară, fixată pe verga din lemn de chiparos. Pe partea dinainte a pânzei erau prinse 81 de inele din bronz. Prin aceste inele treceau nouă frânghii uşoare care mergeau de la baza pânzei până deasupra ei printr-un şir de nouă inele, iar apoi deasupra vergii şi înapoi-jos la cârmaci, care stătea la pupa bărcii. Trăgând de aceste frânghii, cârmaciul şi ajutorul său puteau să adune acolo sus vela pe vergă, ca şi când ar fi ridicat jaluzelele la

o fereastră. Era o metodă directă şi eficace, chiar dacă oarecum incomodă, de manevrare a velei din bumbac a bărcii *Argo*. Uneori te simţeai ca un conducător de car triumfal în arenă, încercând să lupţi cu nouă cai nărăvaşi şi cu o grămadă de hăţuri care ameninţă să se încurce în noduri. Totuşi, cu Notus, vântul de sud, la pupa, *Argo* a navigat toată ziua aceea abia atingând valurile, pe urmele lui Iason, ca o corabie de vis. Cu întreaga velă în bătaia vântului, *Argo* s-a comportat excelent. Corpul bărcii îşi croia drum pe marea albastră şi la cea mai uşoară atingere a celor două bare ale cârmei, barca răspundea ca un cal de rasă bine dresat. Ea vira iscusit, aşa cum ţi-ai fi dorit, şi la o a doua atingere a fusului cârmelor pentru a le aduce la loc, barca se şi întorcea complet, reluându-şi drumul şi înaintând lin. Aşezat drept în faţa traversei de la pupa, sub ornamentul în formă de coadă încovoiată, simţeai cum barca trepida înaintând cu viteză datorită vântului din spate; simţeai cum chila şi scândurile zăngăneau, îndreptându-se spre mările ce urmau, în timp ce pintenul despica valurile la prova.

Drumul din ziua aceea pe lângă ţărmul sălbatic al Magnesiei a fost o plăcere. Pentru că oră după oră *Argo* înainta cu 5-6 noduri, lăsând în urma ei o dâră clară, în timp ce echipajul se odihnea pe bănci, cu vâslele ridicate în barcă. N-aveau nimic de făcut, doar să se odihnească şi să admire locurile pe unde treceam. Munţii defilau o dată cu ţărmul, începând cu vârful acoperit de zăpadă al Muntelui Pelion, pe pantele căruia se spune că centaurul Chiron a educat atâtea generaţii de eroi, inclusiv pe Iason. Venea apoi masivul din dreptul oraşului Kalamaki, cu o cascadă spectaculoasă care îşi arunca şuvoaiele de apă cu spuma lor ca o sumedenie de pene albe. În sfârşit, în faţa noastră ne apăru Muntele Ossa, iar în spatele lui drumurile care duceau la Muntele Olimp, lăcaşul zeilor.

De-a lungul întregii coaste stâncoase nu era nici măcar un singur port care să-ţi ofere adăpost, şi în mai puţin de 11 ore vântul acela binecuvântat a propulsat-o pe *Argo* pe 50 de mile, lăsând în spate ţărmul primejdios, în timp ce echipajul ei putea să privească şi să vadă sus pe munte mănunchiul de case vopsite în alb din satele de pe renumitul munte Pelion, ca şi când un uriaş ar fi aruncat o mână de cristale de zahăr peste vegetaţia de acolo.

În barcă, buna dispoziţie creştea. Vâslaşii, care în zori avuseseră ochii împăienjeniţi de somn, spuneau acum glume, făceau plajă, ascultau muzică la casetofoanele lor portabile, se relaxau. Tim Readman, trăgând din pipă, a considerat că acesta era momentul cel mai potrivit să-şi deschidă punga de casier, cu care trecea pe la fiecare membru al echipajului pentru a încasa

contribuţia pentru bugetul săptămânal, cu care el şi Peter Moran îşi împrospătau proviziile pe ţărm. Mark, şeful vâslaşilor, s-a dovedit a fi un maniac în materie de confecţionare a unor obiecte utile, îl vedeai mereu cioplind bucăţi mari de lemn, curăţate de ramuri, pe care le luase din tufişurile de pe dealuri, pentru a face mânere de cuţite sau cozi de secure, ori împungând pielea sau cosând pânză pentru a face sacoşe şi saci de voiaj. Acum îşi broda pe tricoul de vâslaş, sub drapelul britanic, cuvântul „Argo" în greceşte, promiţând că va face acelaşi lucru şi în limba rusă, dacă vom ajunge în Gruzia Sovietică. Trondur stătea rezemat de rama punţii desenând. Cu o pălărie de paie pe cap, cu pantalonii săi largi şi sandale, cu planşeta pe genunchi şi cărbunele în mână, arăta, în acea lumină strălucitoare a Mediteranei, ca un artist din Provence de prin anii 20. Dick Hill, cel curat ca lacrima, pentru a nu se dezminţi, îmbrăcase o pereche de pantaloni bine călcaţi, fiind destul de elegant pentru a putea onora cu prezenţa sa un cocteil oferit de un milionar pe iahtul său. Îşi dăduse pe corp cu o loţiune pentru bronzare, aşa că repede a devenit cunoscut sub numele de Dicky Unsurosu'. Prin contrast, pantalonii lui Miles deja aveau un fund larg şi încreţit ca spatele unui elefant, semn al unui vâslaş harnic, dar potrivit şi pentru un clovn de la circ. Şi pentru a completa starea generală de bună dispoziţie, s-a descoperit că în ziua aceea era aniversarea zilei de naştere a lui Costas. Împlinea 61 de ani. A scos din sacoşă o sticlă de whisky pentru a sărbători evenimentul şi s-a închinat în sănătatea lui. Şi el s-a ales cu o poreclă. Vâslind prin golful Volos, unul dintre noi apreciase că vâslitul va produce fiecăruia o musculatură enormă.

— Hei, Costas, îi strigă Peter Dobbs, în curând vei putea să te reîntorci la Olympic Airways şi să faci pe demarorul pentru uriaşul „jumbo jet" [7].

Şi paharele noastre s-au ridicat în cinstea lui Costas Demarorul.

Pe ruta lui Iason, aşa cum o descria Apollonius, prima barcă *Argo* a luat-o spre nord de-a lungul coastei Magnesiei până la Muntele Olimp. Acolo a virat spre est, traversând marea spre Capul Poseidon, cel mai apropiat dintre cele trei degete ale peninsulei Calcidica, deosebit de frumoase, care ies în afară din coasta Traciei. Acum, când ne apropiam şi de Muntele Olimp venind pe acelaşi traseu, motivul schimbării rutei a devenit evident. Munţii Ossa şi Olimp constituiau excelente puncte de reper pentru orice navă care părăsea coasta şi se avânta în larg. Menţinând permanent Muntele Ossa în spate, puteai să navighezi prin golful Thermaikos şi să ajungi cu bine la Capul Poseidon. În trecut, înainte de existenţa busolei, era vital pentru

navigatorii antici să aibă puncte de reper terestre, după care îşi fixau rutele. O rută zilnică perfectă însemna să porneşti de la Ţărm la primele semne de lumină, să vezi tot timpul pământul şi să ancorezi mult înainte de a se lăsa seara. În barca noastră n-am vrut să folosesc o busolă; era mult mai interesant să navighezi precum cei din vechime, cu ajutorul a ceea ce vezi, cu ajutorul soarelui şi prin modul de a simţi valurile şi vântul. Aveam o busolă, pentru situaţii extreme, ascunsă bine, însă în stadiul respectiv nu s-a dovedit deloc necesară. Mai mulţi membri ai echipajului erau iahtmani pricepuţi, obişnuiţi să manevreze pânzele în apele cu maree din Canalul Mânecii şi din Marea Nordului, unde busola, lochul, sonda acustică şi aparatul de radionavigaţie sunt instrumente de care se ajutau în mod normal. Dar în Marea Egee nu era nevoie de nimic din toate acestea. Puteam să ne descurcăm foarte bine fără asemenea aparate moderne. În cea mai mare parte din timp, era suficient să privim doar încotro mergem, la poziţia soarelui, la forma unei îndepărtate insule ca reper pentru drumul nostru sau chiar pentru destinaţia noastră din ziua aceea. Nu aveam niciun radio de bord — ci numai două emiţătoare-receptoare portabile cu ajutorul cărora puteam comunica de pe *Argo* cu barca de cauciuc când se fotografia şi un radio transmiţător de semnale protejat împotriva apei, care putea fi fixat pe frecvenţa generală de alarmă şi chemare în ajutor în caz de pericol. Pentru a controla viteza cu care navigam, am legat pe o parte a bărcii un rotor, dar nu ne dădea date prea exacte ca să putem calcula distanţele, mai ales la viteză mică. Singurul instrument pentru măsurarea adâncimii pe care l-am folosit a fost o vâslă cu o contragreutate de plumb, legată de o bucată lungă de frânghie înnodată.

Numai în materie de hărţi eram cu adevărat anacronici. Nu se ştie dacă în epoca de bronz a existat ceva care se putea numi hartă; poate că da, în forma unei diagrame stilizate. Dar este mai probabil că priceputul cârmaci al lui Iason, Tiphys, acţiona pe baza experienţei sale practice în ceea ce privea căile principale din Marea Egee, pe care le ştia pe dinafară. Atunci când se aventura dincolo de graniţele cunoştinţelor sale, el trebuia să se informeze de la marinarii şi pescarii din partea locului sau chiar să angajeze un om care să-i piloteze. Oricum, pentru a trece cu barca noastră *Argo* prin gurile strâmtorii Dardanele, pe unde nu mai trecusem niciodată, am avut nevoie de hărţi care să mă îndrume pe unde să o iau.

Servirea micului dejun în barcă şi nu pe ţărm era cel mai bun mijloc de a-i ispiti pe argonauţii mei să părăsească uscatul cât mai devreme pentru a

începe cu bine ziua. Perspectiva unui bol de porridge sau a câtorva sandvişuri era suficientă pentru a face un vâslaş înfometat să sară din sacul lui de dormit de pe prundiş şi să urce în barcă la prima bătaie a clopotului navei. Astfel, dimineaţa următoare pe la ora 7, după ce am stat o noapte în micul port Stonion sub Muntele Ossa, eram deja în largul mării vâslind, îndepărtându-ne de uscat şi menţinând muntele pe direcţia ornamentului de la pupa bărcii. Drumul spre Capul Poseidon măsura 28 de mile marine de mers prin largul mării şi speram să putem parcurge această distanţă într-o singură lungă zi. Dar în ciuda libaţiei pentru zeul mării — o cupă de vin de regiune aruncată în apa portului —, n-am reuşit. La început am avut o vreme liniştită, apoi a bătut Boreas, vântul de nord, apoi din nou linişte, ca după aceea să vină un vânt din sud-est, care, treptat, a schimbat direcţia provei, trăgând barca înapoi, de parcă ar fi fost o mână nevăzută. Când s-a aşternut întunericul, eram la 10 mile de ţărm, şi cu toate că vedeam luminile de pe mal, lopătarii noştri erau atât de obosiţi încât nu mai puteau vâsli. Aşa că ne-am aşezat pe jos încercând să dormim.

O noapte în barcă, în largul mării, era o experienţă nouă. Apollonius afirma că din când în când nici Iason şi oamenii săi nu reuşeau să ajungă la ţărm până în amurg, dar acestea erau situaţii de care marinarii de pe galerele vechi egeene se temeau foarte tare; ei preferau să fie pe mal, pe o plajă adăpostită când soarele se pregătea să apună. Uneori, cârmaciul lui Iason hotăra să continue drumul noaptea, de obicei atunci când vroia să profite de un vânt bun, dar o dată sau de două ori Iason şi vâslaşii lui au fost nevoiţi să vâslească în întuneric, deoarece vântul se domolise când se aflau încă departe de uscat. Nu există, însă, nicio menţiune că ei ar fi dormit vreodată pe mare în barca lor deschisă, aşa cum am făcut noi. N-am avut de ales: eram prea obosiţi ca să continuăm să vâslim. Fiecare dintre noi încerca să-şi găsească suficient loc pentru a se putea întinde, dar pentru aceasta trebuia să fii foarte ingenios. Întregul echipaj era înghesuit într-un spaţiu de 17 metri lungime şi 3 metri lăţime. O treime era ocupată de pinten, de catarg, de velatură, tachelaj, spaţiul de gătit, plutele de salvare şi toate celelalte accesorii ale bărcii. Spaţiile foarte mici de sub băncile vâslaşilor erau înţesate cu provizii, obiecte personale şi butoiaşele cu uneltele şi hainele noastre.

La primele calcule făcute se părea că practic nimeni nu putea găsi suficient loc să stea jos şi să doarmă. Singurul spaţiu disponibil pentru fiecare om era propria bancă pe care vâslea, care măsura 21 cm lăţime şi

1,20 m lungime, un spaţiu nu prea generos pentru somnul unui vâslaş de 1,90 m, mai ales că trebuia să-l împartă cu mai mulţi centimetri ai mânerului vâslei sale, care trebuia să fie trasă în barcă. Şi totuşi, noii argonauţi au reuşit, într-un fel, imposibilul. Ei s-au întins, s-au târât, s-au încolăcit, s-au ghemuit, şi-au încrucişat braţele şi s-au învelit în spaţiul de care dispuneau. Era ca o scenă dintr-o clasă de yoga unde se exersau cele mai complicate răsuciri şi poziţii. Costas stătea pe spate pe banca sa de lopătari. Dar pentru că prin banca sa trecea catargul, a trebuit să adopte o poziţie în unghi drept cu picioarele ridicate în sus pe arborele navei. Cei mai mulţi au luat poziţia de lingură, încolăciţi pe băncile pentru vâslit; Mark, însă, a reuşit o inovaţie: a făcut o adâncitură în toate bagajele de dedesubtul băncii sale, dispărând în fundul calei bărcii unde, ca un cadavru într-un coşciug strâmt, a adormit, neputând însă să se întindă sau să se mişte. Faptul că au putut să doarmă în asemenea condiţii chinuitoare arată cât de extenuaţi erau membrii echipajului, în timp ce *Argo* stătea nemişcată pe suprafaţa mării care era atât de liniştită, de parcă am fi fost amaraţi într-un doc.

De jur împrejurul bărcii noastre roiau luminile colorate — farurile de navigaţie ale cargoboturilor, care virau scurt ca să ne ocolească atunci când cartul de noapte arunca un fascicol de lumină pe pânza încreţită a bărcii *Argo.* Câteodată treceau pe lângă noi, asemenea unui lung lanţ de lampioane ce luminează străzile, nave pescăreşti plecate la pescuitul de noapte, care trăgeau după ele un şir de mici bărci cu vâsle, fiecare având câte o lampă puternică cu gaz pentru a atrage peştii care se hrănesc noaptea.

Zorii au venit cu un cer noros şi cu aceeaşi mare liniştită, iar sacii de dormit, ca nişte gogoşi de mătase, au început să se mişte, dând la iveală oameni plini de voie bună. Chelia lui Mark a ieşit de sub bancă, precum o mumie dintr-un film de groază. Rotindu-şi ochii într-un simulacru de nebunie, s-a aplecat şi şi-a înfipt dinţii în piciorul lui Tim Readman. „Mi-e. Foame”, a gemut arătarea. După care, Pete bucătarul, cu nelipsitul lui trabuc strâns între dinţi, a fiert ouă şi a pregătit cafeaua, iar admirabilul echipaj s-a aşezat pe bănci pentru alte trei ore de vâslire încordată ca să ajungem la Capul Poseidon.

Primirea pe care o făceau pescarii greci bărcii noastre *Argo* când trecea prin apele lor era plină de căldură. Ştirea despre prezenţa lui *Argo* ajungea, printr-o telegrafie fără fir, dintr-un port într-altul.

După ce ne-am odihnit pe plaja de la Capul Poseidon, am vâslit împrejurul acestei limbi de pământ lungi şi nisipoase pe o vreme neobişnuită, capricioasă. Se adunau mase de nori ameninţători; ploaia cădea din pânteceâe lor umflate; apărea curcubeul şi apoi dispărea. Un vânt schimbător bătea când dinspre uscat, când dinspre mare, şi *Argo* continua să lupte din greu, echipajul său strângând şi desfăcând pânza pentru a prinde o adiere de vânt, sau trăgând zdravăn la vâsle pentru a mai înainta câţiva metri. Deodată, trei bărci pescăreşti cu motor au apărut dinspre micul port Nea Skioni de pe ţărmul Greciei. Pe măsură ce bărcile se apropiau tot mai mult, am putut observa că erau pline cu copii care ne priveau atent. Fiecare grup de copii era însoţit de câte un profesor. Când prima dintre bărcile cu zgomotul acela înfundat şi-a oprit motorul şi a virat scurt pentru a trece pe lângă *Argo,* s-au auzit strigătele copiilor: „*Kalo taxidi! Kalo taxidi!"* Din nou, urarea pe care am auzit-o de atâtea ori.

Un pescar bărbos, groaznic de murdar, îmbrăcat într-un jerseu pătat şi rupt, cu pantaloni soioşi şi cizme de cauciuc, şi-a părăsit pentru un moment timona. Surprinzător, această figură de bandit ţinea în mână un delicat buchet de trandafiri roz, roşii şi albi. El le-a aruncat spre noi şi cel care le-a prins din zbor a fost tot o figură de pirat, Peter Dobbs, care mai avea pe cap turbanul. A trecut apoi pufăind o a doua barcă pescărească, din care ni s-a aruncat un alt dar. De această dată era o cutie de carton plină cu dulciuri, oferite de femeile din Nea Skioni, pe care a prins-o Miles. Bărcile pescăreşti s-au pierdut în zare. Mai rămăsese o singură barcă, mică, lovită şi deformată. În ea era un pescar bătrân. Oprise motorul şi acum vâslea în stilul pescarilor greci, în picioare, cu faţa înainte, în timp ce împingea mânerele vâslei lui. Era pescuitor de calmar şi caracatiţe, pentru că în barca sa uzată se aflau mai mulţi tridenţi şi o lampă de gaz mare ruginită agăţată deasupra pupei, înfăşurată într-o manta veche din stofă de casă. Noaptea folosea lampa pentru a-şi atrage prada la suprafaţă, tot aşa cum strămoşii săi din vremea lui Homer atrăgeau peştii la ostie cu flăcările unor bucăţi de lemn aprinse. O privea pe *Argo* cu un interes profesional. Ne strigă în stilul laconic al oamenilor mării atunci când întâlnesc străini în vreo barcă mică:

— Bine aţi venit! Vă aflaţi la Nea Skioni. Cum merge călătoria?

— Bine. Foarte bine, răspunse Elias, arhitectul, aplecându-se peste copastie.

— Puţin mai sus de-a lungul coastei, se află un vechi port — Vechiul Skioni — îngropat în mare, dar puteţi vedea coloanele şi blocurile de piatră

dacă mergeţi acolo într-o zi liniştită şi priviţi în apă. Ne tragem din oamenii care s-au întors de la Troia!

Era o poveste ciudată s-o auzi din gura unui pescar, dar adevărată. După cum afirmă istoricul grec Tucidide, Skioni a fost întemeiată de trupele greceşti din Pelopones care se reîntorceau acasă de la Troia, după căderea oraşului. Un contingent format din aceşti ostaşi care se îndrepta spre casă cu corăbiile încărcate cu pradă şi femei capturate la Troia a acostat la Skioni pentru a face o escală. Aici femeile captive s-au răsculat. Ele nu vroiau să devină sclave în gospodăriile greceşti şi au dat foc corăbiilor, obligând astfel pe oameni să rămână pe ţărmul acela. Aceştia s-au căsătorit cu îndrăzneţele captive şi s-au stabilit acolo.

Am putut cerceta Nea Skioni mai îndeaproape decât m-am aşteptat. Curând, vântul a început să bată dinspre est, o briză puternică din faţă. Ştiind că este inutil să încercăm să vâslim contra vântului, am întors barca şi ne-am îndreptat în grabă spre debarcaderul de la Skioni, ca şi când am fi vrut să ne izbim de stânci. În ultimul moment veni ordinul „Strângeţi sus vela!”. Trondur şi Peter Wheeler au tras violent de cele nouă cargafungi, înfăşurând rapid pânza pe vergă. „Vâslele afară! Forţă maximă! Porniţi!” Zece lopătari au lovit apa şi *Argo* a trecut repede pe la capătul debarcaderului, cu pânza fluturând cu zgomot. Arăta probabil ca o barcă de pescari intrând în port sub ameninţarea vremii dintr-o pictură din secolul al XIX-lea. În felul acesta, şcolarii din Skioni au avut o a doua zi liberă, deoarece cursurile de după-amiază au fost suspendate pentru a le permite să vină pe nisipul plajei din spatele portului să privească galera.

Argo ne-a oferit cunoştinţe nepreţuite despre navigaţia în antichitate. Nu o dată o remarcă întâmplătoare sau o observaţie spontană ne făceau să sărim înapoi peste secole, aducându-ne direct la navigaţia care se practica într-o perioadă de mult apusă. La Nea Skioni, un localnic, Antonis, ne-a întrebat dacă ar putea să ne însoţească în călătoria de a doua zi. Era un scafandru amator şi cunoştea bine ţărmul din regiunea respectivă. La puţin timp după ce am început să vâslim, a trebuit să intrăm din nou cu *Argo* într-un adăpost, pentru a evita vântul contrar. Singurul refugiu posibil era o plajă deschisă slab protejată, cu un fund de mare stâncos în care ancora aluneca şi nu prindea. Nu eram deloc încântat de siguranţa ancorajului şi am făcut remarci privind combinaţia primejdioasă dintre un ţărm stâncos şi schimbările rapide ale vântului din regiune.

— Oh, da, răspunse Antonis. Această parte a coastei are o reputaţie foarte proastă. De secole a fost un cimitir al navelor. Eu şi cu prietenii mei din clubul de scufundători am găsit epavele a 6 nave vechi greceşti şi romane zăcând la fundul mării de-a lungul acestei mici porţiuni de coastă.

Nedorind să mai stăm în acel loc neospitalier, am cerut echipajului să vâslim mai departe. Am avut o dupăamiază groaznică trecând peste stâncile ascuţite ale Capului Paliouri, cu vela şi verga aduse jos pentru a reduce rezistenţa aerului, şi legate solid pentru a evita vreun accident pe o mare agitată. Erau scânteieri de fulger, bubuituri de tunet, iar marea a devenit de un cenuşiu mohorât şi neprietenos. Imediat ce ne-am îndepărtat de stâncile de la Capul Paliouri, am lăsat din mână cârma şi *Argo* s-a îndepărtat spre un golf larg şi pustiu, marcat pe hartă şi plasat în partea de nord a capului. Cum am intrat în zona adăpostită, Antonis a arătat cu degetul spre stânga:

— Chiar acolo am mai găsit o epavă, o corabie romană. Probabil că a încercat şi ea să se refugieze ca *Argo.* Cum a intrat aici s-a dus la fund.

Hoinărind în seara aceea pe coastă, am dat de un câmp de mazăre care creştea sălbatic pe dealul de deasupra locului unde ancorasem. I-am chemat şi pe ceilalţi şi am adunat multă mazăre, suficientă pentru toţi, în timp ce Trondur şi Peter Wheeler au încercat fără succes să prindă cu tridentul o caracatiţă. După masa de seară, am montat tenda, căci cerul anunţa ploaie, şi în noaptea aceea am fost martorii celei mai îngrozitoare furtuni, cerul aruncând fulger după fulger. Vântul a încercat să smulgă tenda şi a trebuit să o ţinem cu toată puterea pentru a nu fi zburată, iar ploaia cădea cu atâta forţă, încât picăturile se spărgeau pur şi simplu când ajungeau în mare, ricoşând în barcă. Şi cu toate acestea, n-am auzit pe nimeni să se plângă, dimpotrivă, toţi erau numai glume şi râsete, şi echipajul nostru, înmuiat până la piele de ploaie, n-a dormit toată noaptea.

Iason şi argonauţii săi au prins un vânt bun dinspre Muntele Olimp. Acolo unde noua *Argo* înainta cu toane de-a lungul coastei, Iason şi oamenii săi n-au avut nevoie să se atingă de vâsle. Ei au plutit cu ajutorul velei direct dincolo de Capul Poseidon şi de Capul Paliouri într-o zi şi o noapte, iar zorile celei de-a doua zile le-au adus la orizont Muntele Athos, cel de-al treilea deget al peninsulei Calcidica şi următorul punct de reper important al drumului lor. Tiphys, cârmaciul, a hotărât să continue drumul, lăsându-se în seama vântului şi îndreptându-se direct spre fertila insulă Lemnos. A fost o hotărâre înţeleaptă.

Au avut în continuare noroc de vreme bună. „Argonauţii au avut o briză bună toată ziua şi toată noaptea aceea”, scria Apollonius din Rodos. „Pânza bărcii *Argo* era întinsă. Dar o dată cu primele raze de soare a venit şi vremea liniştită şi numai vâslind au putut ajunge la colţuroasa insulă Lemnos… „

Aici a avut loc prima peripeţie din călătoria lor pe urmele lânii de aur. Nu demult femeile din Lemnos îi omorâseră pe toţi bărbaţii din insulă, deoarece soţii lor le înşelaseră. Bărbaţii din Lemnos invadaseră ţinutul de pe coasta Traciei şi când s-au întors acasă au adus cu ei femei pe care le-au preferat propriilor lor soţii. Femeile trace le-au înlocuit repede pe cele din Lemnos, alungate din casele lor. Dar numai până în momentul în care geloasele femei din Lemnos s-au hotărât să se răzbune sângeros. I-au masacrat pe toţi bărbaţii, le-au ucis şi iubitele, omorând până şi pe copiii de sex masculin din insulă. Singurul bărbat care a supravieţuit a fost bătrânul rege Thoas. Fiica sa, Hypsipyle, l-a dus pe ascuns la ţărm, lăsându-l în voia valurilor într-un cufăr de lemn, de unde în cele din urmă a fost cules de nişte pescari străini, pentru a nu se mai întoarce niciodată în insulă.

După masacru, un timp femeile din Lemnos s-au descurcat singure foarte bine. Ele au preluat toate sarcinile bărbaţilor, aratul, semănatul şi recoltatul, adaptându-se la noua lor viaţă. Dar trăiau cu permanenta teamă de represalii din partea tracilor. Astfel că atunci când au văzut-o pe *Argo* ancorată în portul capitalei lor, Myrine, i-au luat pe noii-veniţi drept traci veniţi să le atace. Îmbrăcate în armură, femeile din Lemnos au alergat în port să se lupte cu invadatorii.

Iason a reacţionat prudent. Văzând mulţimea înarmată pe plajă, el a trimis pe ţărm un sol, pe Aethalides cel cu miere în vorbă, care era renumit pentru memoria sa enciclopedică şi pentru că putea să dea oricând impresia de adevăr, fără, de fapt, să spună vreo minciună. Aethalides a reuşit repede să le convingă pe femeile din Lemnos să permită bărcii lor *Argo* să rămână cel puţin o noapte în portul oraşului Myrine fără ca echipajul să fie maltratat. Aceasta le-a dat posibilitatea femeilor din Lemnos să se gândească la situaţia lor precară. S-au adunat toate în piaţa oraşului, unde doica reginei, Polyxo, acum o femeie bătrână cu părul alb, le-a atras atenţia asupra faptului că ucigând partea bărbătească a poporului din Lemnos, acesta este condamnat la dispariţie. Ori vor fi zdrobite cândva într-un război cu tracii, ori, lipsind bărbaţii, nu vor putea avea copii şi de aceea vor dispare ca popor. Drept urmare, femeile din Lemnos, sub conducerea lui Hypsipyle,

care de-acum era regina lor, au hotărât ca a doua *zi* să invite pe argonauţi în oraş şi să le ceară să rămână în Lemnos ca soţi ai lor. Lipsa bărbaţilor din insulă urma să fie explicată prin faptul că aceştia au fost exilaţi datorită legăturilor incorecte pe care le-au avut cu tracii.

Stratagema a reuşit. Iason, îmbrăcat în ce avea el mai frumos, a venit la ţărm pentru a fi primit de regina Hypsipyle în palat. Acolo ea i-a oferit tronul insulei Lemnos dacă el şi oamenii săi s-ar fi învoit să se stabilească în insulă. Iason a refuzat tronul, explicând că el şi argonauţii nu pot abandona căutarea lânii de aur. A fost însă de acord ca argonauţii să rămână puţin în insulă ca oaspeţi.

Şederea în insulă a fost atât de plăcută, cu suita de banchete şi serbări, cu dans şi petreceri, cu o companie feminină atât de atrăgătoare, încât nobila expediţie pentru lâna de aur era gata să se sfârşească în braţele femeilor din Lemnos. Au trecut zile după zile şi *Argo* rămânea nemişcată în Lemnos. Stătea ancorată în port, în timp ce echipajul se instalase bine: Iason stătea în palat cu Hypsipyle, iar ceilalţi argonauţi cu doamnele lor din Lemnos. Numai Hercule — pentru că în cele mai multe dintre versiunile legendei se spunea că el a mai rămas, totuşi câteva zile cu Argo — se abţinea de la viaţa de desfrâu generală. El a păzit în port barca până când, în cele din urmă, nu a mai suportat amânarea expediţiei. Cu o furie nestăpânită, a început să cutreiere străzile oraşului, bătând la uşile caselor cu bâta sa şi chemând pe argonauţi să se adune la malul mării, dar fără femei. Acolo el i-a dojenit aspru pe tovarăşii săi de drum. Le-a spus că-şi vor pierde tot prestigiul dacă vor renunţa la căutarea lânii de aur şi vor prefera să ducă o viaţă tihnită cu femeile din Lemnos. Toată Grecia va râde de ei.

Ruşinaţi, argonauţii au fost de acord cu tot ce li s-a spus, şi a doua zi şi-au luat rămas bun. Despărţirea de femeile din Lemnos a fost amicală şi sinceră. Ele au înţeles că argonauţii trebuiau să-şi continue drumul în căutarea lânii de aur, oferindu-se cu generozitate să-i primească înapoi dacă vor scăpa cu viaţă. Regina Hypsipyle, bănuind că va avea un copil cu Iason, l-a întrebat ce are de făcut. Iason i-a spus că, în cazul în care va fi băiat, el va trebui trimis la Iolcos la bunicii săi.

Acest băiat, fiul reginei Hypsipyle şi al lui Iason, va deveni regele Euneus din Lemnos. După Homer, Euneus a condus insula Lemnos în timpul războiului troian, iar în timpul asediului el i-a ajutat pe greci, cărora le-a trimis în dar vin şi alte provizii. Aceasta corespunde adevărului, pentru că Lemnos era vestită pentru viile sale şi se află pe drumul natural pe care

puteau fi transportate provizii între Grecia şi Troia. Ceea ce este însă şi mai important, această referire la regele Euneus ne dă posibilitatea să datăm căutarea lânii de aur. Dacă Euneus era rege când Troia a căzut, atunci tatăl său, Iason, a trecut prin Lemnos cu o generaţie mai devreme. Arheologii plasează în timp căderea Troiei în mod diferit, cel mai adesea între 1250 şi 1200 î.e.n., multe autorităţi în materie preferind 1225 î.e.n. Astfel, expediţia lui Iason în căutarea lânii de aur ar fi avut loc cam cu 20-30 de ani mai devreme, pe la mijlocul secolului al XIII-lea î.e.n. Această dată, aşa cum vom vedea, corespunde nu numai cu ocuparea oraşului Dimini — posibila casă a familiei lui Iason exilată în afara oraşului Iolcos — ci şi cu alte fapte pe care, navigând în noua *Argo,* urma să le descoperim în îndepărtata Colhidă, ţara lânii de aur.

Când Apollonius descrie drumul argonauţilor de la Muntele Athos la Lemnos, traversare pe care era gata să o întreprindem şi noi, el face o observaţie interesantă, şi anume că marele munte îşi arunca umbra asupra insulei, chiar dacă era la o asemenea depărtare de Lemnos încât „un vas comercial bine echipat ar fi putut să o parcurgă într-o seară”. Distanţa dintre Athos şi punctul cel mai apropiat de pe insula Lemnos este, de fapt, 34 mile marine, pe care „un vas comercial bine echipat” o parcurge în 12 ore, mergând cu o viteză medie de 2,8 noduri, ceva mai puţin decât viteza la care ne aşteptam să o atingă *Argo* cu un vânt prielnic din spate. În sfârşit, am avut şi noi o soartă mai bună când ne-am îndreptat din Calcidica spre Lemnos. Noaptea precedentă o petrecusem în splendidul port natural Porto Koufo, care se află în degetul central al peninsulei, unde Antonis scufundătorul ne-a părăsit pentru a se reîntoarce la Nea Skioni, şi de unde am plecat la ora unu dimineaţa, în speranţa că vom prinde dinspre uscat o briză de noapte. Era o mare extrem de calmă, cu o lună strălucitoare, şi puteam auzi păsările cântând în munte ca şi când ar fi fost ziuă. Capul Ambelos descria un contur negru pe cerul înstelat şi în umbra neagră ca cerneala pe care o lăsau razele lunii am constatat că se poate folosi cârma după sunet, apreciind distanţa până la roci după vuietul crescând care se reflecta de la ţărmul stâncos ca un rezonator.

După o oră, dinspre vest a început să adie vântul, zorile aducându-ne în faţă Muntele Athos, cu vârful său brăzdat de zăpadă, rămas toată ziua deasupra orizontului ca o uriaşă călăuză, un indicator vizibil pentru orice marinar din Marea Tracică. Pentru că atât timp cât soarele era pe cer, vântul de vest era prielnic, cârmaciul trebuind doar să aibă în spate, deasupra

umărului stâng, Muntele Athos, cu soarele arcuindu-se peste umărul său drept, şi să menţină *Argo* pe direcţia insulei Lemnos. Am trecut pe lângă doi caşaloţi — o întâlnire neaşteptată în Marea Egee — care călătoreau impasibili în sens invers, pufăind prin orificiul lor respirator aşezat pieziş pe partea dinainte a corpului. Într-o clipă Trondur s-a urcat pe catarg, aşezându-se pe traversa de gabie pentru a-i admira. Mult după ce trecuseră, el mai privea încă în urma lor.

Pe la ora 5 după-amiază, Lemnos începu să se zărească în faţa noastră. Şi când soarele a apus, ca o portocală, am văzut în spatele Muntelui Athos, exact cum spunea Apollonius, umbra sa părând să se aştearnă pe insulă. O dată cu amurgul, şi-a făcut apariţia o altă flotă de bărci pescăreşti venită să ne ureze bun venit. Curioşii adunaţi pe malurile stâncoase ale insulei Lemnos au văzut la orizont corabia noastră; iar acum pescarii ne escortau în portul oraşului Myrine, luminile bărcilor lor dansând în jurul nostru, iar vocile copiilor răsunând într-un cântec de bun venit. Tot portul era ticsit de spectatori, sute şi sute de oameni întinzându-şi gâturile să vadă cum este trasă *Argo* de-a lungul cheiului. În rândul din faţă stătea surâzător, îmbrăcat în anteriu, un preot, care ţinea în mână o cană cu vin de Lemnos.

A fost surprinzător să descopăr că în Lemnos s-au găsit atât de puţine vestigii miceniene, deşi în *Argonautica* se vorbeşte foarte mult despre această insulă. Dar profesorul Beschi de la Universitatea din Pisa, care a condus săpăturile din Lemnos, mi-a explicat că nu au găsit nicio urmă semnificativă micenian㠄, probabil pentru că nu aceasta i-a preocupat. Altele au fost lucrurile care i-au interesat. El şi echipa sa erau ocupaţi cu reevaluarea unor vaste săpături arheologice făcute în insulă la sfârşitul anilor ’30 de către echipe italiene. Pe coasta de est a insulei Lemnos descoperiseră un oraş, Poliochni, care data încă de prin anul 3000 î.e.n. Poliochni a fost o aşezare mare şi prosperă, în ruinele căreia italienii au găsit exact acelaşi tip şi aceleaşi forme de obiecte de ceramică care erau

folosite în Troia, pe coasta Asiei Mici, dovadă clară că între Lemnos şi Troia exista un negoţ intens încă de la mijlocul epocii de bronz.

În mod cu totul misterios, viaţa din Poliochni pare să fi luat sfârşit prin anul 1600 î.e.n. Una din teorii susţinea că, asemenea oraşelor minoice din Creta, soarta oraşului Poliochni a fost determinată de erupţia catastrofală a vulcanului de pe insula Thera. Profesorul Beschi era aproape convins că povestea despre cele întâmplate argonauţilor cu femeile din Lemnos avea legătură cu un eveniment istoric real. El bănuia că oraşul în care îşi avea capitala regina Hypsipyle şi unde Iason şi argonauţii au fost trataţi atât de bine ar exista sub oraşul modern Myrine, aşteptând să fie scos la suprafaţă. Pentru moment, însă, profesorul Beschi şi echipa sa erau mult mai interesaţi de două regiuni din extremitatea de nord a insulei: oraşul Hephaestia şi templul de cult al misterioşilor cabiri. Ambele locuri erau legate de legenda lui Iason şi a argonauţilor.

Hephaestia data, după toate aparenţele, din secolul al VII-lea î.e.n. Şi i s-a dat numele în onoarea zeului Hefaistos. În mitologia greacă, Hefaistos era zeul faur, priceput în toate meşteşugurile metalurgiei, artificier şi armurier al zeilor din Olimp. Hefaistos a fost acela care, după cum spune legenda, a introdus arta prelucrării metalelor la vechii greci. El a luat partea zeiţei Hera când aceasta s-a certat cu soţul ei, Zeus, care s-a înfuriat atât de tare, încât l-a azvârlit din înălţimile Olimpului. Hefaistos a căzut în insula Lemnos, rupându-şi picioarele şi rămânând schilod pe viaţă. Primii locuitori ai insulei, un popor cunoscut sub numele din sinţi, s-au arătat generoşi cu acest infirm, dându-i adăpost. Drept recunoştinţă, Hefaistos i-a învăţat să prelucreze metalele; iar din Lemnos această îndeletnicire s-a răspândit în tot restul lumii elene.

Există motive întemeiate să credem că transmiterea cunoştinţelor din domeniul metalurgiei are legătură cu poziţia cheie a insulei Lemnos, care era plasată în drumul spre Asia Mică. Mărturii arheologice demonstrează că unul din cele mai vechi centre de prelucrare a metalelor din Orientul Apropiat se află pe coasta de nord a Anatoliei, lângă Marea Neagră. Aici s-au găsit unele dintre cele mai vechi topitorii şi mine din istorie. În cazul în care cunoştinţele de prelucrare a metalelor au fost aduse pe mare spre Grecia din această regiune, ele ar fi ajuns mai întâi în insula Lemnos, iar legenda despre Hefaistos ar fi fost inventată pentru a explica de ce grecii au învăţat metalurgia, după cum se pare, mai întâi în această insulă îndepărtată din nordul Mării Egee. Cei mai mulţi oameni de ştiinţă sunt de părere că

Hefaistos a fost un zeu de origine asiatică, nu greacă, şi legătura sa cu povestea lui Iason constă în faptul că acest drum pe mare între Lemnos şi Marea Neagră, era acelaşi pe care Iason şi argonauţii şi-au propus să-l urmeze, acelaşi traseu folosit de Phrixus, Helle şi berbecul zburător. Pentru a sublinia şi mai mult această legătură, unele versiuni ale legendei argonauţilor susţin că printre eroii lui Iason era şi Palaemon, fiul lui Hefaistos, care şchiopăta şi el, ca tatăl său.

O a doua regiune pe care o cerceta profesorul Beschi era şi ea într-un raport direct cu legenda argonauţilor şi cu Asia Mică. Pe vârful înalt al unei stânci de pe ţărm, privind spre nord-vestul Mării Tracice, piatra de calcar a fost tăiată pentru a se face o terasă unde se închinau membrii unui cult necunoscut, cel al cabirilor. Acest cult era atât de secret, încât astăzi se cunoaşte foarte puţin despre aşa-numitele mistere ale sale, căci membrii cultului juraseră să nu-şi dezvăluie niciodată secretele. Cu toate acestea, se ştie că era un fel de cult al fertilităţii, şi că avea, într-o anumită formă, legătură cu vrăjitoria şi cu marele Pământ-Mamă. El a venit din Asia Mică, iar Lemnos şi Samothrace au devenit principalele centre ale cultului; evident, poziţia acestor insule a jucat, şi de această dată, un rol important.

Ceea ce ne interesa pe noi în mod deosebit era faptul că acest cult avea legătură şi cu navigaţia pe mare, şi în special cu doi dintre argonauţi — fraţii gemeni Castor şi Pollux. Portretele lor de mai târziu îi înfăţişau cu două stele în frunte, semnul folosit de cei iniţiaţi în misterele cultului cabirilor. Se spunea că marinarii care cunoşteau secretele cabirilor aveau puterea să strunească vântul şi să potolească furtunile, şi că cei doi gemeni le-ar apărea ca Focul Sfântului Elmo[8]. Chiar şi o licărire trecătoare a celor două stele, Castor şi Pollux, după ce aceştia au devenit o constelaţie cerească, însemna că partea cea mai primejdioasă a furtunii de pe mare a trecut. În felul acesta, călătoria argonauţilor a intrat în folclorul marin, în timp ce, aşa cum remarca Isaac Newton, este greu de explicat de ce şi alte semne ale Zodiacului sunt asociate cu expediţia în căutarea lânii de aur — Vărsătorul, Peştii, Gemenii şi, evident, Berbecul.

5 DARDANELELE ŞI MAREA MARMARA

Când am plecat din Lemnos, la 18 mai, *Argo* începuse să rămână fără oameni. Cei trei voluntari greci îşi luaseră rămas bun şi se reîntorseseră la casele lor, astfel că în barcă nu mai eram decât l5 oameni. Când ne-am despărţit de Elias, arhitectul din Volos, l-am întrebat dacă i-a plăcut călătoria, căci navigase pentru prima oară pe mare într-o barcă mică.

— Ţi-a fost vreodată teamă în timpul călătoriei?

— Da, mi-a fost, a răspuns el sincer, dar nu pentru mult timp. Toţi ceilalţi păreau atât de calmi, încât mi-am spus că nu aveam motive să mă tem.

— Atunci de ce-ai venit pe *Argo?* l-am întrebat.

— Pentru aventură… pentru idee… Vroiam să văd cum sunt oamenii care întreprind un asemenea lucru.

Aceeaşi întrebare trebuie să-i fi trecut prin minte şi pescarului turc care a văzut în amurg barca noastră. Trăseseră toată ziua la rame prin strâmtoarea care despărţea Lemnos de Gokce, prima insulă din apele turceşti. Cu un echipaj atât de mic, perioadele de odihnă în timpul vâslitului s-au redus la jumătate şi eram extrem de obosiţi, Când pescarul turc a văzut o barcă mare la care se trăgea din greu la rame, a crezut că suntem nişte marinari naufragiaţi într-o barcă de salvare. Şi-a ridicat plasele şi s-a îndreptat spre noi în mare viteză, cu gândul să ne vină în ajutor. Când i s-a explicat, mai

mult prin semne, despre ce era vorba, a râs cu poftă, şi a insistat să primim o cutie mare cu sprot prins proaspăt, pentru cină.

În seara aceea mi-am dat seama că am comis o greşeală de navigaţie. Apollonius spunea că Iason şi argonauţii săi au mers de la Lemnos spre insula Samothrace, unde argonauţii au vizitat un alt loc sfânt al cabirilor. Au plecat apoi spre intrarea strâmtorii Dardanele, trecând pe la nordul insulei Gokce. Pe hartă, însă, această rută nu părea corectă. Era un drum prea ocolit de la insula Lemnos la Dardanele, adăugând călătoriei 40 de mile. Mă întrebam dacă Apollonius greşise. Este posibil ca el să fi făcut această deviere spre Samothrace pentru că şi în insula aceea erau cabiri. Pentru orice eventualitate, am apreciat că era mai logic să navigam pe o rută mai directă de la Lemnos la Dardanele, trecând prin sudul insulei Gokce.

Dar logica nu este întotdeauna cel mai bun ghid pentru a naviga cu o barcă cu vâsle din epoca de bronz, şi acesta a fost unul din cazurile în care folosirea unei hărţi moderne a fost un dezavantaj, în loc să fie un ajutor. O uriaşă cantitate de apă ţâşnea permanent într-un torent, formând curenţi potrivnici pentru o galeră care venea dinspre sud. Mă aşteptam la un oarecare curent, dar n-am crezut ca efectul acestuia să fie atât de puternic pe lângă coasta de sud a insulei Gokce şi să ne întârzie atât de mult. De fapt, ar fi fost mai bine dacă aş fi dirijat *Argo* prin partea de nord a insulei, urmând ruta pe care a folosit-o Iason.

După ce barca pescarului turc ne-a părăsit, am petrecut o noapte ciudată, adăpostiţi la capătul de vest al insulei Gokce. De jur împrejurul nostru, apa umflată bolborosea şi urla ca o uriaşă vietate. Sub razele lunii, umbrele

norilor se mişcau şi îşi schimbau forma pe apă. Apăreau dungi de spumă, care apoi se destrămau. *Argo,* cu echipajul său moţăind în poziţii incomode, se răsucea în rotocoale lente neregulate, când spre dreapta, când spre stânga. Era numai o adiere de vânt şi totuşi, acolo unde se ciocneau curenţii, porţiuni din suprafaţa apei se spărgeau deodată, formând mici valuri înspumate; şi când acestea cădeau din nou brusc, dând apei un luciu înşelător, zgâlţâiau barca, făcând-o să se clatine, ca şi când un peşte uriaş ar fi adulmecat chila cu botul.

În zori, am observat că fusesem deviaţi de pe ruta noastră şi duşi de curenţi înspre nord. Era absolut necesar să ancorăm şi să ne mai odihnim puţin înainte de a mai pierde teren, ca să ne adunăm puterile şi să putem ataca curenţii, cu o anumită speranţă de înaintare. Dar am fost confruntaţi cu o altă problemă. Singurul loc în care am fi putut practic să ajungem şi să găsim adâncime potrivită pentru ancorare era spre capătul de vest al insulei Gokce, la o depărtare de vreo 5 mile, unde malul ieşea vertical din mare. Pe hartă, însă, locul acela era marcat cu un avertisment strict: „ZONA INTERZISA”. Acelaşi lucru se menţiona şi în cartea de pilotaj. Gokce era o zonă militară închisă şi autorităţile turceşti interziceau în mod strict oricui, îndeosebi străinilor, să debarce acolo. Dacă *Argo* s-ar fi apropiat numai de insulă am fi riscat să fim cu toţii arestaţi. Dar n-aveam de ales; echipajul nostru era atât de obosit încât trebuia să se odihnească. Speram să nu fim văzuţi sau, în caz contrar, să nu existe obiecţii, dacă ancoram la o apă mai puţin adâncă, fără să punem piciorul pe insula interzisă. Nu prea optimist, am îndreptat Argo cu vârful pintenului spre „Zona interzisă”.… Capătul de vest al insulei Gokce era o pantă urâtă, fără nicio vegetaţie, care se ridica abrupt din apă. Pe povârnişurile acoperite de tufe nu se vedea nicio casă, nicio cărare sau vreo vietate. Locul părea complet pustiu. Ne-am apropiat vâslind şi nu după mult timp am văzut un golf mic şi plăcut. Nici aici nu se vedea vreo fiinţă — nici măcar o potecă prin spatele golfului care să ne arate că pe aici ar fi umblat vreodată oameni. Mă întrebam dacă nu cumva guvernul turc a interzis aici aşezările omeneşti de atât de mult timp încât să se fi şters orice urmă de locuitori. *Argo* s-a târât în golful pustiu şi a aruncat ancora. Ne-am aşezat cu toţii vâslele şi ne-am întins mulţumiţi pe bănci să ne odihnim.

După mai puţin de 20 de minute se auzi o voce tristă: „Oh! Oh! Uite, vin militarii!” Am ridicat capul şi am privit peste copastie. Doi ostaşi în uniformă de campanie coborau dealul, însoţiţi de un câine. Soldaţii

apăruseră ca din pământ şi era evident că acum se îndreptau spre golf pentru a controla barca noastră *Argo.* Unul dintre ei avea o puşcă mitralieră şi amândoi păreau foarte serioşi. Începusem să regret că am ancorat acolo şi-mi făceam fel de fel de gânduri în legătură cu ce puteam păţi: echipajul să fie pus sub arest militar; barca să fie confiscată; să fiu obligat să explic, mai întâi unui sergent, apoi unui locotenent, apoi unui căpitan şi aşa mai departe în ierarhia militară, ce făceam în această zonă militară interzisă; iar după aceea să aşteptăm reacţia autorităţilor militare de la Ankara, care trebuiau, în mod inevitabil, să fie consultate în legătură cu măsurile ce se impuneau. Ar fi fost un început dezastruos pentru vizita noastră în Turcia. Şi pentru ca lucrurile să se complice şi mai mult, *Argo* nu poseda niciun document de intrare în Turcia. Cea mai apropiată vamă era la o depărtare de 60 de mile, aşa că nu aveam pe paşapoartele noastre nicio viză de intrare în Turcia. Prevedeam că vom pierde zile întregi până vom ieşi din această încurcătură.

Era clar că patrula luase lucrurile în serios. Cei doi soldaţi, care, în ţinuta lor de campanie, păreau foarte duri, au coborât pe plajă. Cel cu puşca mitralieră şi-a ridicat arma, îndreptând-o spre noi. Tovarăşul său a strigat cu o voce severă, făcându-ne semn să ne apropiem. Cu inima cât un purice, mi-am luat paşaportul şi actele bărcii, iar Peter Dobbs s-a pregătit să mă ducă la ţărm cu barca pneumatică. Am cerut membrilor echipajului să stea liniştiţi, avertizându-i că s-ar putea să lipsesc mai mult timp. Cei doi soldaţi ne priveau ostili, în timp ce ne apropiam de ţărm în barca pneumatică. Unul era soldat, celălalt caporal, iar după beretele lor albastre bănuiam că făceau parte din paza specială de frontieră. M-am strecurat printre roci şi m-am apropiat prudent de ei. Soldatul a mişcat ţeava puştii, care continua să fie îndreptată spre mine. Cum naiba puteam să explic unui caporal din armata turcă de ce trecea prin capătul de vest al unei zone militare o galeră de origine grecească din epoca de bronz? Nu-mi aminteam decât câteva fraze de curtoazie în limba turcă şi mă îndoiam că un ghid de conversaţie turco-englez mi-ar fi fost de vreun folos pentru a explica situaţia.

Luând o mină cât mai veselă, am întins mâna. „*Mer-haba* — bine v-am găsit", m-am adresat eu jovial. Ochii căprui ai caporalului mă priviră cu indiferenţă. Era un bloc de muşchi şi oase, prototipul subofiţerului îndârjit, decis să îndeplinească ordinele întocmai, să execute totul ca la carte. Am observat că sub beretă avea părul tuns scurt şi că, în ciuda căldurii de cuptor, fiecare nasture al tunicii sale era închis corect până sus la guler.

Caporalul nu mi-a întins mâna în schimb, şi-a ridicat braţul arătând spre barcă.

— *Ar-go?!* a silabisit el.

Eram uluit. De unde oare ştia despre *Argo* un caporal al armatei turce, patrulând printr-un loc uitat de lume dintr-o insulă îndepărtată? Era de neînţeles. Dar, oricum, aceasta a avut darul să mă liniştească. Dacă soldatul cunoştea numele de *Argo,* însemna că nu ne mai aresta pentru violare de frontieră.

N-am aflat niciodată numele caporalului, pentru că nici el, nici tovarăşul său nu ştiau niciun cuvânt străin. Am reuşit însă să-l conving pe caporal să vină pe *Argo,* unde cu greu a acceptat o ceaşcă de cafea şi nişte biscuiţi pentru câinele său, care, conştiincios, a înotat în spatele bărcii pneumatice. Deci, oficial, caporalul şi-a făcut datoria. Noi nu am debarcat pe insula Gokce. El a stat şi ne-a păzit până a sosit momentul să plecăm. Înainte de aceasta, însă, l-am condus la ţărm cu un alt pachet de biscuiţi pentru soldat, care în tot acest timp a stat nemişcat, cu arma îndreptată ferm spre *Argo.*

Două ore mai târziu, în timp ce vâsleam de-a lungul coastei insulei Gokce, o canonieră a pazei de coastă turceşti a apărut la orizont, îndreptându-se direct spre *Argo.* A virat pentru a veni lângă noi, şi ne-a împroşcat cu apă înspumată. Echipajul s-a adunat pe punte, în poziţie de drepţi, în timp ce s-a auzit fluierul dând onorul oficial al marinarilor.

— Bine aţi venit în Turcia! răsună o voce amplificată de difuzorul navei. Era comandantul de pe puntea canonierei. Aveţi nevoie de vreun ajutor?

— Nu, nu, vă mulţumim foarte mult. Totul decurge bine. Ne face însă plăcere să vă vedem.

Canoniera s-a apropiat de noi, cu motoarele huruind,.

— Am fost trimis să vă escortez şi să vă dau orice ajutor de care aveţi nevoie…

Locotenentul Asaf Gunegren, comandantul canonierei de patrulare nr. 33, vorbea o engleză excepţională şi era un tânăr ofiţer de marină foarte plăcut. El a urcat pe *Argo* pentru a se întâlni cu noii argonauţi, acceptând ospitalitatea noastră. Se părea că toate acele scrisori pe care le trimiseseră cu ajutorul Federaţiei turce de iahting cu atâta timp în urmă au ajuns la serviciile guvernamentale din Turcia, au fost examinate şi s-au luat măsuri. Alpay Cin, de la federaţie, şi prietenii săi au făcut adevărate minuni. Ministerul de Interne, Ministerul Sporturilor, Ministerul Turismului şi autorităţile obşteşti au decis să o sprijine pe *Argo* sub toate formele şi —

pentru început — au trimis canoniera de patrulare nr. 33 să se ocupe de noi. Asaf patrula de două zile de-a lungul coastei, alertând garnizoana din Gokce să urmărească sosirea noastră. „Aşa se face că acel caporal a ştiut numele bărcii dumneavoastră", ne explică el, surâzând copilăreşte.

Stăteam pe puntea de la pupa. Echipajul nu mai vâslea, *Argo* fiind ancorată în apropierea uneia din plajele cu nisip ale insulei Gokce. În timp ce discutam, un grup de oameni îmbrăcaţi în trening a apărut pe dunele de nisip, coborând în fugă pe plajă. Păreau să fie în vacanţă. Unii jucau volei, alţii se plimbau de-a lungul plajei; unul mai voinic s-a aruncat în mare, înotând până aproape de *Argo.*

— Cine sunt oamenii aceia? l-am întrebat pe Asaf. Fac parte din garnizoana insulei sau sunt în vacanţă?

— Nu ştiu cine sunt, răspunse el, dar voi afla imediat. A strigat la cel ce înota, care i-a răspuns apropiindu-se de noi. A urmat o conversaţie mai lungă în limba turcă, după care înotătorul a mai strigat o dată, apoi s-a întors în viteză spre plajă.

— Cine era? l-am întrebat pe Asaf. După o pauză, mi-a răspuns:

— De fapt, e un deţinut. Un ce?

— El spune că deţinuţii care au o comportare bună, cei din prima categorie, sunt trimişi să locuiască în insula Gokce. Ei sunt obligaţi să stea aici.

— Despre ce aţi vorbit cu el?

— Vroia să ştie cine sunteţi şi ce faceţi aici. I-am spus că veniţi din Grecia şi că veţi naviga vâslind până în Marea Neagră.

— Şi la aceasta, el ce-a spus?

— A spus că preferă să stea în insulă decât să vâslească în barca dumneavoastră! Canoniera ne-a părăsit după-amiază, întorcându-se la ţărm pentru a se realimenta cu combustibil. Locotenentul Asaf ne-a promis că se va reîntoarce în următoarea după-amiază să vadă ce mai facem. Când s-a reîntors, după 24 de ore, cred că a rămas perplex. El ne lăsase la jumătatea drumului de-a lungul coastei insulei Gokce, vâslind încăpăţânat spre est cu un echipaj obosit. Şi totuşi, a doua zi, aproximativ la aceeaşi oră, el ne-a găsit tot la rame, vâslind, dar exact în acelaşi loc. Era ca şi când *Argo* s-ar fi împotmolit în mâl. Ce se întâmplase? Făcusem cea de-a doua greşeală de calcul în ceea ce privea curenţii din Dardanele. În prima după-amiază am vâslit spre est, luptând îngrozitor împotriva unui vânt din faţă. La căderea serii vântul s-a potolit şi, complet istovit, echipajul s-a întins pe bănci

pentru a dormi, aşa cum făcusem în precedenta noapte şi la Capul Poseidon. Era o vreme total liniştită, iar barca stătea nemişcată pe apă. De la paza de noapte nu se auzea nicio mişcare; se vedeau pe insulă doar câteva lumini, care păreau a fi farurile maşinilor. Apoi, spre marea mea mâhnire, când a răsărit soarele, am recunoscut micul golf care ne apărea aproape perpendicular pe *Argo.* Era acelaşi golfuleţ unde ancorasem când am ajuns la insula Gokce cu 24 de ore în urmă. În timpul nopţii, curentul din afara strâmtorii Dardanele ne-a dus liniştit şi inevitabil înapoi. Toată munca din ziua precedentă, când am vâslit ore întregi, a fost irosită. Dând dovadă de tact, nimeni n-a spus nimic, dar mi-am jurat să nu mai las niciodată barca să plutească într-o zonă neluminată, unde nu-ţi dai seama ce feste îţi pot juca curenţii. Ne-a trebuit o jumătate din ziua următoare să recuperăm timpul pierdut, iar azi — cea de-a cincea zi de când am reuşit să ne procurăm alimente — stocul de provizii şi rezerve de apă se împuţinaseră. Singura completare a acestor provizii a fost un carton de bere pe care Asaf ni l-a lăsat, un gest amabil care a dat apoi naştere în insulă unor zvonuri potrivit cărora înaintarea prea înceată a bărcii *Argo* s-ar fi datorat faptului că întregul echipaj se îmbătase.

Începusem însă să fiu într-adevăr îngrijorat. Cu un echipaj format numai din 15 oameni, aveam îndoieli că *Argo* ar fi putut să înfrunte puternicul curent odată ajunsă la gurile strâmtorii Dardanele. Pur şi simplu, nu aveam în barcă destui vâslaşi. Cu fiecare milă cu care înaintam spre intrarea în strâmtoare, curentul contrar devenea tot mai puternic. Dacă am fi reuşit să înconjurăm vârful peninsulei Gallipoli şi să intrăm în canalul principal, ne-am fi putut aştepta să întâmpinăm deplina forţă a unui curent ostil care putea să aibă o viteză de 3 sau 4 noduri. Împotriva acestui obstacol, echipajul restrâns al lui *Argo* ar fi putut probabil dezvolta o forţă cu puţin peste un cal-putere.

Am fost salvaţi de cel mai extraordinar vânt, un vânt schimbător, care a suflat parcă special pentru noi, începând să bată atunci când vâsleam prin ultima porţiune dintre Gokce şi peninsula Gallipoli, el venea dinspre vest, drept în spatele nostru. Am desfăcut cu mare plăcere pânza, îndreptându-ne spre uscat, cu gândul să ancorăm când vom ajunge la mal. Dar când nu mai aveam decât vreo 50 de metri până la ţărmul peninsulei, vântul şi-a schimbat brusc direcţia spre nord, din nou exact în direcţia pe care o doream pentru a putea înconjura capătul peninsulei. Am întors aşadar

corabia pentru a naviga aproximativ o milă în jos pe lângă coastă, spre farul care marca capătul limbii de pământ a peninsulei Gallipoli.

Soldaţii turci ne-au mai privit o dată — siluete mici care stăteau pe vârful stâncilor la platformele de tun ce păzeau strâmtoarea. Când *Argo* a înconjurat punctul acela, navigând pe lângă reţeaua de sârmă ghimpată care mergea până jos la mare, vântul a făcut din nou un rotocol, întorcându-se în direcţia opusă, aşa cum suflase cu o oră mai înainte. Era straniu. Din nou aveam vântul ideal. Am întors-o pe *Argo* pentru a trece de capul peninsulei şi am intrat direct în Dardanele, cu toate pânzele întinse şi cu echipajul care nu avea nimic de făcut decât să admire unul din cele mai mari spectacole maritime din lume.

În stânga noastră, asemenea spatelui unei balene, se afla lunga coamă a peninsulei Gallipoli, cu şirul de monumente închinate unor eroi francezi, englezi, australieni şi turci morţi în sângeroasele campanii ale primului război mondial. Pe malul celălalt, pe o lungime de circa o milă, se întindea un ţărm plat, fără nicio formă, care, apoi, începea să urce, formând în depărtare un povârniş. Pe dealul acela se află ruinele Troiei, oraşul care controla negoţul din Dardanele în epoca de bronz. Şi astăzi acest loc îşi păstrează aceeaşi importanţă comercială şi strategică. Cât poţi vedea cu ochii, în strâmtoare este un du-te-vino de vase comerciale — petroliere, vase de transport, cargoboturi, pescadoare, feriboturi, vase de croazieră.

În timp ce nava noastră de război cu 20 de vâsle, scoasă din filele istoriei, plutea mândră prin strâmtoare, vase de război moderne veneau spre noi în convoi. Un submarin sovietic plutea la suprafaţă, escortat spre sud de două distrugătoare turceşti; la orizont o escadră de vase de război turceşti făcea manevră şi nu mai puţin de patru bărci de patrulare ale pazei de coastă a Turciei se puteau vedea deodată. Trei erau angajate în misiuni obişnuite de patrulare, cea de-a patra fiind afectată noua, canonieră nr. 33, care stătea pe lângă noi şi semnaliza celorlalte vase să se ţină cât mai departe de mica *Argo.* În unanimitate am hotărât să strigăm pentru Asaf de trei ori „trăiască” şi să-l declarăm argonaut de onoare.

Arcada masivă care reprezintă Monumentul de război al Turciei de pe peninsula Gallipoli a fost punctul de reper pe care l-am folosit pentru a fixa cârma lui *Argo* spre ţărmul opus şi a traversa pieziş curentul principal. Chiar dacă o admirabilă briză din sud-vest împingea galera cu mai mult de 5 noduri, totuşi *Argo* de-abia înainta pe lângă ţărm. Nici n-am ajuns la un sfert de milă de ţărm şi am intrat într-o mare calmă, vântul pe care ni-l

trimisese cerul încetând brusc să mai bată. Îşi îndeplinise misiunea. Ne-a cuprins o linişte plăcută, iar echipajul a trecut la vârsle ca să ducă barca spre ţărm la locul în care un grup de oficialităţi turceşti ne aştepta pentru a ne saluta. Se părea că autorităţile turceşti nu se simţeau deloc deranjate, orice ar fi făcut pentru noi. Persoanele oficiale au sosit special de la Canakkale, port de intrare în Turcia, pentru a ne face controlul vamal, al certificatelor de sănătate şi cel grăniceresc. După ce barca pneumatică a adus la ţărm oficialităţile turceşti, argonauţii n-au mai putut aştepta. S-au auzit atunci 14 pleoscăituri zgomotoase, vâslaşii sărind în apă şi înotând în întrecere spre mal pentru a pune piciorul pe pământul Asiei.

Am mai stat încă două zile în Dardanele, timp în care ne-am spălat şi am curăţat galera. Era greu de spus cine era mai obosit — barca sau noi. *Argo* a fost golită până la ultimul obiect şi a fost curăţată de nămolul negru urât mirositor care se depusese pe fundul calei. Echipajul s-a curăţat şi el într-un *hamam* public, o baie turcească din Canakkale. Pentru a da jos murdăria adunată într-o săptămână şi a relaxa muşchii obosiţi ai vâslăşilor, nimic *nu* era mai bun decât afundarea în aburi şi în apă fierbinte pe lespedea de marmură. Dar când, în cele din urmă, m-am dus şi eu la *hamam,* echipajul plecase. Ospitalitatea turcească era însă vigilentă. Când mi-am luat prosopul din hol, un turc vânjos, acoperit numai cu un prosop, care stătea citind un ziar la casa băii, a ridicat ochii şi m-a recunoscut. „Aaah! Căpitanul Tim!” A început să râdă cu gura până la urechi, descoperind o sumedenie de dinţi rupţi. Era masorul băii, hotărât să-şi arate îndemânarea, astfel că am fost obligat să petrec o jumătate de oră pe o lespede de marmură, învârtit, bătut cu palmele, călcat cu picioarele şi răsucit în toate poziţiile posibile, până când, în sfârşit, masorul m-a lovit uşor pe trupul sleit de puteri şi torturat, mi-a aruncat un cald salut, strigându-mi „Terminat, căpitane!”, căci terminat eram de fapt.

Vacanţa lui Peter Dobbs luase sfârşit şi un alt Peter venea să îi ia locul, Peter Warren, din districtul Oxfordshire, care fusese în infanteria marină. El luase parte la călătoria bărcii noastre *Argo* până la locul de plecare. I-a plăcut însă atât de mult spiritul nostru de echipă, încât s-a hotărât să participe alături de noi la expediţie. Am luat cu noi şi primii voluntari turci. Deniz era un student la arheologie de 23 de ani, plin de energie şi entuziasm. Opus complet acestuia, Umur a venit atât de încruntat, încât mă întrebam, ce căuta printre noi. Am aflat că fusese trimis de tatăl său, un inginer de mine, care, întrucât fiul său, în vârstă de 18 ani, trebuia să dea

din nou examenele, considera că o perioadă de timp petrecută pe o galeră cu 20 de vâsle i-ar da posibilitatea să privească altfel viaţa. La început, Umur era un foarte tăcut şi retras tânăr membru al echipei noastre. Dar cu timpul, atitudinea sa s-a schimbat. Iniţial ne spusese că va merge numai până la Istanbul, dar când am ajuns acolo, el şi-a prelungit şederea, parcurgând cu noi tot drumul de-a lungul coastelor Turciei, făcând într-adevăr un admirabil efort. Erzin era cel de-al treilea din noii noştri voluntari turci. Fusese căpitanul unui super-petrolier de 150 000 de tone, care făcea ruta Turcia-Golful Persic, aşa că pentru el trebuie să fi fost cu totul altceva să tragă la ramele unei galere de 8 tone. Erzin, fost ofiţer în marina turcă, era o persoană care te atrăgea din primul moment, marinar excelent şi minunat camarad. Ultimii doi voluntari turci erau vechi prieteni. Ali era arheolog marin şi scafandru; o persoană serioasă şi cultivată, care urma să-mi fie ghid şi interpret pe tot parcursul călătoriei din zona turcească. La cei numai 16 ani ai săi, Kaan era cel mai tânăr dintre toţi argonauţii din întreaga expediţie. Făcea parte dintr-o familie din Istanbul pe care o cunoşteam de 23 de ani. Cu tatăl său, Irgun, m-am împrietenit, atât eu cât şi colegii mei de studenţie, când am vizitat Turcia pe motociclete cu ocazia primei mele expediţii, pe urmele lui Marco Polo. Am menţinut o permanentă legătură cu această familie, şi când Irgun a aflat că voi trece prin Turcia cu galera *Argo,* şi-a trimis imediat fiul să mi se alăture. Am aflat că tânărul Kaan mai vâslise la unul din cluburile nautice din Istanbul şi că socotea expediţia lui *Argo* ca pe o mare aventură.

Teoretic, ar fi trebuit să mai avem în echipaj încă doi voluntari turci, deoarece *Argo* avea nevoie pentru vâslit de maximum de putere dacă urma să parcurgă restul drumului prin Dardanele, unde curentul era şi mai puternic. De fapt, încă doi vâslaşi turci s-au prezentat la Canakkale, ajutându-ne să trecem *Argo* de o parte a strâmtorii pe cealaltă, unde urma să fim primiţi oficial de guvernator. A fost o traversare scurtă, în forţă — numai o milă şi jumătate — dar care ne-a luat aproape două ore de vâslit pentru a trece peste vijeliosul curent. Când cei doi voluntari n-au mai venit să ia masa de seară cu noi, ceilalţi turci au izbucnit în râs:

— Au văzut cam cum e treaba, s-au gândit la cele 190 de mile până la Istanbul şi şi-au dat seama că o asemenea călătorie nu e pentru ei. Şi-au şters-o!

Primirea oficială la guvernatorul din Canakkale a fost prima dintr-o serie de ceremonii de bun venit organizate de autorităţile locale de-a lungul întregii expediţii. Pe chei, o echipă de dansatori a evoluat în sunetul cimpoiului şi în ritmul unei tobe turceşti.

Băieţi îmbrăcaţi în pantaloni scurţi largi, cu jambiere negre brodate cu aur şi veste peste cămăşi asortate, săreau, păşeau cu pieptul înainte şi chiuiau. Fetele se înclinau, se legănau şi se luau de braţ, în costumele lor formate dintr-o elegantă combinaţie de pantaloni lungi ce cădeau în falduri şi papuci moi, cu şorţuri şi bluze largi. Pe cap purtau nişte basmale cusute cu podoabe, care zornăiau şi se balansau în ritmul muzicii.

Vechii greci denumiseră Dardanelele Helespont, pentru că aici prinţesa Helle a alunecat de pe spatele berbecului zburător cu lâna de aur şi s-a înecat în mare. Când prima *Argo* a ajuns prin aceste locuri, urmând drumul parcurs de berbecul zburător spre Colhida, Iason şi tovarăşii săi au intrat pe furiş în strâmtoare, ajutaţi de întuneric, probabil pentru a nu atrage atenţia troienilor, cărora nu le plăceau intruşii care ar fi putut să le încalce monopolul comercial. „Cum a apus soarele, ei au ajuns pe ţărmul peninsulei Chersonese [capătul peninsulei Gallipoli]”, scrie Apollonius.

„Acolo au dat de un vânt puternic dinspre sud, şi-au întins pânza şi au intrat în rapidul curent al Helespontului, care şi-a luat numele de la fiica lui Athamas. În zori au părăsit partea dinspre nord a mării; la căderea nopţii, au acostat pe ţărmul Rhoeteian, în interiorul strâmtorii, având ţinutul Idei [Muntele Ida] în dreapta lor. Lăsând Dardania în urmă, s-au îndreptat către Abydos, şi după ce au trecut rând pe rând de Percote, Abarnis cu plaja sa nisipoasă, şi de Pityeia sacră, înainte de apariţia zorilor, *Argo,* cu ajutorul pânzei şi al vâslei, a ajuns în primejdiosul, plin de vârtejuri, Helespont.”

Nu-mi venea să cred că noua *Argo* avea noroc de vreme bună, prinzând şi ea exact acelaşi vânt — un puternic vânt de sud — când am plecat din portul Canakkale şi am înfruntat „Helespontul cel plin de vârtejuri”. În mod normal, în lunile mai şi iunie vântul bate dinspre nord, dar acum am avut o minunată briză dinspre sud-vest. Numai uneori şi pentru scurt timp i se mărea viteza, devenind aproape un vânt puternic, care sufla direct prin strâmtoare, ceea ce ne convenea. *Argo* a răspuns oferindu-ne cea mai bună zi de navigaţie cu vele din toată călătoria noastră. Alerga ca un delfin pe o mare liniştită. Ritmic, îşi îngropa botul adânc în apă, apăsată de greutatea pânzei, astfel încât marea se repezea peste ochii-i pe jumătate scufundaţi. Apoi, asemenea unui animal marin ce ieşea la suprafaţă pentru a-şi mai lua

aer, botul galerei începea să se ridice, făcându-şi loc prin apa învolburată, împrăştiind băşici, până când vârful pintenului spărgea luciul apei, formând o frumoasă mantie de spumă, pe care o azvârlea în aer. După o secundă urmau două jeturi de apă împroşcate simultan în stânga şi în dreapta mânerului de sprijin din botul navei, întocmai ca un animal care îşi curăţă nările pufnind. *Argo* rămânea suspendată pentru o clipă, îşi scotea apoi corpul prelung din prinsoarea valului, până când creasta acestuia trecea şi barca o lua de la capăt, repetând aceleaşi mişcări, botul începând să se afunde din nou în marea agitată.

Mergând spre Dardanele, ore întregi barca şi-a menţinut acest ritm constant de 6—7 noduri, până când, la fel ca şi predecesoarea ei, a navigat pe întreaga lungime a strâmtorii, intrând în Marea Marmara, marea pe care grecii o denumeau Propontis, anticamera Mării Negre. Aşa cum spunea Apollonius:

„În Propontis există o insulă cu pante abrupte la marginea mării, în apropierea bogatului ţinut al Frigiei, şi despărţită de el numai de un istm care de-abia se ridică deasupra valurilor. Istmul, cu cele două maluri ale sale, se află la est de ţinutul Aesepus; locuitorii de acolo numesc acest loc Muntele Ursului… *Argo,* forţând înaintarea cu o puternică briză dinspre Tracia în spate, a ajuns la ţărm şi s-a grăbit să între într-un port numit Portul Frumos. Aici, la sfatul lui Tifys, [argonauţii] au aruncat mica lor ancoră de piatră şi au lăsat-o la Izvorul lui Artake, înlocuind-o cu o piatră mai grea şi mai potrivită pentru ei”

Azi, peninsula pe care Apollonius o denumise Muntele Ursului este cunoscută sub numele de Kapidag sau Muntele Uşii, iar portul ce se chema pe atunci Portul Frumos a luat chiar numele izvorului sfânt — Artake, în versiunea turcească de azi, Erdek. *Argo* şi-a aruncat acolo ancora în primele ore ale zilei de 27 mai, iar a doua zi dimineaţa am mers o jumătate de milă până la locul în care, acum 3 000 de ani, primii argonauţi îşi lăsaseră ancora de piatră ca o ofrandă,

Printr-un noroc extraordinar — o şansă care mi se oferise cu şase săptămâni în urmă.

— Ştiam exact unde să caut locul care odinioară se numea „Izvorul lui Iason”. Un echipaj ameţit de băutură şi o vreme urâtă m-au condus la o descoperire. Efectuam drumul de la Spetses, locul în care galera *Argo* a fost construită, spre nord de-a lungul coastei Peloponesului, la Voios. Ruta noastră trecea prin canalul dintre pământul Greciei şi marea insulă Eubea.

Vremea era îngrozitoare — rece, ploioasă şi furtunoasă. Potrivit unei frumoase tradiţii marinăreşti, mai mulţi membri ai echipajului au luat ceva „întăritură" împotriva elementelor naturii la o bodegă din portul oraşului Khalkis. Ei au revenit la galeră într-o stare care nu le permitea sa vâslească, iar la puţin timp după ce am părăsit portul s-a pornit o furtună dinspre nord. Pentru siguranţa bărcii şi a membrilor echipajului „mai puţin apţi", am îndreptat Arg*o s*pre un adăpost în primul port mic pe care l-am zărit. Nu era, desigur, un loc programat să-l vizitez, dar cu vântul care sufla în rafale şi cu ploaia care bătea pieziş prin strâmtoare, am fost bucuroşi să ancorăm şi să ne refugiem într-o clădire goală, aşteptând acolo, ca nişte găini plouate, să vină vremea bună.

De-abia atunci am observat numele micului port. Se numea Nea Artaki — Noul Artaki — şi mi-am amintit de numele izvorului sacru al zeiţei Artake, unde Iason şi-a lăsat ancora de piatră. Am plecat în oraş să verific dacă exista vreo legătură între micul port modern din Eubea şi izvorul din peninsula din Marea Marmara. La cooperativa pescarilor mi s-a spus că Noul Artaki a fost întemeiat de grecii care au revenit din vechiul Artaki sau Erdek, cu prilejul schimbului de populaţie dintre greci şi turci la începutul anilor l920. Această informaţie a fost pentru mine o mare surpriză. Am întrebat dacă era pe acolo, întâmplător, cineva care şi-ar mai aduce aminte despre viaţa din zilele în care grecii au trăit la Erdek, cineva care ar putea să-mi spună ceva despre poveştile şi tradiţiile locului lespectiv. Pescarii, reţinuţi şi ei la mal de furtună, aveau suficient timp să se consulte între ei şi, până la urmă, au convenit că mai era un singur supravieţuitor cu care ar fi trebuit să stau de vorbă — Vasilis Kalatheri.

— Credeţi că va fi de acord să-mi vorbească despre timpurile vechi din Artaki? am întrebat eu. Poate că acum este prea bătrân şi nu-şi mai

aminteşte clar lucrurile.

— Oh, nu, vă veţi convinge singur, mi s-a spus. Vasilis este o persoană remarcabilă, De când a plecat din Artaki, a călătorit în toată lumea. Ştie multe lucruri şi îşi aminteşte foarte bine multe întâmplări din viaţa sa.

Înspre seară m-au dus la cafeneaua în care aranjaseră să-l întâlnesc pe Vasilis Kalatheri. Era într-adevăr una din acele persoane deosebite care reuşesc să trăiască până la o vârstă înaintată fără a-şi pierde facultăţile intelectuale. Se născuse în 1892 şi trăise în Erdek până aproape de 30 de ani, şi îşi amintea fiecare detaliu din perioada aceea. L-am întrebat mai întâi dacă ştia vreun loc în Erdek care să fi fost legat de povestea lui Iason şi a argonauţilor. Şi-a dat imediat seama ce doream, şi mi-a vorbit despre izvorul pe care toţi îl numeau Artaki Krini sau Iason Krini — izvorul lui Artake sau izvorul lui Iason. Era cunoscut foarte bine, deşi unii începuseră să-i spună Pagatho.

Unde era acest izvor? Nu trebuie decât să urmăreşti drumul principal care pleacă din port, cam vreun kilometru şi jumătate, şi care te duce direct la izvorul lui Iason. Când era tânăr, toţi erau convinşi că acesta era izvorul unde argonauţii şi-au lăsat ancora de piatră. În l908, un iaht britanic a vizitat portul, iar în cursul nopţii au fost trimişi câţiva oameni de pe el să ia piatra aceea. Piatra fusese rotundă, dar se crăpase în partea de jos la mijloc. În interior era un fel de scriere pe care nimeni n-a putut s-o descifreze. Am întrebat cum aş putea recunoaşte izvorul. Bătrânul m-a asigurat că era destul de uşor. Când voi ajunge acolo, voi vedea doi smochini mari şi doi castani crescuţi alături.

În Erdek, după şase săptămâni şi la 300 de mile depărtare de cafeneaua unde a avut loc convorbirea mea cu bătrânul, am văzut că numai un singur smochin strâmb mai rămăsese din cei patru pomi pe care Vasilis îi văzuse ultima oară, cu 60 de ani în urmă. Ceilalţi fuseseră tăiaţi de un fermier care îşi extinsese livada de măslini până în apropierea fântânii. Un jet de apă încă mai ţâşnea dintr-o ţeava, curgând într-un jgheab. Femeile îşi aduceau covoarele ca să le spele, copiii se jucau în băltoace, iar căruţaşii din Erdek se opreau aici pentru a-şi adăpa caii. Se dovedea încă o dată că locurile în care se găsea apă au jucat un rol vital în călătoriile exploratorilor din epoca de bronz, A şti unde se găseşte apă bună, curată, pentru a realimenta o galeră cu un echipaj mare şi însetat, era o parte importantă a sarcinilor cârmaciului, şi, aşa cum am văzut la Afissos, asemenea locuri cu apă au devenit puncte fixe în vechea tradiţie a navigaţiei de coastă. Ele au devenit

puncte fixe şi în memoria poporului. Pentru micenieni, izvoarele de apă şi dumbrăvile erau locuri sacre, una din caracteristicile credinţei animiste. Era firesc ca la un izvor sacru pentru zeiţa Artake să laşi o ancoră de piatră ca ofrandă pentru o călătorie care până acolo decursese bine, iar obiceiul de a închina unor zei o ancoră de piatră a navei era cunoscut în vechiul Egipt, ca şi în Grecia. Evident, în timpul lui Iason, zeiţa izvoarelor nu era Artake; ea era o creaţie mai recentă, făcând parte din panteonul Greciei clasice. În vremea argonauţilor, izvorul ar fi fost dedicat însăşi Marii Zeiţe, Mama Zeiţă, al cărei rol de pământ-mamă a fost moştenit de Artake. Ofranda lui Iason îşi are originea într-o lume a spiritelor mult mai primitive.

Această lume a spiritelor n-a dispărut complet la Erdek nici azi, în secolul XX. La numai o jumătate de milă de drumul care duce la izvorul lui Iason se afla o dumbravă sfântă, un loc despre care s-a presupus că ar fi fost creat de izvorul lui Iason, când argonauţii au ajuns aici. Era o pădurice de castani bătrâni uriaşi, izolată lângă o mică ridicătură de pământ. De pe o pantă a dealului ţâşnea un alt izvor, a cărui apă curgea printr-un canal natural, înainte de a fi captată şi dusă printr-o ţeava dublă într-un bazin, din care apoi se scurgea în jos pe povârniş spre nişte livezi. De jur împrejur, terenul era cultivat intens, dar de această pădurice nu s-a atins nimeni. A fost lăsată în pace, deşi nu era evitată. Era un loc sfânt şi degaja această atmosferă. O linişte desăvârşită părea că învăluie locul. Nu se auzea niciun zgomot, decât murmurul apei şi un răzleţ ciripit de păsări. Frunzele acelor pomi uriaşi încremeniseră şi ele. Chiar şi aerul era liniştitor. Se părea că timpul se oprise în loc, iar aici, în mijlocul dumbrăvii de lângă pârâiaş, era un arbore enorm atât de bătrân că inima îi dispăruse. În trupul său mare se săpase un tunel. Pereţii tunelului luceau, lustruiţi de trecerea neîntreruptă a atâtor oameni, care se târau prin scorbura din inima pomului. Era pomul dorinţelor. Mi s-a spus că noaptea unii localnici veneau pe ascuns în acest loc sacru pentru a invoca vrăjile sale. Ei înconjurau bătrânul pom de câte ori le cerea vraja, iar apoi se târau prin tunel punându-şi în gând o dorinţă. Dacă săvârşeau acest ceremonial în mod corect, spiritele le împlineau dorinţa. Cei care se rugau lăsaseră daruri în acest pom al dorinţelor, şi pe crengile sale de jos atârnau bucăţi rupte din îmbrăcămintea lor şi mici portrete. Se pare că vechile credinţe mai dăinuie şi azi, după 3 000 de ani.

Resit Ertezun, istoricul din Erdek, era fericit că identitatea lui Artaki Krini a fost confirmată. A venit pentru prima oară la Erdek în mai 1946, în

calitate de guvernator, într-o zi, a observat bucăţi de piatră albă licărind la suprafaţa, unui drum în construcţie.

Făcând unele investigaţii, i s-a spus că o parte din piatra pentru drum fusese scoasă din vechile ruine ale oraşului Cyzicus din apropiere. S-a dus să cerceteze ruinele, vestigii ale unui oraş roman, şi această vizită avea să-i schimbe viaţa. Interzicând ca acest oraş să mai fie distrus, a început să studieze istoria veche a peninsulei numită Kapidag. A învăţat latina şi greaca pentru a putea citi în original lucrările lui Apollonius şi ale altor autori şi să cerceteze bazele istorice ale legendei argonauţilor. Acum el era un ghid perfect pentru noii argonauţi prin locurile pe care le identificase ca având legătură cu vechea legendă.

La puţină vreme după sosirea lui Iason şi a tovarăşilor lui în Kapidag, ei s-au întâlnit cu regele Cyzieus, conducătorul dolionilor, tribul care trăia în câmpie, la istmul ce unea Kapidag de ţărm. Regele Cyzicus era un tânăr cam de vârsta lui Iason, căsătorit de curând. Soţia sa, Cleite, tocmai sosise de pe continent. Cyzicus i-a invitat pe argonauţi să tragă barca în portul oraşului său şi să petreacă împreună. În timpul serbărilor, după cum scrie Apollonius, un trib sălbatic de băştinaşi — despre care se spunea că erau oameni cu şase braţe — au coborât din munţi şi au atacat-o pe *Argo* în port. Aceştia au fost alungaţi de Hercule, suferind pierderi grele. (Potrivit afirmaţiilor lui Apollonius, Hercule continua să facă parte din echipajul expediţiei, pe care nu-l va părăsi decât după următoarea etapă a călătoriei.)

După ce petrecerile au luat sfârşit, *Argo* a pornit în larg. Ea a intrat în Marea Marmara, începând să înconjoare peninsula. Dar o furtună a adus barca înapoi la ţărm, unde echipajul a reuşit să lege odgonul împrejurul unei stânci în locul numit Portul Sacru. Marinarii aruncaţi de furtună nu şi-au dat seama însă că au fost aduşi înapoi pe peninsula Kapidag şi că se aflau din nou pe pământul dolionilor. În întuneric aceştia i-au luat pe argonauţi drept o bandă de piraţi şi i-au atacat. A urmat o încăierare sângeroasă. Mai mulţi conducători dolioni au fost ucişi, şi încă şi mai rău, însuşi Iason l-a ucis pe regele Cyzicus fără să ştie cine era. Zorii au dat la iveală îngrozitoarea greşeală şi cele două tabere au încetat îndată lupta. Uluiţi, dolionii s-au retras între zidurile oraşului, ducând cu ei trupul neînsufleţit al regelui, iar argonauţii înspăimântaţi au început să-şi ispăşească pedeapsa pentru teribila crimă de a-l fi omorât pe omul care până nu demult le fusese gazdă.

„Trei zile întregi argonauţii şi dolionii l-au jelit [pe regele Cyzicus], smulgându-şi părul din cap. Apoi au defilat, în armura lor de bronz, de trei

ori în jurul trupului neînsufleţit al regelui, l-au depus în mormânt, iar apoi s-au întrecut în jocurile ce se obişnuiau în asemenea ocazii, pe câmpia acoperită cu iarbă, unde movila ridicată în cinstea lui a mai putut f i văzută de cei din timpurile de mai târziu."

Cleite, mireasa regelui, nu a putut să înfrunte viaţa singură, având soţul în mormânt. Şi ca o culme a nenorocirii, ea şi-a pus capăt zilelor — a luat o frânghie şi s-a spânzurat. Moartea sa a fost jelită până şi de nimfele din pădure, care au vărsat atâtea lacrimi încât au dat naştere unui izvor căruia oamenii i-au dat numele de Cleite, în amintirea unei mirese fără pereche, dar nefericite.

Resit sugera că movila funerară a regelui Cyzicus ar putea fi marele tumul care se află la câteva mile la sud de istm, în apropiere de oraşul Bandirma, unde nu s-au făcut încă săpături. „Izvorul lui Cleite" este pârâul care se strecoară printre ruinele romane ale oraşului Cyzicus, denumit astfel pentru a cinsti memoria conducătorului dolionilor. Pârâul traversează exact centrul uriaşului amfiteatru roman, ale cărui ruine invadate de stăncuţe domină acum livezile de cireşi şi câmpurile cu tufe de dud. În zilele de sărbătoare ale vechiului oraş, izvorul putea fi zăgăzuit astfel încât tot parterul amfiteatrului se umplea cu apă, iar actori în bărci în miniatură simulau bătălii pe mare pentru a distra publicul.

După funeraliile regelui Cyzicus, timp de 12 zile Iason şi tovarăşii săi au fost imobilizaţi de vremea rea pe coasta peninsulei Kapidag, iar Resit era convins că identificase Stânca Sacră în jurul căreia a fost legat odgonul bărcii Argo. Era o singură stâncă pe ţărm care corespundea descrierii, şi Resit ne-a dus la locul pe care locuitorii de azi îl numesc Stânca Neagră. Pescarii din partea locului îl folosesc şi *azi* ca port de refugiu, căci este un bun adăpost când vântul şi valurile vin dinspre nord. Sfârşitul furtunilor care au ţinut 12 zile i-a fost anunţat prorocului Mopsus de sosirea unui pescăruş albastru care a bătut din aripi deasupra capului lui Iason, pe când acesta dormea pe plajă. Mopsus, care cunoştea graiul păsărilor, a putut să explice prevestirea. Le-a spus argonauţilor că pot de-acum să urce pe vârful sfânt al Muntelui Dindymun din centrul insulei şi să aducă jertfă zeiţei Rhea, Marea Zeiţă Mamă.

„Lăsând câţiva tovarăşi de-ai lor în barcă, [argonauţii] au urcat pe munte. De pe vârf puteau vedea Înălţimile Macrian şi, în faţa lor, coasta Traciei pe toată lungimea ei — li se părea că o pot atinge. Iar în depărtare ei vedeau,

pe o parte, intrarea ceţoasă a Bosforului şi dealurile Mysiei, iar pe cealaltă, apele râului Aesepus şi câmpia Nepeia din Adresteia.”

Aici Argus, constructorul de bărci, a făcut chipul sfânt al zeiţei Rhea, sculptându-l dintr-un butuc bătrân de viţă de vie. Argonauţii au aşezat această statuie pe vârful unei stânci la adăpostul unor stejari înalţi, şi au ridicat în apropiere un altar din pietre mici. Apoi şi-au pus pe cap coroniţe din frunze de stejar şi au purces la ritualul jertfei adusă zeiţei Rhea, implorând-o să alunge furtunile prin alte părţi. În sfârşit, în ritmul muzicii lui Orfeu, „tinerii în armurile lor se învârteau într-un dans plin de bărbăţie, bătând cu săbiile lor în scuturi” pentru a înăbuşi tânguirile şi tristeţea prevestitoare de rele, care încă se mai auzeau din oraşul în care dolionii îşi plângeau regele. Ca un semn al bunăvoinţei ei, continuă Apollonius, Marea Zeiţă a făcut ca pomii să rodească din plin, iar fiarele sălbatice să-şi părăsească vizuinile şi să vină să se gudure pe lângă ei. Mai mult decât atât, un izvor a ţâşnit din pământ, acolo unde n-a fost văzută vreodată o apă curgând.

Resit ne-a însoţit pe dealurile din centrul peninsulei Kapidag pentru a încerca să identificăm muntele sfânt Din-dymun, dar ceea ce părea o sarcină destul de uşoară a devenit cu adevărat grea. În ţinutul muntos din centru există mai multe vârfuri cu înălţimi foarte asemănătoare şi ne-am deplasat de la unul la altul sperând să identificăm locul din care puteam vedea în acelaşi timp Bosforul, Tracia, pe cealaltă parte a Mării Marmara, şi în jos spre Dardanele de unde venisem. Existenţa miraculosului izvor nu ne-a ajutat prea mult. Am trecut pe lângă cel puţin cinci mici izvoare care se strecurau prin văile înguste de munte, în cele din urmă am decis că vârful pe care-l căutam era, după toate probabilităţile, punctul pe care turcii îl numeau Bunicul Munte sau Dedebayr, vârful cel mai înalt din Kapidag.

Într-o plăcută vale împădurită din nord-estul Bunicului Munte se găseau ruinele unei mănăstiri greceşti — Mănăstirea Cireşii, cum o numesc turcii acum, dar care odinioară era mănăstirea Feneromani. La începutul acestui secol, un profesor de la Cambridge a făcut interesanta observaţie că locuitorii din districtul respectiv oficiau o curioasă ceremonie, care ar fi putut să-şi aibă originea în dansul mistic al argonauţilor în jurul altarului zeiţei Rhea. Potrivit afirmaţiilor profesorului Razluck, preoţii mănăstirii organizau în fiecare an o procesiune cu icoana Sf. Fecioare în prezenţa populaţiei peninsulei. Această icoană, despre care se spunea că avea puteri magice, putea să vindece bolnavii şi infirmii. Uneori icoana era înşfăcată,

într-un extaz religios, de către un om care trecea cu ea prin faţa mulţimii, văitându-se şi ţopăind într-o stare de delir, alergând apoi în munţi, în timp ce toţi ceilalţi îl urmau. Profesorul sugera că acesta nu era altceva decât dansul extazic al argonauţilor din jurul altarului Mamei-Pământ.

Astăzi mânăstirea zace în ruine, iar vestita icoană a dispărut. La Erdek, nimeni nu ştia ce s-a întâmplat cu ea — potrivit unor zvonuri, ea ar fi fost dusă la Istanbul. Eu, însă, ştiam exact locul unde se afla, pentru că bătrânul Vasilis Kalatheri a avut răspuns şi la această întrebare. Mi-a spus că, atunci când era tânăr, ceremonia avea loc în luna mai. Aproape toţi locuitorii din Erdek străbăteau peninsula pentru a vizita mănăstirea, iar preoţii apăreau şi ei, ţinând în sus icoana, şi strigând „Hooo! Hooo! în timp ce mulţimea mergea în urma lor. Vasilis nu văzuse niciodată un fanatic smulgând icoana şi fugind în munţi. Dar ştia precis unde se afla ea acum. Când grecii au părăsit Erdekul — îmi spunea el — s-au dus pe furiş la mănăstire şi; au luat icoana, ascunzând-o într-un anumit loc de unde ar fi putut s-o ia la plecare. În seara aceea mi-a arătat-o: stătea agăţată în biserica nouă, nefinisată, din Nea Artaki.

Plecarea noii *Argo* din Kapidag a fost o variantă mai tristă a plecării lui Iason şi a echipajului său. Fusesem preveniţi că drumul care înconjura peninsula era renumit printr-o mare agitată şi periculoase rafale de vânt. De-abia aplicasem să parcurgem o treime din drumul din jurul peninsulei Kapidag şi am fost obligaţi să facem calea întoarsă, căutând un adăpost, apropiindu-ne atât de mult de ţărm în graba noastră de a ajunge într-un port, încât cârma din partea stângă a navei s-a izbit de roci cu un scârţâit oribil. Izbitura aceea, aşa cum vom vedea, avea să ne dea necazuri mai târziu.

După ce am aşteptat o zi întreagă ca furtuna să înceteze, am tras din greu, vâslind prin hulă spre est, până am trecut de peninsulă şi am putut să o luăm de-a lungul coastei de sud a Mării Marmara. La 3 iunie, Mark, care calculase numărul bătăilor de rame, a anunţat că de la plecarea din Voios fiecare vâslaş a efectuat 100 000 de bătăi. Echipajul a izbucnit în urale. Am atins această cifră târziu, spre seară, în timp ce luptam să ajungem la insula nelocuită Mola pentru a ancora pe timpul nopţii. În timp ce vâsleam, peste tot în jurul nostru lumina fosforescentă era învârtită de lamele vâslelor în mici vârtejuri, iar dedesubtul bărcii din lopata cârmei se rostogolea sub apă un penaj fosforescent ca o tichie a unui măscărici submarin. Ne-am strecurat spre locul de ancorare, un golf adânc înconjurat de stânci, razele lanternelor noastre trezind un imens număr de pescăruşi zgomotoşi ce se

adăpostiseră pentru noapte pe ţărmul stâncos, iar acum zburau în toate direcţiile în lumina lanternelor, ca nişte fulgi de nea.

Din nou împărtăşeam aceeaşi soartă cu a primilor argonauţi. Potrivit relatărilor lui Apollonius, tot aici îi părăsise vântul favorabil şi pe Iason şi oamenii săi, aceştia fiind obligaţi să vâslească o zi întreagă pe căldură, până când au căzut cu toţii, istoviţi, pe mânerele vâslelor. În locul acela ni s-a întâmplat şi nouă acelaşi lucru. Am tras din greu la rame cu mâinile băşicate şi cu dureri în muşchi. *Argo* se târa ca un melc pe marea calmă, lucitoare. Când ne-a cuprins plictiseala şi oboseala, ritmul vâslelor a încetinit din ce în ce mai mult. Am descoperit că era un uşor contracurent care ni se opunea şi, cum navigam aproape de ţărmul Mării Marmara, conturul neclar al uscatului părea că se derulează din ce în ce mai încet.

Urmam zilnic acelaşi program chinuitor. Ne sculam în zori, luam un mic dejun uşor şi ne aşezam la rame pentru a vâsli până la prânz. Făceam apoi o pauză de masă de o jumătate de oră, pentru ca după aceea să vâslim în continuare, până când soarele se pregătea să apună. Atunci ne îndreptam către cea mai apropiată plajă, încercând să găsim un loc de odihnă pentru noapte, pe nisip, pe prundiş sau, poate, pe podeaua vreunui mic restaurant părăsit.

Undeva pe această coastă, potrivit spuselor lui Apollonius, Hercule a părăsit, în fine, echipa lui Iason. Era după cea mai obositoare zi, în care vâsliseră cel mai mult, când întregul echipaj era atât de istovit, încât numai lui Hercule şi lui Iason le-a mai rămas putere să ducă barca până la ţărm, în momentul acela, puternicul Hercule, supărat de slăbiciunea tovarăşilor lui, şi-a frânt vâsla în două. Ajuns pe ţărm, a plecat în căutarea unui pom din care să facă o nouă vâslă. În timp ce era plecat din tabăra argonauţilor, pajul său, Hylas, s-a dus să caute apă de băut. Tânărul a ajuns la un izvor numit Pegae, şi când s-a aplecat să-şi umple cu apă urciorul de bronz, nimfa din lacul acela mic a fost atât de fermecată de frumuseţea lui Hylas, încât s-a îndrăgostit de el, hotărându-se să-l păstreze pentru ea. Când a ajuns la suprafaţă, l-a cuprins cu braţele trăgându-l în apă, pentru a nu mai putea fi văzut niciodată. Un alt argonaut, Polyphemus din Larissa, în Thessalia, a auzit strigătele lui Hylas în timp ce acesta se îneca şi a plecat să-l caute. Pe drum l-a întâlnit pe Hercule şi amândoi au pornit pe urmele băiatului dispărut.

Hercule, uluit, alerga în toate părţile strigând numele lui Hylas. În acel moment a început să bată un vânt favorabil şi Tiphys, experimentatul

cârmaci, a hotărât să profite de el. A ordonat argonauţilor plecarea în larg. Numai după ce *Argo* a parcurs o anumită distanţă s-a observat că Hercule, Hylas şi Polyphemus lipseau din barcă. Unii dintre argonauţi, sub conducerea lui Telamon, un bun prieten al lui Hercule, au vrut să se întoarcă de îndată pentru a-i lua. Alţii, conduşi de Calais şi Zetes, fiii Vântului de Nord, s-au opus: zeii au trimis vântul favorabil ca un semn şi nu trebuie pierdut. *Argo* trebuia să-şi continue drumul fără cei ce au rămas pe mal. S-a iscat o ceartă, iar după aceea a fost prea târziu pentru a se mai întoarce. *Argo* şi-a continuat drumul fără Hercule.

Locul exact unde Hylas s-a înecat când s-a dus să caute apă este imposibil de găsit. Detaliile privind lacul lui Pegae sunt insuficiente, iar de-a lungul ţărmului de sud al Mării Marmara, între Kapidag şi Golful Cius, solul este plin de mlaştini, izvoare şi chiar ape minerale termale. Potrivit legendelor greceşti, Hercule a mai rămas un timp prin aceste locuri, continuând zadarnic să-l caute pe Hylas. Când, în sfârşit, a renunţat, căci trebuia să-şi reia muncile, el i-a obligat pe oamenii de-acolo să continue căutarea. Mai târziu, aceştia au organizat un festival anual, în cadrul căruia tinerii alergau prin pădure strigând „Hylas! Hylas!”. Se spune că Polyphemus a întemeiat oraşul, lui Cius; iar Calais şi Zetes, cei care s-au opus să se întoarcă la ţărm pentru a-l lua pe Hercule, au fost pedepsiţi. Când călătoria pe urmele lânii de aur s-a încheiat şi argonauţii s-au reîntors la casele lor, Hercule a dat de urma fiilor Vântului de Nord şi s-a răzbunat.

6 VÂSLIND PRIN BOSFOR

Jonathan Cloke, cu cei aproape 2 metri ai săi, era cel mai înalt dintre toţi argonauţii. A sosit la 5 iunie, cu puţin înainte ca *Argo* să fi ajuns la gurile Bosforului, venind astfel la timp pentru a întări echipajul în încercarea lui de a vâsli prin strâmtoare împotriva curenţilor şi a dezminţi teoria potrivit căreia un asemenea lucru era imposibil de realizat ele o ambarcaţie de la sfârşitul epocii de bronz. Judecând după puterea muşchilor noştri, am socotit că aveam cel puţin aceeaşi şansă de reuşită ca oricare alţii. Cei mai mulţi dintre noii argonauţi erau bărbaţi solizi, cu o înălţime de cel puţin l, 80 m, şi foarte puternici. Printre cei mai scunzi era şi Mark, experimentatul conducător al vâslaşilor şi expert în vâslit; vigoarea lui Peter Wheeler, ca unul care alerga la maraton, era evidentă; Trondur era un adevărat vâslaş călit de anii în care trăsese la ramele unor bărci mici prin apele vijelioase din jurul insulelor Feroe, ca şi de căţărarea pe crestele ţărmului acestora pentru a culege ouă de păsări de pe marginile stâncilor.

În plus, la Istanbul ni s-a mai alăturat un fost campion la cursele de *curragh* din Irlanda. *Curragh* este o barcă uşoară, acoperită cu o pânză tare, o ambarcaţie specifică coastei de vest a Irlandei. Ea are la origine bărcile acoperite cu piele ale băştinaşilor care, încă din timpul romanilor, cutreierau coastele sălbatice ale Atlanticului, şi care mai sunt şi astăzi folosite de pescari ca baza plutitoare pentru pescuitul cu plasa şi prinderea homarilor. În fiecare vară, în porturile mici din vestul Irlandei, aceşti pescari se întrec într-o serie de regate de *curragh* pentru a alege cel mai tare şi mai rapid echipaj. Sunt întreceri foarte disputate, cu multe pariuri şi tot felul de şiretlicuri, întrecerea începe într-un spirit de autenticitate îngrijorător; arbitrul trage un foc de armă deasupra capetelor concurenţilor. Cu doi ani în urmă, din echipajul câştigător a făcut parte şi Cormac O'Connor, primul ofiţer de marină pe un trauler irlandez. Acum sosise la Istanbul, pregătit să vâslească pentru argonauţi. Avea o înălţime de aproape l, 90 metri, cântărea 98 kg, şi purta, când era pe mare, o imensă manta de ploaie.

Calităţile sportive ale lui Jonathan au fost repede puse îa încercare. El s-a lăsat înduplecat să se întreacă într-o partidă de lupte libere. Dar aceasta nu era o simplă partidă de lupte şi nici nu avea în faţă un adversar oarecare. Jonathan trebuia să se bată într-o luptă specific turcească, în care concurenţii erau unşi cu ulei, urmând să înfrunte pe campionul naţional ai Turciei la categoria grea.

Organizarea acestei neaşteptate întreceri avea la bază faptul că un important ziar turcesc devenise foarte interesat în desfăşurarea expediţiei noastre. La fiecare două zile un entuziast ziarist turc se prezenta la noi pentru a vedea în ce stare ne aflăm şi să ia interviuri membrilor echipajului. Unele din articolele sale erau însă total greşite. Din cauza unei traduceri eronate, el a înţeles că doctorul nostru, Nick, care lucra la un spital ca anestezist, era hipnotizator. În consecinţă, el şi-a informat cititorii că rolul, principal al lui Nick era să hipnotizeze pe argonauţi, care, fiind în transă, ar fi putut să mănânce orice li se servea în barcă. Era o calomnie îngrozitoare, atât la adresa lui Nick, medic ce se dovedise deosebit de priceput şi foarte iubit în cele două expediţii anterioare, dar mai ales la adresa lui Pete bucătarul, care era obligat să-şi apere „colţişorul" de argonauţii înfometaţi, care nu aveau decât cuvinte de laudă dinspre felul cum gătea şi nu se sinchiseau deloc de obişnutl potop de înjurături cu care îi întâmpina Pete când veneau pe puntea de la prova ca să ia mâncarea.

Ziarul turcesc era hotărât să facă din expediţia lui Iason un succes. Publica anunţuri în paginile sale pentru ca voluntari turci să între în echipaj, ne servea drept cutie poştală şi a organizat pe chei un spectacol de dansuri populare când am acostat la 9 iunie în portul clubului de iahting din Istanbul, în suburbia Fenerbache. A fost ideea redacţiei de a se organiza partida aceea de lupte, o variantă modernă a faimoasei lupte cu pumnii dintre vechii argonauţi şi cruntul rege Amycus al tribului bebricilor.

Aşa cum spune legenda, după ce l-au părăsit pe Hercule, Iason şi tovarăşii săi au profitat de un vânt favorabil pentru a îndrepta repede nava spre Bosfor. Navigând o zi şi o noapte, au ajuns în zori într-un golf larg unde au acostat. Nu după mult timp s-a apropiat de ei Amycus, care era cunoscut, după cum spune Apolilonius, ca, „cel mai mare bătăuş din lume". Obiceiul lui Amycus era să provoace la luptă pe orice străin care ajungea pe teritoriul său. Amycus era o brută, un experimentat şi teribil luptător, iar prin modul incorect de a se lupta în vremea aceea era în stare să-şi omoare adversarul. El omorâse deja mai mulţi vecini de-ai săi, iar triburile din împrejurimi erau înspăimântate de acest bătăuş. Urmat de partizanii săi, s-a îndreptat plin de el spre argonauţi, când aceştia debarcau pe plajă, punându-le în vedere că nu li se va permite să părăsească acele locuri până ce campionul lor nu va lupta cu el. Pollux, care era campionul de lupte al Greciei, a luat acest avertisment drept o ofensă personală, acceptând imediat provocarea, Cei doi bărbaţi, potrivit legendei, erau total diferiţi —

Pollux era tânăr, sprinten şi abil; Amycus era mai bătrân, ursuz, iar în modul de a se bate, ca un taur. Cei doi trebuiau să se lupte purtând mănuşi întărite cu piele neargăsită scorojită care, în mâinile unui bun luptător, erau arme ucigătoare. S-a ales un loc potrivit, mănuşile au fost legate în faţa tuturor, şi cei doi campioni au început lupta pe viaţă şi pe moarte în privirile celor două grupuri de susţinători, argonauţii şi bebricii.

Amycus, bazându-se pe forţa şi experienţa sa mai mari, s-a repezit la atac, convins că îl va zdrobi pe adversarul său mai tânăr numai cu puterea lui. La atacul sălbatic al luptătorului de categorie grea, Pollux la început s-a dat înapoi, evitând iureşul furios al şefului de trib, bazându-se pe propria sa viteză şi tehnică de a evita loviturile grele ale lui Amycus. Dar, de îndată ce Pollux şi-a dat seama de măsura abilităţii şi puterii adversarului sau, începu să-l înfrunte. Cei doi bărbaţi şi-au aplicat succesiv câte o lovitură, până când oboseala i-a forţat să se despartă şi să se odihnească, cu transpiraţia curgând de pe ei, fiecare căutând să-şi recapete suflul. Apoi s-au repezit din nou unul asupra celuilalt reluându-şi lupta, într-o mai mare încleştare, pentru a se decide învingătorul.

„Amycus, înălţându-se pe vârful picioarelor ca un om care vrea să ucidă un animal, s-a întins în sus cât era de înalt, îndreptând pumnul său greu spre adversar. Pollux, însă, a evitat lovitura printr-o eschivă, braţul adversarului abia atingându-i umărul. Apoi, apropiindu-se cu prudenţă, el îi dădu o lovitură fulgerătoare deasupra urechii, zdrobindu-i tâmpla. Amycus căzu în genunchi în agonie; eroii din Minos [argonauţii] au scos un strigăt de victorie; şi într-o clipă omul şi-a dat sufletul.”

Înfrângerea conducătorului lor i-a supărat foarte tare pe bebrici. Ei au sărit din locurile lor, şi-au luat armele şi s-au repezit la Pollux să-l înjunghie. Argonauţii i-au sărit în ajutor, şi o bătălie necruţătoare s-a iscat pe plajă: Castor, apărându-şi fratele geamăn, i-a crăpat capul primului atacant, iar Pollux, care mai avea încă destulă putere de luptă, s-a năpustit printr-un salt asupra lui Itymoneus, un bebric uriaş, lovindu-l în plex şi doborându-l la pământ. O lovitură cu mâna dreaptă l-a scos din luptă pe Mimas, un alt luptător bebric, marginea crestată a mănuşii smulgându-i pleoapa şi lăsându-i ochiul descoperit. Un argonaut, Talaus, a fost rănit de o lance în spate, dar nu mortal. Iar Iphitus, un alt argonaut, a fost zdruncinat de o lovitură violentă de ciomag. Dar amândoi atacanţii au fost omorâţi de alţi argonauţi, iar bebricii au rupt-o la fugă, părăsind câmpul unde au rămas argonauţii epuizaţi de luptă.

Nici de această dată nu există suficiente detalii în textul vechi care să ne permită să identificăm locul în care a avut loc bătălia. Evenimentele sunt redate ca şi când argonauţii s-ar fi ridicat împotriva unui trib ostil, care, supărat pentru că le-a fost invadat teritoriul, i-a atacat pe ţărm. Este logic să credem că această bătălie ar fi putut să aibă loc undeva în apropierea intrării din partea de sud a Bosforului sau pe malurile acestuia, unde un trib din partea locului fie că i-a oprit pe străini să nu treacă pe acolo, fie că le-a cerut un anumit fel de vamă. În mod cert, argonauţii au debarcat aproape de gurile Bosforului sau undeva de-a lungul strâmtorii, pentru simplul motiv că trebuiau să-şi refacă puterile în vederea efortului ce-i aştepta — vâslirea împotriva curentului. O legendă ulterioară plasează lupta cu regele Amycus pe malul de est al Bosforului, cam la jumătatea drumului în apropierea modernului Hisarli, fără să explice însă de ce. Singurele indicii asupra locului exact sunt „golful larg" în care argonauţii au amarat şi un dafin de care au legat odgoanele. Dafinul a devenit, prin tradiţie, un pom care aduce pe oameni în stare de furie nebunească, probabil o referire la modul în care se lupta ca un nebun sălbaticul rege Amycus.

Din fericire pentru Jonathan Cloke, lupta sa cu campionul turc s-a desfăşurat într-un mai mare spirit de bunăvoinţă. Locul ales pentru luptă a fost o pajişte de pe malul de est al Bosforului, la Fenerbache, aproape de locul în care *Argo* a fost oaspetele clubului de iahting. Se spune că luptele în care concurenţii sunt unşi cu ulei îşi au originea într-o întrecere sportivă a soldaţilor turci care sărbătoreau o victorie militară. După bătălie, ostaşii se adunau pe locul de defilare şi se luptau doi câte doi, în acelaşi timp, într-o competiţe eliminatorie. Rolul jucat de ulei va fi descris la timpul potrivit. Astăzi acest sport a fost reluat, existând chiar mai multe categorii, ca la box, mergând de la categoria grea până la juniori şi categoria muscă.

Competiţia de la Fenerbache era mai mult o partidă demonstrativă, menită să creeze bună dispoziţie, decât una de campionat, la care asistau, la umbra pomilor, o mulţime de spectatori veniţi să se amuze. Cel puţin cincizeci de concurenţi s-au prezentat să participe la lupte. Costumul lor era format dintr-o pereche de pantaloni din piele de bivol legaţi sub genunchi.

Bustul şi picioarele erau goale. Şi în poziţia în care stăteau, cu degetul mare al mâinii înfipt în cingătoare şi cu muşchii scoşi în evidenţă, luptătorii arătau destul de feroci, iar cel care impresiona cel mai mult, evident, era adversarul ales pentru Jonathan, campionul de categoria grea. Era un bărbat cam de 45 de ani, cu părul argintiu tăiat scurt, cu un corp foarte bine clădit.

Nu avea niciun gram în plus, muşchii săi bombaţi parcă ar fi fost sculptaţi, şi arăta ca stâncă în care valurile mării s-au izbit de sute de ani. Numele său de luptător — Pire Cevat, care înseamnă Cevat Puricele — era bătut în relief pe pantaloni cu ţinte de alamă. Cel puţin, aşa cum îi spusesem şi lui Jonathan, campionul turc avea o figură plăcută.

— Pot să plec acum acasă? întrebă abătut Jonathan.

Un maestru de ceremonii i-a prezentat pe luptători. Ca unul care face reclamă într-un iarmaroc, el trebuia să distreze şi să facă anunţurile pentru spectatori, fiind în acelaşi timp şi arbitrul competiţiei. Era un bărbat scund, ca un butoiaş, purtând o pălărie mare teşită, o cămaşă albă descheiată şi o enormă pereche de pantaloni gri largi, brodaţi pe părţi cu găitane negre, şi având un fular alb împodobit cu ciucuri în jurul taliei. Echipat astfel, se plimba încoace şi încolo prin ringul de iarbă verde, dându-şi mare importanţă, anunţând cu glas tare regulile luptei şi strigând numele concurenţilor, care ieşeau în faţă pentru a saluta înclinându-se. Numele lui Jonathan a fost primit de mulţime cu aclamaţii speciale. În pantalonii săi roşii de marinar suflecaţi până la genunchi, care ţineau loc de pantaloni din piele de bivol, se vedea cât de colo că Jonathan nu avea ce căuta acolo. Am întrebat pe un vecin din mulţime cine este declarat învingător într-o asemenea competiţie. „Cel care-şi ţintuieşte adversarul cu spatele la pământ, având burta în sus spre cer!” veni răspunsul.

Maestrul de ceremonii a suflat în fluier şi luptătorii au venit în faţă, prin iarbă, la festivitatea de deschidere. Era un adevărat spectacol. Îşi întindeau şi încordau muşchii, îşi umflau piepturile, alergau cu paşi mari, încercând să pară cât mai feroci posibil. După câţiva paşi, fiecare îngenunchia, îşi făcea o scurtă rugăciune, lua un pumn de praf cu care îşi atingea fruntea într-un gest ceremonios de supunere. A sosit apoi momentul începerii luptei. Concurenţii s-au împărţit pe perechi. Un fluier începu să se tânguie şi un toboşar porni să bată un ritm constant. Competiţia dura cât ţinea această muzică. După ce un bărbat ieşea învingător din fiecare pereche de luptători, acesta putea să continue căutând şi atacând un alt adversar care era încă în picioare, până când, în cele din urmă, rămânea un singur învingător.

Jonathan îşi privi adversarul cu teamă, perfect conştient de soarta ce îl aştepta. Cei doi bărbaţi s-au studiat câteva momente, fiecare căutând să-şi apuce adversarul cât mai bine, şi deodată Jonathan se văzu înşfăcat şi ţinut cu picioarele în sus, ca şi când corpul său de l, 90 m se afla într-o luptă de categoria pană. A fost pus jos încet, pe iarbă, mai întâi cu umerii. Cea de-a

doua rundă a durat ceva mai mult. De această dată, adversarul său a adoptat o poziţie defensivă, aşezându-se pe iarbă în patru labe. În zadar Jonathan a încercat să găsească o posibilitate să-l întoarcă. „Era ca şi când încercai să ridici o piatră uriaşă alunecoasă, cântărind vreo două tone”, ne spunea el mai târziu. „Era absolut imposibil. Omul era un bloc solid de oase şi muşchi”. Două minute mai târziu, Pire Cevat s-a repezit cu o mână, i-a înhăţat piciorul lui Jonathan şi l-a răsturnat cu capul în jos în aclamaţiile mulţimii, care a aplaudat şi spiritul sportiv al englezului.

De obicei, concursul eliminatoriu la care luau parte luptătorii unşi cu ulei dura câteva ore, dar de data aceasta a durat mai puţin, în avantajul nostru. Uleiul a fost folosit atunci când numărul luptătorilor a început să se micşoreze. Unele ajutoare ale lor au intrat pe teren cu bidoane de ulei de măsline, din care au vărsat din abundenţă peste luptători, aceasta reducând şi mai mult posibilitatea de a apuca bine pe adversar. Maestrul de ceremonii umbla în sus şi în jos printre luptători, fluierând scurt pentru a marca momentul căderii unuia dintre aceştia, şi acţionând ca arbitru până când, în sfârşit, pe câmp, care devenea o masă de gemete şi luptători încleştaţi, nu mai rămâneau decât învingătorii fiecărei categorii. Am fost bucuros să văd că şi de data aceasta victoria la categoria grea i-a revenit tot lui Cevat Puricele.

Pentru a ataca Bosforul la 12 iulie, din Turcia ni s-a pus la dispoziţie o foarte bine venită forţă musculară suplimentară. În dimineaţa aceea, 11 vâslaşi turci, voluntari s-au prezentat la clubul de iahting. Şase erau de la Clubul de canotaj Fenerbache, iar cinci de la Clubul Galataserai. Printre aceştia se aflau antrenorul echipei naţionale de canotaj a Turciei şi antrenori de seamă de la ambele cluburi.

Ziua a început cu peripeţii neplăcute. Directorul Hotelului Sheraton din Istanbul a oferit cu generozitate argonauţilor cazare gratuită. Echipajul urcase deja în microbuzul care urma să ne ducă la nava noastră *Argo,* când Mark a coborât în holul hotelului. Văzând microbuzul plin de lume în curtea exterioară, a alergat să nu-l piardă, nedându-şi seama că uşa principală a hotelului, făcută din sticlă groasă şi curăţată bine, era închisă. Mark trecu în viteză prin uşa într-o învălmăşeală de cioburi de sticlă şi cu o bubuitură îngrozitoare, care i-a lăsat pe toţi înmărmuriţi. Conducătorul nostru de vâslit s-a clătinat o clipă pe trotuar, s-a aşezat jos ameţit, revenind apoi în picioare. Nick a controlat dacă n-a suferit vreun şoc, culegându-i bucăţele de sticlă din mâini şi din cap. Dar Mark susţinea cu tărie că se

simte apt să vâslească. În timp ce plecam de la hotel, portarul, în uniforma sa pompoasă, mai era încă în uşă, şi mai buimăcit decât Mark însuşi, ţinând în mână tot ce mai rămăsese din uşa principală — două mânere cu ornamente pe care le culesese din stradă.

Se făceau glume, într-o atmosferă destul de tensionată, îndeosebi la adresa poznei lui Mark, în timp ce argonauţii îşi ocupau în barcă locurile obişnuite pe băncile cu vâsle, demonstrând voluntarilor turci care era cel mai bun stil de a vâsli pe o galeră. Eram perfect conştienţi că în ziua aceea condiţiile de vâslit prin Bosfor erau departe de a fi ideale. Prin canal bătea o briză, un adevărat vânt contrar. Încă şi mai rău, un vânt de nord suflase puternic întreaga săptămână precedentă, făcând ca forţa curentului să crească în mod constant. Înainte de a fi apărut puterea motorului, în mod normal bărcile care ar f i fost obligate să navigheze împotriva curentului trebuiau să aştepte până când apărea un vânt dinspre sud, de fapt apariţie foarte rară, care cel puţin mai reducea din forţa curentului şi, dacă vântul era destul de puternic, putea fi folosit la navigaţia cu pânze; bărcile mai mici erau trase de pe mal împotriva curentului de către echipe de oameni, în acest scop fiind amenajate de-a lungul ţărmului poteci speciale. Astăzi, însă, poteca respectivă nu mai este folosită. Mi s-a spus că în cazuri extreme, marilor corăbii cu pânze care se îndreptau spre Crimeea le trebuia o lună de zile să treacă prin Bosfor, navigând cu greu împotriva curentului cu ajutorul vinciului de ancoră şi folosind cablurile de pe ţărm, ca şi ancorarea cu răbdare în locuri mai puţin adânci şi tragerea pe ancoră. Dar, bineînţeles, niciuna din aceste posibilităţi nu le aveau la dispoziţie Iason şi oamenii săi. Ei s-ar fi putut afla pe un teritoriu inamic, fără o potecă la îndemână şi cu riscul de a fi atacaţi dacă ar fi îndrăznit să coboare pe ţărm. Ei au rămas în galeră, ceea ce afirmă şi Apollonius. Au vâslit prin Bosfor, numai ca ajutorul forţei muşchilor. Acum, după 3000 de ani, noi trebuia să demonstrăm dacă aceasta era, din punct de vedere fizic, posibil; de aceea trebuia şi noi să facem la fel. Am părăsit Clubul de iahting vâslind cu prudenţă pentru a ieşi din port. Mark şi Miles, în poziţia de vâslire, au tras la rame rar, pentru ca noii vâslaşi turci să poată să se obişnuiască cu greutatea şi stabilitatea unor vâsle lungi de peste 4 m. În dreapta noastră se afla un dig nu prea înalt, care oferea temporar adăpost când bătea vântul şi curentul era puternic. În faţă ne apărea unul din cele mai memorabile şi rare contururi din lume care se profilau pe cer — palatele şi minaretele din Istanbul care se înălţau deasupra Cornului de Aur. Era un moment într-

adevăr emoţionant să fii la cârma unei galere mici pe un drum de apă atât de activ, care din timpuri străvechi a fost principala arteră a comerţului şi navigaţiei. Nu există un asemenea loc pe tot globul. Aici este cel mai important punct de contact dintre Europa şi Asia, străjuit de un oraş demn de acest peisaj.

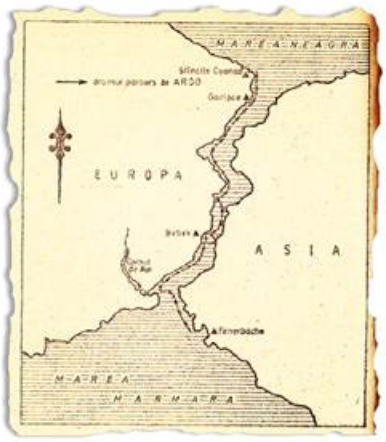

În faţa navei noastre *Argo* ni se descoperea palatul Topkapi-Sarai, cu pomii şi cupolele sale, coşurile împodobite, turlele, terasele şi pavilioanele dominând promotoriul pe care sultanii otomani îl considerau cel mai frumos teren de construcţii din lume. În spatele şi de-a lungul palatului Topkapi se ridicau minarete, cupole mari şi mai mici ale unei arhitecturi cu adevărat inspirate — moscheea Suleimanie, Sfânta Sofia, moscheele Ahmedie-Djami şi Eni-Djami, într-o revărsare de eleganţă. De partea cealaltă, de-a curmezişul Cornului de Aur, turnul Galata se înălţa ca vârful tocit al unui creion deasupra vechiului cartier genovez al oraşului rege. Întreaga regiune pulsa de activitate. Feriboturile intrau şi ieşeau din golful Cornul de Aur, zorind spre partea de sus a canalului spre suburbiile din nord sau dând năvală imprudent spre Asia, apa înspumată învârtindu-se pe lângă prova lor dreaptă. În aval, puteam vedea şiruri-şiruri de nave ancorate în rada din partea de sud, unde aşteptau să încarce marfă, să primească ordine sau să fie preluate de piloţi pentru a trece prin strâmtoare. Vase comerciale de tot felul şi sub orice pavilion străin se mişcau în toate direcţiile. Un cargobot românesc se îndrepta spre nord, urmat de un trauler sovietic de mare pescaj, care se întorcea în portul lui de origine din Ucraina. Un vas de transport israelian venea spre sud, după ce îşi descărcase marfa într-un port din Marea Neagră. În urma lui, un uriaş petrolier sub pavilion liberian, încărcat până la refuz, plutea în aval ca un uriaş vehicul de transport de cursă lungă, având la bord cel puţin l00000 tone de petrol brut. În curentul acela

înşelător şi în forfota aceea de nave nu era permisă nimănui nicio eroare. O simplă mişcare greşită şi monştrii marini s-ar fi ciocnit cu o forţă enormă.

Argo a trecut pe lângă sinistra epavă a unui petrolier naufragiat, pe care o văzusem cu prilejul vizitei mele de recunoaştere la Istanbul cu l8 luni în urmă. Pilotul acestui vas sortit pieirii a îndreptat nava ce luase foc spre ieşirea din canalul principal, eşuând-o într-un loc cu apă mai puţin adâncă. Echipe de oameni tăiau acum uriaşa carcasă în bucăţele, ca şi când ar fi spintecat o balenă aruncată la mal, iar *Argo* era infimă sub enorma prova secţionată care se arăta ameninţător deasupra noastră ca o stâncă uitată de vreme. Dincolo de epava petrolierului se afla curentul principal, şi eu priveam la valurile agitate cu şovăială.

Această parte a Bosforului, intrarea sa de sud, are o lărgime de circa două mile şi jumătate şi ni se înfăţişa ca o masă de apă agitată ce se scurgea spre sud, spre Marea Marmara, cu o viteză de 3-4 noduri. În ziua aceea apele Bosforului erau sfărâmate de vânt şi de acel du-te-vino permanent al feriboturilor în valuri mici răzleţe, cu creasta înspumată. *Argo* a ieşit de sub protecţia digului, şi deodată ne-am trezit în plină forţă a vântului şi a curentului.

„Hidi Alla! Hup! Hup! Hup!” strigă cu însufleţire echipa de vâslaşi turci, trăgând cu toată puterea. Zâmbind, mai mult în silă, argonauţii mei au ridicat în linişte mânerele ramelor. Vâsliseră deja 400 de mile şi nu vroiau să piardă nici măcar o răsuflare. Se auzeau strigăte de îmbărbătare în turceşte: „Hai! Hai! Trageţi mai tare! Trageţi mai tare!” pe când cei nou veniţi îşi dădeau seama că a vâsli pe o galeră de 8 tone nu era acelaşi lucru cu vâslirea pe o ambarcaţie de curse uşoară ca un fulg. *Argo* n-a zvâcnit înainte ca o barcă de concurs; aceasta urma să fie o cursă dură, lungă, fără sfârşit, împotriva vântului şi a curentului.

„Hei, ancora e ridicată*?”* strigă unul, iar turcii au început să râdă.

Am fixat direcţia bărcii noastre de-a curmezişul curentului la 20 de grade şi am încercat s-o pun pieziş spre celălalt mal, chiar în amonte faţă de Cornul de Aur. Dar pentru fiecare metru pe care îl făceam pe această direcţie, eram duşi doi metri într-o parte spre Marea Marmara. Sărmana *Argo* era ca un gândac ameţit, căzut într-un jghiab din care apa se golea, fiind în pericol să fie absorbit de un canal de scurgere. Vâsleam cât puteam de repede, dar apa ne arunca într-o parte. Am început să mă îndoiesc că vom putea într-adevăr să traversăm pe malul celălalt fără să fim duşi de curent spre sud într-un loc de ancoraj fără să ne putem opune. Suprafaţa frământată

a apei era principalul nostru inamic. Pentru cei nou veniţi, neobişnuiţi cu vâselele incomode, ramarea era extrem de dificilă, se ridica şi se înclina în valuri, şi la fiecare mişcare a vâslelor mai multe lame loveau doar vârfurile valurilor, rupând ritmul vâslaşilor şi reducându-ne viteza. Moralul echipajului era foarte ridicat, toţi râdeau şi glumeau însă nu vedeau — ceea ce eu vedeam de la cârmă — că avansul galerei de-abia se putea percepe.

Am descoperit apoi ceea ce căutam: contracurentul. Debitul Bosforului este atât de puternic încât aproape de mal apa se răsuceşte pur şi simplu şi curge înapoi în vârtejuri uriaşe, pentru a umple golul lăsat la volumul apei care se scurge rapid spre sud. Aceşti contracurenţi, care se deosebesc ca putere şi viteză şi nu formează o linie continuă de-a lungul malului, constituie secretul înfruntării Bosforului într-o barcă cu vâsle. Ei sunt prezenţi pe porţiuni, în special în golfuri, şi acolo pot să ajute o navă care ar merge în amonte. Abilitatea constă în a depista contracurenţii şi a te lăsa dus de ei înspre nord până unde este posibil. Un pescar îmi spusese că ar exista un contracurent important chiar la nord de Cornul de Aur pe partea europeană, şi acum îl puteam vedea — o linie bine delimitată, marcată de o dungă murdară de spumă. Pe o parte, curentul principal era agitat şi săltat spre sud; pe cealaltă parte, la numai l, 5 metri, apa era practic ca oglinda, mişcându-se încet şi liniştit exact în direcţia opusă.

„Încă 50 de metri şi ieşim din ce-i mai greu!” am anunţat echipajul, care şi-a dublat efortul, trăgând la rame cu toată puterea lor pentru a parcurge mai repede ultimii metri. Deodată, *Argo* a trecut de linia care despărţea curentul de restul apei. La o singură lungime de barcă, am trecut de la haos la calm, de la o zonă ostilă la una favorabilă. Era ca şi când o mână uriaşă ar fi tras de chilă barca înapoi, zgâlţâind-o de o parte şi de alta, pentru ca apoi, brusc, să o elibereze din strânsoare, în câteva secunde încordarea vâslaşilor a dispărut. Vâsleau de-acum destins. *Argo* şi-a revenit la poziţia normală şi, cu calm, echipajul a îndreptat-o spre nord. M-am uitat la ceas. Era l0,30. Echipajul vâslea de o oră şi jumătate şi tot ce am realizat a fost să traversăm Bosforul dintr-o parte în cealaltă. Avansul real spre nord era de mai puţin de o milă.

Acum era momentul să o menţinem pe *Argo* cât mai aproape de malul de vest, unde contracurentul avea forţa cea mai mare în favoarea noastră. Era exact ca pe vremea studenţiei când, fiind cârmaciul unui echipaj de opt la un concurs al colegiului, într-una din curse a trebuit să dirijez ambarcaţia cât mai aproape de malul râului pentru a obţine maximum de avantaj. Dar

în locul unui mal de râu lin format din pământul argilos al districtului Oxfordshire, aici lamele vâslelor galerei s-au cufundat şi au sărit apoi în sus la un metru de zidurile din piatră de râu ale palatului unui fost sultan, acum muzeu naţional.

Mi-am dat seama că efortul i-a solicitat pe membrii echipajului, care erau bucuroşi că pentru moment puteau vâsli mai uşor. Dar contracurentul era capricios. În momentul acela viteza cu care înaintam era aceea a unui mers la pas mai vioi; în porţiunile mai expuse, acolo unde ne prinsese vântul frontal, de-abia ne târam. După palatul acela a urmat un altul, apoi o moschee. Pe drumul de lângă râu, pietonii se opreau, ne priveau, pentru ca apoi să ne facă cu mâna. La ora 11,40 a trecut peste noi o umbră. Era umbra podului Bosforului, ce ni se părea extrem de înalt când priveam traficul permanent dintre cele două continente de pe galera noastră mică din epoca de bronz, ce înainta cu greu pe dedesubtul lui. La restaurantul elegant de pe malul apei, cu feţele de masă de-un galben strălucitor, persoanele care serveau prânzul ne priveau o clipă nedumerite, apoi puneau furculiţa şi cuţitul pe masă pentru a aplauda pe vâslaşii ce trudeau la rame, care răspundeau, zâmbind puţin forţat şi salutând cu mâna. Am ajuns apoi la un şir de nave amarate pentru lucrări de întreţinere obişnuite. Muncitorii de aici, suspendaţi mult deasupra noastră pe scaunele de boţman pentru a răzui rugina de pe laturile navelor, s-au oprit din ciocănit pentru a ne saluta cu strigăte de încurajare. Glasurile lor au răsunat amplificate de uriaşele carene de oţel.

Mai departe, în dreapta noastră, curentul principal sălta un grup de mici bărci pescăreşti, ca pe un stol de pescăruşi odihnindu-se pe apă. Motoarele tuturor bărcilor mergeau încontinuu pentru a se putea menţine în aceeaşi poziţie în strâmtoare, în timp ce undiţele erau aruncate în marginea canalului adânc pentru a atrage bancul de peşti care migra prin această arteră vitală, singura ce uneşte Marea Neagră cu restul lumii mărilor şi a oceanelor. La suprafaţă, apa Bosforului curge în mod constant spre sud, dar la fund un alt curent, pe care turcii îl numesc *kanal,* mai puternic şi mai sărat decât apa de la suprafaţa Mării Negre, caută să găsească o ieşire exact în direcţia opusă.

În dreptul suburbiei Bebek, pe care ne-o alesesem pentru înnoptat, Bosforul face un ocol şi se strâmtează. Acesta este punctul în care strâmtoarea se gâtuie. Aici Mehmet al II-lea, cuceritorul turc al Constantinopolului, şi-a construit puternica fortăreaţă Rumeli Hisar, pentru

a controla trecerea prin strâmtoare. O ghiulea de tun ajunge uşor de pe un mal pe celălalt. Prin acest loc se scurge surplusul de apă adus în Marea Neagră de marile râuri din răsăritul Europei şi sudul Uniunii Sovietice, Dunărea, Donul şi Niprul şi o mulţime de alte râuri şi râuleţe care formează un arc imens din Carpaţi — în vest, până în Caucaz — în est. O parte din această apă se pierde prin evaporare, dar cea mai mare parte a ei, 325 kilometri cubi anual, se varsă prin Bosfor. Iar la Bebek, această uriaşă revărsare de ape se strânge într-un canal îngust de 720 metri.

Drept rezultat, având un vânt de nord în spate, canalul devine un fel de scoc de moară. Curentul principal ricoşează dintr-un mal în celălalt, din Europa în Asia, răsucindu-se şi sărind dintr-un promontoriu stâncos în altul, iar în timpul inundaţiilor produce limbi de apă agitată pe care puţine ambarcaţii propulsate de forţa omului reuşesc să le înfrunte. Era cert că *Argo,* care la maximum de efort muscular dezvolta o putere de 8 cai, nu avea nicio şansă să poată înainta împotriva unei revărsări de apă atât de rapide. Ar fi putut reuşi numai folosind contracurenţii. Dar pentru a ajunge la ei, trebuia să trecem de pe un ţărm al Bosforului pe celălalt; iar pentru aceasta, barca era expusă forţei maxime a curentului.

Mica galeră plutea pe lângă ţărmul european, echipajul vâslind uşor pentru a-şi cruţa forţele în vederea grelei încercări ce-l aştepta. Vedeam „scocul” la punctul din dreptul Bebekului de la o depărtare de cel puţin o jumătate de milă. Apa ţâşnea după colţ într-o masă clocotitoare, unde un pinten de stâncă se înălţa din şuvoiul curentului. Vârtejurile se îndepărtau de marginile acestuia; apa înspumată se cufunda şi se răsucea în curentul cel iute. Pe când ne apropiam de el, am început să previn echipajul: „Mai sunt treizeci de metri până la curent!… Douăzeci… începeţi să măriţi viteza bărcii!” Conduşi de Mark şi Miles, care se aflau pe banca vâslaşilor, echipajul a mărit ritmul — numărul bătăilor pe minut —, angajându-se la un efort mai mare. *Argo* şi-a accelerat mersul. „Zece metri…”, am anunţat. În faţa mea, Mark începuse să spună, „N-am putea să stăm pe această parte? Poate ocolim punctul, în interiorul curentului şi…” Dar n-a apucat să-şi termine fraza, că prova bărcii a şi intrat în curent, iar eu am simţit cum i s-a tăiat răsuflarea.

Era ca şi când unei maşini în mers i s-ar fi defectat direcţia. *Argo* nu mai putea fi controlată în niciun fel. Ea a alunecat într-o parte când şuvoiul de apă a aruncat-o de pe cursul ei normal, iar curentul, izbindu-se de pinten, a învârtit-o într-o clipă 90 de grade. Pentru un moment, am fost îngroziţi că

Argo va fi rotită complet şi proiectată de-a lungul curentului. Barca era răsucită de forţa apei ca un avion mic care face un viraj. Cele două lopeţl folosite drept cârmă nu mai erau bune de nimic, erau moarte în mâinile mele, în timp ce *Argo* îşi pierduse orice avans şi fusese deviată într-o parte, puntea sa formând cu curentul un unghi drept. Nu era nevoie să spun membrilor echipajului ce au de făcut. Îşi dădeau seama exact ce se întâmpla. Într-un anumit moment stăteau jos şi priveau de-a lungul canalului peste pupa bărcii, pentru ca în clipa următoare să le apară în faţă zidul de apărare de la Rumeli Hisar, barca fiind de-acum în poziţie perpendiculară faţă de cursul ei normal, după ce fusese dusă spre sud ca o rămurea.

Trebuia să ieşim din scocul acela vijelios. Pleosc! Pleosc! Pleosc! Lamele vâslelor despicau apa într-o dezlănţuire de bătăi rapide ale lopeţilor. Echipajul respira greu din cauza efortului, continuând să vâslească în ritmul cel mai rapid posibil. Era momentul în care nu se mai cruţau deloc forţele, când era folosită întreaga putere musculară pe care o puteau produce într-un elan de scurtă durată, dar concentrat, 20 de oameni ce vâsleau la unison şi până la limita forţelor lor. *Argo* se redresa din clătinatul ei violent; cârma prindea din nou viaţă în mâinile mele şi simţeam cum apa trece vijelios peste lamele mari ale celor două lopeţi, făcând să le vibreze fusul. Am întors barca punând-o aproape direct pe rapidul curent. Dacă echipajul ar f i putut s-o menţină acolo, înfruntând iureşul apei, eu aş f i reuşit s-o deviez puţin pieziş spre ţărmul Asiei. Un unghi ceva mai mare să-i f i dat, şi Argo s-ar f i rotit complet încă o dată.

„Haideţi acum! Haideţi! Forţă maximă! Nu vă lăsaţi! Foarte bine!” *Argo* stătea suspendată, menţinându-se în echilibru ca un somon care lupta împotriva cursului apei. Foarte încet, am început să câştigăm teren: faţă de ţărm ne mişcăm aproape impercetibil. Am mărit foarte puţin unghiul de atac al bărcii pe curent. Distanţa dintre noi şi ţărmul european începu să se mărească în timp ce *Argo* se îndrepta spre centrul Bosforului. După hartă, nu mai aveam decât puţin peste 500 de metri până în zona contra-curentului de pe malul opus, dar a naviga un sfert de milă împotriva curentului însemna o distanţă de cel puţin patru ori mai mare decât prin apă liniştită. Acum, în mijlocul canalului, vântul era mult mai puternic. Eram total, la discreţia lui, iar briza a prins prova înaltă a galerei trăgând-o înapoi. Chiar şi aşa, am calculat că *Argo* mergea cu cel puţin 6 noduri.

Era un efort extraordinar. Dar era el oare suficient? Trecuse un sfert de oră de la impactul violent cu forţa curentului de la Bebek şi echipajul pierdea din elanul său puternic, în rândul vâşlaşilor, vizibil obosiţi, se instalase un fals simţ al siguranţei. Ţărmul era mult prea departe de ei pentru a putea să aprecieze cum avansa *Argo,* iar noi ieşisem de-acum din zona cea mai violentă a curentului. Numai eu, care, fiind la cârmă, urmăream permanent poziţia bărcii faţă de diversele puncte de pe mal, puteam să observ că nu mai înaintam. De-abia puteam percepe că Argo era dusă de-a lungul curentului. Noi nu mai puteam controla în niciun fel barca. Curentul era acela care preluase galera, dictându-i poziţia. Dacă aceasta ar fi continuat încă 5 minute, am fi devenit parte integrantă din curent, aruncaţi dintr-un mal în celălalt, tot mai departe spre sud, ca o epavă, în timp ce echipajul îşi pierdea puterile. Mi-am dat seama că argonauţii trebuiau să reuşească în prima lor încercare. Dacă acum ar fi eşuat, moralul lor scăzut nu ar mai fi putut fi refăcut, iar cei 11 voluntari turci ar fi apreciat că n-ar mai fi fost cazul să revină pentru o a doua încercare. Pentru prima dată, în calitatea mea de căpitan, am strigat la oameni.

„Haideţi! Haideţi!” am zbierat cât m-a ţinut gura. „Pierdeţi teren! Vom fi împinşi înapoi la punctul de la care am traversat!” Argonauţii mă priveau înmărmuriţi: nu mă auziseră niciodată strigând atât de tare. Au pus din nou toată puterea, iar turcii au ţinut pasul cu ei. Unii dintre oamenii pe care puteam să-i văd erau la capătul puterilor. Pe fruntea antrenorului turc de canotaj se vedeau vinele umflate, faţa îi era îmbujorată de efort şi scrâşnea din dinţi. Pleosc! Pleosc! Pleosc! Mulţumeam cerului că ritmul nu fusese rupt. Membrii echipajului, din care mulţi erau noi în barcă, au vâslit ca o adevărată echipă. Ţărmul îndepărtat s-a oprit din mişcarea sa în direcţie inversă, a rămas pe loc, iar noi am început să câştigăm din nou teren.

„Argonauţii au ajuns într-un punct”, scria Apollonius despre trecerea lui Iason prin Bosfor,

„unde puteau să vadă marea deschizându-se în ambele părţi, când, deodată, s-au trezit în faţă cu un val enorm arcuit ca o stâncă ce se ridica deasupra lor ameninţător. Şi-au aplecat capetele când au văzut că valul urma să cadă şi să zdrobească barca. Dar Tiphys a oprit-o la timp, tocmai când se arunca înainte, astfel că valul a intrat sub chila ei… Euphemus aleargă printre prietenii săi, strigându-le să înceapă să vâslească, iar aceştia, răspunzându-i tot prin strigăte, loviră apa cu lopeţile. Dar pentru fiecare

metru cu care înainta *Argo,* pierdeau doi, deşi vâslele se curbau ca nişte arcuri, căci oamenii nu-şi cruţau puterile…”

Aşa a luptat prima *Argo* cu apele Bosforului. Şi tot aşa au reuşit şi noii argonauţi. Chiar dacă noua lor dezlănţuire de energie începuse să descrească, vâslaşii — englezi, turci, irlandezi şi cel din insulele Feroe — care şi-au dat toată osteneala au dus barca pe acei ultimi metri pentru a ajunge în contracurentul salvator. Răsuflând greu, istovit, echipajul n-a mai vâslit cu muşchi încordaţi, ci a tras la rame în mod normal. „Aşa mai zic şi eu să vâsleşti”, mormăi Jonathan.

În ziua aceea trebuia să mai traversăm o dată canalul principal, mai întâi să ne târâm în sus de-a lungul ţărmului asiatic pentru a înainta câteva sute de metri în contracurentul nostru prietenos, ca după aceea să ne lansăm din nou în şuvoiul principal şi să vâslim cu forţă prin curentul puternic, pentru a ne reîntoarce din nou la Bebek să ancorăm şi să petrecem acolo noaptea. Era ciudat, dar am observat că în acele dezlănţuiri de efort total, echipajul nu numai că se mişca şi vâslea ca un singur om, fiecare aplecându-se pe vâsle în acelaşi timp, dar chiar şi respiraţia era perfect coordonată. Era ca şi cum Argo, în momentele sale grele, nu avea decât o singură pereche de plămâni mari, care pompau icnind de efort. După ce am ancorat barca, am avut sentimentul misiunii împlinite. Vâslaşii şi-au îndeplinit cu succes sarcina zilei aceleia: parcurgerea a jumătate din drumul prin Bosfor împotriva curentului şi în condiţii care erau departe de a fi fost favorabile. Argonauţii noştri au izbucnit în ropote de aplauze ovaţionând pe voluntarii turci, care au plecat mândri, arătându-şi unul altuia noile băşici ce li se formaseră în palme.

A Doua zi de dimineaţă, când stăteam pe chei la Bebek, antrenorul echipei naţionale de canotaj a Turciei ne spuse:

— Azi aveţi nevoie de 40 de oameni.

Bătea un vânt puternic din nord, iar Bosforul îşi arăta într-adevăr colţii. Nu erau deloc condiţii de vâslit. Motoarele unor mici vase de transport care navigau spre Marea Neagră împotriva curentului mergeau cu presiune maximă şi apa se îngrămădea în jurul provei lor, dar vasele stăteau aproape fără să mişte. În direcţia opusă, o barcă mică cu lopeţi mergând de-a lungul curentului era dusă ca o frunză, mai repede decât poate să alerge un om, abilul său proprietar stând liniştit în scaunul lui de vâslit, zburând pe valuri fără a fi nevoit să se atingă de vâslele sale mici. Am anulat plecarea în ziua aceea, ducându-mă în schimb în recunoaştere la intrarea din partea de nord

a strâmtorii. M-am urcat într-o şalupă cu motor de 60 de persoane, dar valurile erau atât de mari încât boţmanul de pe şalupă a refuzat să mai meargă pe ultima milă; mi-a spus că erau prea periculoase condiţiile din ziua aceea şi îi era teamă ca nava să nu se scufunde.

După 24 de ore, puterea furtunii a mai scăzut. Vântul bătea tot dinspre nord, iar curentul venea spre noi cu putere. Cu vreo l2 voluntari turci dornici să vâslească am apreciat însă că *Argo* ar putea totuşi să înainteze. Aşa că am trecut serios la treabă. De această dată am avut mai puţine necazuri. Punctul în care canalul se gâtuia, la Bebek, era în spatele nostru şi pe măsură ce strâmtoarea se lărgea, viteza curentului scădea. Pentru a ajunge la contracurent a trebuit să traversăm spre Asia, apoi din nou să ne reîntoarcem, însă din acel punct înainte am putut să ne menţinem pe lângă ţărmul european, unde curentul avea viteza cea mai mică, uneori chiar în favoarea noastră. Şi pentru că ne apropiam de Marea Neagră, începeam să simţim hula apelor deschise, căci valurile se rostogoleau dinspre nord. Navigând cu *Argo* cât mai aproape de ţărmul de vest, înaintam cu greu spre nord. Echipajul vâslea de peste 10 ore, când, în sfârşit, ne-am îndreptat spre portul de pescari Rumeli Fener, farul roman. Lumina marca aici capătul Bosforului. În faţa noastră se întindea Marea Neagră. Noii argonauţi vâsliseră pe toată distanţa de l8 mile de la Marea Marmara la Marea Neagră, împotriva curentului şi a vântului. Ei au demonstrat că, fără nicio îndoială, Bosforul poate fi trecut într-o galeră cu 20 de vâsle şi că strâmtoarea nu a fost un obstacol de neînvins pentru Iason şi oamenii săi plecaţi în căutarea lânii de aur.

Încercarea prin care am trecut m-a mai învăţat ceva: tipul de curenţi şi contracurenţi din Bosfor constituie un indiciu pentru anumite puncte de pe ţărm pe care le-au vizitat Iason şi tovarăşii săi, aşa cum sunt descrise în *Argonautica.* Curenţii sunt aceia care dictează unde să traverseze o galeră dintr-o parte într-alta a trecătorii, fie pentru a găsi vârtejuri binefăcătoare, fie pentru a evita cele mai primejdioase cursuri rapide de apă. Traseul unei galere mergând împotriva curentului este precis delimitat, ca o cărare care şerpuieşte printr-o trecătoare de munte, urmând conturul natural al pământului. Aceasta m-a ajutat să caut casa prorocului orb Phineas care, potrivit legendei, trăia pe malurile Bosforului şi le-a prezis lui Iason şi argonauţilor săi ce li se va întâmpla odată intraţi în necunoscutele pericole ale Mării Negre.

Phineas este personajul cel mai simpatic din întreaga poveste a argonauţilor. El locuia, s-a spus, într-un loc de unde vedea Marea Neagră, pe malul strâmtorii. Era un om care avea darul de a putea prevedea viitorul, şi era atât de exact în prezicerile sale şi atât de sincer în dezvăluirea Viitorului cu cei care îi solicitau ajutorul, încât zeii, mâniaţi de teribila sa cutezanţă, i-au luat vederea. Dacă el îndrăznea să vadă viitorul atât de clar, atunci să nu aibă puterea să vadă prezentul. Şi ca o pedeapsă în plus, au fost trimise Harpiile să-l chinuiască. Acestea erau trei drăcoaice înaripate, jumătate păsări, jumătate femei, despre care se ştia că veneau din peştera unui munte din Creta. Ori de câte ori Phineas orbul se pregătea să mănânce ceva, Harpiile coborau din nori, se năpusteau asupra lui cu ţipete ascuţite, îi înşfăcau mâncarea din farfurie şi îi acopereau masa cu mirosul lor greu şi cu murdărie de pasăre. Din această cauză, sărmanul Phineas trăia în mizerie şi foame. Oamenii de pe acolo încă mai veneau la el pentru a-i cere să le prezică viitorul, aducându-i în dar mâncare, dar de când orbise, Phineas nu le mai spunea întregul adevăr despre viitorul lor, temându-se şi de alte pedepse ale zeilor.

Personajul Phineas este identic cu acel tip de sihastru înţelept care, în epoca creştină, şi-a ales să trăiască izolat într-o peşteră pustie sau pe o insulă stâncoasă de la marginea oceanului. Localnicii atribuiau şi acestor pustnici puteri speciale, de vindecare a bolilor şi de prezicere a viitorului, şi tot ei le purtau de grija. Tot astfel, oamenii de la capătul de nord al Bosforului aduceau în dar hrană pentru Phineas, care devenise înţeleptul lor, şi nu e de mirare că păsările mării au învăţat să-i fure mâncarea lăsându-şi murdăria pe stânci. Citind lucrarea lui Apollonius, unii cronicari romani au avut impresia că au identificat locul exact unde a trăit Phineas: l-au denumit Gyropolis, locul vulturilor, căci credeau că Harpiile erau o specie locală de vulturi care îi furau mâncarea orbului. Locul pe care l-au identificat, pe coasta europeană aproape de capătul de nord al Bosforului, corespunde descrierii lui Apollonius, pentru că el spune că Phineas trăia aproape de un golf şi de aici, de la casa lui, a putut să indice argonauţilor care l-au vizitat pe ce drum să o ia atunci când ies din strâmtoare la Marea Neagră.

Azi nu mai trăieşte niciun vultur, dacă vor fi trăit vreodată, aproape de Gyropolis; locul se numeşte acum Ga-ripce — ceea ce înseamnă „ciudat” sau „nefiresc” — din cauza formei curioase a stâncilor şi a râpelor care fac din aceste locuri adăpost ideal pentru un sihastru proroc. Mai mult decât atât, aceleaşi stânci sunt presărate şi brăzdate cu crăpături în rocă şi terase,

excelente locuri pentru păsările de mare să-şi facă cuiburile şi să-şi depună murdăria ce împestriţează piatra. Păsările şi-au ales aceste locuri nu numai datorită posibilităţilor pe care le ofereau pentru cuiburi, ci şi pentru faptul că în apropiere se află o zonă bogată în peşte. Aici Marea Neagră îşi deschide drum în pâlnia îngustă a Bosforului, unde amestecul de ape şi vârtejurile oferă peştilor condiţii ideale de hrană; şi tot pe aici trec bancurile de peşti care migrează anual prin strâmtoare. Pe scurt, Garipce este aşezarea naturală populată cu speciile de păsări marine răpitoare care l-au chinuit pe orbul Phifteas, şi care au intrat apoi în mitologie cu numele de Harpii.

Dar ceea ce ni s-a întâmplat cu noua *Argo* ne-a dat încă un motiv să credem că Garipce ar putea fi locul în care s-a aflat casa lui Phineas. Este ultimul loc în care te poţi adăposti pe malul Bosforului înainte de a te lansa pe marea întindere de apă a Mării Negre şi se află exact pe traseul pe care curenţii îl fixează galerei. Pe ultimele 6 mile, mergând spre nord, o ambarcaţie cu vâsle este obligată de curent să navigheze pe lângă coasta de vest a Bosforului. Şi apoi, imediat după ce Marea Neagră se deschide în faţa marinarului, acesta are la stânga sa micul golf Garipce, care oferă un adăpost perfect. Aici marinarul coboară pe ţărm pentru trei motive: să se odihnească după eforturile făcute în Bosfor şi înainte de a intra în Marea Neagră; să afle care sunt direcţiile pe care va trebui să navigheze prin apele necunoscute din faţa sa; şi, cel mai important din toate, să se aprovizioneze cu imperios necesara apă de băut.

Este ceea ce, în mod sigur, a făcut Iason. Garipce continuă să fie ultimul port natural înainte de a intra în Marea Neagră. Azi, ambele părţi ale căii de acces din nordul Bosforului sunt zone militare, interzise civililor. Dar, vârât profund în această enclavă militară, aici supravieţuieşte satul Garipce. Acolo unde stâncile ciudate, negre, răsucite sunt străpunse de micul defileu al golfuleţului, câteva bărci pescăreşti sunt trase pe plajă, în totală siguranţă faţă de marile furtuni ale Mării Negre care ajung până la intrarea în Bosfor, împinse de vânturile puternice dinspre Uniunea Sovietică. Garipce nu este decât un sat cu case turceşti tradiţionale din lemn, cu o moschee simplă, un fermecător loc patriarhal, neafectat de viaţa modernă datorită izolării sale determinată de prezenţa militară. Iar deasupra lui se află ruinele unui fort.

În trecut, nicio ambarcaţie navigând spre Marea Neagră nu trecea fără să se oprească în acest port. La picioarele stâncii din fundul satului, am găsit ceea ce eram aproape sigur că se află acolo — un izvor cu o minunată apă proaspătă care ţâşnea din piatră. Un robinet din bronz, splendid lucrat,

închidea conducta prin care se captase un izvor de apă ce ieşea de la baza stâncilor. Irgun, al cărui tată, atunci când l-am cunoscut, era sacagiu la Istanbul, a gustat apa din izvorul de la Garipce şi a declarat-o excelentă, tot aşa de bună ca orice altă apă minerală în oraş. Chiar dacă nu ar fi avut nevoie să meargă la Phineas pentru a-i cere sfaturi asupra modului în care trebuiau să navigheze prin Marea Neagră, Iason şi oamenii săi tot s-ar fi oprit aici pentru a se aproviziona cu apa proaspătă necesară etapei următoare a lungii lor călătorii.

Dar aici, după cum spune legenda, Iason nu a făcut numai realimentarea, ci mult mai multe lucruri. Când argonauţii au auzit de neplăcerile pe care Phineas le avea din cauza Harpiilor, doi din eroi, Zetes şi Calais, s-au oferit să se lupte cu cele trei femei-păsări. Pentru o asemenea misiune, erau cei mai potriviţi, căci, fiind fiii Vântului de Nord, puteau să zboare. A fost adusă drept momeală pentru Harpii mâncare cât pentru un ospăţ, iar Zetes şi Calais s-au ascuns într-un tufiş cu săbiile pregătite. N-a trecut mult şi au auzit fâlfâitul Harpiilor care se apropiau şi ţipetele lor îngrozitoare pe când se năpusteau la mâncare, începând să înfulece. În clipa aceea, Zetes şi Calais au sărit din tufe, alungând oaspeţii nepoftiţi. Harpiile şi-au întins aripile şi au zburat, iar fiii Vântului de Nord au pornit după ele. La capătul unei lungi urmăriri, Zetes şi Calais au ajuns din urmă Harpiile hăituite, după cum spun unii, prin apropierea stâncilor denumite Strophades de pe coasta de vest a Greciei. Acolo, cei doi eroi ar f i ucis Harpiile cu săbiile lor dacă n-ar f i intervenit zeii din Olimp. Aceştia au trimis, ca mesager al lor, pe zeiţa Iris, să le ceară fiilor lui Boreas să nu facă Harpiilor niciun rău, să le lase să plece, dându-le asigurarea că pe viitor femeile-păsări nu-l vor mai chinui pe prorocul orb. Zetes ş i Calais au încetat urmărirea, întorcându-se pentru a aduce veştile bune lui Phineas şi argonauţilor, care aşteptau la capătul de nord al Bosforului.

Drept recunoştinţă, Phineas le-a arătat argonauţilor care sunt cele mai bune direcţii pe care trebuiau să meargă în următoarea etapă a călătoriei lor. El le-a spus că, odată ieşiţi din Bosfor, să se îndrepte spre est şi să vâslească mult de-a lungul coastei de nord a Asiei Mici, ţinându-se aproape de linia ţărmului. Le-a vorbit despre triburile pe care le vor întâlni, porturile pe care le vor găsi şi peripeţiile ce-i aşteptau. Dar a refuzat să le destăinuie ce li se va întâmpla când vor ajunge în Colhida, ţara lânii de aur, căci aceasta ar fi însemnat să dezvăluie prea mult; argonauţii vor trebui să afle ei înşişi.

Cel mai mare serviciu pe care avea să le facă Phineas ţinea însă de domeniul viitorului apropiat. El a dezvăluit argonauţilor secretul cu ajutorul căruia puteau să învingă cel mai mare pericol din întreaga expediţie, pericol care a dus la distrugerea tuturor navelor care au încercat vreodată să treacă prin strâmtori. Era ameninţarea cunoscută în toată lumea antică sub denumirea de Stâncile Symplegade.

7 MAREA NEAGRĂ

„Când veţi pleca de la mine, spuse Phineas, primul lucru pe care îl veţi vedea vor fi cele două Stânci Cyanae, la capătul strâmtorii. Din câte ştiu eu, nimeni n-a trecut vreodată printre stâncile acelea, deoarece, nefiind fixate de fundul mării, ele se izbesc unele de altele, zvârlind apa în sus într-o masă agitată care cade pe marginile stâncoase ale strâmtorii cu un vuiet asurzitor. Acum, dacă, aşa cum cred, sunteţi călători cu frica zeilor şi oameni cu judecată, vă voi da sfaturile necesare. Nu vă sacrificaţi zadarnic vieţile şi nu vă aruncaţi în primejdie cu nechibzuinţa tinerilor, faceţi mai întâi o încercare. Trimiteţi de pe *Argo* un porumbel pentru a explora drumul. Dacă reuşeşte să treacă în zbor printre stânci şi să ajungă deasupra mării, nu ezitaţi să urmaţi calea parcursă de el, însă încleştaţi-vă bine mâinile pe vâsle şi străpungeţi apa strâmtorii”.

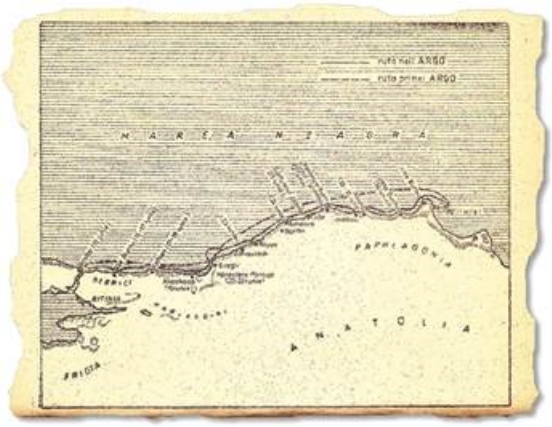

Şiretlicul cu porumbelul a reuşit de minune. Cum au ieşit după ultimul colţ al strâmtorii, membrii echipajului lui Iason au văzut în faţa lor Stâncile Symplegade. Acestea erau două mari aglomerări de piatră mişcătoare care pluteau la gura strâmtorii şi care se izbeau din timp în timp una de cealaltă cu o putere extraordinară. Ori de câte ori o navă încerca să treacă printre ele, stâncile se închideau ca o uriaşă capcană, zdrobind pe intrus. Argonauţii au văzut cum stâncile s-au lovit între ele închizându-se şi cum începeau din nou să se despartă. Şi cum *Argo* înainta spre defileu, Euphemus, curierul, dădu drumul porumbelului, care zbură la mică înălţime drept printre stânci.

Imediat stâncile s-au ciocnit din nou, dar prea târziu. Porumbelul a trecut prin defileu, stâncile nereuşind decât să-i reteze penele din coadă.

Acesta era semnalul pentru Iason şi oamenii săi să pornească. Şi când stâncile s-au desfăcut, vâslaşii au zvâcnit cu un efort teribil şi *Argo* a intrat repede în defileu. Pentru un moment, care a fost îngrozitor, barca a rămas suspendată acolo, prinsă de vârtejurile contracurentului, nemaiputând să se mişte nici înainte, nici înapoi. Părea sigur că stâncile o vor zdrobi. În clipa aceea, aşa cum scrie în *Argonautica,* zeiţa Atena a venit în ajutorul lor. Cu o mână ea a ţinut stâncile să nu se mişte şi cu cealaltă a împins-o pe *Argo* prin defileu. Totul s-a petrecut la ţanc. Stâncile Symplegade s-au ciocnit închizându-se şi împingând în larg ornamentul de la pupa galerei. De atunci, scria Apollonius, „stâncile au fost fixate pentru totdeauna într-un singur loc, una lângă cealaltă. Zeii hotărâseră ca aceasta să le fie soarta dacă o fiinţă omenească le va vedea şi va trece printre ele".

De sute de ani s-a tot încercat să se găsească cauzele naturale ce ar putea explica fenomenul stâncilor care se ciocnesc. S-a crezut că ar fi stânci submarine mai aproape de suprafaţa apei care, după cum s-a spus, apăreau şi dispăreau datorită fluxului şi refluxului pe ţărmul dinspre Asia, unde numeroase vase care navigau aproape de coastă eşuau. Se mai credea că Symplegade erau uriaşe sloiuri de gheaţă plutitoare, aduse de ape spre sud din Crimeea la venirea primăverii, care avariau navele din preajma strâmtorii. Dar foarte rar au fost văzute până acum blocuri de gheaţă în sudul Mării Negre; după cum nu se află nici stânci submarine cu adevărat periculoase pe niciunul din malurile intrării din partea de nord a Bosforului. Există doar câteva stânci lângă coastă care se pot vedea cu uşurinţă şi care cu aceeaşi uşurinţă pot fi evitate în apele acelea, al căror flux şi reflux este foarte mic.

Totuşi, o bună parte a descrierii făcute de Apollonius pare reală tuturor celor care navighează prin strâmtoare într-o barcă cu vâsle. Descrierea vârtejurilor care se rotesc printre stânci, felul în care *Argo* a rămas suspendată, fără nicio putere, modul în care se părea că în ultima clipă Atena a apucat pur şi simplu barca şi a împins-o înainte în momentul critic când vâslaşii n-au mai avut putere s-o ducă împotriva curentului — toate acestea sunt versiuni dramatizate ale unor reale dificultăţi. Mai jos pe canal, unde înaintează cu greu prin Bosfor în dreptul portului Bebek, orice galeră are de înfruntat şuvoiul curentului, mişcările necontrolabile ale unei bărci mici învârtite brusc de curent, senzaţia ciudată pe care o produce modul în

care contracurentul prinde barca şi o aruncă înainte, la fel cum se presupune că a salvat-o Atena pe *Argo.* Restul descrierii lui Apollonius se referă la o zonă care se află la 11 mile mai spre nord, la intrarea în Marea Neagră: stropi de apă care sunt aruncaţi în sus de hula provocată de furtună şi sunt împinşi sub formă de valuri în pâlnia ce se îngustează la gura din partea de nord a Bosforului şi bubuiturile valurilor care se sparg când se lovesc de ambele părţi ale ţărmului şi care saltă înapoi într-un contracurent care te zgâlţâie.

Tot aici se află ruinele reale ale stâncilor Symplegade din antichitate. Cei din vechime nu ezitau să le identifice cu două fragmente mari de stâncă ce se află la vreo 70 de metri de partea de nord a ţărmului, la Rumeli Fener. Li se mai spunea Stâncile Cyanae sau Stâncile Albastre, pentru că, după cum mi-a spus Mark, elenistul din echipajul nostru, pe când urcam în vârful lor, albastrul închis era, în antichitate, culoarea ameninţării şi a primejdiei. În realitate, stâncile au culoarea mangalului, cu tonuri de verde; ele sunt formate din grămezi uriaşe de conglomerate care par să se fi desprins din stâncile din apropiere. O crăpătură strâmtă le despică în două, astfel încât, cu un efort de imaginaţie s-ar putea crede că odinioară au fost separate şi pluteau ca vaste grămezi de piatră ponce la suprafaţa mării. Proasta lor reputaţie de stânci ce se ciocnesc între ele era un simplu mit, un simbol inventat pentru a explica dificultatea reală pe care o presupune trecerea prin strâmtoarea Bosforului. După ce Iason şi argonauţii au reuşit să treacă prin strâmtoare şi să între în Marea Neagră, stâncile, în mod simbolic, şi-au pierdut puterea; nu vor mai ameninţa niciodată nicio corabie care va trece pe aici.

Ca o ironie, stâncile acelea îngrozitoare s-au transformat într-un adăpost, nemaifiind o ameninţare pentru cei ce navighează. Un foarte recent dig din beton uneşte stânca de ţărm, iar la adăpostul acestuia se ascunde un mare număr de bărci pescăreşti. Pescarii spun că şi azi furtunile din timpul iernii aruncă stropii de apă până deasupra stâncilor, la o înălţime de vreo 12 metri, iar vuietul care le însoţeşte se aude până departe în interiorul ţării. Ei susţin că stâncile continuă să fie adevărata graniţă a primejdiilor Bosforului. Pe vreme rea, nicio navă, oricât de mare ar fi ea, nu poate considera că se află în ape sigure până când nu ajunge la nord de stânci şi nu se linişteşte agitaţia de la intrarea în strâmtoare.

Pe creasta plată a celei mai înalte stânci, Mark şi cu mine am găsit ruinele unei coloane romane, un bloc de marmură canelat, înalt de 1,20 m, cu un

diametru de aproximativ 1 m. Era un fragment dintr-o coloană de piatră care a servit în trecut ca semn terestru pentru vasele care intrau şi ieşeau din strâmtoare. Înainte de aceasta, grecii îşi construiseră în acelaşi loc propriul lor altar, pentru că aici aduceau jertfele şi căutau să-şi atragă protecţia zeilor înainte de a se încumeta să pornească pe mare spre nord. Acesta era un moment de răscruce într-o călătorie, era locul unde anticii se îmbarcau să plece pe marea de care se temeau atât de mult încât i-au dat numele de „Marea neospitalieră".

Marea Neagră îşi menţine această reputaţie. Am fost mereu avertizaţi — de pescari turci în Bosfor şi în Marea Marmara şi de greci în Marea Egee — că în Marea Neagră nu are ce căuta o barcă deschisă pentru că acolo sunt furtuni care apar ca din senin şi lovesc fără să prevină. Chiar şi tipul de valuri, potrivit afirmaţiilor unor turci, era altul decât acela pe care îl ştiau ei. Ne-au spus că în anumite zone mai îndepărtate de coastă, vom întâlni o curioasă succesiune de trei valuri, mai mari decât celelalte, venind la o distanţa mică unul de celălalt. Nicio barcă nu era în perfectă siguranţă şi nu se simţea la largul ei când treceau peste ea trei valuri consecutive, căci putea fi inundată sau avariată şi naviga cu dificultate, zdruncinându-se din toate încheieturile. Acest triplu val era atât de bine cunoscut, încât în anumite sectoare ale coastei nu se avânta nicio barcă pescărească: marinarii refuzau pur şi simplu să lucreze acolo.

Eram deci cuprinşi de o oarecare emoţie când, la 15 iunie, *Argo* a pornit din portul din spatele stâncilor Symplegade, începând lunga sa cursă spre est de-a lungul coastei de nord a Turciei. Un nou grup de voluntari turci i-a înlocuit pe cei care ne ajutaseră să parcurgem distanţa de la Canakkale la Istanbul. Mustafa avea o barbă neagră şi era serios; Ziya lucra ca translator la o companie de import-export; bunul său prieten Yigit era un student în economie de 26 de ani, care s-a dovedit a fi un adevărat marinar; Husnu era prietenul lui Ali, arhitect de profesie, care vorbea şi el foarte bine limba engleză. Tânărul Umur, care la început, când ni s-a alăturat, părea ursuz, acum ne spunea că este departe de el gândul de a-şi încheia călătoria pe *Argo* la Istanbul, aşa cum plănuise iniţial, şi că ar dori să rămână cu argonauţii cât mai mult posibil. În sfârşit, la bord se mai afla o persoană, „supra-numerar" de 12 ani — fiica mea Ida, căreia i se promiseseră câteva zile pe *Argo* ca o compensaţie pentru lunga absenţă a tatălui ei din timpul pregătirii expediţiei şi al construirii galerei.

Ida a fost adusă pe *Argo* de familia Kaan, vechii mei prieteni din Istanbul. Această familie ar fi fost în stare de orice pentru a ajuta expediţia. Irgun, fiul cel mai mare, era de-acum un om de afaceri pe picioarele lui, conducând un birou care se ocupa de obţinerea carnetelor de conducere şi a actelor de înregistrare a maşinilor de la direcţia de circulaţie a poliţiei. Energia şi optimismul său erau fără margini. „Când alţii renunţă, îmi spunea el cu caracteristica sa încredere în sine, atunci încep eu. Nu există cuvântul «imposibil».” Într-adevăr, Irgun părea a fi un fel de spiriduş ieşit din lampa lui Aladin. La Istanbul, paza de coastă turcească şi-a dat seama că *Argo* nu se va scufunda imediat şi de aceea nu mai aveam nevoie de o escortă permanentă. În schimb, din timp în timp, când în zonă apărea vreun vas, paza de coastă veghea asupra noastră. De-acum Irgun era acela care se ocupa de noi, apărând în locuri în care nici nu te aşteptai. Ca şi Unchiul John în Grecia, el părea că îi cunoştea pe toţi cei legaţi de viaţa portului — căpitani de feriboturi, boţmani de vase pescăreşti, proprietari de iahturi, funcţionari de la vamă, controlori ai pazei de coastă, piloţi ai Bosforului. Dacă aceştia observau că *Argo* trecea prin dreptul zonei lor de coastă, luau legătură cu Irgun, care apărea deodată pe cheiul vreunui port neînsemnat sau îi auzeai pe neaşteptate vocea răspunzând micului nostru radio receptor-emiţător, pe care îl foloseam pentru a ţine legătură cu cei din barca pneumatică atunci când plecau pe mal pentru a face aprovizionarea.

Irgun avea însă un rival. Mukaddes, sora sa mai mică, era hotărâtă să-l întreacă. Ultima dată când am văzut-o era o fetişcană ruşinoasă de 13 ani, cu nişte ochi enormi de căprioară, al şaptelea copil din cei opt ai familiei, toţi adunaţi, într-o atmosferă de bună dispoziţie, în jurul mesei din apartamentul lor de două camere. De atunci, însă, Mukaddes a evoluat extraordinar. Era acum o femeie de afaceri în Istanbul cu succese deosebite, la fel de energică şi entuziastă ca şi fratele său. Ea s-a aliat cu o soră mai mare, Ikun, care era supraveghetoare la o centrală telefonică şi, împreună, au stabilit un sistem de urmărire a noastră, la fel ca al lui Irgun. Niciun paznic de far sau căpitan de port n-a rămas nederanjat de apelurile telefonice ale lui Ikun sau Mukaddes, care verificau dacă *Argo* a fost detectată.

Mukaddes, care venise şi ea la aeroportul din Istanbul s-o întâmpine pe Ida, a luat-o trecând ca un fulger pe sub nasul lui Irgun, iar a doua zi dimineaţa a convins pe boţmanul unui trauler să pornească în urmărirea galerei care se afla de-acum în Marea Neagră. Când ne-au ajuns din urmă,

Mukaddes, Ikun şi alţi membri ai familiei făceau cu mâna de pe puntea traulerului, în timp ce Ida se căznea să urce în barcă. În acelaşi timp, s-a auzit, slab vocea lui Irgun chemându-ne prin radioul receptor-emiţător, iar când am ajuns în următorul port mititel el era acolo, după ce făcuse patru ore cu maşina să ne prindă. Scrutând marea cu binoclul, ne-a văzut de pe vârf ul unei stânci de unde a putut să ne salute cu cuvintele: „Aveţi nevoie de ceva? Trebuie doar să-mi spuneţi." El înştiinţase deja pe căpitanul portului, pe primarul local şi pe ofiţerul însărcinat cu securitatea portului că *Argo* a pornit. Apoi ne-a părăsit, plecând înapoi la Istanbul într-o călătorie cu maşina de încă patru ore — după ce de-abia de două săptămâni ieşise din spital, unde suferise o serioasă intervenţie chirurgicală.

Asemenea întâlniri erau minunate momente de răgaz în drumul nostru lung şi istovitor spre est. Dar nu era vacanţă. Programul zilei începea în mod normal la 6 dimineaţa, când membrii echipajului se sculau şi plecau de pe plajă, unde dormiseră pe nisip. Urcau în barcă, unde se aflau trei sau patru oameni care petrecuseră noaptea dormind pe puntea din faţă a galerei sau pe culoarul central, formând echipa de intervenţie în cazul în care puterea vântului creştea în timpul nopţii şi *Argo* începea să-şi mişte din loc ancorajul. Ridicam imediat ancora şi începeam vâslirea. Oamenii trăgeau la rame câte o oră, menţinând rotaţia stabilită de zece vâslaşi, în timp ce tovarăşii lor se odihneau. La fiecare cinci minute cei doi vâslaşi de pe o bancă erau înlocuiţi cu alţi doi odihniţi. Apoi, după un efort mare de o oră, sistemul se schimba. Echipajul era împărţit în două grupe egale, unul vâslind un sfert de oră, în timp ce celălalt grup lua micul dejun. Apoi cele două grupe schimbau locurile, până când, micul dejun odată terminat, se relua rotaţia normală, iar *Argo* mergea înainte, chinuindu-se cu 3-3 1/2 noduri, încă cinci ore, în acest timp vâslaşii primind drept hrană o singură cană de ceai.

Noii-veniţi considerau acest regim ucigător. Chiar şi cei mai antrenaţi se prăbuşeau extenuaţi după trei ore de muncă grea. Argonauţii permanenţi vâsleau continuu până la prânz, când se lua pauza de masă. Ancoram în locuri cu apă mică şi echipajul înfuleca mâncarea înainte de a se duce să facă o baie. Apoi, pe la 1,30, se auzea din nou comanda: „Luaţi poziţie pe bănci! E timpul să pornim! Lopeţile peste bord. Sunteţi gata? Vâsliţi!" şi programul cel dur continua până ajungeam la locul unde trebuia să înnoptăm.

În zilele cele mai dificile, membrii echipajului vâsleau câte unsprezece ore de li se făceau la mâini băşici, până când *Argo* era amarată pentru noapte.

Era normal ca toţi să deteste vâslitul. Era stupid, monoton şi plicticos, şi aproape orice ar fi putut să ne amuze era binevenit. Unii încercau să citească în timp ce vâsleau, punându-şi cartea pe bancă lângă ei. Alţii îşi fixau la ureche căştile să asculte muzică de la casetofoane, până când şi casetele deveneau plictisitoare. Se făceau jocuri de cuvinte, şi se alcătuiau liste cu glume. Fiecare trebuia să spună o gluma — cu cât era mai lungă, cu atât era mai bine — dar dacă gluma nu era prea bună, i se fixa o perioadă de interdicţie şi nu putea fi repetată cel puţin două săptămâni; glumele cu adevărat penibile erau interzise pentru doi ani. Activitatea cu cel mai mare succes era cântatul, fie solo, fie în cor. Cântecele dădeau ritm vâslelor şi coordonau eforturile vâslaşilor. Muzica modernă pop nu era prea căutată. Cele mai apreciate melodii erau fie cântecele de pahar, fie imnurile însufleţitoare ale Bisericii Anglicane, al căror ritm se potrivea de minune mişcărilor vâslelor. Turcii ascultau cuprinşi de uimire când argonauţii noştri, conduşi de Tim Readman, rosteau cu glas tare imnuri vechi şi noi, amestecate la întâmplare cu balade care se cântă prin baruri. Cel mai bun cântăreţ al nostru s-a dovedit a fi Cormac, care avea o voce frumoasă şi un repertoriu larg de cântece marinăreşti şi cântece populare irlandeze; cu echipajul acompaniindu-l în cor, Cormac a cântat tot drumul de-a lungul coastei Anatoliei.

Expediţia înainta cu greu, dar neîntrerupt, spre est. În zilele bune, briza venea în ajutorul nostru, iar echipajul înceta vâslitul odihnindu-se, în timp ce *Argo* aluneca dusă de vânt. Într-un asemenea moment, nici nu ne puteam gândi să ne oprim pentru a ne reaproviziona cu alimente. Chiar şi zece minute de briză favorabilă erau mult prea preţioase pentru a le irosi. Peter bucătarul şi Tim trezorierul o porneau spre ţărm cu barca pneumatică, cu motoraşul ei montat în exterior, în căutarea unui orăşel pentru a cumpăra alimente, în timp ce *Argo* îşi continua drumul de-a lungul coastei. Mai târziu, după ce terminau cumpărăturile, echipa de aprovizionare revenea printre noi, după ce, între timp, *Argo* profitase de cea mai mică adiere de briză.

Devenise din ce în ce mai greu să găsim hrană în localităţile mai mici: cererea unui echipaj de vâslaşi numeros şi înfometat era uneori mai mare decât puteau să ofere o băcănie sau o măcelărie dintr-un sat. Peter bucătarul

trebuia să muncească din greu pentru a mulţumi gusturile fiecăruia — mâncam lăzi de iaurt, saci de fructe şi pâine, şi orice carne ne cădea în mână. Peştele era practic de negăsit — mâncam peşte doar atunci când îl prindea Cormac. Peter Warren, Peter Wheeler şi Trondur erau pescari pasionaţi şi peste tot împrejurul băncilor lor erau răspândite ca nişte capcane o oribilă colecţie de fire pentru undiţă, cârlige ruginite, greutăţi de plumb, bucăţi de carne putrezită şi momeală artificială. Dar nu prindeau decât peştişori. Cormac, pe de altă parte, avea o iscusinţă vrăjită. Dacă acolo unde arunca el erau peşti, aceştia la undiţa lui veneau. A prins mai mulţi câini-de-mare[9] de aproape 1 m lungime, din care s-a făcut o mâncare gustoasă.

Trondur, însă, culegea din bogăţiile mării într-un alt mod. În portul Kefken şi apoi din nou în apropiere de Zonguldak s-a dus la vânătoare în grotele marine să caute cuiburi de păsări. Şi-a tras peste pantofii de tenis nişte ciorapi groşi de lână din insulele Feroe, pentru ca să nu alunece de pe stâncile acoperite cu buruieni, şi a dispărut cu barca pneumatică în gurile prăpăstioase ale grotelor unde se vedeau intrând şi ieşind cormorani şi pescăruşi. În fundul grotei, Trondur sărea pe ţărm şi începea să se caţăre spre marginile de sus ale stâncii.

— Era o privelişte minunată, îmi spuse Tim Readman când s-a reîntors odată de la o vânătoare. Trondur a urcat direct pe faţa stâncii, unde puii de cormorani îl priveau atent din cuiburile lor, cloncănind şi bolborosind miraţi şi alarmaţi. Apoi, deodată capul zbârlit al lui Trondur apăru deasupra stâncii şi ceea ce a urmat a fost un violent cârâit şi ţipăt, fulgi zburând în toate părţile şi o teribilă încăierare. Ceea ce se mai putea vedea atunci din Trondur erau doar ciorapii săi de lână pe când îşi înhăţa prada. Reapărea apoi şi revenea jos, legănând în fiecare mână câte un pui de cormoran, pe care-l ţinea de gât.

— Gâtul cormoranilor este destul de lung, spuse Cormac, privind la captură, iar când Trondur i-a ucis aduceau mai mult cu o girafă.

Curăţaţi de pene şi fierţi în sos, a ieşit o caserolă de cormoran à la Trondur Patursson care s-a bucurat de un mare succes, căci astfel pregătită, carnea avea culoarea şi gustul tocanei de iepure. Cele mai bune prânzuri începeau cu un aperitiv format din midii culese de pe pereţii grotelor şi pregătite la un foc de lemne pe pietriş.

La 19 iunie, ora 14.30, Mark, cel ce dirija vâslitul, anunţa că de la plecarea în expediţie s-a vâslit de 200 000 de ori, iar echipajul era destul de

vioi pentru a accelera ritmul, lovind apa cu o putere şi mai mare, rostind cu glas tare numărătoarea inversă. Nu se vedea deloc că vâsleau de la 7.15 dimineaţa, fără o pauză normală fie pentru micul dejun, fie pentru masa de prânz. În seara aceea, apropierea unei furtuni ne-a adus în ajutor o briză, şi am zărit promontoriul de la Eregli, în spatele căruia, după cum spunea Apollonius, se află Gura Iadului şi următorul punct care putea fi identificat de pe traseul primei *Argo.*

O adevărată flotă de bărci pescăreşti aştepta să ne întâmpine. Ele au venit de la Eregli, formând de jur împrejur o falangă de nave ce se împingeau una într-alta. Punţile lor erau înţesate de spectatori. Spre groaza mea, un trauler mare s-a îndreptat direct spre *Argo* şi un turc voinic, numai în chiloţi, s-a căţărat pe traversa podului suspendat şi s-a aruncat în mare de la vreo 8 metri, căzând drept în faţa noastră. Nu l-am mai văzut şi eram îngrozit; nu cumva să-l fi făcut bucăţele elicea bărcilor pescăreşti îngrămădite în spatele nostru. Ca prin minune, turcul mustăcios şi păros ca o focă apucă mânerul pe care îl făcuse Peter Wheeler pentru pintenul bărcii şi urcă la prova, cu apa curgând şiroaie de pe el. Era beat şi hotărât să ne salute îmbrăţişând cu putere pe primul argonaut care îi va ieşi în cale. Argonautul acela s-a întâmplat să fie Trondur, cu barbă mare şi un cap cu păr stufos, şi turcul cherchelit a rămas puţin descumpănit.

„Acest promontoriu foarte înalt, scria Apollonius despre Eregli, cu stâncile sale povârnite, este îndreptat spre Marea Bitiniei. Sub el, la nivelul mării, se află o platformă solidă formată dintr-o rocă netedă unde valurile de hulă se sparg şi mugesc, în timp ce sus, în partea dinspre uscat, promontoriul coboară într-o vale îngustă. Aici este Grota lui Hades cu pomii şi stâncile sale suspendate, din ale cărei adâncuri răcoroase iese o boare rece ca gheaţa şi acoperă totul cu chiciură strălucitoare ce se topeşte sub soarele de la mijlocul zilei. Marea posomorâtă se uneşte pentru totdeauna cu foşnetul frunzelor ce freamătă în bătaia vântului care vine din Grota lui Hades. Tot aici sunt şi gurile râului Acheron, ale cărui ape ies dinspre partea muntoasă şi cad, printr-o ravenă adâncă, în marea dinspre răsărit… Argonauţii şi-au adus şi ei barca în acelaşi loc. La puţin timp după ce vântul a încetat, au tras-o pe plajă la adăpostul Capului Acherusian.”

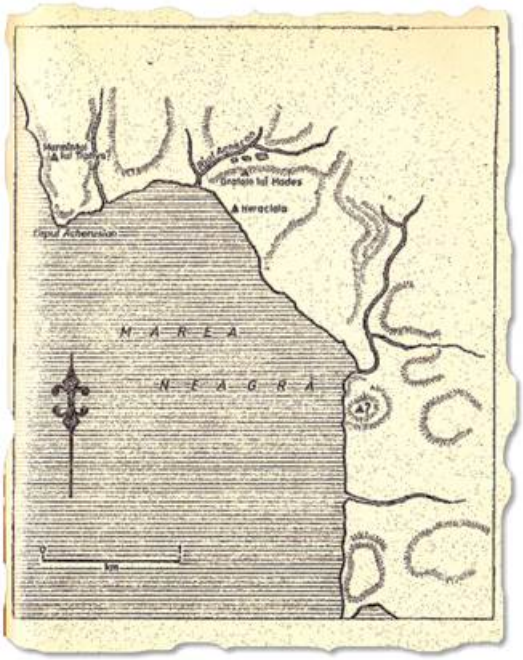

Gura Iadului este cea de-a doua dintr-un şir de trei grote care străpung dealul calcaros de pe malul stâng al ceea ce locuitorii de azi ai oraşului Eregli numesc Râul Broaştei, Der Bagh. Râul, aşa cum spunea Apollonius, se varsă în Marea Neagră în imediata apropiere a Capului Acherusian, care acum este zonă militară, pentru că Eregli este un port strategic pe coasta de nord a Turciei, aici fiind şi cartierul general al comandantului flotei turceşti. Modernizarea oraşului Eregli a şters urmele vechiului port grec şi a modificat conturul ţărmului, dar încă se mai poate merge pe drumul care duce de-a lungul cursului şerpuit al râului unde, până la începutul acestui secol, bărcile mici obişnuiau să amareze lângă prima grotă, unde se află ruinele unei pardoseli de mozaic şi o foarte veche capelă creştină.

Cea de-a doua grotă este mult mai mare. Intrarea sa este doar o crăpătură îngustă în stâncă şi e uşor să-ţi dai seama de ce era considerată a fi Gura Iadului. Apollonius scria că o „boare de gheaţă” ieşea dinăuntru. Ghidul, fiul farmacistului din oraş, ne spunea că primăvara şi iarna o pâclă groasă umple valea năpădită de vegetaţie şi învăluie tufişurile şi pomii, ca şi pantele din jur, ca o ceaţă albă lipicioasă care pare că emană din crăpătura aceea. Intrarea îngustă a grotei, prin care de-abia poţi să te strecori, se afundă şi se răsuceşte într-o spirală strânsă, astfel încât vizitatorul trebuie să se ţină pe roca lipicioasă, care sclipeşte din cauza condensării şi a „chiciurii scânteietoare” despre care vorbea Apollonius, suprafaţa lucioasă a calcarului. Înăuntru, temperatura scade şi mai mult, iar galeria duce în

fundul unei peşteri subterane, care odinioară pătrundea un kilometru şi jumătate în inima muntelui, deşi în 1960 prăbuşirea masivă de stânci a închis spatele marii grote. În centrul camerei subteranei se află un bazin cu apă adâncă şi limpede; de-o parte şi de alta a grotei, calcarul face ca pârâiaşele şi şănţuleţele să licărească; iar în aerul răcoros din grotă se poate auzii zgomotul constant al picăturilor de apă ce cad de pe tavan sau se scurg pe pereţi, îmbălsămând aerul cu miros de var. Pentru un vizitator din epoca de bronz, stând acolo şi luminând numai cu o bucată de lemn aprinsă sau cu o lampă cu ulei, trebuie să fi părut într-adevăr ca o intrare spre infern. Acolo unde anticii oficiau serviciul religios s-au găsit fragmente de ceramică, statui greceşti şi romane sparte şi urme de funingine a unor lămpi.

Lui Hercule i s-a cerut să vină aici să săvârşeaseâ una din muncile sale, să-l aducă pe pământ pe paznicul Infernului, hidosul câine Cerber. De ciudă că a fost capturat, animalul a făcut spume la gură şi se spune că acolo unde au căzut picăturile din spuma înveninată a crescut omagul, plantă otrăvitoare care se culege şi azi împrejurul oraşului Eregli, fiind folosită de populaţie ca leac. Dacă aceasta a fost singura vizită a lui Hercule prin locurile acelea nu se ştie, însă legenda spune că a mai trecut pe aici şi când s-a dus să caute cingătoarea împodobită cu pietre scumpe a reginei amazoanelor, o altă muncă a sa, şi să ajute pe localnici în luptele dintre triburi. În orice caz, oraşul de azi comemorează pe Hercule, căci Eregli este varianta modernă a vechii Heracleia Pontica, denumită astfel în onoarea lui.

Când Iason şi argonauţii săi au sosit aici, ei au fost foarte bine primiţi. Tribul local, mariandinii, era duşmanul de moarte al bebricilor, al căror rege bătăuş Amycus fusese nu demult ucis de Pollux în lupta cu pumnul. Mariandinii şi bebricii se luptaseră într-un război de frontieră, iar regele Lycus al mariandinilor era încântat că argonauţii i-au pedepsit pe bebrici printr-o asemenea înfrângere. Pollux, desigur, era privit ca eroul care a ucis pe însuşi regele bătăuş, şi atât el cât şi ceilalţi argonauţi au fost invitaţi să stea în palatul lui Lycus şi să ia parte la serbările unei aniversări. Regele Lycus a anunţat, de asemenea, că în onoarea marilor Castor şi Pollux el va ridica un monument pe promontoriu, unde acesta va servi ca semn de ţărm pentru toţi marinarii care vor trece pe acolo. Mai mult, îşi va trimite cu argonauţii propriul fiu, Dascylus, pentru a le fi ghid şi reprezentant al lor pe lângă triburile prietene care trăiau mai departe de-a lungul coastei Asiei Mici.

Din păcate, totuşi, vizita la Lycus s-a sfârşit cu două întâmplări tragice. De la începutul călătoriei, Idmon, prezicătorul, a ştiut că nu se va mai reîntoarce niciodată din expediţia lui Iason, fiind sortit morţii pe un ţărm străin. În zori, când argonauţii se întorceau spre *Argo* de la serbările lui Lycus, încărcaţi cu darurile oferite de rege, ei au trezit un mistreţ furios care zăcea în albia plină de trestii a râului. Fiara l-a atacat pe Idmon, făcându-i o rană adâncă la un picior. Acesta căzu rănit de moarte, şi deşi tovarăşii săi au ucis mistreţul cu suliţele, n-au putut face nimic pentru a-i salva viaţa lui Idmon. L-au dus în barcă unde a murit în braţele prietenilor săi. Această moarte a adus după sine trei zile de doliu, iar în cea de-a patra zi argonauţii şi-au înmormântat tovarăşul pe pantele promontoriului, ridicând o movilă pe mormântul său şi plantând pe ea, în amintirea lui, un măslin sălbatic.

Amânarea plecării cauzată de ceremoniile funerare a fost fatală altui argonaut, de această dată dibaciului lor cârmaci, Tiphys. El s-a îmbolnăvit şi a murit la puţin timp după aceea, de o boală necunoscută, care este posibil să fi fost o febră contractată în mlaştinile mocirloase ale Acheronului. Tiphys a fost înmormântat şi el în acelaşi loc, lângă prietenul său, şi căutarea lânii de aur a cunoscut o tristă întrerupere în total de 12 zile. Iason era mâhnit de pierderea a doi dintre tovarăşii săi şi orice dorinţă de a continua călătoria îl părăsise. Ceilalţi argonauţi erau şi ei descurajaţi, rămânând doar ca Anceu să preia iniţiativa. El s-a oferit să-l înlocuiască pe Tiphys în calitate de cârmaci, arătând că şi el era un marinar încercat. Şi astfel el reuşi să-i scoată din starea lor de întristare şi să-i convingă să continue drumul în căutarea linii de aur.

Printr-un mare noroc, locurile unde s-ar fi putut afla mormintele lui Tiphys şi Idmon au scăpat de lucrările de extindere a oraşului Eregli de azi. „înălţimea Acherusian", unde au fost înmormântaţi, potrivit afirmaţiilor din *Argonautica,* se află în zona militară actuală şi a rămas o regiune de provincie neafectată de modernizare, acoperită de iarbă şi arbuşti. Cum vâsleam la bordul navei noastre puteam privi pământul aşa cum făcuseră şi marinarii din trecut. Şi am văzut acolo, chiar pe vârful dealului, ruinele unei clădiri vechi, cu siguranţă temelia unui far sau turn de veghe. Ruinele se află pe o colină joasă, care pare a nu fi naturală, ci mai degrabă un vechi mormânt cu movilă de pământ deasupra. Când zona militară se va deschide pentru arheologi, acesta va trebui să fie primul loc în care să se caute rămăşiţele a doi din oamenii care au călătorit cu Iason pe *Argo.*

Dincolo de Eregli, unde fiica mea Ida ne-a părăsit, am ajuns la oraşul minier Zonguldak, unde primarul a trimis două remorchere pentru a ne aduce în port. Un alt grup de dansatori ne aştepta la chei, de această dată pentru a se produce cu un adevărat dans din regiunea Mării Negre. Erau îmbrăcaţi în tunici negre ca tăciunele strânse pe corp şi au dansat dansul peştelui, tremurând şi scuturându-se, sugerând o grămadă de anşoa prinşi în plasele pescarilor şi aruncaţi zbătându-se pe punte. Lanţuri de argint strălucitoare, ciucuri şi fâşii de piele, toate împodobite cu argint, sclipeau în timp ce dansatorii mimau capturarea pradei şi chinurile morţii peştilor ce se zbăteau.

Akcakoca, Eregli, Zonguldak — toate oraşele de pe coastă pe unde am trecut doreau să-i primească pe noii argonauţi cu daruri, flori, dansuri populare şi alimente.

Şederea mai îndelungată în Zonguldak ne-a scos din planul nostru orar, astfel că amurgul ne-a găsit vâslind din greu în dreptul unei plaje pustii şi expuse. În apa nu prea adâncă erau amarate câteva bărci mici pescăreşti ale localnicilor, dar restul ambarcaţiilor erau trase pe plajă, în siguranţă. Nu părea a fi un loc foarte adăpostit pentru înnoptat, dar eram prea istoviţi să mai putem continua. Am lăsat deci ancora, am legat o frânghie a pupei de ţărm şi am luat cina. Apoi, cei mai mulţi din echipaj şi-au făcut culcuşul ca de obicei pe nisipul dunelor, eu rămânând la bord împreună cu cei de pază pentru noapte. Pe la miezul nopţii stelele au fost acoperite de nori groşi negri, care veneau dinspre nord. Deodată, pe plajă a început o activitate febrilă. Luminile au început să danseze pe apă atunci când au apărut proprietarii de bărci şi când au început să alerge încoace şi încolo. Peste tot se auzeau strigăte:

— Vine vântul negru! îmi strigă Ali de pe mal. Ei spun că e periculos şi trebuie să fim atenţi!

Pescarii au intrat în apă la bărcile lor amarate şi le-au tras pe nisip cu odgoane de remorcă. Alţii învârteau troliul confecţionat de mâinile lor pentru a ridica ambarcaţiile sus pe plajă.

— Ei spun că ar fi mai bine să o scoateţi pe *Argo* din mare, strigă din nou Ali. Spun că au un troliu mare pentru a o trage şi că ne vor ajuta.

Am găsit de cuviinţă că era mai bine să ne bizuim pe ancorele bărcii noastre şi s-o lăsăm acolo unde era. Să umblăm cu ea de colo până colo pe o plajă deschisă, în vântul care se pornea şi în beznă, nu ducea la nimic bun, Argo fiind supusă riscului de a fi avariată în timpul manevrei dacă ar fi

prins-o furtuna în apă, pe jumătate afară. Echipa de veghe din barcă s-a trezit — am văzut cei trei saci de dormit de pe punte cum îşi schimbau forma. Ocupanţii lor, deşteptaţi de zarva infernală de pe ţărm, priveau afară pe furiş, nedorind să iasă în ploaia care începuse să cadă în întuneric. Şi-au dat însă repede seama că nu era altceva de făcut decât să-şi îmbrace mantalele de ploaie, să se îndrepte către odgoanele ancorei şi să înceapă să întindă prelata de vreme proastă.

Încă mai legam ultimele colţuri ale prelatei când s-a pornit furtuna. Nu era chiar aşa de furioasă cum s-au temut pescarii; cu toate acestea, echipa din barcă mai avea încă de lucru, dând la o parte odgonul care ţinea pupa legată de plajă, trăgând de ancora principală pentru ca barca să plutească într-o apă mai adâncă şi ridicând o ancoră de furtună pentru ca vasul să nu fie dus la mal de valurile care creşteau din ce în ce mai mult. A început apoi să toarne cu găleata şi primele fulgere au luminat siluetele negre ale argonauţilor de pe ţărm care alergau de-a valma să se adăpostească de ploaia torenţială. Ei au reuşit să se târască sub bărcile întoarse cu fundul în sus pentru a nu-i atinge ploaia, în timp ce oamenii de veghe din barcă erai uzi până la piele.

„Ăsta-i norocul irlandezului!” murmură una din siluetele ude leoarcă de lângă mine, pe când ne luptam să tragem în barcă un odgon îmbibat de apă. Era Cormac, şi am constatat că, din întâmplare, întreaga veghe de noapte din barcă era formată numai din irlandezi. Din ziua aceea partea din faţă a punţii, unde cei trei se hotărâseră să se culce în acea noapte ploioasă, era cunoscută de restul echipajului sub numele de „Ambasada Irlandei”.

Furtuna prevestea schimbarea vremii. În următoarele trei zile, când mergeam spre est vâslind sau duşi de vânt, ploaia a devenit din ce în ce mai frecvenţă. Dincolo de vechiul şi frumosul Amasra, unde am petrecut o noapte amaraţi în vechiul port pentru galere, conturul coastei Turciei începu să se schimbe. Dealuri abrupte ajungeau drept în mare, iar zona respectivă părea mult mai sălbatica şi mai pustie. Am trecut vâslind pe lângă splendide prăpăstii unde pescăruşii se roteau pe lângă stânci ca nişte pete albe de spumă. În spatele lor, munţii erau acoperiţi de păduri de castani şi kilometri întregi de tufe de aluni, pe care îi culegeau fermierii din partea locului. Din timp în timp, treceam pe lângă un golfuleţ izolat, legat de pământ numai printr-o potecă îngustă. În capătul fiecăruia se găsea adesea o mică suprafaţă netedă cu fâneaţă, unde se putea vedea o casă din lemn a unui fermier, unul sau două hambare şi mai multe mici parcele de pământ

separate prin împrejmuiri din stâlpi de lemn. Pe câmp se vedeau cai şi vaci şi, de departe, micile siluete ale animalelor şi ale clădirilor păreau o fermă în miniatură a unui copil, scoasa dintr-o cutie de jucării şi împrăştiată pe covor.

La 26 iunie, am ajuns la cea mai respingătoare fâşie de pământ pe care o întâlnisem până atunci. Maluri şi stânci, iar maluri abrupte şi iar stânci, asta era tot ce vedeam în timp ce trăgeam mereu la rame, la vreo câteva sute de metri de coastă. Vremea era urâtă — în dimineaţa aceea soarele răsărise în spatele unor mase de nori de ploaie extrem de groşi, astfel încât pe la ora 9 lumina era atât de slabă încât semăna mai mult cu un amurg. În obscuritatea cenuşie, munţii din dreapta noastră nu erau decât nişte forme negre în spatele stratului de nori devastatoii. Fâşii de ceaţă se prelingeau pe pereţii stâncii şi valuri de nori umpleau văile adânci. În ultimele 24 de ore, vântul suflase continuu dinspre nord, iar undeva din Marea Neagră se părea că se pregăteşte o furtună, pentru că valurile veneau cu putere şi se spărgeau cu furie de stânci, spuma plutind pe apa ce se retrăgea. Începu ploaia. Primele câteva minute de ploaie torenţială au făcut ca pielea celor din echipaj să lucească, căci vâslaşii erau goi de la brâu în sus. Apoi ploaia s-a instalat, căzând necontenit, într-o răpăială permanentă, ţărmul dispărând într-o înceţoşare cenuşie. Mâinile vâslaşilor au devenit albe şi lipicioase, iar băşicile de pe ele arătau ca o carne moartă.

Viaţa în barcă ar fi trebuit să fie mizerabilă, însă — surprinzător — echipajul se delecta chiar în condiţiile acelea. Ploaia puternică constituia o schimbare, şi orice putea întrerupe monotonia vâslitului era bine venit. Au început să cânte — cântec după cântec, cele mai multe de un umor ieftin, dar şi melodii îndrăgite din copilărie, balade şi cântece de pahar. Tim Readman a sărit în culoarul din centrul bărcii şi s-a produs cu un număr de cabaret pe pasarela lunecoasă. I s-a alăturat Adam, un coleg al lui Nick, care venise în echipaj aproape de Zonguldak, şi apoi Mark, care pentru numărul său a scos din sacul de călătorie un fes turcesc. Echipajul cânta şi râdea, continuând să vâslească. În timpul spectacolului de cabaret, vântul s-a întărit, îndreptându-se mai mult spre est. Acum *Argo* de-abia înainta prin apă cu o viteză de un nod, iar în faţă, peste feţele voioase ale echipajului, vedeam că mica galeră era dusă spre stânci. Perspectiva era incontestabil neplăcută. Apa era mult prea adâncă pentru a putea ancora la ţărmul extrem de abrupt; singura noastră şansă era să găsim un golf mic, care era marcat pe hărţile turceşti şi care făcea o scobitură în şirul de stânci ameninţătoare.

Şi cum *Argo* era împinsă tot mai aproape de coastă, am devenit din ce în ce mai îngrijorat. Ne apropiam de stânci, ceea ce era primejdios, iar echipajul devenea tot mai tăcut, căci efortul începuse să le vlăguiască puterile.

Deodată am observat-o bornă albă la poalele unui deal, un obiect minuscul care s-a dovedit a fi un mic stâlp de piatră. Era plasat într-o ieşitură din stâncă pe una din părţile scobiturii înguste din malul abrupt. Fără stâlpul acela care marca intrarea în golfuleţ, ar fi durat mult până să-l descoperim. Golful acela mic era o curiozitate geologică. Cândva, în trecutul îndepărtat, marea a ros într-o fisură din şirul de stânci, făcând o gaură largă de aproape 30 de metri. Pătrunzând prin această spărtură, apa s-a năpustit invadând o vale îngustă din spatele stâncilor şi formând un golfuleţ aproape complet închis. Singura sa intrare era abia vizibila crăpătură din peretele stâncii.

„Atenţie! În mijlocul intrării e o stâncă!” strigă deodată speriat Ziya, în timp ce un val mare, cu creasta aplecată înainte, se rostogolea prin intrarea îngustă, revărsându-se într-o vâltoare de spumă. Dar saltul pe care îl făcea apa era produs de mişcarea valurilor mării care ricoşau din fiecare parte a malului abrupt, când se întâlneau şi se izbeau în mijlocul canalului îngust, sărind în sus ca şi când s-ar fi spart de o stâncă. Am întors-o pe *Argo* perpendicular pe intrare şi am introdus-o cu greu prin crăpătura aceea. Barca s-a ridicat pe coama unui val, s-a înălţat în faţă, a căzut înapoi şi s-a ridicat pentru a doua oară. Echipajul vâslea din toate puterile ca s-o menţină în mişcare prin apă şi să aibă suficientă viteza pentru ca eu să pot folosi cârma şi să evit ca barca să-şi piardă, stabilitatea pe direcţie sau să cadă travers pe valuri. Ca într-o spectaculoasă cursă a morţii, galera, cu ochii săi speriaţi privind drept înainte, s-a năpustit prin deschizătură şi a intrat în port.

Golfuleţul era o lume aparte. În 15 metri, *Argo* a trecut de la valuri şi hulă la un calm total. Tot ce a rămas din marea înfuriată de afară era o buclă de spumă care se întindea ca un evantai în golfuleţ prin intrarea sa şi se ondula uşor. Arareori liniştea apei din golf era tulburată, de parcă te aflai într-un imens vas de sticlă. Din toate părţile ţărmul dimprejur se ridica atât de abrupt încât golful părea a fi complet înconjurat de nişte ziduri, fiind protejat împotriva intemperiilor. În afara lui Marea Neagră vâjâia, iar deasupra vântul de nord mâna o perdea de nori cenuşii, care se roteau în vârtejuri pe toată panta muntelui. Dar în interiorul văii inundate, cea mai mică briză făcea să tremure frunzele tufelor care creşteau pe dealuri. Era un

refugiu perfect, aşa cum numai natura poate produce. La un capăt al golfului se afla un cătun cu trei sau patru case; la celălalt capăt era o singură clădire cu un etaj, cu o verandă, un mic adăpost pentru barcă, o fâşie îngustă de plajă şi un debarcader bine îngrijit, inteligent construit pentru a uni un şir de stânci pe jumătate cufundate în apă. Proprietarul căsuţei a zărit-o pe *Argo* ţâşnind din întuneric, căci l-am şi văzut urcând într-o bărcuţă cu vâsle pentru a veni în întâmpinarea noastră.

Argo a alunecat uşor spre colţul portului, a aruncat ancora, iar străinul ne-a salutat cu amabilitate, trăgând un odgon al bărcii noastre pe mal şi înfăşurându-l în jurul unei pietre rotunjite. Apoi ne-a asigurat că galera va fi în totala siguranţă în golfuleţul Gideros. În cele mai puternice furtuni din timpul iernii niciun val sau hulă n-au pătruns în acest refugiu ascuns. Trăia acolo de 25 de ani şi niciodată n-a fost deranjat de vremea rea. Puteau să se dezlănţuie furtuni la o mica depărtare, de 3—400 de metri, dar frunzele viţei de vie de pe veranda sa de-abia foşneau. Vara, printr-un — capriciu al naturii, nici chiar ţânţarii nu-i tulburau viaţa. Când vremea era bună, îşi petrecea timpul pescuind în apele din afara golfului. În restul anului, se ocupa de grădinărit, creştea legume pe micile parcele de pe povârnişurile abrupte de deasupra casei sale şi îngrijea cireşii. Nu exista drum care să ducă la casa lui, ci doar o potecă abruptă, plină de noroi. Până la drum însă nu era decât un mic urcuş, de unde se putea lua autobuzul spre oraş, care se afla la 5 mile. Viaţa sa, ca şi golfuleţul, păreau a fi idilice.

Paphlagonia era numele pe care grecii l-au dat acestei părţi a coastei, iar băştinaşii erau cunoscuţi ca războinici dârzi, cărora nu le plăceau străinii, pe care erau în stare să-i arunce înapoi în mare. Chiar şi azi aceasta rămâne cea mai inaccesibilă şi îndepărtată regiune a coastei turceşti a Mării Negre. Terenul abrupt şi munţii înalţi atât de aproape de coastă au izolat regiunea de restul ţării. Primul drum de coastă este încă în construcţie, iar oraşele mici nu au regiuni învecinate de la care ar putea să se aprovizioneze. Populaţia lor depinde de pădure şi pescuit, de agricultura neînsemnată de la poalele dealurilor. Cide, cel mai apropiat oraş de Golful Gideros, era o localitate cu resursele epuizate, un loc trist. Cea mai mare parte a tinerilor au plecat de aici pentru a căuta de lucru la Ankara sau Istanbul sau în străinătate. Au mai rămas numai bătrânii, mulţi dintre aceştia trăind din banii trimişi de copiii lor. Dar chiar şi în sărăcia aceasta, consiliul oraşului Cide nu i-a lăsat pe argonauţi să treacă prin locurile acelea fără să le ofere ospitalitatea. Primarul a trimis un autobuz să ne ia din golf şi ne-am căţărat

pe poteca lunecoasă prin noroi şi burniţă pentru a fi duşi în oraş, unde ni s-au oferit o masă, o baie la *hamam* şi camere pentru noapte.

În zori, eram deja înapoi pe băncile navei îmbibate de apă. Pânza bărcii n-a putut să se usuce în ultimele zile ploioase, şi pete negre de mucegai se întindeau pe ea dând impresia că e mânjită de noroi. Echipajul ei era şi el plin de pete. Până şi eleganta garderobă imaculată a lui Dick Hill dădea primele semne de decădere, în timp ce pentru noi ceilalţi umezeala şi lipsa unui spaţiu pentru păstrare a hainelor au făcut ca ele să fie pătate din cauza apei mării. Toată îmbrăcămintea noastră era unsă de grăsimea de oaie de pe curelele vâslelor, cămăşile erau rupte şi murdare, pantalonii noştri jegoşi erau deformaţi de lungile ore de vâslit continuu. Vesela era ciocănită şi niciuna nu era prea curată. Gamelele de tip militar, care arătau atât de curate şi îngrijite când am început călătoria, erau acum lovite şi zgâriate. Beam dintr-un fel de ceşti de plastic îngrozitoare sau din nişte jalnice căni de metal. Orice cădea din greşeală în fundul calei era condamnat şi aruncat în mare, pentru că era imposibil să scoţi din obiectul respectiv, mirosul greu al apei vâscoase şi negre din fundul calei. Cărţile şi revistele erau păstrate cu grijă şi trecute din mână în mână, dar paginile lor erau umflate de umezeală. Jonathan a călcat pe ochelarii de citit şi fără ei avea o înfăţişare stranie: o lentilă era complet sfărâmată şi devenise opacă, având o crăpătură drept pe mijloc, aşa încât arăta ca un chior.

Am mai vâslit din greu încă patru zile de-a lungul unui ţărm lung, întunecat, crestat din loc în loc de văile unor râuri. Promontoriile se succedau, trecând pe lângă noi cu o încetineală obositoare. La Capul Carambis, potrivit afirmaţiilor lui Apollonius, vântul de nord s-a împărţit în două, o parte luând-o spre vest, iar cealaltă spre est. Noii argonauţi au sperat sincer că acest lucru a fost real, pentru că ar fi avut cel puţin dincolo de cap un vânt prielnic. Echipajul începuse să dea semne de oboseală. Pe Peter Wheeler şi Peter Warren nu puteai să-i opreşti — se vede că aveau energia de a vâsli toată viaţa. Mark, conducătorul vâslaşilor, era un tip atât de hotărât, încât totdeauna a dat maximum de energie, însă, deşi era numai muşchi, adeseori încheia ziua într-o stare de prăbuşire fizică, complet istovit de efortul de a trage la ramă şase sau şapte ore aproape fără întrerupere. Bărbaţii cu adevărat solizi — Jonathan şi Cormac — aveau şi greutatea şi puterea care să-i ajute să menţină efortul continuu. Dar în proporţii diferite, fiecare începea să-şi arate oboseala — vedeai feţe supte, ochi înfundaţi în orbite, şale dureroase, coate şi funduri inflamate, fâşii lungi de piele jupuită.

În barcă nu era niciun bărbat care n-ar fi putut să conducă echipajul, să vâslească în poziţia de comandă şi să se adapteze felului de a vâsli în diverse condiţii. În apele liniştite era bine să tragi vâsla prelung, dar când marea devenea agitată o bătaie mai scurtă şi mai obositoare era esenţială pentru a o putea controla pe *Argo,* care se ridica şi se răsucea. Fiecare vâslă îşi avea caracteristicile ei proprii. Toţi ştiam care vâslă este mai rapidă sau prea grea sau mai strâmbă. Altele erau prea uşoare şi prea flexibile, pe când cele mai bune posedau exact elasticitatea de care era nevoie, astfel că fiecare aştepta cu nerăbdare momentul ca, după rotaţiile care se efectuau cu ocazia pauzelor de odihnă, să ajungă la o ramă bună.

Menţinerea nivelului bărcii devenise o obsesie. După aproape două luni pe băncile cu vâsle, echipajul era tot atât de sensibil ca orice nivelă cu bulă de aer la schimbarea înclinării longitudinale. Dacă *Argo* se înclina numai cu o jumătate de grad, vâslaşii din partea de sus ştiau că era de două ori mai greu să ajungă la apă cu lamele vâslelor lor. Şi atunci se auzea strigătul adresat celor din partea de jos: „înclinaţi barca!”, strigăt care trimitea oamenii de veghe dintr-o parte a bărcii în cealaltă pentru a o contrabalansa pe *Argo* cu greutatea lor. Uneori, cusătura îmbibată de apă a unei curele de susţinere a vâslei se rupea la mijlocul bătăii, iar vâslaşul ghinionist era catapultat în spate dincolo de banca sa în fundul calei. Când se întâmpla aşa ceva, nimeni nu râdea. Echipajul era prea obosit şi asta se întâmplase prea des, Apollonius descrisese toate acestea:

„Ei au tras din greu la neobosita vâslă. Au muncit cum muncesc boii când ară pământul reavăn. Sudoarea le curge de pe coaste şi gât; ochii ce li se învârtesc în cap privesc strâmb de sub jug; o suflare fierbinte le iese din gură pufăind; şi aşa muncesc toată ziua, înfundându-şi copitele în pământ. Tot astfel echipajul lui *Argo* a arat toată noaptea apa sărată cu vâslele lor.”

În dreptul Capului Carambis vântul a început să dea semne de schimbare a direcţiei în favoarea noastră, aşa cum spusese şi Apollonius că se va întâmpla, însă vremea este înşelătoare. Cum ne grăbeam să trecem de cap, cu pânza întinsă la o briză puternică ce venea dintr-un cer mohorât din care cădea ploaia, am fost luaţi de vreo două rafale de vânt, care au aruncat picăturile de apă în barcă şi m-au convins că prudenţa este totuşi mai de preţ decât curajul. Noii argonauţi erau excelenţi vâslaşi, dar îndemânarea lor ca navigatori cu vele pe vreme rea nu fusese pusă la încercare. Până acum, cam 70 la sută din durata călătoriei noastre am petrecut-o la rame, vâslind, şi nu navigând cu vela. Jumătate din echipaj — toţi turcii şi câţiva dintre

oamenii noştri — nu aveau practic nicio experienţă de manevrare a unei bărci deschise pe vreme rea, iar *Argo* era, în definitiv, foarte vulnerabilă în condiţii atmosferice nefavorabile.

În mâinile unui echipaj neexperimentat şi obosit, *Argo* putea imediat să aibă probleme. O mare dezlănţuită putea s-o inunde. Ea nu avea punte, de pe care un val să fie aruncat înapoi în mare, iar apa revărsată care umplea de sus până jos santina îi dădea o instabilitate periculoasă. Şi dacă era luată prin surprindere şi vântul umfla vela într-o poziţie greşită trăgând de catarg, numai o hotărâre rapidă şi o acţiune bine executată ar fi salvat-o de la răsturnare în cazul în care catargul nu plesnea suficient de repede pentru a reduce înclinarea. O briză puternică putea face ca un val mai nărăvaş s-o dezechilibreze şi echipajul trebuia să-şi mute foarte repede greutatea corpurilor pentru a o readuce la înclinaţia normală. După 10 sau 12 ore de vâslit, un echipaj era mult prea obosit pentru a putea reacţiona cu viteza necesară. Din toate punctele de vedere am socotit că era mai bine să navigam cu prudenţă şi să încercăm totuşi să amarăm în fiecare seară. Ultimul lucru pe care mi l-aş fi dorit ar fi fost ca *Argo* să fie lovită de o rafală de vânt sau de o furtună apărută brusc în timpul nopţii, având la bord un echipaj istovit, mulţi dintre membrii lui cu rău de mare.

Precauţia mea a crescut când, la 29 iunie, Trondur, cel mai experimentat marinar din barcă, a trebuit să plece acasă în insulele Feroe. Plecarea lui ne-a întristat, mai ales că nu mai era cu noi în ultima şi, după toate probabilităţile, cea mai interesantă etapă a expediţiei. Fusese însă chemat acasă, iar acum folosea fiecare minut care îi mai rămăsese să pregătească schiţele călătoriei, lucrând atât pe navă, cât şi în afara ei, în barca pneumatică. Ziua plecării sale a devenit şi mai deprimantă datorită unei totale opoziţii a vântului. Am plecat din micul port Abana la ora 5 dimineaţa, vâslind şi schimbând mersul navei prin manevrarea velei în funcţie de direcţia vântului, trecând de mai multe ori de la un fel de a naviga la altul, timp de peste şase ore, în încercarea noastră de a înainta. În cele din urmă am fost nevoit să accept înfrângerea şi să ne reîntoarcem în micul port. Totul ne părea o teribilă irosire de timp şi forţă.

După aceea, aşa cum se întâmplă adesea într-o călătorie lungă, cea mai proastă zi a fost urmată de una dintre cele mai bune. Din nou ne-am trezit când mijeau zorile şi pe la răsăritul soarelui vâsleam ieşind din portul Abana. De această dată, vremea liniştită s-a menţinut toată dimineaţa, iar după-amiază a apărut o briză blândă dinspre vest, astfel că am putut să

navigăm cu vela. Cormac a aruncat o undiţă şi a prins mai mulţi câini-de-mare cărnoşi, care ne-au ajuns să pregătim o cină pentru întregul echipaj. Când soarele a apus, briza continua să bată dinspre vest, iar vremea părea atât de stabilă, încât am hotărât să riscăm să navigam şi în cursul nopţii. Echipajul se odihnise bine şi era total relaxat. Doi turci, Mustafa şi Umur, jucau şah; de la casetofon se putea auzi o plăcută muzică clasică; ceilalţi membri ai echipajului citeau sau discutau. Trecusem de ultimul port, adăpost sigur pentru nave, dar ar fi fost păcat să ne reîntoarcem. Pentru a ne răsplăti, vântul suflă toată noaptea, cu un cer plin de stele după care puteai să te orientezi. *Argo* înainta cu o viteză de 3-4 noduri, în timp ce carturile se schimbau. Fiecare cart era format din patru oameni: doi din ei, şeful veghei şi adjunctul său, aveau experienţă în navigaţia cu vele; ceilalţi doi erau începători, dar şi lor le venea rândul să ia cârma şi să înveţe să mânuiască pânza dintr-o galeră cu greement drept. Nu era uşor, căci o greşeală însemna de obicei că vântul lovea vela în altă parte decât cea corectă şi atunci ceilalţi membri ai cartului trebuiau să scoată ramele şi să vâslească pentru a întoarce botul bărcii şi a-l pune pe direcţia cea bună, ca apoi să se poată naviga din nou cu ajutorul velei.

În zori, treceam de Ince Burnu, cel mai nordic cap al coastei Turciei, unde Marea Neagră se îngustează la mijloc. Aici ne aflam doar la 160 de mile de coasta Crimeii şi ajunsesem mai la est decât Suezul. Cu valurile rostogolindu-se dinspre nord, am navigat în direcţia vântului, trecând de malurile abrupte de calcar străpunse de grote şi nelocuite, cu excepţia farului solitar din vârful care marca acest punct de răscruce pentru expediţia noastră. Pete bucătarul ne-a servit micul dejun compus din omletă, pepene verde şi pâine. Şi, în fine, ne-a apărut în depărtare platoul de pe dealul Sinopului, destinaţia noastră pentru ziua aceea. Înaintasem foarte bine, căci *Argo* înghiţea milele, navigând admirabil. Vântul devenise vijelios, iar valurile mai rapide, căci, ieşind din adâncuri, ele s-au adunat, folosindu-şi energia acumulată în lungul lor drum. Cu mare prudenţă, am fixat direcţia în aşa fel încât să evit promontoriul Sinopului printr-un ocol mai larg, propunându-mi să ne îndepărtăm de zona în care valurile se izbeau de stânci. A fost o măsură de siguranţă care s-a dovedit bine venită în următoarele câteva ore.

Un val mare a ridicat barca. Ea a alunecat de-a lungul crestei, a căzut de partea cealaltă şi acolo s-a auzit trosnetul îngrozitor al unei rupturi. Cârma de la babord plesnise. Coada vâslei, 7,60 cm pe 17,80 cm din scândură de

cea mai bună calitate aleasă cu grijă, s-a crăpat în locul în care se uneşte cu lama, care atârna neputincioasă într-o parte, ţinându-se doar în câteva fragmente de lemn strâmbe. Probabil că lopata de cârmă a slăbit atunci când, în Marea Marmara, ne-am lovit de stânci, sau poate că a avut de-a face cu un val mai aparte. Oricare ar fi fost cauza rupturii, realitatea era că jumătate din posibilităţile de virare ale bărcii noastre dispăruseră.

La început, situaţia nu părea a fi chiar atât de gravă. *Argo* continua să înainteze dusă de vârit, iar cealaltă vâslă de cârmă, de pe partea dreaptă, părea că o menţine pe direcţie pentru a se îhdepărta de promontoriul de care se izbeau valurile. Era posibil să deviem uşor direcţia galerei, astfel încât să treacă de stâncile ameninţătoare. În locul privirilor îngrozite ale unora din membrii echipajului atunci când au auzit trosnind cârma, pe feţele lor a apărut acum expresia interesului de a vedea ce se va întâmpla în continuare. Peter Wheeler, dulgherul navei, a venit la pupa şi, cu răbdare, a examinat fragmentele rupte din transmisia-cârmei. Calm ca totdeauna, Peter a clătinat din cap la vederea avariei, a ridicat în barcă bucăţile rupte şi le-a legat bine cu o sfoară.

— Am să încerc s-o repar când vom ajunge la Sinop, spuse el să ne liniştească.

Argo continuă să navigheze cu vela. A trecut de primul promontoriu, apoi am slăbit cârma la tribord pentru a o întoarce la dreapta şi a trece de malul stâricos, alegând un drum printre stânci şi o insuliţă colţuroasă din larg. Planul meu era să trecem ca o săgeată prin deschizătură şi apoi să mergem împrejurul promontoriului pentru a ne adăposti de vânt, care ricoşa din stânci. Manevra părea destul de simplă. Trebuiau însă o forţă susţinută şi o execuţie rapidă, căci ştiam că era important să ne adăpostim cât mai repede posibil. Dacă am fi fost aruncaţi dincolo de promontoriul de la Sinop, având o singură cârmă, am fi fost în dificultate. Galera noastră din epoca de bronz nu ar fi putut să se reîntoarcă cu un vânt favorabil dacă am fi fost împinşi dincolo de aliniament şi dacă n-am fi reuşit să intrăm în Sinop, am fi fost aruncaţi mai departe în adâncitura lată de 50 de mile a golfului Bafra. La capătul celălalt al golfului se afla capul Bafra, o deltă puţin adâncă, plată, împinsă spre mare de gurile râului Kizilirmak. Era un ţărm pustiu, fără niciun port, cu bancuri de nisip şi maluri mereu schimbătoare. Ghidul de pilotaj cerea echipajelor să ocolească acest loc la o depărtare de cel puţin 5 mile, deoarece nu te poţi bizui nici chiar pe hărţi. Următorul port dincolo de această zonă era Samsun, la aproape 100 de mile marine de Sinop şi mult

prea departe să putem încerca să ajungem la el cu o navă pe jumătate mutilată.

Dar când am tras înapoi cârma din dreapta, am primit o cruntă şi înfricoşătoare lecţie de felul în care virează o galeră. Pentru câteva secunde totul a mers bine: *Argo* a virat lin. Apoi, când a sărit dincolo de un anumit unghi critic, vela pătrată şi bine întinsă a preluat controlul bărcii; *Argo* a luat-o pur şi simplu aiurea. Vela avea o mai mare putere de răsucire decât singura cârmă ce ne-a mai rămas şi întoarcerea lină a devenit brusc o violentă zmucitură spre dreapta. Şi în loc să se îndrepte spre deschizătura aceea dintre malul abrupt şi insuliţă, *Argo* s-a năpustit direct spre peretele stâncii. Unica noastră cârmă de-abia se mişca în mâna mea. Cu un efort propriu, *Argo* s-a stabilizat pe un curs natural, şi-a afundat botul în apă şi a început să-şi mărească viteza, îndreptându-se fatal spre stânci. M-am simţit atunci ca un schior începător care, luând uşor o curbă pe o pantă, se trezeşte că nu mai poate controla schiurile şi se duce spre marginea prăpastiei.

„Liberă parâma de la dreapta vergii! Trageţi frânghia de la baza pânzei, liberă parâma de la stânga! Slăbiţi frânghia de la dreapta! Trageţi la stânga frânghia principală!” Cu un şir de ordine pe care le-am dat ca o mitralieră, am încercat să întorc complet vela şi să redresez barca. Dar degeaba. Pintenul se comporta ca o cârmă de direcţie, muşcând din apă şi ducând galera pe un curs sinucigaş. Pânza umflată reprezenta o ameninţare. Fără două lopeţi de cârmă cu care s-o putem controla, *Argo* era dezlănţuită ca un cal nărăvaş.

„Strângeţi vela!” Tim Readman ştia totdeauna cum să se descurce într-o situaţie critică la bord şi, împreună cu Peter Wheeler, s-a strecurat cu greu la pupa, apucând pârâmele care trăgeau vela pe vergă.

„Luaţi poziţie pe băncile de vâslit! Lamele peste bord! Partea dreaptă, vâsliţi! Partea stângă vâsliţi înapoi cu putere!” Cei de pe partea dreaptă au început să vâslească în forţă înainte, în timp ce în partea stângă tovarăşii lor şi-au cufundat lamele vâslelor în apă, împingându-le înapoi pentru a acţiona ca o frână. Ceea ce vroiau era să rotească barca în jurul axei sale, dar forţa unită a celor 14 vâslaşi nu era suficientă. *Argo* continua să plutească spre stânci, dusă de vânt. Mai aveam vreo 40 de metri şi ne loveam de stânci. Oricum, vârful bărcii trebuia întors în aşa fel încât să avem vântul la pupa, şi aceasta trebuia făcut foarte repede. La un iaht modern acest lucru l-ar fi realizat şcota sau trinca. *Argo,* însă, nu avea decât o singură velă pătrată. O trincă, o trincă temporară…

„Repede! Luaţi repede prelata contra ploii pentru partea din faţă şi montaţi-o pe strai ca o velă!”

Tim Readman şi Pete bucătarul s-au repezit la locul în care erau păstrate prelatele într-un sac pentru pânze, au smuls frânghia care-l lega, deschizându-l, şi au scos mica pânză triunghiulară care în mod normal acoperea, pentru a o feri de ploaie, puntea de la prova. „Repede!” Prinsă de vânt, *Argo* continua, să meargă bâjbâind înspre stânci în ciuda uriaşelor eforturi ale vâslaşilor. Încercând să înfrâneze nava, oamenii erau copleşiţi de încleştarea cu care trebuiau să ţină mânerele vâslelor, aplecându-se pe spate şi agăţându-se cu o mână de copastie pentru a nu fi aruncaţi sub bănci.

Tim şi Peter alergară cu prelata la capătul culoarului central. Cormac cel voinic şi-a aruncat vâsla şi s-a dus şi el să le dea o mână de ajutor. L-a ridicat pe Tim pe umeri astfel ca acesta să poată ajunge să lege un colţ al prelatei cât mai sus pe strai. Nu mai era timp să mai monteze şi parâmele de control, aşa că Peter bucătarul ţinea un alt colţ al pânzei, iar Peter Warren agăţa cea de-a treia parâmă. Mica bucată de prelată a început să vuiască în vânt şi apoi s-a umflat. Am simţit, clar smucitura mini-velei în prova, silind-o pe *Argo* să se îndrepte. Încet, pintenul galerei se întoarse pe direcţia corectă şi *Argo* era din nou pe drumul cel bun.

După cinci minute, m-am hotărât să încerc să folosesc din nou vela principală, dar imediat după ce vântul a umflat-o, *Argo* s-a învârtit din nou, îndreptându-se spre stânci. De această dată, eram bine pregătiţi — sus pusesem o trincă cu tenda improvizată, iar *Argo* s-a retras cu o reverenţă din zona periculoasă. Aplecată într-o parte, galera alerga nebuneşte în zig-zag pe la poalele stâncilor. În acest timp, vâslaşii de pe partea stângă au introdus lamele în apă, ţinându-le strâns pentru a acţiona ca frâne, iar cei din partea dreaptă vâsleau pentru a ne propulsa înainte. La prova, cei trei Peter şi Tim Readman răsuceau şi întorceau tenda ca să prindă vânt şi să controleze botul galerei, căci singura cârmă care ne mai rămăsese atârna neputincioasă. Ajunsesem la insuliţa stâncoasă. Dacă totul era în regulă, trebuia să navigam înclinaţi pe o parte prin deschizătura aceea. M-am uitat pe hartă. Cu un vânt de intensitate medie în spate, *Argo* era pe punctul să fie aruncată în marea învolburare de apă din golful Bafra.

— Avem şanse să găsim un locşor de adăpost chiar în această zonă, am spus echipajului care trudea la rame. Dar când vom ajunge la capătul stâncilor, va trebui să vâslim nebuneşte pentru a încerca să acostăm acolo şi să scăpăm de vânt. Fiţi gata, şi când vă spun, îndreptaţi-vă într-acolo!

Am dus barca pieziş, uşor, spre malul abrupt, mergând cât mai aproape posibil de stânci. Când ne-am rotit pe lângă ultimul punct, am strigat: „Trageţi! Trageţi!” şi botul bărcii noastre s-a întors spre dreapta. Am trecut repede după colţ, echipajul vâslind în disperare, ca în cele mai dificile locuri din Bosfor. Aveam destulă viteză ca să înf’rângem rezistenţa vântului care se izbea de stânci.

Am răsuflat uşurat când am găsit acolo o mică porţiune de apă liniştită, nu mai mare de 28 metri lăţime şi 18 metri adâncime; o mică barcă pescărească era deja ancorată acolo. Fugărită de rafalele de vânt *Argo* s-a grăbit să între în refugiu, iar Cormac a aruncat ancora peste bord. Pentru un moment ancora a refuzat să prindă şi *Argo* începu să alunece înapoi spre faţa verticală a malului, atât de aproape încât Peter Wheeler stătea pregătit cu o cange pentru a o apăra de lovitură. Vâslaşii au reuşit să pornească la timp barca, iar Cormac a uns cu unt o greutate de plumb de la o vâslă, a coborât-o spre fundul mării pentru a verifica dacă acolo se află nisip sau piatră. Când greutatea a revenit la suprafaţă cu fire de nisip lipite de unsoare, s-a aruncat din nou ancora, care de data aceasta a ţinut.

Peter Wheeler a început să se ocupe de vâsla de cârmă ruptă. El a ridicat cu ajutorul unei pârghii două din scândurile bucătarului pentru a le folosi ca speteze de lemn, a dat o serie de găuri în coada ruptă a cârmei şi a început să bată câteva cuie de lemn pentru a fixa spetezele. Totul a fost apoi întărit cu foarte multă frânghie. Era încă ocupat cu această reparaţie provizorie, care însă ne putea duce şontâc-şontâc până la Sinop, când de dincolo de promontoriu a apărut o navă pescărească, mare plină cu turci care ovaţionau şi aplaudau. Sinopul sărbătorea printr-o regată sfârşitul festivalului religios al ramadanului. *Argo* nu putea să ajungă aici într-un moment mai potrivit. Ne-au strigat apoi să-i lăsăm pe ei să ne ducă în port atunci când vântul se va linişti. După aceea, au desfăşurat o pânză mare pe care scria: „SINOP UREAZĂ BUN VENIT ARGONAUŢILOR”.

8 ULTIMA ETAPĂ

Dacă Iason şi argonauţii au făcut expediţia prin Marea Neagră cândva în secolul al XIII-lea î.e.n.. Aşa cum sugerează mărturiile existente, oare ce fel de oameni au întâlnit ei de-a lungul coastei? Conservatorul muzeului din Sinop m-a dus să-mi arate urmele unei aşezări de pe coasta Mării Negre din perioada în care argonauţii au navigat prin acele locuri. Ele se aflau pe creasta unui deal râpos, cam la 5 kilometri de Sinop, care domina larga întindere de apă a golfului şi pământul vălurit şi deluros care înainta în

interiorul ţării spre munţi şi care efectiv tăia în două coasta din dreptul Anatoliei. Toate casele de la sfârşitul epocii de bronz erau construite din lemn, materialul de construcţie pe care îl dădea natura în această regiune puternic împădurită. Oamenii făceau vase simple şi unelte din bronz şi os.

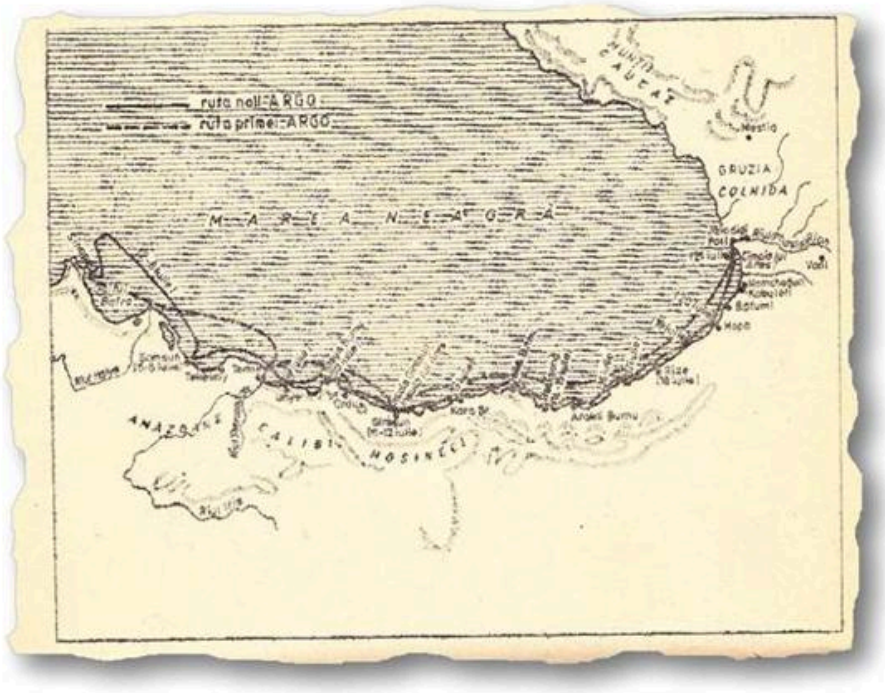

După cum spunea conservatorul, impresia generală care se degajă este aceea a unei culturi simple, robuste, având legături strânse cu celelalte triburi care trăiau de-a lungul coastei în ambele direcţii. Locuitorii, un popor cunoscut sub numele de *casci*, ocupau un teritoriu care era de fapt un coridor pe coastă, mergând din vest, din Bosfor, până în est, în Caucaz, şi aveau legături unii cu alţii mai degrabă de-a lungul coastei decât în interiorul ţării pe platou. Odată ieşiţi din Stâncile Symplegade şi intraţi în acest coridor, argonauţii ar fi fost dirijaţi în mod firesc spre Colhida, ţara lânii de aur.

Cascii sunt un popor oarecum misterios. Ei sunt, menţionaţi pe la anul 1600 î.e.n. În documentele hitite şi există motive să credem că şefii hitiţilor au instituit o anumită rută comercială din capitala lor, Bogazkoy, din zona nord-centrală a Anatoliei până pe coastele Mării Negre în teritoriul cascilor. Importanţa acestei rute comerciale a început să fie apreciată de-abia acum de istorici, care până în prezent au fost mult mai interesaţi de relaţiile hitiţilor la sud de Marea Mediterană. Dar dacă aruncăm o privire pe hartă, observam că cel mai apropiat loc de acces la mare al hitiţilor era în partea

de nord — la Marea Neagră. Aceasta putea să aibă o legătură cu povestea argonauţilor. Recent au fost descoperite în ruinele unui mic palat hitit de la Masat din partea nord-centrală a Anatoliei vreo 12 vase miceniene. Descoperirea a produs un mare entuziasm în rândul arheologilor, deoarece aceste vase, banale recipiente pentru ulei, au fost primele obiecte indiscutabil miceniene care s-au găsit în inima ţării hitiţilor. În mod paradoxal, vasele datează dintr-o vreme în care regatul hitit se prăbuşea, iar drumurile pe uscat se dezorganizau. Pe de altă parte, vasele corespund într-adevăr perioadei atribuite legendei lui Iason şi se prea poate ca ele să fie dovada că, în fine, fusese stabilit contactul pe mare, via Bosfor, între micenieni, pe de o parte, şi hitiţi, casci şi celelalte popoare de pe coastă, pe de altă parte. Dacă lucrurile stau aşa, atunci povestea lui Iason ar simboliza prima pătrundere a grecilor în Marea Neagră.

Bum! Bum! Tacă! Tacă! Bum! Fiecare bătaie de tobă se putea auzi clar peste apă. Toboşarul însuşi era un tip bizar — îmbrăcat numai cu o pereche de chiloţi albi —, aşa cum cobora pe cheiul portului Sinop, cu privirea aţintită înainte şi bătând cu putere în tobă. Nici nu s-a uitat spre noi, chiar dacă era clar că venise să ne întâmpine. Omul era cam de vreo 60 de ani, bronzat ca mahonul de sutele de zile în care umbla aproape gol, iar în spatele lui mergea un căţeluş terrier, negru cu alb, cu o pată mare neagră pe un ochi ca un câine dintr-o revistă cu comicsuri. Câinele nu privea nici el nici în dreapta, nici în stânga, ci mergea cu paşi mici, cu botul la numai câţiva centimetri de călcâiul gol al stăpânului său. Nimeni nu mai era la debarcader, decât acest fachir excentric care bătea o cadenţă nebunească vâslelor noastre pe când ne întorceam în Marea Neagră.

Dintr-un anumit motiv, omul acesta ce mărşăluia ţeapăn, zgomotul loviturilor puternice de tobă şi sprintenul căţeluş terrier mergând cu paşi mici ca un prieten apropiat al vrăjitorului m-au neliniştit. Peter Wheeler făcuse o treabă de prima mână cu cârma. Găsise un atelier de tâmplărie, unde a reparat şi a consolidat coada ruptă, care acum se simţea în largul ei când se rotea în încheietura sa din bara transversală. Echipajul vizitase, prin amabilitatea primarului, *hamam-ul* Sinopului şi făcusem ordine în *Argo.* De ce presimţeam atunci ceva rău? Era un cer senin, o plăcută briză prielnică, iar în stânga noastră promontoriul cu vârful său plat ce se înălţa ca o masă de pământ ne asigura un loc liniştit expus vântului în care puteam naviga cu vela. Singura uşoară iritare mi-o provoca faptul că briza de seară, care ne ducea în golf, părea a fi schimbătoare. Planul meu era să tăiem golful de-a

curmezişul şi să evităm pericolele din Punctul Bafra plecând noaptea următoare târziu, când am mai fi avut lumină suficientă pentru a controla direcţia. Speram că vântul se va menţine, pentru ca echipajul nostru să nu mai trebuiască să vâslească în zori pentru a înconjura punctul acela. Dacă am fi ştiut ce ni se va întâmpla în următoarele cinci zile, niciunul din noi nu s-ar fi împotrivit să vâslească, pentru că în acest răstimp aveam să primim botezul vremii furtunoase într-o galeră din epoca de bronz.

La miezul nopţii, vântul a luat-o spre est, direcţia cea mai puţin convenabilă. Pentru a evita să fim aruncaţi înapoi pe stâncile din Sinop în întuneric, am îndreptat-o pe *Argo* spre nord către marea deschisă, pentru a avea suficient spaţiu de manevră. Vântul începuse să se intensifice, dar nu în mod dramatic, căci se înteţea treptat, pe măsura trecerii orelor. Ca urmare, marea a început să se agite, să se neliniştească. Au început să se arate şi cele trei valuri succesive descrise de pescari: din timp în timp, serii de trei valuri scurte, rapide, mai mari decât celelalte, se rostogoleau în *Argo,* făcând ca barca noastră să se încline puternic. Pentru un moment, echipajul a încercat să vâslească din răsputeri, ca să ne ţinem departe de periculosul ţărm expus vântului, însă curând a devenit imposibil să mai stăpânim vâslele. *Argo* devenise mult prea instabilă. Nimeni nu putea să mai atingă suprafaţa mării cu lamele vâslelor. Oamenii alunecau de pe băncile împroşcate cu apă, înjurau, loveau apa fără niciun efect şi, în cele din urmă, abandonau orice încercare. Echipajul a tras vâslele cât mai în interiorul bărcii şi a vârât mânerele ramelor sub bănci în aşa fel încât lamele să fie ridicate în sus cât mai departe posibil de valuri. Aceasta nu era numai o chestiune de obişnuinţă. Exista întotdeauna pericolul ca un şir de vâsle să poată fi prinse de un val brizant, să acţioneze ca un braţ de pârghie şi să răstoarne barca.

Pe la ora 2 noaptea, o parte dintr-o lună-nouă ne arăta situaţia precară a bărcii. Se ducea ca tăvălugul dintr-o parte într-alta, cu o mişcare care te ameţea. Uneori rostogolirea era atât de violentă, încât lamele vâslelor, în ciuda unghiului în care erau aşezate, ajungeau sub apă, ieşind din nou cu stropi mari de apă şi cu un zgomot alarmant al mânerelor, care zdruncinau barca pe toată lungimea ei. Din când în când, câte un val mai mare împingea barca mai departe în partea cealaltă şi marea se revărsa peste copastie. Şi atunci eram obligaţi să scoatem apa din santină.

Era timpul să îmbunătăţim tactica defensivă împotriva mării şi să încercăm să ieşim cu faţa curată din apa aceea agitată. Era momentul

adevărului pentru proiectul bărcii elaborat de Golin Mudie, ca şi pentru calităţile privind rezistenţa pe mare a unei ambarcaţii din epoca de bronz. Nu ştiam cât de mult va rezista *Argo* sau dacă vremea se va strica şi mai tare. Vechile manuscrise greceşti erau pline de povestiri despre galere care s-au scufundat în timpul furtunilor, pierderile cele mai mari fiind înregistrate când flotele erau aruncate de vijelii pe stânci; atunci oamenii mureau cu miile. Am hotărât ca, atâta timp cât *Argo* putea să susţină o velă, să continuăm să mergem spre larg. Am coborât verga mare pe catarg cu câteva zeci de centimetri, fixând vela mai liber pentru ca vântul să o umfle cu cea mai mare putere a sa. După câteva încercări, am găsit poziţia normală a bărcii noastre, stând de-a curmezişul valurilor, ridicându-se şi căzând pe măsură ce acestea înaintau şi o făceau să salte, înclinindu-se într-o parte când fiecare creastă de val trecea pe sub chila sa, care, având un pescaj de numai 60 cm, îi dădea foarte puţină stabilitate pe apă. În realitate, *Argo* era doar o barcă cu vâsle lungă şi subţire, departe în largul mării pe vreme furtunoasă şi depindea de echipajul său să-i dea cea mai bună şansă de supravieţuire. Pentru a face ca barca să nu se aplece prea mult, echipajul stătea pe bănci, încolăcindu-se astfel încât partea cea mai grea a corpului să fie plasată aproape de traversa expusă vântului. Condiţiile de strâmtorare deveneau în felul acesta şi mai grele, pentru că ori de câte ori valurile ajungeau în barcă, stropii de apă udau capetele membrilor echipajului şi li se scurgeau pe gât.

În zori, conturul neclar al promontoriului pe care se afla Sinopul de-abia se mai vedea, foarte jos la orizont, dispărând cu cât ne îndepărtam în largul mării. Pe ţărm se afla o staţie de radio şi am încercat să intru în legătură cu aceasta prin aparatul receptor-emiţător, ca să cer prognoza timpului şi să-i informez asupra poziţiei noastre. Radioul nostru portativ, însă, nu mai mare decât un aparat de fotografiat, era insuficient de puternic; n-am primit niciun răspuns. Am căutat bâjbâind pe sub apuntament, unde era pus la loc sigur radioul pentru situaţiile de urgenţă, asemănător cu acela de pe o barcă de salvare, i-am scos antena şi am încercat din nou; nici de data aceasta n-am primit răspuns. În Marea Neagră erau puţine posturi de recepţionare a mesajelor navelor sau staţii radio de coastă. Am pliat antena şi am pus aparatul la loc. Trebuia să ne descurcăm singuri.

Şi cum timpul se scurgea încet în dimineaţa aceea, *Argo* era împinsă tot mai mult spre larg. Pământul dispăruse, iar în jurul nostru, cât vedeai cu ochii, nu erau decât valuri sumbre ce se spărgeau sub un cer posac. Nu

vedeam niciun vapor, pentru că *Argo* era de-acum în afara cursului folosit de cele câteva nave de coastă care înconjurau promontoriul. Eram în sfârşit singuri, prinşi în capcana de care toţi marinarii de pe galere se temeau din cele mai vechi timpuri ale navigaţiei: la discreţia valurilor într-o barcă deschisă, înţesată de oameni care în curând vor fi obosiţi şi descurajaţi în condiţiile în care vremea nu se ameliora; prea slabi şi neputincioşi în faţa vremii rele ca să putem impune noi cursul bărcii; şi fără nicio şansă să ajungem înapoi la ţărm până ce vântul nu se domolea sau îşi schimba direcţia în favoarea galerei. Noii argonauţi nu mai fuseseră niciodată într-o situaţie atât de asemănătoare cu aceea a primelor galere.

Chinurile au continuat toată ziua şi toată noaptea. „O altă noapte destul de grea", se putea citi în jurnalul meu consemnare făcută 36 de ore mai târziu,

„petrecută pe o mare tot timpul agitată, într-o barcă cu o velă mică, ce se cutremură pe crestele înspumate ale valurilor. Mergem încontinuu spre nord. Toţi turcii sunt pe jos cu rău de mare, fără să poată mânca, băgaţi claie peste grămadă în păturile lor, ca morţii. Ali încearcă să mănânce pâine uscată pentru a înlătura greaţa, în timp ce Umur şi Yuksel sunt total vlăguiţi şi refuză orice mâncare. Din când în când un val ajunge în barcă sau un val mai mic se loveşte vârtos de o parte a bărcii, transformându-se într-o ploaie de stropi fini care biciuiesc pe cei ce dorm pe bănci. Dacă e un val mai mare, apa li se scurge pe gât şi intră în sacii de dormit… Crenvurştii din conserve pe care i-am mâncat aseară au avut un gust infect, încât până şi Peter Wheeler i-a dat afară. Cred că s-au acrit în cutii, dar este dificil să găteşti ceva mai consistent în asemenea condiţii. Unicul moment plăcut a fost atunci când Pete bucătarul a înmânat fiecărui om o singură felie de pepene verde — care a fost delicios. Trebuie să fim atenţi la consumul de apă. Am 16 oameni la bord şi provizia de apă este limitată."

Reacţiile echipajului erau diverse. Câţiva, precum sărmanii Yuksel şi Umur, zăceau atât de sleiţi de răul de mare, încât nici nu le păsa de ceea ce se întâmpla în jurul lor.

Au fost ca şi inexistenţi aproape două zile, cu păturile îmbibate de apă trase deasupra capetelor, în timp ce galera se înclina şi se ridica, iar ei zăceau fără putere printre sacii cu obiecte personale. Dacă *Argo* s-ar fi răsturnat, ar fi avut puţine şanse să scape cu viaţă. Majoritatea celorlalţi erau apatici. Stăteau în sacii de dormit sau încovrigaţi în hainele de ploaie, iar câteodată un val mai obraznic împroşca apă peste ei. Singurul

amuzament era să te furişezi sus la marginea copastiei pentru a privi atent la modul în care se succedau, într-un ritm constant, valurile care se precipitau spre *Argo* şi să ghiceşti, în funcţie de mărimea şi unghiul lor, cât de sus vor urca ele pe navă spre nasul fiecăruia.

În nouă situaţii din zece, *Argo* se afla la un punct critic în ceea ce priveşte stabilitatea, aplecându-se pe o parte-l când creasta valului se năpustea pe copastie, din ce în ce mai aproape de marginea podelei, până când barca se zmucea doar câţiva centimetri şi îşi revenea la orizontală, valul trecând şuierând pe sub noi. S-a strecurat mereu în acest fel printre valuri şi numai câteodată a luat apă la bord.

Unii membri ai echipajului începuseră să fie foarte abătuţi. Aşteptarea era aceea care le submina moralul. Şi pentru că orele se scurgeau încet şi *Argo* continua să înainteze greu, clătinându-se, ameninţată de valurile care se succedau rapid, era dificil pentru cei nou-veniţi să accepte că va trebui să continuăm să stăm pasivi pe mare şi să ne bizuim pe construcţia bărcii. De fapt, planul nostru, singurul valabil, era să ne păstrăm energia şi să aşteptăm să treacă vremea rea. Numai atunci am fi putut să încercăm să găsim drumul înapoi spre uscat. Între timp, locul nostru cel mai sigur era cât mai departe posibil de ţărm, ajutând-o pe *Argo* să plutească pe mare. Încă mai aveam posibilitatea să virăm şi să navigam cu ajutorul vântului, bizuindu-ne pe pupa înaltă a galerei, capabilă să spargă talazurile, dar nu aveam cum să ştim în ce măsură pintenul ar fi putut să ne producă dificultăţi într-o asemenea situaţie. Putea foarte bine să se afunde în apă, să smulgă prova într-o parte şi să găurească galera. Comportarea bărcii noastre pe vreme rea era o aventurare în necunoscut. Niciunul din noi nu ştia cum va rezista *Argo* în aceste condiţii şi fiecare membru al echipajului avea limite în experienţa lui proprie pentru a putea aprecia. Natural, primii care se nelinişteau erau aceia care trăiau pentru prima dată experienţa unei vremi furtunoase într-o barcă deschisă; aceia care mai trecuseră prin aşa ceva nu se îngrijorau atât de uşor.

Pe la ora 3 în cea de-a doua dimineaţă, vântul a început, în fine, să se liniştească şi, o dată cu apariţia soarelui, *Argo* nu mai era ameninţată de hulă. „Treizeci şi şase de ore de vreme rea într-o barcă deschisă, cu un, echipaj mare, a fost destul”, continuau notele mele din jurnal. „Sper să nu mai dureze. Cel mai bun lucru în asemenea condiţii este că soarele străluceşte chiar şi când vântul bate cu forţa şapte pe scara Beaufort[10], că

valurile sunt lucitoare şi proaspete când se lovesc de *Argo.* O agresiune entuziastă mai degrabă decât o ameninţare sumbră…”

Ceea ce ne-a învăţat furtuna, însă, a fost să punem capăt practicii noastre de a naviga fără busolă. Când vântul s-a potolit şi am putut să navigam din nou cu vela, a apărut ca din pământ o mică busolă de buzunar pe care am fixat-o într-un loc din care cârmaciul de veghe o putea credea. Am venit 800 de mile fără ajutorul unei busole, dovedind că a naviga din Grecia în Marea Neagră fără acest instrument era perfect posibil. Unii membri ai echipajului gândeau în mod sigur că a fost totuşi destul; experimentul istoric trebuia să se încheie aici, ceea ce îi interesa fiind să ajungem la ţărm cât mai repede posibil. Desigur, soarele şi stelele ne arătau foarte clar direcţia spre sud şi unde este uscatul, dar busola era de natură să ne dea mai multă linişte, deşi la drept vorbind, era mai mult un sprijin psihologic decât un ajutor de navigaţie precisă. Utilitatea ei era serios diminuată de faptul că nu ştiam punctul de la care plecasem după o zi şi jumătate de vreme rea care ne mânase departe de orice ţărm.

Bănuiam că ne aflam la vreo 30 de mile nord-nord-est, de Sinop. Necunoscând punctul de plecare sau fără să fi controlat viteza cu care am navigat şi fără să ştim efectele curenţilor locali, nu aveam nici acum posibilitatea să calculăm când vom ajunge la ţărm sau unde vom atinge coasta. Privind cerul noaptea, pe când *Argo* se îndrepta spre coastă, mi-am dat seama cât de liniştitor era să văd cele două stele, Castor şi Pollux, strălucind în constelaţia Gemeni în onoarea vechilor argonauţi. Având cele două stele la capătul din dreapta al vergii în prima noapte de veghe, *Argo* era pe direcţia coastei Turciei.

Mâncarea începuse să se împuţineze. La bordul galerei pur şi simplu nu era spaţiu suficient pentru provizii cu care să hrănim 16 oameni pentru orice durată de timp şi consumasem deja raţia normală de pâine şi legume pe două zile. Din rezerva de alimente făceau parte şi crenvurştii în cutii de conserve pe care-i suspectam că sunt alteraţi, astfel că era mai sigur să-i aruncăm decât să riscăm o intoxicaţie alimentară De aceea, porţiile noastre s-au micşorat, cina compunându-se dintr-un singur ou cu o mână de orez, iar micul dejum, servit împreună cu prânzul, era format din doi biscuiţi mici şi o ceaşcă de cafea sau ceai de fiecare om. Ceea ce era, însă, mai important era că aveam apă de băut din plin. Puteam să rezistăm fără mâncare câteva zile — membrii echipajului, cu rău de mare oricum nu aveau poftă de mmeare — dar ca să rămânem fără apă, aceasta ar fi fost un dezastru. Ne

fixasem ca obiectiv să nu plecăm dintr-un port fără să ne umplem canistrele cu apă cel puţin în proporţie de 80 la sută, iar ultima oară le umplusem la Sinop. Echipajul şi-a fixat singur raţia de apă la un litru — un litru şi jumătate de om pe zi, dar chiar şi aşa aveam suficientă apă de băut pentru încă cel puţin o săptămână.

Principala mea grijă era acum vântul, care trebuia să ne fie favorabil cel puţin două zile. Dacă acesta s-ar fi transformat din nou într-o briză spre larg, puteam fi siguri că am fi fost împinşi şi mai departe în Marea Neagră; pe de altă parte, dacă vântul s-ar fi domolit, eram totuşi prea departe de uscat şi nu am fi putut ajunge la ţărm vâslind decât dacă marea ar fi fost complet liniştită, ceea ce era foarte puţin probabil în Marea Neagră. Spre nord era prea multă mare deschisă şi se forma mult mai multă hulă decât printre insulele din Marea Egee. Dar aşa cum arata marea agitată îmi dădea semne să se domolească, în timp ce noi eram abătuţi din drum şi duşi, şerpuind, spre sud-est. Apoi, la ora 8 în dimineaţa zilei de 5 iulie, am auzit din nou pocnitura clară a rupturii vâslei de cârmă.

De această dată se retezase coada cârmei din dreapta. La fel ca şi înainte, *Argo* lunecase pe faţa unui val; greutatea bărcii s-a dovedit a fi prea mare pentru cârmă şi coada făcută dintr-un lemn puternic a plesnit la mijloc, făcând ca pana cârmei să atârne. Tim Readman a montat repede un sistem auxiliar de cârmire pentru situaţii de urgenţă, cu o vâslă înfiptă la pupa, şi pentru o oră l-a ajutat pe cârmaci să o menţină pe *Argo* navigând cu vântul în spate, în timp ce Peter Wheeler continuă reparaţia, care îi devenise atât de familiară. Din nou bucătarul a mai fost privat de două scânduri din duşumea, care au fost înhăţate şi refolosite la cioplirea unor speteze pentru cârma ruptă. Apoi Peter i-a supravegheat pe Mark şi Cormac care legau cu o frânghie groasă încheietura provizorie. Când vâsla de cârmă a fost coborâtă în lăcaşul ei, părea total nesigură. Lama se bălăbănea dintr-o parte într-alta când încheietura provizorie se mişca, iar bandajul făcut din frânghii şi pene o împiedica să se răsucească complet, astfel încât vâsla de cârmă nu mai putea să se rotească în lăcaşul ei. A fost lăsată în apă ca pe o chilă asemănătoare unei aripioare de peşte ruptă, dar cel puţin o putea ţine pe *Argo* pe direcţie, cu condiţia să nu fie necesare mişcări brutale ale cârmei.

Accidentul nu a afectat nici moralul, nici înaintarea noastră. *Argo* gonea voioasă cu 3-4 noduri şi exact în direcţia dorită. Vechiul echipaj din Expediţia Sindbad mai fusese în asemenea situaţii critice. În drumul spre China, nava noastră arabă a avut de înfruntat dificultăţi cronice cu cârma sa

şi totuşi ea ne-a dus pe întregul drum până în Canton. Tot ceea ce trebuia era ingeniozitatea de a face reparaţii succesive pe măre, dublată de o vigoare permanentă. Faptul că aceasta era a doua cârmă ce trebuia reparată pe *Argo* a constituit de asemenea un ajutor. Văzusem tot ce s-a întâmplat înainte şi ştiam că puteam să facem reparaţia. Ar fi fost acelaşi lucru dacă am fi fost loviţi de o altă serie de furtuni. Echipajul trecuse de-acum printr-o mare agitată şi supravieţuise încercării, aşa încât încrederea ar fi fost incomparabil mai mare.

Din nou drept cină n-am avut decât biscuiţi, dar în cursul celei de-a patra nopţi pe mare ne-au apărut lumini la orizont, care, după calculele noastre, trebuiau să aparţină marelui oraş Samsun, şi am început să vâslim spre ele. La ora 8 dimineaţa am trecut de capul etravei din portul Samsun şi curând după aceea am legat barca la un chei. Era a cincea zi de când plecasem din Sinop şi argonauţii erau extenuaţi. Ceea ce ne doream acum cu toţii erau un somn bun, neîntrerupt, şi o mâncare caldă. Stătusem în galeră mult mai mult decât plănuisem iniţial. Ali, cutreierând pe ţărm pentru a găsi cafea pentru micul dejun, a revenit cu un exemplar al ziarului de dimineaţă. Zâmbea. „Priviţi la titlul de pe prima pagină, spuse el. E ceva despre argonauţi. El sună aşa: «Douăzeci şi cinci de marinari britanici pierduţi în Marea Neagră!»”

Samsun este unul din cele mai bune porturi de pe coasta de nord a Turciei, iar spre sfârşitul epocii de bronz exista deja aici o aşezare importantă în locul numit Tekekoy, la 14 mile spre est. Săpături preliminare la Tekekoy au adus la lumină morminte din ultima parte a epocii de bronz, conţinând cuţite şi cercei din bronz, ca şi două capete de lance ceremoniale tot din bronz. Aceste obiecte sugerează arheologilor că Tekekoy a fost o ieşire la mare a drumului care uneşte Marea Neagră cu marile oraşe hitite din interior. Litoralul acestei regiuni a fost puternic modificat de masele de aluviuni, pietre şi nisip aduse de râuri ca Izilirmak şi depozitate ca delte înaintând în mare. Apollonius notase că această fâşie de coastă era un teren cu delte schimbătoare — gurile râurilor Halys, Iris şi Termodont, ultimul fiind renumit pentru că aici ar fi trăit războinicele amazoane. Iris era cunoscut pentru cele 98 de braţe şi afluenţi ai săi, care şerpuiau înapoi şi înainte prin câmpia amazoanelor, mulţi din aceştia dispărând sub pământ pentru a nu mai reapărea niciodată, în timp ce aceia care supravieţuiau se uneau şi se vărsau în Marea Neagră în apropiere de Themiscyra. Acolo, după cum spunea Apollonius, argonauţii au amarat-o pe *Argo* peste noapte, intenţionând să le provoace pe ferocele amazoane, dar un vânt bun din nord-vest trimis de Zeus i-a convins să pornească din nou cu toată viteza în direcţia Colhidei, şi astfel bătălia plănuită fu evitată.

Cam acelaşi sentiment de nerăbdare începu să-i prindă şi pe noii argonauţi. Am petrecut două zile la Samsun, recuperându-ne forţele după peripeţiile din larg, în timp ce un amabil fost ofiţer din marina turcă, care devenise inapt pentru serviciul activ, ne-a reparat ca un expert vâsla de cârmă ruptă. A refuzat orice fel de plată cerând doar să-i dăm un set din planurile lui *Argo,* pentru ca mai târziu să poată să facă o galeră în miniatură. Pentru a efectua reparaţia, el a folosit bucăţi de lemn de dud, cuie din stejar turcesc şi legături din fag.

— Am putea acum să acordăm un premiu, remarcă Peter Wheeler, aceluia care ne va spune exact câte feluri de lemn intră în componenţa acestei nave. După ce cârma a fost montată la loc am pornit, ocolind delta râului Yesil Irmak, care continuă să-şi verse spre nord-est de Samsun pietrişul şi nisipul. „ATENŢIUNE: depuneri de aluviuni, vasele nu trebuie să se apropie sub 5 mile de ţărmul din vecinătatea punctului Iris”, avertizează harta Amiralităţii, îngrijorată de permanenta modificare a adâncimii. Dar pentru că o galeră îşi putea permite, ne aflam la mai puţin de 200 metri de la linia ţărmului, când ne-am apropiat de pata întinsă de apă de

culoarea laptelui care pătrunde prin evantaiul de prundiş ce marchează gurile râului.

— Ar trebui să ne aflăm în patria sturionilor, spuse Peter Wheeler, punând momeală într-un cârlig de undiţă de o mărime neobişnuită. Ar f i foarte plăcut să avem la micul dejun icre negre.

— Sturionii nu sunt prinşi cu plasele? remarcă pesimist un necunoscător în materie de pescuit.

Conversaţia era destul de potolită, în timp ce *Argo* de-abia înainta. Mai mulţi membri ai echipajului sufereau de o mahmureală formidabilă în urma unei petreceri la Samsun care a durat până noaptea târziu; unul sau doi nici nu se puteau mişca. Din nou *Argo* a adoptat prostul obicei de a merge spre ţărm înclinată într-o parte chiar dacă montasem vela cât mai strâns posibil, sperând să împingem nava de-a lungul vântului.

Nick spuse atunci liniştit:

— De ce să nu încercăm să ne mutăm cu toţii la pupa navei? S-ar putea să o ajutăm pe *Argo* să navigheze cu vela.

Cu două luni în urmă, la puţin timp după ce am plecat din Volos, făcusem o experienţă asemănătoare, aşezându-ne cât mai aproape de locul cu provizii la pupa, pentru a vedea dacă putem face ca galera să navigheze mai aproape de vânt. Atunci ni s-a părut că aceasta nu a avut un efect prea mare. Acum, însă, se părea că merita să încercăm orice dacă puteam face din *Argo* o navă care să navigheze mai mult cu vela şi mai puţin cu vâslele. Întregul echipaj, oameni apţi sau mahmuri, a urcat la pupa, îngrămădindu-se pe mica punte de la cârmă. Nu era spaţiu pentru ca fiecare să stea în picioare. Ei s-au cocoţat pe traversa pupei sau s-au aşezat grămadă unul peste altul, o cantitate de peste o tonă de trupuri omeneşti transferată deodată la pupa.

Efectul a fost admirabil. Botul navei s-a ridicat foarte puţin şi deodată şi-a schimbat direcţia cu 15 grade apropiindu-se de vânt.

— Extraordinar! exclamă Seth. Nu mai trebuie să vâslim! Putem folosi vela până în Gruzia!

De fapt, sugestia lui Nick a făcut mai mult decât oricare alt lucru spre a îmbunătăţi condiţiile pentru tot restul călătoriei. Evident, experimentul precedent din apropierea Greciei nu fusese făcut destul de riguros. Dacă trebuia să mutăm balastul, trebuia să fie o cantitate mare. Am schimbat permanent încărcătura navei, scoţând ancorele şi punându-le sub puntea de la pupa, alegând butoiaşele mai grele şi mutându-le la pupa, apoi legând containerele cu apă cât mai aproape de cârmă, chiar dacă aceasta însemna

să cărăm apă pentru gătit de-a lungul întregii bărci. În plus, am făcut o problemă din locul în care echipajul putea să stea, pentru a rezista tentaţiei de a se duce în faţă şi a se aduna pe micuţa punte de la prova. Tentaţia era justificată: la prova era un adăpost mai bun împotriva vmlului şi — mai presus de toate — acesta era fieful bucătarului. Ispita unei gustări ocazionale şi a unei ceşti de ceai sau de cafea era mare.

„A doua zi la căderea nopţii", scria Apollonius. „ei au ajuns în ţara calibilor. Aceşti oameni nu folosesc pentru arat boii. Nici măcar nu cultivă grâu, nu plantează viţă de vie sau pomi pentru delicioasele lor fructe şi nu îşi pasc turmele în păşunile înrourate. Munca lor constă în a săpa pentru a scoate fier dintr-un pământ ce li se împotriveşte şi trăiesc din vânzarea acestui metal. Pentru ei, nicio dimineaţă nu le aduce vreodată sărbătoare. Într-o atmosferă neagră de funingine şi fum ei duc o viaţă de neîntreruptă muncă grea."

Anatolia este, de fapt, unul din cele mai vechi locuri de pe pământ unde oameni sunt cunoscuţi ca lucrători ai fierului, iar motivul poate fi descoperit pe plajele de la est de Samsun. Nisipul este negru sau de un cenuşiu foarte închis acolo unde valurile au sortat firele de pământ purtătoare de fier spălate de râuri. Acest nisip negru este atât de bogat în fier, încât îl poţi scoate cu magnetul, iar nisipul cel mai negru poate da fier brut prin simpla încălzire şi topire în jăraticul unui foc. Fierul era atât de valoros pentru oamenii din epoca de bronz, încât cu acest metal se plăteau tributurile conducătorilor şi el constituia un premiu în întreceri, fiind cel mai generos dar. Grecii, aşa cum am văzut în Lemnos, credeau că ştiinţa prelucrării metalelor le-a fost adusă de zeul Hefaistos când a venit în insulă. Dacă, aşa cum este probabil, această ştiinţă a venit în realitate din regiunile de-a lungul coastei Mării Negre din dreptul Anatoliei, atunci cea mai probabilă rută prin care a fost transmisă a fost acelaşi drum pe cam l-au parcurs pe mare Iason şi tovarăşii săi.

Există într-adevăr în *Argonautica* mărturii potrivit cărora anumite legături comerciale au existat chiar şi înainte ca *Argo* să fi trecut pe drumul acela. Este posibil ca marea galeră a lui Iason să fi fost prima navă grecească ce a parcurs întreaga distanţă de-a lungul coastei Anatoliei, după cum este posibil ca grecii înşişi să fi pătruns în anumite părţi ale regiunii chiar mai înainte, fie pe uscat, dar mai probabil navigând pe lângă coastă în nave ale localnicilor. Nu numai Phrixus a mers în Colhida cu berbecul zburător înaintea argonauţilor, dar la Sinop, legenda povesteşte, Iason şi

argonauţii au găsit trei greci — Delicon, Autolycus şi Phlogius. Cei trei fuseseră părăsiţi de expediţia de pe uscat a lui Hercule împotriva amazoanelor şi erau bucuroşi să fie culeşi de concetăţenii lor. Posibilitatea să fi existat o rută marină costieră bine stabilită este întărită de extraordinara întâlnire fericită care a avut loc între Iason şi patru dintre verii săi, care veniseră pe mare din direcţia opusă, din Colhida însăşi. Cei patru tineri — Cytissorus, Phrontis, Melas şi Argus –

erau fiii lui Phrixus. Mama lor a fost prinţesa Chalciope, fiica crudului rege Aeetes al Colhidei, cu care Phrixus se căsătorise în ţara lânii de aur. După moartea tatălui lor, cei patru tineri s-au hotărât să viziteze ţinutul acestuia din Grecia, pentru a cere toate moştenirile ce li s-ar fi cuvenit. Plecând din Colhida într-o navă specifică locului, ei au ajuns până la Giresun, când s-a abătut asupra lor o furtuna în timpul nopţii. Alergând după un adăpost înainte de venirea unei furtuni din nord care urla lugubru, şi îndreptându-se probabil spre insula Giresun pentru a ancora într-un loc sigur, nava colhidană s-a izbit de o stâncă şi s-a sfărâmat. Tinerii au reuşit să se agate de epavă, fiind aruncaţi pe o insulă sacră a lui Ares, zeul războiului. Foarte curând după aceea au fost salvaţi de acolo de argonauţi.

Nu este nicio dificultate în a identifica insula lui Ares. Numai patru insule demne de acest nume se găsesc de-a lungul întregii coaste de nord a Anatoliei. O navă plecată în explorare care navighează pe lângă coastă îşi face în mod firesc din aceste insule locuri de popas, pentru bunul motiv că insulele oferă o zonă sigură la o distanţă care o pune la adăpost de băştinaşii ostili de pe teritoriul ţării. Când *Argo* a ajuns în ţara amazoanelor, ea trecuse de trei din aceste insule, iar a patra şi ultima insulă, după cum spunea Apollonius, era de fapt folosită de amazoane ca un loc de rugăciune în care sacrificau cai pe o piatră neagră sfântă ce reprezenta altarul zeului războiului.

Insula Giresun, la o milă şi jumătate nord-vest de actualul oraş, corespunde exact locului respectiv, în timp ce stânca Palamut din apropiere, un pericol izolat, este, după toate probabilităţile, locul în care nava din Colhida a avut dificultăţi. Pe o coastă în dreptul căreia pe sute de mile nu găseşti recife, stânca Palamut constituie un risc deosebit, fiind plasată în cel mai periculos loc. Ea se află în partea nordică de acces spre portul Giresun şi se ascunde imediat sub suprafaţa apei; numai când se sparge un val şi apa trece pe deasupra stâncii îţi dai seama de prezenţa ei. Nava din Colhida, alergând după adăpost în insula Giresun în întunericul tulbure al unei

furtuni venite din nord, nu ar fi avut posibilitatea şâ-şi dea seama de pericol înainte să se lovească de acest colţ izolat şi să se sfărâme la ciocnirea cu stânca. Echipajul ei a fost aruncat în apă, iar cei mai norocoşi au înotat spre insula Giresun o jumătate de milă.

Phineas, prorocul orb, care trăia la intrarea în Bosfor, a prevenit pe argonauţi că vor găsi insula lui Ares invadată de păsări neprietenoase. „Va trebui să ancoraţi barca într-o insulă nu prea înaltă", le-a spus el, „dar nu înainte de a găsi unele mijloace de a alunga nenumăratele păsări care bântuie ţărmul izolat." Păsările atacau oamenii. Legenda spune că atunci când argonauţii vâsleau spre insulă, o pasăre a zburat deasupra lor şi a aruncat spre ei o pană, rănindu-l pe Oileus la umărul stâng. Eribotes, care stătea lângă Oileus pe aceeaşi bancă, i-a scos pana şi i-a bandajat rana, în timp ce Clytus a reuşit să doboare cu o săgeată următoarea pasăre. Jumătate din argonauţi şi-au pus scuturi deasupra capetelor pentru a forma un acoperiş protector peste navă, ceilalţi continuând să vâslească. Când au ajuns pe insulă au făcut un zgomot infernal, bătând cu armele pe scuturi şi strigând din răsputeri, astfel că „păsările, care erau cu miile, s-au ridicat în aer şi, după ce au bătut din aripi agitate, au aruncat spre barcă o ploaie de pene ascuţite ca săgeţile şi s-au retras repede pe mare, îndreptându-se apoi spre dealurile de pe uscat". Era în mod clar relatarea debarcării argonauţilor într-o insulă populată de un mare număr de păsări. Giresun era exact această insulă. Când ne-am apropiat, am văzut şiruri-şiruri de cormorani şi pescăruşi stând pe ţărmul stâncos al insulei, care, speriaţi de sosirea noii *Argo,* se lansau în escadrile, în timp ce alţii se roteau necontenit în curenţii de aer care se abăteau dinspre insula cocoşată.

O debarcare pe insula Giresun cere precauţie. Aici nu există port, ci doar un chei rudimentar tăiat într-o stâncă solidă în partea dinspre uscat. Pe această insulă, care are o lăţime de numai 250 metri, nu locuieşte nimeni, deşi în timpul imperiului bizantin ea a fost fortificată. Acum insula este vizitată în fiecare an, la 20 mai, de oameni veniţi din ţară pentru a invoca vrăjile sale. Pentru că şi în aceste locuri prin care au trecut argonauţii s-a păstrat o foarte puternică tradiţie a puterilor magice. Obiceiul cere ca mai întâi să mergi pe malul unui râu şi să arunci în apă pietricele, de şapte ori cu ambele mâini şi la urmă o singură mână de pietriş. Acesta este simbolul eliberării, actul înlăturării grijilor şi nenorocirilor. După aceea, persoana ce imploră închiriază un barcagiu care să o ducă la insula Giresun, pe care trebuie să o înconjoare de trei ori, numai de la est spre vest. Revenind la

ţărm, vizitatorul se apropie de un bolovan negru solitar, care se poate vedea pe malul de est al insulei. Această piatră neagră, ca o uriaşă bilă de biliard cu un diametru de vreo 3 metri, este făcută dintr-un conglomerat foarte asemănător cu acela al Stâncilor Symplegade, având mici găuri pe suprafaţa ei de parcă ar fi ciupită, de vărsat. Cel ce se roagă pune în aceste găuri daruri care să reprezinte dorinţa lui: cei ce speră să se căsătorească pun două pietricele una lângă alta, cuplul care doreşte să aibă copii pune o singură piatră. O bucată de pânză se poate agăţa de piatră numai ca un simplu dar. Dacă bărbatul care imploră este tânăr şi voinic, el poate da mai mare putere vrajei dacă se urcă pe piatră şi îşi întinde braţele pe suprafaţa ei zgrunţuroasă ca un vultur cu aripile desfăcute, de trei ori.

Bătrânul barcagiu, care trăieşte din transportarea vizitatorilor pe insulă, vorbea despre unii oameni care au săpat pentru a căuta o comoară în insulă, al cărei centru este acum acoperit de o pădurice deasă cu copaci piperniciţi, de dumbrăvi şi ruine bizantine. După câte ştia el, nu s-a găsit niciodată nicio comoară, însă stânca neagră era cunoscută de toată lumea pentru vrăjile sale. S-ar putea oare ca acel masiv bolovan negru să fie unul şi acelaşi cu vechea „piatră neagră”, unde, după cum spunea Apollonius, amazoanele aduceau jertfe caii? Este posibil. Dar, acestui scop îi mai puteau servi nişte bolovani mici, acum îngropaţi printre ferigi şi tufe de mare, în centrul insulei, pe deasupra cărora păsările se rotesc continuu când în insula lui Ares vântul suflă mai tare.

Cei patru fii ai lui Phrixus, jumătate greci, jumătate colhidieni, au fost cuprinşi de groază când au auzit că argonauţii îşi puseseră în gând să ia lâna de aur. Nu ştiau ei oare — i-au întrebat pe argonauţi — că tatăl lor, regelei Aeetes, era suspicios faţă de toţi străinii şi de obicei îi ucidea pe cei ce încăleau graniţele ţării sale? În ceea ce priveşte lâna de aur, locuitorii Colhidei îi purtau un deosebit respect, ea fiind agăţată în stejarul sfânt dintr-un loc sacru. Acolo era păzită de un şarpe uriaş care nu dormea niciodată. Continuarea misiunii reprezenta deci un act de nebunie. Totuşi, pentru că fiii lui Phrixus erau rude de sânge cu Iason şi datorau argonauţilor salvarea lor, s-au învoit să-i însoţească în Colhida. Când galera a ajuns acolo, ei au încercat să intervină pe lângă tatăl lor în numele călătorilor.

La est de Giresun, porturile de pe coasta Mării Negre sunt apropiate unele de altele şi un drum nou şerpuieşte de-a lungul ţărmului, unde munţii se află aproape de mare. În timpul lui Apollonius, pădurile din această regiune erau cunoscute ca fiind populate de nişte oameni ciudaţi, mosinecii,

care şi-au luat numele de la *mossyne* — casele din lemn în care trăiau. Acest popor dădea un sens straniu, opus chiar, noţiunii de decenţă. Acte pe care alte rase le săvârşeau în public ei le îndeplineau sfios, în intimitate, şi invers, toate actele care în mod normal sunt intime ei le făceau în public. Dar nu erau un popor crud şi când conducătorul lor de trib comitea vreo greşeală, ei îl pedepseau numai închizându-l o zi într-o cameră, fără a-i da mâncare.

Azi, pantele munţilor Mosynchis sunt importante pentru tufele de ceai sau dumbrăvile de aluni cu care sunt acoperite, pe hectare întregi, şi pretutindeni pe unde am umblat am fost serviţi cu alune crude, prăjite, în dulciuri, sau sub formă de pastă.

— Dacă mai mâncam alune, o să ne crească tuturor cozi stufoase şi o să ne căţărăm iute în copaci spre a le ascunde ca provizii pentru iarnă, mormăi Mark, când am mai adus câteva kilograme de alune după ce am mai dat a raită pentru cumpărături.

Acolo unde cresc tufele de ceai plouă din abundenţă şi des, şi când *Argo* a trecut de terasele de pe dealurile regiunii în care creşte ceaiul eram permanent uzi din cauza averselor de ploaie aburită care stropeau grădinile. Fiecare membru al echipajului ştia de-acum toate slăbiciunile celorlalţi: exploziile de exuberanţă ale lui John Egan; exagerările de londonez get-beget ale lui Seth şi haosul din sacul său de voiaj, care trebuia din când în când golit de obiectele de prisos; şi obiceiul solidului Jonathan de a se plimba prin barcă în sus şi în jos când venea seara, încercând să găsească un spaţiu în care să-i încapă trupul de peste 1,90 metri, călcând pe cei ce se aşezaseră deja pentru noapte. „Hei, stai pe capul meu", protestă Mark liniştit într-o seară, de sub bancă, unde Jonathan stătuse două minute privind în jur să găsească un loc de dormit, fără să-şi dea deloc seama că se afla în echilibru pe capul chel al şefului vâslaşilor. Tim Readman îşi alesese şi el să doarmă în santină, care i se părea un cuib ideal, iar dimineaţa reapărea cu faţa umflată, clipind din ochii săi albaştri, cu nasul cârn şi barbă, cu o pălărie mototolită trasă pe faţă, de parcă era ursul Paddington bine dispus. Pe măsură ce bărbile membrilor echipajului creşteau tot mai mari, tunsoarea lor devenea din ce în ce mai scurtă, în fiecare port pe care îl vizitam, toţi păreau tentaţi să se tundă la un frizer turc, şi reveneau în barcă cu părul mai zbârlit decât înainte. La Giresun, Tirebolu şi Akcacale se putea vedea cum părul echipajului se scurtează din ce în ce. La Trebizond, comandantul portului ne-a oferit un admirabil prânz într-un parc cu vedere

la mare, iar seara un cântăreţ de balade, bine cunoscut în regiune, ne-a cântat o baladă compusă special despre argonauţi — turci, britanici şi irlandezi, — care se încăpăţânaseră să vâslească de-a lungul coastei Mării Negre.

S-au perindat alţi voluntari turci: un om de afaceri, proprietarul unei spălătorii de automobile, care a putut rămâne cu noi vreo două zile, un student în medicină, un elev de liceu. Mustafa îmi spunea în ziua în care a părăsit echipajul pentru a se duce să-şi găsească de lucru în timpul verii, că toţi veniseră din curiozitate, dintr-un impuls sau pentru un ideal. Mustafa însuşi ni s-a alăturat deoarece căuta aventura, dorea să cunoască alţi oameni şi să se regăsească pe el însuşi. Căzuse, la examenele de la stomatologie şi spera ca pe *Argo* să-şi recapete încrederea în sine. Mi-a spus că a descoperit multe lucruri noi despre el în cele 25 de zile petrecute la bordul galerei. Acum ştia că putea să facă faţă greutăţilor fizice, umezelii, orelor de vâslit, condiţiilor de strâmtoare, supliciului de a sta de veghe în nopţile umede şi reci sau, şi mai rău, să vâslească în întuneric pentru a o menţine pe *Argo* departe de un ţărm bătut de vânt sau pentru a-i scoate prova din bătaia vântului. Mustafa a plecat fericit, regretând doar momentele în care a avut rău de mare şi acelea în care se vâslea încordat. Aşa cum s-a exprimat el succint, „uneori era într-adevăr chinuitor”.

În momentul în care Mustafa ne-a părăsit, echipajul începea să dea tot mai multe semne de oboseală fizică. În ultima săptămână în care am mai vâslit de-a lungul coastei turceşti s-a instalat o stare de letargie. Cauza era parţial psihologică — vâslaşii îşi cruţau forţele pentru ultimul efort, trecerea graniţei spre Uniunea Sovietică şi Gruzia, patria de azi a lânii de aur. Dar, în acelaşi timp, erau cu adevărat istoviţi de spaţiul limitat în care trăiau zi de zi şi de efortul fizic, precum şi de nopţile care nu erau niciodată prea plăcute, adesea cu somnul întrerupt brusc de necesitatea de a vâsli sau de a manevra vela.

Erau palizi şi slăbiţi, iar trei sau patru ore de vâslit într-o dimineaţă, lucru pe care înainte îl făceau cu atâta vioiciune, deveniseră acum o muncă ucigătoare care îi istovea şi îi lăsa cu ochii stinşi. După un sfert de milion de bătăi de vâsle, gândul că mai trebuia să vâslim încă o sută de mile ne îngrozea. Fiecare prefera să aştepte vântul, oricât de instabil ar fi fost şi oricât de târziu ar fi venit el. Noapte sau zi, ploaie, sau soare, *Argo* nu se oprea atâta timp cât vântul umfla vela şi vâslaşii se odihneau.

Aşa cum se întâmpla de obicei, vântul favorabil venea după ce se lăsa întunericul ceea ce făcea ca echipajul să se odihnească, şi mai puţin, în timp ce *Argo* înainta bâjbâind, mergând paralel cu şirul de lumini de pe ţărm, înconjurată câteodată în întuneric de fornăitul unui cârd de delfini mici. Expediţia noastră a început în ţara măslinului, care creştea peste tot producând ulei comestibil. Acum eram dincolo de zona măslinului, unde locuitorii din Trebizond foloseau pe vremuri grăsimea delfinului ca unică sursă de ulei. Când am plecat din Grecia la sfârşitul primăverii, peisajul era plin de vigoare şi luminos, iar în zilele însorite aerul era proaspăt. Acum, la mijlocul verii, în partea de est a Mării Negre atmosfera era caldă şi plină de aburi, vizibilitatea era slabă, iar norii se roteau peste munţi. Zece zile la rând n-am văzut soarele.

La 18 iulie, echipajul a ieşit din barcă pentru a curăţa coca, răzuind buruienile şi crustaceele care se adunaseră timp de zece săptămâni şi folosind drept răzuitoare marginile ascuţite ale atât de solicitatelor noastre gamele. Şi cum curăţăm murdăria de pe cocă, vedeam cum aceasta se împrăştia în urma noastră în apă, ca un nor, semn sigur că *Argo* era înghiontită de un uşor curent contrar. Bine curăţată, coca a adăugat vitezei un sfert de nod, chiar şi acest neînsemnat câştig fiind foarte bine venit. Argo şi-a schimbat mereu direcţia, urmând vântul. Când briza s-a liniştit, am scos ramele şi am vâslit înapoi spre uscat pentru a putea ancora, căci ne îngrozeam la gândul că am fi putut f i împinşi înapoi de curent sau aruncaţi în larg pentru o nouă confruntare cu furtuna. Întreaga noapte de 18 spre 19 iulie am navigat într-un inutil zigzag, mergând în largul mării cât am putut de departe, ca apoi să ne întoarcem spre ţărm pentru a ne găsi practic în acelaşi loc de unde plecasem în seara zilei precedente.

Când m-am trezit la primele raze de lumină ale zilei de 20 iulie, am dat cu ochii de cei din cartul din zori — Peter Warren, Peter Wheeler şi Seth, dublaţi de Cormac — vâslind vitejeşte pe ultima milă până la debarcaderul unui port. Ei au dus-o pe *Argo* la Hopa, ultimul port al Turciei, la numai 4 kilometri de frontiera sovietică. Pe cât de mult am aşteptat să ajungem la Hopa, pe atât de mare ne-a fost deziluzia când am debarcat într-un asemenea loc sărăcăcios şi posomorât. Era păcat, mi se părea mie, să părăsim o ţară care a fost cu noi atât de caldă şi care ne-a ajutat atât de mult, dintr-un loc extrem de deprimant. Strada principală din Hopa era plină de hârtoape şi distrusă de nenumăratele convoaie de camioane care veneau să fie încărcate cu marfă pentru a f i transportate pe uscat în Iran şi Irak, Hopa

fiind portul din Marea Neagră cel mai apropiat de aceste ţări. Casele făcute din beton armat erau urâte şi neîngrijite, iar portul, care fusese în mare măsură extins pentru a face faţă comerţului cu Orientul Mijlociu, a avut de suferit de pe urma scăderii brusce a comerţului. În vastul port nu se aflau decât două sau trei cargoboturi. Hopa avea un aer închis şi înfrânt; aveai impresia că e sfârşitul lumii.

Cu toate acestea, turcii din Hopa s-au arătat tot atât de doritori să ne ajute ca şi cei din celelalte părţi. Înainte, orice vas care trebuia să navigheze din Turcia spre URSS era obligat să îndeplinească formele vamale şi de frontieră la Trebizond, mai departe înapoi pe coastă. Foarte puţine cargoboturi făceau traversarea şi nu se mai auzise ca vreo ambarcaţie să fi navigat direct de la Hopa în Gruzia sovietică. Am spus că eram pregătit să duc toate paşapoartele echipajului la Trebizond, să iau vizele pe ele, ca şi pe documentele galerei şi să mă întorc la Hopa. Persoanele oficiale din port păreau îngrozite, căci este un drum de cinci ore până la Trebizond, şi poliţia portului ar putea fi închisă în momentul în care aş fi ajuns eu acolo. Aş fi avut apoi de făcut cu autobuzul încă cinci ore ca să mă reîntorc. Au discutat între ei şi au hotărât să telefoneze pentru a cere ajutorul guvernatorului. Acesta n-a putut fi găsit, fiind la o ceremonie. Argonauţii au aşteptat la chei toată după-amiaza, având în jurul lor saci cu obiecte personale deschise pentru controlul vamal. În cele din urmă, guvernatorul sau locţiitorul său s-au întors probabil la birou, pentru că oficialii au coborât în grabă la chei, radiind de bucurie.

Argo primise aprobarea să pornească. N-a trebuit să mă mai duc la Trebizond. Vameşul era încântat. La fel şi comandantul portului. La fel şi şeful poliţiei. Am întrebat politicos ce trebuie să facem cu paşapoartele, şi dacă nu trebuie să le punem în ordine. La sosirea noastră în Turcia mi s-a aplicat o viză de intrare — nu avem nevoie de o viză de ieşire, de la Hopa?

— Nu, nu, mi s-a spus, nu este necesară. Aveţi o aprobare absolut specială. Dar oricum tot nu am putea pune o viză pe paşapoartele dumneavoastră pentru că la Hopa niciun vas n-a mai trecut prin controlul nostru de la cel de-al doilea război mondial. De fapt, nimeni nu ne-a mai dat nicio ştampilă! Drum bun! *Gule! Gule!*

Şi astfel am părăsit Turcia cu urarea lor pe care o mai aveam încă în urechi. Traduse, cuvintele pe care ni le-au adresat ar însemna „Mergeţi râzând!”

9 GRUZIA

Doi piloni uriaşi de piatră marchează frontiera pe mare dintre Turcia şi Uniunea Sovietică. Având pe ei dungi roşii şi albe, cei doi piloni apar limpede pe linia ţărmului, unul în faţa celuilalt, în spatele lor ridicându-se pantele impresionante ale munţilor Caucazul Mic. Când cei doi piloni sunt văzuţi de pe mare unul lângă celălalt, acela este momentul în care călătorul se află pe graniţa invizibilă de pe suprafaţa mării care desparte cele două ţări. Cei doi piloni sunt de asemenea în linie cu un vârf proeminent de munte, o zonă înaltă din interiorul ţării, pe care cei însărcinaţi cu supravegherea teritoriului îl consideră în mod sigur o piatră de hotar naturală inconfundabilă.

Argo, navigând cu o viteză stabilă de 3 noduri, a trecut peste această linie imaginară dis-de-dimineaţă, pe o vreme cenuşie, pe jumătate întunecată. Dacă, aşa cum ni s-a spus, navă noastră era prima, care în aproape 40 de ani, a primit permisiunea să treacă frontiera, deplasându-se direct din ultimul port al Turciei, Hopa, la primul port sovietic, Batumi, nu am vrut să trecem linia bâjbâind în întuneric, şi de aceea cea mai mare parte a nopţii precedente am încercat neobişnuita senzaţie de a face în aşa fel încât să nu realizăm vreo înaintare. La Hopa, ne-am luat rămas bun de la argonauţii noştri turci, am vâslit apoi o jumătate de oră de-a lungul coastei, ancorând într-un golfuleţ stâncos ca să luăm o masă de seară târzie, să ne odihnim şi să aşteptăm briza de noapte dinspre ţărm spre larg, care să ne ducă spre Republica Sovietică Socialistă Gruzină.

În galeră domnea un sentiment de adevărată emoţie şi curiozitate. Ce ne va aduce ziua următoare? Cum o fi Gruzia sovietică? Ce fel de primire ni se va face? Există oare o mare deosebire între gruzini şi turci? Frontiera se afla la 80 kilometri de destinaţia noastră finală, gura râului Rion, denumit de greci Phasis, pe malurile căruia era stejarul sfânt în care Phrixus agăţase Lâna de aur. Gruzinii susţin că ei ar reprezenta una din cele mai vechi şi neîntrerupte civilizaţii din lume; ei sunt urmaşii direcţi ai locuitorilor Colhidei care au trăit în valea râului Rion în timpul lui Iason, unii dintre ei vorbind o limbă foarte asemănătoare cu aceea pe care argonauţii au auzit-o prin locurile acelea. Ce părere vor avea oamenii aceştia despre expediţia noastră din secolul XX în căutarea lânii de aur? Care va fi rezultatul final al trudei noastre chinuitoare — Mâini băşicate, fese dureroase, nopţi petrecute incomod pe bănci tari, haine pătate de transpiraţie, santină rău mirositoare, veghe în timpul nopţilor când, cu ochii împăienjeniţi, oamenii ar fi preferat

din tot sufletul să se afunde din nou în căldura unui sac de dormit decât să stea în picioare la cârmă, când minutele de-abia se scurgeau.

Unul câte unul, membrii echipajului s-au liniştit, dorind să tragă un pui de somn înainte de a ne îndrepta spre frontieră. Nimic nu putea minimaliza reuşita lor de a fi ajuns până aici. Au reuşit să vâslească şi să navigheze cu pânze o ambarcaţie din ultima parte a epocii de bronz pe o distanţă de aproape 1 500 mile marine, o călătorie pe care Homer şi contemporanii lui o considerau o faptă eroică realizată de oameni crescuţi într-o tradiţie de muncă fizica grea şi efort susţinut. În epoca modernă singurul nostru avantaj, era că noi ştiam unde vrem să mergem. Având la dispoziţie hărţi şi cunoştinţe în domeniul geografiei, noi puteam exclude teama de necunoscut, pe care exploratorii micenieni probabil că o aveau. Cu toate acestea noi am avut un alt fel de ignoranţă. Când am plecat din Grecia, habar nu aveam dacă nava noastră va rezista sau nu condiţiilor călătoriei. Nu ştiam când să căutăm adăpost, ce să facem când se abătea furtuna asupra noastră, cum să recunoaştem un bun loc de ancorat pentru o galeră, sau care erau părţile cele mai vulnerabile ale navei. Toate acestea, pe care primii argonauţi le ştiau, nu le-am aflat uşor. Consideram că noii argonauţi aveau motive să fie mândri de ei.

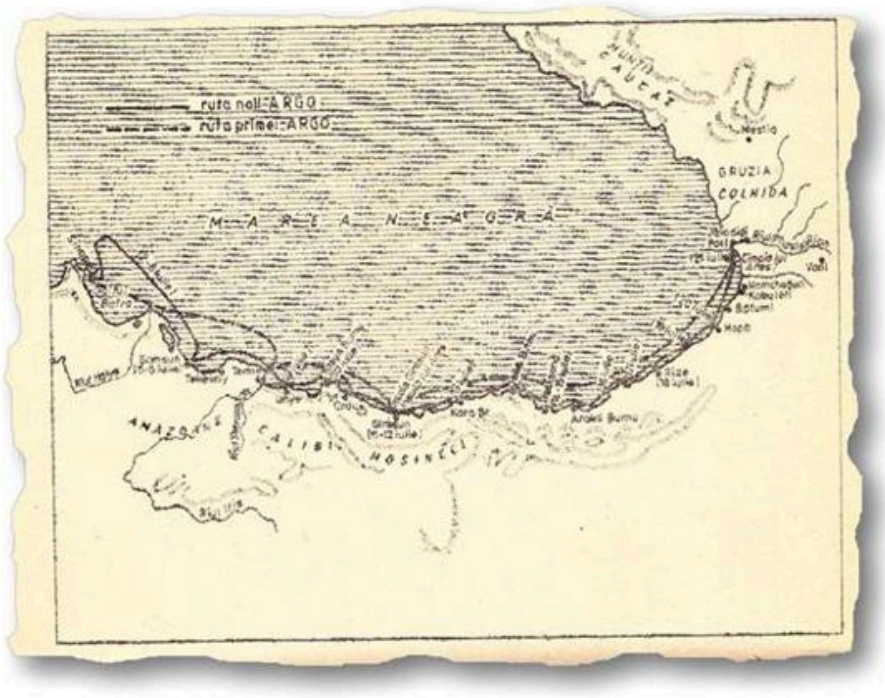

Când *Argo* s-a cuibărit în întuneric cu ajutorul parâmei de ancoră, m-am gândit la toţi cei care ne-au ajutat să ajungem până aici şi care numai vag şi-

ar putea da seama pe unde se află în acest moment *Argo:* Unchiul John la Atena; Costas, fostul pilot de 61 de ani şi ceilalţi voluntari greci; Erzin, Umur şi turcii; Trondur, înapoiat în insulele Feroe cu caietul său cu schiţe care să-i reamintească de ţări mai calde. Regretam foarte mult că nu puteau fi şi ei cu noi, să vadă Gruzia cu ochii lor, după ce au făcut atât de mult să ne aducă în această ultimă etapă a expediţiei.

Mulţi alţii aşteptau să le spunem ce am descoperit: Colin Mudie, al cărui proiect pentru *Argo* s-a dovedit atât de reuşit; Tom Vosmer dorea să ştie cum a făcut faţă vechea tehnică de construcţie a unei nave rigorilor unei călătorii de trei luni; şi mai era, bineînţeles, şi Vasilis. Taciturnul constructor de bărci grec, care acum dormea probabil adânc la Spetses, înainte de a începe o nouă zi când, ca în orice altă zi de muncă, se ducea, în mod sigur, la micul lui şantier cu scuterul pârâitor, hrănind pisicile, luându-şi *skipani-ul* şi începând să lucreze la una din obişnuitele sale bărci pescăreşti din lemn. Vasilis nu-şi va vedea niciodată capodopera trecând peste frontiera sovietică, în schimb aveam cu noi *skipani-ul* său favorit, aşa cum ne ceruse în ziua în care am plecat din Spetses. Unealta nu mai era agăţată de etambou, pentru că am considerat tăişul ei periculos pentru cei ce urcau la pupa, însă Peter Wheeler o aşezase la loc sigur în sacul de unelte, folosind-o adesea când efectua reparaţiile din mers.

Tot ceea ce însemna Expediţia Iason se apropia de punctul culminant. A doua zi urma să trecem într-un teritoriu nou, cu totul necunoscut. Toate planurile şi orarele mele au fost valabile până la frontiera cu URSS; dincolo de această linie expediţia era complet în mâinile gazdelor noastre sovietice. Totuşi, ceva îmi spunea că totul va merge bine. Încrederea mea o împărtăşise cu luni în urmă şi Sarah Waters, principalul membru al echipei, care, de la lansarea ideii iniţiale a expediţiei s-a ocupat de acest proiect, dar numai ‖din birou‖. ‖Sovieticii se vor ocupa cu multă grijă de voi‖, spusese ea. ‖Eu nu voi mai avea nimic de făcut după ce veţi fi trecut graniţa. Cred că atunci îmi voi lua concediu şi voi închide biroul pentru vreo două săptămâni. În drum spre casă, trimite-mi o telegramă.‖

Acum nava noastră era echilibrată pentru ultimele mile. Marea mugea pe prundişul plajei. Echipajul dormea. La miezul nopţii briza pe care o aşteptam a venit, suflând dinspre uscat. Cormac a ridicat ancora şi a fost întinsă pânza, *Argo* a luat viteză şi am mers înainte. Aici coasta se întindea aproape de la nord la sud, căci înaintam cu greu spre cel mai îndepărtat capăt al Mării Negre, ţărmul pe care grecii îl numeau ―ultimul hotar‖;

capătul călătoriilor lor pe mare. Într-adevăr eram la o longitudine mult mai la est decât Mecca. Briza de noapte ne era atât de favorabilă încât Argo mergea prea repede. Riscam să ajungem la frontieră înainte de revărsatul zorilor şi de aceea am ordonat să se strângă repede pânza. Timp de trei ore *Argo* a rămas resemnată în apă, perpendicular pe direcţia vântului, mânată oblic spre URSS.

În zori ne-au apărut cei doi piloni şi am desfăcut din nou pânza mucegăită. Cei trei luptători micenieni de pe pânză erau şterşi şi decoloraţi dar cu toate acestea mărşăluiau ferm înainte spre Colhida, ţinând în mâini scuturile cu capul de berbec pe ele. În cea de-a 78-a zi de la plecarea din Volos, eram pe punctul de a intra în împărăţia lânii de aur. La ora 6,34, cei doi piloni s-au suprapus şi navigam de-acum în apele sovietice. Nu se vedea nici măcar un singur vas; eram absolut singuri, *Argo* plutea impasibilă pe suprafaţa mării, supusă uşor tangajului provocat de hulă. Dis-de-dimineaţă vizibilitatea era atât de slabă încât de-abia se putea vedea la o jumătate de milă. O aversă de ploaie măruntă a format o perdea cenuşie, impenetrabilă, în drumul nostru. În această perdea întunecată se mişca uşor ceva, o umbră şi mai cenuşie în bezna generală. Privind înainte cu ochii întredeschişi ne întrebam dacă nu cumva era cineva acolo pentru a ne întâmpina.

De şase săptămâni n-am mai avut niciun contact cu autorităţile sovietice. Trecând prin Istanbul, am făcut o vizită la consulatul sovietic şi am rugat un funcţionar al consulatului care s-a arătat prietenos să informeze Moscova că expediţia decurge bine. El a promis că va face acest lucru. Ştia totul despre *Argo* ceea ce era un semn bun. Dar, desigur, a fost imposibil să prevedem cu exactitate când va ajunge *Argo* la frontiera sovietică; totul depindea de vânt şi vreme, de tot ceea ce ni s-a întâmplat când am fost traşi de pe uscat de-a lungul coastei de nord a Turciei. Au trecut mai mult de şase luni de când îi scrisesem lui Iuri Senkevici, doctorul călător rus, şi explicasem unui comitet executiv al televiziunii sovietice; speranţa mea de a merge pe urmele legendei lânii de aur în Gruzia sovietică. Comitetul promisese că ne ajută, că va organiza pentru mine vizite în zone arheologice din Gruzia şi discuţii cu savanţi gruzini în legătură cu teoriile mele. A fost vorba chiar ca o echipă de vâslaşi sovietici să fie adusă pe *Argo* în timp ce era încă pe mare pentru a ne ajuta la vâslit de-a lungul coastei Gruziei şi prin gurile râului Rion, în cazul în care acesta mai era navigabil. Ştiam însă cât de greu este să organizezi o întâlnire pe mare între nave, mai ales când una din ele

este mică şi joasă, cum era *Argo,* care naviga pe apucate, fiind la discreţia vântului capricios.

Pata neagră din spatele perdelei de ploaie începea să se contureze. Era o ambarcaţie de patrulare, o navă cenuşie pe un fundal cenuşiu, care se îndrepta spre noi. *Argo* intrase de-acum adânc în apele sovietice. Nava de patrulare a venit spre noi, ne-a înconjurat o dată şi apoi a doua oară. Pe punte, echipajul ne privea impasibil. Am făcut cu mâna. Nu ni s-a răspuns. Siluetele în uniformă se uitau la noi ca şi când am fi fost o bucată de lemn plutitor. Doar un marinar sovietic, ascuns de privirile ofiţerilor, ne iscodea printr-un hublou şi ne-a răspuns făcând pe furiş cu mâna. Brusc, motoarele navei de patrulare au huruit la presiune maximă. Vasul şi-a pus cârma banda şi şi-a schimbat direcţia, întorcându-se în ceaţă, lăsând în urma sa un siaj alb. L-am văzut reluându-şi postul de observaţie, ca o santinelă care supraveghea ţărmul. *Argo* şi-a văzut de drum, depăşind-o. Mica galeră ar fi putut să nu mai existe.

Deodată micul nostru radio emiţător-receptor a prins viaţă.

— *Argo! Argo!* Mă auzi? ne întreba o voce clară. Nava *Tovarăşul* vă cheamă. Am înşfăcat micuţul radio şi am răspuns:

— *Tovarăşul, Tovarăşul.* Aici *Argo.* Vă aud tare şi clar. Vorbiţi!

Am luat degetul de pe butonul de control şi am aşteptat.

N-a venit niciun răspuns. Radioul a şuierat uşor în mâna mea şi vocea a repetat:

— *Argo! Argo!* Mă auzi? Rog răspunde!

Am început din nou să răspund, dar fără succes. Era clar că, în timp ce noi puteam să auzim nava misterioasă, radioul lui *Argo* era prea slab ca aceasta să ne poată auzi şi ea. Nu făceam decât să înaintăm cu greu prin apă, ascultând vocea radio-operatorului necunoscut care încerca în mod conştiincios, din zece în zece minute, să stabilească legătura cu noi. Era ca şi când ne jucam de-a baba-oarba.

— Ştim cel puţin că ne aşteaptă cineva, am remarcat eu,…

— Dacă vasul *Tovarăşul* este acela la care mă gândesc eu, spuse Adam, atunci îl cunosc. Este marea navă şcoală sovietică ce a participat anul trecut la aşa-zisa Cursă a navelor înalte, o navă cu greement pătrat.

Continuam să înaintăm. Vântul se menţinea favorabil şi Argo tăia apa cu aproape 4 noduri. Soarele a împrăştiat cea mai mare parte a ceţii şi, odată cu intensificarea, luminii, apa din jurul nostru a devenit de un frumos verde deschis opac, acolo unde bancul de nisip şi nămolul îi schimbau structura.

Parcă am fi mers printr-un jad lichid. Razele de soare dădeau maselor de nori din depărtare un colorit gri perlat, iar aerul purificat de ploaie era strălucitor şi clar, aşa cum ne apare uneori după ce a trecut furtuna. În depărtare, de-abia se zăreau trei mici linii care se iviseră la orizont. Am privit cu binoclul şi cele trei linii mici au devenit arborii gabieri ai unui vas care venea spre noi. După un sfert de oră catargele se puteau vedea cu ochiul liber. Ele începeau să-şi desfacă petalele albe — pânzele.

Apoi, corpul navei străine s-a conturat la orizont, pe când se îndrepta spre noi să ne întâmpine. Era într-adevăr *Tovarăşul,* barchentina cu trei catarge cu pânze pătrate a flotei de nave şcoală a URSS. Era un vas care a apărut pe mii de cărţi poştale ilustrate şi în fotografiile pentru calendare, care a navigat prin toate oceanele lumii şi a luat parte la cele mai multe concursuri ale navelor înalte. *Tovarăşul* este cunoscut de toţi cei pasionaţi de navele cu pânze, iar astăzi arăta cum nu se putea măi bine, soarele de dimineaţă reflectându-se în piramidele-i de pânză, iar coca sa albă contrastând cu norii cenuşii şi cu marea verzuie. Arata splendid şi era evident că venea să ne salute.

— Ei da, asta-i ceea ce se cheamă un comitet de primire, spuse un argonaut încântat de pe o bancă a vâslaşitor.

Tovarăşul şi-a reglat cursul pentru a naviga pe lângă *Argo* cam la 100 de metri. Micile siluete s-au repezit la întinzătoarele greementului pătrat, desfăşurându-l pe vergă. Velele de sus au dispărut una câte una, fiind aranjate cu grijă. Apoi *Tovarăşul* s-a rotit, înscriind un semicerc, plasându-se lateral la babord. Pe vergi se puteau vedea siluetele elevilor. A şuierat un fluier — l-am auzit distinct peste valuri — şi elevii sovietici şi-au scos repede şăpcile albe, strigând pentru noi de trei ori —ura! ‖; era un frumos balet sincronizat profilat pe cer. De pe băncile lor murdare, cu hainele rupte, pătate, cu colecţia de obiecte personale cât mai diverse îndesate în butoiaşele sau sacii de sub picioarele lor, din galera neîngrijită şi degradată de călătorie, argonauţii priveau la corabia cu pânze imaculate, proaspăt vopsită şi lustruită, îngrijită foarte atent săptămână de săptămână de vreo 200 de elevi.

La orizont au mai apărut şi alte ambarcaţii care veneau în grabă spre noi. Iahturi ieşeau în viteză din portul Batumi, care începuse să se zărească spre nord-vest. În frunte era o navă al cărei nume — *Colhida* — era scris de-a lungul cocii albastre cu litere înalte de 1,20 m. Era clar că vechea legendă nu fusese uitată. *Colhida* a venit direct spre noi, a girat uşor plasându-se în

cealaltă parte a navei noastre. Membrii echipajului iahtului fluturau mâinile. ‖Bine ai venit, *Argo!* Bine ai venit în Gruzia! ‖ ne-au strigat ei în engleză. Cel de la cârmă agita o sticlă. Trebuie să fi fost şampanie, pentru că deodată a ţâşnit spumă, şi pe punte au apărut paharele. Oamenii de pe iaht au închinat în cinstea noastră şi au băut şampania până la fund, aruncând apoi paharele în mare.

— Hei! Dar noi nu bem nimic? strigă Tim Readman.

S-a râs şi s-au făcut semne din cap în sens aprobativ. *Colhida* s-a mai apropiat vreo zece metri şi ni s-au aruncat trei sticle de şampanie. Mi-am întors privirea la babord, spre iaht. Parapetul vasului era plin de spectatori, fluturând mâinile şi ovaţionând. Am văzut şi echipele de operatori de televiziune îndreptând camerele de luat vederi spre *Argo,* iar la prova, în imediata apropiere a catargului principal, un grup de tineri îmbrăcaţi toţi în treninguri albastre. Parcă erau o echipă de fotbal pozând unui fotograf. Mi-am amintit de promisiunea ce mi se făcuse: era probabil grupul de canotori sovietici care urmau să o ajute pe *Argo* să urce pe râul Rion. Păreau toţi foarte solizi.

Barca noastră pneumatică îşi începu cursele de navetă spre *Tovarăşul.* Printre primii care au trecut parapetul pupei navei noastre a fost un bărbat scund, cu faţa vioaie şi cu ochii scăpărători. Mi-a întins mâna zâmbind şi l-am recunoscut dintr-o fotografie.

— Trebuie să fiţi Iuri Senkevici, i-am spus. Vă mulţumesc foarte mult pentru această, primire minunată pe care aţi organizat-o. Este formidabilă!

— Mă bucur că vă place, răspunse Iuri. Vă aşteptăm de două zile şi toţi ţin foarte mult să vă salute.

Cât ai clipi, tinerii în treningurile albastre au şi sărit din barca pneumatică în nava noastră — înalţi, bine făcuţi, încălţaţi în pantofi de tenis. Au coborât pe culoarul central al galerei dând mâna cu argonauţii. Pe treningul fiecăruia era cusută emblema Gruziei. Erau nerăbdători să înceapă vâslitul.

— Putem începe sa vâslim, vă rog? întrebă conducătorul lor.

Mark Richards şi-a dat ochii peste cap, prefăcându-se că e, uimit de o asemenea întrebare.

— Aici! Fiţi oaspetele meu! Poftiţi vâsla mea!

S-a sculat de pe bancă, oferind locul *lui* foarte puternicului atlet gruzin care a executat câteva bătăi de vâslă de expert pentru a vedea cum se comportă lama aceea de peste 4 metri. După cum se vede, toţi cei nou veniţi erau instructori pentru pregătire fizică, adevăraţi atleţi. Toţi erau maeştri ai

sportului ai Uniunii Sovietice. Unii erau specialişti în vâslit; doi erau experţi în caiac; conducătorul echipei câştigase Spartachiada Uniunii Sevietice. Chiar şi individul aceia jovial şi mai plinuţ, care s-a vârât sub traversa de la pupa, oferindu-se să preia de la mine cârma, era un cârmaci de primă mână.

Cu o asemenea invazie de vizitatori, cu greu ne-am găsit şi noi un loc pe puntea de la pupa. Persoana oficială a venit în uniformă de ofiţer superior al grăniceriler soviettci, cu o mulţime de galoane pe epoleţi şi o galaxie de stele de aur pe revere. Îl interesa mai puţin să ne controleze actele, — cât să adune suveniruri cu ştampila proprie a navei noastre — o mică schiţă a galerei — pe care să le ia cu el şi să le distribuie în biroul său. Fiul lui Iuri, Nikki a sosit şi el; am fost prezentat, apoi unui bărbat mic de statură, energic, pe faţa căruia puteai citi înflăcărare şi eficienţă. După ochit săi negri şi părul tuciuriu am presupus că este gruzin; aflând apoi că era Nugzar Pophadze, preşedintele Comitetului de Stat al Gruziei pentru Radiodifuziune şi omul care răspundea de organizarea vizitei noastre. Era tipul omului dinamic. M-a întrebat până unde cred eu că ar putea *Argo* să navigheze în ziua aceea. Am putea oare să ajungem până, în portul Poţi, la gurile, râului Rion?

I-am răspuns că era prea departe dar dacă vântul se va menţine vom putea ajunge la Poţi a doua zi.

— Bun, spuse Nugzar bătând din palme. Vă aşteptăm. N-a mai spus nimic, însă licăririle ochilor lui îmi spuneau că mă puteam aştepta la o surpriză.

Împreună, cu Nugzar a mai venit o persoană a cărei profesiune puteai s-o — recunoşti de la o poştă. Privindu-l îţi dădeai seama imediat ce era — un savant distins — însă arareori poţi vedea un om de ştiinţă cu ochelarii, cu aliură de profesor, uitându-se cu atât de mare plăcere la puntea ridicată a pupei unei bărci deschise. Era profesorul Otar Lordkipanidze al cărui nume îl cunoşteam de trei ani, de când am început să studiez în profunzime, bazele arheologice ale legendei lui Iason şi a lânii de aur. Otar Lordkipanidze semnase numeroase articole pe care le-am citit referitoare la străvechile contacte ale grecilor' cu Colhida. El a condus renumitele, săpături din vechiul oraş Vani din Colhida, de pe malul râului Rion, a prezentat în cadrul unor conferinţe internaţionale, lucrări, deosebit de apreciate şi era directorul prestigiosului Institut pentru Cercetări Arheologice din Gruzia.

— Am aşteptat cu nerăbdare să vă salutăm la Vani, spuse el. Toţi sunt entuziasmaţi şi totul este pregătit. Vă voi duce prin Gruzia pentru a vă arăta zonele arheologice pe care doriţi să le vedeţi.

Când am aflat de toate aceste minuţioase pregătiri, m-am întrebat ce s-ar fi întâmplat dacă *Argo* ar fi eşuat în tentativa ei. N-am fost deloc siguri că vom ajunge până în Gruzia. Puteam fi înfrânţi de Bosfor sau înecaţi de o furtună în dreptul Sinopului. Era clar că aici în Gruzia şi la un nivel înalt la Moscova s-au depus eforturi uriaşe pentru pregătirea vizitei noastre — luni şi luni s-au făcut planuri şi s-a controlat ceea ce s-a realizat, s-au pus la dispoziţie diverse mijloace, au fost elaborate orare, selectaţi şi pregătiţi oameni, nava şcoală *Tovarăşul* pregătită pentru a intra în acţiune, un întreg aparat a fost pus în mişcare. Toate pentru o mică barcă deschisă, condusă de o mână de voluntari, plutind ca melcul spre Gruzia sovietică. Mă bucuram că nici măcar nu-mi dădusem seama, când *Argo* naviga pe mare, de răspunderea pe care o aveam; aceasta ne-a ajutat să ne bucurăm şi mai mult de buna primire ce ni s-a făcut.

În seara aceea am ajuns la Kobuleti, o mică aşezare pe coastă la vreo 25 kilometri la sud de Poţi, unde terenul jos al deltei râului Rion cedează locul unui mal nisipos cu păduri de pini. Voluntarii gruzini erau oarecum dezamăgiţi că vântul bătea din spate şi puteam să înaintăm cu ajutorul velei până la apusul soarelui, până când, în întuneric, valurile au început să şuiere prevenindu-ne că navigam prin apă mică. Nava şcoală sovietică se îndepărtase mai devreme, pentru a evita această zonă cu apă nu prea adâncă, iar celelalte iahturi se retrăseseră în portul Poţi pentru a înnopta. Şase argonauţi au plecat cu ei, luaţi repede de entuziaştii gruzini. Unde s-au dus sau cu cine erau, n-am ştiut deloc, până şi-au făcut apariţia a doua zi dimineaţa, când mi-au spus că şi-au petrecut noaptea la Poţi, unde li s-a dat de mâncat şi de băut.

— În restaurant era o femeie înaltă având cel puţin 1,97 m, spuse uimit Tim Readman când s-a reîntors, ca un marinar încărunţit de atâta stat pe mare şi plin de poveşti trase de păr.

Entuziaştii maeştri ai sportului, care i-au înlocuit în noaptea aceea pe argonauţii plecaţi, au fost introduşi în plăcerile dormitului pe băncile tari de lemn ale vâslaşilor în poziţii de yoga şi veghei la ancoră pentru a urmări ca *Argo* să nu fie dusă la mal în întunericul nopţii. Vreo doi dintre ei au avut rău de mare puternic, dar aceasta nu le-a slăbit energia. Când am început să vâslim pe ultimele mile spre Poţi, s-au auzit o trosnitură şi un strigăt

puternic. De data aceasta nu s-a mai rupt vâsla de cârmă, ci unul din cuiele de lemn ale furcii de vâslă, cu un diametru de 1 ţol şi un sfert, în jurul cărora pivotau vâslele. Fostul campion la Spartachiada Uniunii Sovietice trăsese atât de tare, încât a rupt în două cuiul de la furca vâslei.

Tovarăşul a revenit pentru a ne dirija şi s-a îndreptat spre un port care părea să fie Poţi. L-am urmat conştiincios. La o jumătate de milă de intrarea în port, ne-am oprit pentru a curăţa barca şi a face ca *Argo* să arate ceva mai prezentabil — înfăşurând frumos vela, încolăcind frânghiile şi ascunzând pentru a nu fi văzuţi sacii noştri aruncaţi în dezordine. Apoi, vâslind umăr la umăr englezi, irlandezi şi sovietici, ne-am făcut intrarea în portul Poţi, trecând de obişnuitul cortegiu de macarale, schele, grămezi de metal şi nave pe jumătate terminate în calele de construcţie. După ce am înconjurat un colţ şi am intrat în bazinul principal, Iuri Senkevici, stând în picioare lângă mine, scoase un mormăit de surpriză. Malul din depărtare al portului era negru de lume, erau mii şi mii de oameni. Ei umpleau până la ultimul loc digul porcului, inundaseră piaţa publică, îngrămădindu-se la balcoanele marii clădiri a căpităniei portului, care domina întregul port. Toate ferestrele, toate terasele, până şi cabinele înalte ale macaralelor portului erau tixite de lume.

La chei, ancorată, stătea nava şcoală sovietică *Tovarăşul,* cu cele trei catarge semeţe ale sale, împreună cu toate celelalte iahturi care ne întâmpinaseră cu o zi înainte, chiar şi unul care avea arborat drapelul Bulgariei şi care traversase Marea Neagră pentru a veni să vadă nava noastră *Argo.*

‖Încet acum! Atenţie la timp! Ţineţi ochii în barcă! ‖ Pe ultimele sute de metri am vâslit cu mişcări scurte şi energice. ‖Lăsaţi ancora! ‖ Cormac a aruncat ancora în mâlul portului. ‖La trâbord, ţineţi barca pe loc. La babord, vâsliţi! ‖ Vâslaşii gruzini n-au avut nevoie de traducere; toţi ştiau ce au de făcut.

Vâslind uniform au răsucit-o complet pe *Argo.* ‖Cu toţii daţi-o mai înapoi! ‖ Cei de la babord au vâslit invers şi *Argo* a intrat la locul ei. Un docher a prins parâma de la pupa şi a legat-o de chei. „Vâslele în barcă! ‖ Cu o mişcare plină de satisfacţie, argonauţii au tras în barcă vâslele într-un huruit înfundat, depunându-le de-a curmezişul navei. Ne-am ridicat apoi să mergem pe ţărm şi să punem piciorul pentru prima dată în Gruzia. Un şir de oameni de ordine ţineau pe spectatori deoparte. Când am păşit pe chei, ei au lăsat să treacă un grup de copii, nişte, fetiţe cu codiţele fluturând care au

rupt-o la fugă întrecându-se care ajunge prima la noi. Toate aveau în mână câte un buchet de flori pe care le-au înmânat argonauţilor, până ce am fost aproape acoperiţi de flori. Un bărbat splendid cu mustaţă s-a ivit în faţa mea, îmbrăcat într-o haină lungă, ca un dragon, încălţat cu cizme dintr-o piele moale, cu un stilet montat în argint la cingătoare. M-a prins de braţ şi, aruncându-şi cealaltă-mână în sus într-un gest solemn, începu un discurs pe un ton declamator.

— E un discurs, de bun venit, îmi şopti la ureche Otar. Vorbeşte în limba gruzină veche.

*A*m fost condus apoi sa fiu prezentat primarului oraşului Poţi. S-a turnat vin în două cupe din pământ ars nu prea adânci şi s-au oferit fructe.

— Acestea sunt darurile tradiţionale care se oferă oaspeţilor în semn de bun venit, explică Otar.

În difuzoarele de la balcoane a răsunat un imn gruzin, iar mulţimea înghesuită începu şi ea să-l cânte într-un cor profund şi puternic. Toţi s-au întors spre un anumit loc în mulţimea care ne înconjura. Acolo, în rândul din faţă erau vreo 20 de bărbaţi, cei mai mulţi dintre ei fiind în jurul vfrstei de 60 de ani, care produceau un mare efect fiind îmbrăcaţi în acelaşi costum de dragon — haine negre lungi, cu ceaprazuri de argint, cizme negre, cartuşiere trecute peste piept şi turbane albe. Au luat o poziţie semeaţă, iar şeful lor a păşit în faţa grupului. S-a întors apoi spre oamenii săi care îl priveau atent; a ridicat un braţ şi toţi au început brusc să cânte. Cântecul foarte complicat, sentimental, a devenit, în interpretarea cântăreţilor gruzini de muzică tradiţională, extrem de melodios. Era o muzică pe care o auzeam pentru prima oară în viaţa mea şi pe care noii argonauţi o vor auzi tot timpul în următoarele zece zile, şi pe care niciunul dintre noi nu o va putea uita niciodată.

10 GRUZIA — II

Iason şi oamenii săi nu s-au bucurat de o astfel de primire plină de culoare şi însufleţire atunci când au ajuns în ţara regelui Aeetes. În preajma regatului Colhidei ei au navigat cu mare prudenţă, apropiindu-se de coastă sub protecţia întunericului. Cei patru nobili tineri din Colhida, pe care argonauţii i-au salvat din insula lui Ares, i-au prevenit că bunicul lor, vicleanul şi ferocele rege, era extrem de suspicios faţă de toţi străinii care se abăteau prin ţara lui fără să fie invitaţi; el era în stare să-i aresteze şi să-i trimită la moarte. Aşadar, argonauţii s-au apropiat de ţărmurile Colhidei ca nişte hoţi veniţi în recunoaştere la un palat bine păzit. Ei au vâslit în tot

timpul nopţii, fără niciun zgomot, prin gurile râului Phasis şi au mers în sus pe râu o mică distanţă, înainte de a se vârî în mlaştini şi a o ascunde pe *Argo* printre trestii. Acolo s-au sfătuit pentru a găsi cea mai bună modalitate de a obţine lâna de aur de la cel ce o posedă, regele Colhidei.

Potrivit afirmaţiilor lui Apollonius, Iason dorea să respecte legile ospitalităţii. El considera că, atâta timp cât Aeetes i-a oferit azil lui Phrixus când acesta a sosit în Colhida cu ani în urmă ca refugiat, ar fi fost normal ca argonauţii să-i dezvăluie regelui, în mod deschis, scopul misiunii lor şi să aştepte reacţia acestuia. Ar fi aflat atunci dacă regele intenţiona să-i trateze ca pe oaspeţi sau ca pe duşmani. Astfel, Iason a plecat la palatul lui Aeetes, cu un toiag de mesager în mână pentru a demonstra că a venit cu intenţii paşnice, fiind însoţit de doi argonauţi, Augeais şi Telamon şi de cei patru nepoţi ai regelui Aeetes, care urmau să explice misiunea galerei *Argo.*

Palatul regal, spunea Apollonius, se afla pe malul din dreapta, adică pe ţărmul dinspre nord al râului Phasis. Drumul care ducea acolo din locul în care a fost ascunsă *Argo,* printre trestii, trecea prin păduri dese întunecoase, de răchită şi sălcii de care atârnau trupurile neînsufleţite ale colhidienilor. Obiceiul locului cerea ca numai femeile să fie îngropate. Când un bărbat din Colhida murea, trupul său era înfăşurat într-o piele neargăsită de bou şi atârnat într-un pom pentru a se descompune în aer liber. Ceaţa groasă care se lăsase prin mlaştini a făcut drumul spre palatul regal şi mai dificil, în schimb ea a ajutat pe străini să nu poată fi văzuţi, până ce Iason şi tovarăşii lui au ajuns la porţile fortăreţei regale.

Reşedinţa regelui era o construcţie impozantă cu mai multe curţi care dădeau dintr-una într-alta, cu balcoane care-i dominau împrejurimile, cu pavilioane laterale, cu uşi cu două canaturi care se deschideau în diversele încăperi ale casei regale. Acestea erau apartamentele regelui, ale fiului său şi moştenitor al tronului, prinţul Apsyrtus, şi clădirea rezervată femeilor din palat, îndeosebi fiicei regelui Aeetes, prinţesa Medeea. Când Iason şi tovarăşii săi au sosit, porţile mari ale curţii palatului erau deschise. Intrând, au dat de servitorii regelui ocupaţi cu treburile zilnice: tăind lemne pentru foc, spintecând un bivol ucis pentru bucătăriile regale şi pregătind apa caldă pentru baie.

Detaliile despre palatul lui Aeetes sunt probabil acelea pe care şi le închipuia Apollonius, aşa cum credea el că arăta palatul temutului rege al Colhidei. Putea, de asemenea, să se bazeze şi pe povestiri de care vag îşi aducea aminte asupra felului în care era construită şi organizată o fortăreaţă

regală tradiţională din Colhida. Este puţin probabil că, aşa cum pretinde Apollonius, regele Aeetes, aceeaşi persoană care era la conducerea Colhidei când Phrixus a ajuns acolo, mai era încă în viaţă, iar istoricii cred că de fapt numele regelui devenise generic, cel puţin în ceea ce-i privea pe scriitorii greci. Se pare că ei îi numeau Aeetes pe toţi regii vechi ai Colhidei.

Modul sincer în care Iason a discutat cu conducătorul Colhidei l-a pus într-un mare pericol. Regele Aeetes i-a invitat pe străini să ia masa cu el, iar după aceea i-a întrebat pe nepoţii săi pentru ce s-au reîntors atât de devreme din călătoria lor, aducând străini cu ei. Argus, cel mai mare dintre nepoţi, i-a explicat că el şi fraţii săi au naufragiat în insula lui Ares, că au fost salvaţi de argonauţi şi aduşi acasă la râul Phasis. Argonauţii, a spus el bunicului lor, au venit să ia lâna de aur a berbecului sfânt al lui Phrixus şi s-o ducă cu ei înapoi în Grecia. Pentru a răsplăti pe Aeetes pentru lâna de aur, Iason şi argonauţii se ofereau să ajute armata Colhidei în războiul pe care aceasta îl ducea împotriva vecinilor lor de la nord, vechii lor inamici sauromaţii.

Regele Aeetes a început să tune şi să fulgere. Se învârti în jurul lui Iason şi al lui Augeias şi Telamon şi jură că vor avea de suferit dacă ei şi tovarăşii lor nu vor părăsi regatul său imediat. Urlând, spuse că povestea cu lâna de aur este o minciună. Au venit în realitate pentru a-l ataca şi a-i lua tronul Colhidei. Ei nu erau mai buni decât piraţii. Dar pentru că au mâncat la masa lui şi legile ospitalităţii îi protejau, nu-i pedepsea tăindu-le limbile şi mâinile, trimiţându-i înapoi la tovarăşii lor care îi aşteptau în *Argo,* prevenindu-i în felul acesta să nu încalce teritoriul ţării sale.

În faţa acestei explozii de mânie, Iason şi-a păstrat calmul. El a repetat oferta sa, spunând că, în cazul în care li se va da lâna de aur, argonauţii vor lupta alături de colhideni împotriva sauromaţilor. Şi dacă Aeetes îşi va arăta generozitatea predându-le lâna de aur, atunci Iason şi oamenii săi vor face ca numele său să fie preamărit în toată Grecia.

Nefericitul Iason a intrat acum exact în acelaşi fel de capcană ca aceea de la începutul călătoriei pe urmele lânii de aur: afirmaţia vicleană a lui Pelias că îi va oferi tronul oraşului Iolcos dacă va readuce lâna de aur. De data aceasta, cursa îi era întinsă de regele Aeetes. El i-a spus lui Iason că va putea obţine lâna de aur dacă va duce la îndeplinire o misiune deosebită: trebuia să pună în jug doi tauri care scoteau flăcări pe nări ce păşteau pe câmpia sacră a lui Ares, pe celălalt mal al râului, unde se afla stejarul sfânt de care era agăţată lâna de aur. După ce Iason ar fi reuşit să-i înjuge pe cei doi tauri, trebuia să are cu ei 4 acri de pământ într-o singură zi. Apoi urma

să înfigă în brazde dinţii unui şarpe imens. Din aceşti dinţi ar fi ieşit nişte bărbaţi înarmaţi, iar Iason trebuia să-i ucidă pe toţi înainte de căderea nopţii. Această ispravă, spunea Aeetes, nu era imposibilă. Ca rege al Colhidei, el însuşi ştia cum să-i înjuge pe tauri, să însămânţeze dinţii şi să-i omoare pe luptători. Dacă şi Iason s-ar fi arătat la fel de viteaz, atunci el putea să ia lâna de aur în aceeaşi zi.

Pe ascuns, însă, regele Aeetes hotărâse să-i omoare pe argonauţi. Chiar dacă Iason ar fi reuşit să ducă la bun sfârşit această grea încercare, un grup de războinici colhidieni urma să dea foc navei argonauţilor şi o dată cu ea să ardă şi echipajul. Pentru a-i pedepsi pe cei patru nepoţi ai săi, care au avut îndrăzneala de a aduce în Colhida pe aceşti străini primejdioşi, Aeetes şi-a propus să-i trimită în exil.

În acest moment intră în scenă prinţesa Medeea. Apollonius povesteşte că prinţesa îl zărise pe Iason atunci când a intrat pentru prima dată în palat. Când a întâlnit pentru prima oară privirea prinţului micenian, Medeea a fost tulburată şi s-a îndrăgostit total şi iremediabil de tânăr. Chiar atunci când Iason discuta cu Aeetes, Medeea se afla în camera ei chinuită de înflăcărată atracţie pentru străin şi de presimţirea că din cauza aceasta i se va întâmpla ceva îngrozitor. Ea ştia însă că, orice s-ar fi întâmpâat, nu putea rezista dragostei sale pătimaşe. Nu putea să-l lase pe Iason să plece din Colhida fără să-l ajute, fie chiar şi împotriva tatălui său.

Medeea era cunoscută în Colhida ca o tânără cu puteri magice, însă acolo ea nu avea reputaţia proastă pe care o va avea în Grecia. În Colhida era o preoteasă neprihănită şi se spunea că ştia toate ierburile cu puteri magice, cum să le prepare şi să urzească farmecele şi vrăjile. Teribila schimbare de rol a Medeei din povestea lui Iason, de la fata îndrăgostită din Colhida la regina aducătoare de moarte din Grecia, avea să devină una din cele mai cunoscute metamorfoze din tragedia greacă. Pentru moment, însă, tânăra prinţesă din Colhida era o persoană foarte plăcută. Când Iason şi tovarăşii săi s-au reîntors la *Argo,* tânărul nobil colhidian Argus le-a vorbit despre puterile vrăjite ale Medeei şi i-a povăţuit să-i ceară ajutorul împotriva regelui Aeetes. El s-a oferit să-l conducă pe Iason într-un loc unde era sigur că o va găsi pe Medeea, căci ştia că prinţesa se află la templul închinat lui Hecate, zeiţa Infernului.

Iason a acceptat şi împreună cu Argus a pornit spre locul sfânt, însoţiţi de Mopsus, prorocul. Când s-au apropiat de dumbravă, Mopsus l-a tras înapoi pe Argus, ştiind că, dacă se dorea ca întâlnirea să dea roade, Iason şi

Medeea trebuiau lăsaţi singuri. Când Medeea l-a văzut pe Iason venind prin pădure spre ea, povesteşte Apollonius, „inima ei s-a oprit, i s-a pus o ceaţă pe ochi şi o caldă îmbujorare i-a cuprins obrajii. N-a mai fost în stare nici să păşească spre ei, nici să se retragă: picioarele i-au rămas ţintuite locului”. Iason i-a vorbit cu blândeţe, implorând-o să nu-i fie teamă de el, căci venise să-i ceară supus ajutorul. Dacă o va lăsa inima să-l sprijine, numele îi va fi imortalizat pentru bunătatea ei. I-a reamintit despre Ariadna cea de viţă nobilă care l-a ajutat pe Tezeu să se descurce în labirint şi să afle locul unde era Minotaurul.

Ea a fost răsplătită de zei, care i-au format propriul ei inel de stele, Cununa Ariadnei, aşezată printre constelaţiile cereşti. În frumuseţea Medeei, spunea Iason, se oglindeau căldura şi gingăşia inimii ei.

„Omagiul pe care i l-a adus Iason, scria Apollonius, a înduioşat-o pe Medeea… într-un anumit moment amândoi, cu capul plecat, priveau în jos stingheri; după aceea şi-au zâmbit, privindu-se cu licăririle dragostei în ochi.” Medeea i-a dezvăluit atunci cum va putea să înjuge taurii ce scoteau flăcări pe nări, să are cu ei câmpul şi să înfrângă luptătorii înarmaţi ce vor răsări din brazde. I-a pregătit o pomadă vrăjită, făcută dintr-o plantă roşie ca sângele care creştea în Munţii Caucaz. Dacă Iason va oficia un ritual la miezul nopţii în onoarea zeiţei Heeate şi după aceasta îşi va unge trupul cu pomăda, va deveni pentru o zi invulnerabil. Va putea astfel să înjuge taurii, să are câmpul şi să semene dinţii şarpelui. Şi când oamenii înarmaţi vor răsări din brazde, el urma să arunce spre ei un bloc de piatră, ce ar produce învălmăşeală şi chiar o bătălie între ei, până când Iason s-ar avânta în luptă pentru a-i învinge pe cei ce mai erau în viaţă.

Cunoscând secretul cu ajutorul căruia putea să îndeplinească condiţiile puse de Aeetes şi tulburat de frumuseţea Medeei, Iason i-a cerut acesteia să-l însoţească atunci când *Argo* va pleca din Colhida pentru a se reîntoarce în Grecia. Împreună vor merge la Iolcos, unde va deveni soţia lui şi unde vor conduce ţara. Era cererea în căsătorie a Medeei ce avea să ducă, în cele din urmă, la faptele sângeroase care mai târzâu au fost legate de numele ei.

Una din primele întrebări pe care i le-am pus profesorului Otar Lordkipanidze a fost dacă există vreo mărturie arheologică ce ar atesta că un personaj ca regele Aeetes ar fi existat în Gruzia la sfârşitul epocii de bronz şi dacă arheologii au identificat capitala acestuia, cunoscută de greci sub numele de Aeae. Otar a răspuns că misteriosul oraş Aeae a fost căutat mult timp de arheologii şi istoricii gruzini, dar fără vreun rezultat clar. El

intenţiona ca în următoarele zile să mă ducă să vizitez mai multe locuri unde ar fi putut exista oraşul respectiv, deşi unii oameni de ştiinţă erau de părere că Aeae nu era numele real al unui anumit loc, ci un nume care se aplica întregului regat condus de regele Aeetes, al cărui titlu însemna „Conducător al ţinutului Aeae". Dar în ceea ce mă privea, eu aveam totuşi nevoie de un punct precis de pe malurile râului Rion, care să reprezinte sfârşitul propriei noastre călătorii pe urmele argonauţilor, aşa că l-am întrebat pe Otar cât de departe pe râu în amonte se află prima aşezare din epoca de bronz, identificată cu certitudine, care ar fi existat în secolul al XIII-lea î.e.n. El mi-a spus că aceasta era într-un loc numit Ialadidi sau Valea Mare, la 15 kilometri de delta de la gurile râului Rion. Am hotărât ca locul acela să-l considerăm capătul expediţiei noastre. Otar mi-a promis că a doua zi se va duce la Ialadidi cu maşina şi se va instala pe malul râului. *Argo* va vâsli în amonte, iar Otar va claxona când vom ajunge la locul care ne interesează.

Aşadar, după ceremonia din portul Poţi am pornit-o cu *Argo* pe braţul de nord al deltei râului Rion, unde acesta curge printre bancuri de nisip şi locuri fără adâncime, vărsându-se în Marea Neagră. Solul din delta râului Rion se întindea plat sub un cer cenuşiu. Vitele păşteau pe păşuni udate de apa sărată a mării, iar copiii care se jucau pe plajă veniseră să se bălăcească în apa mică, ultimele valuri ale hulei scăldându-le picioarele pentru a vedea cum intră Argro din mare în râu. Priveau uimiţi, intrigaţi de ciudata navă nou-venită, cu ochii ei pictaţi care încă mai priveau înainte, mergând spre est pe marele râu, pe care vechii greci îl folosiseră ca drum principal spre Colhida. Când mica galeră a ieşit din apa sărată, doar zece bătăi de vâslă ne-au trebuit ca să trecem de la mişcarea tremurătoare a valurilor la apa liniştită a râului. Şi astfel *Argo,* dintr-o creatură a mării timp de două luni şi jumătate, a devenit un animal de apă curgătoare, mai domolită şi mai reţinută.

Nisipul de pe ţărmul mării a făcut loc pământului de pe malul râului, la început de un galben-gri pal, iar după aceea din ce în ce mai închis, nămolos. Mănunchiuri de trestii şi tufişuri mici invadau golfurile din râu cu apă sălcie. Ele oferiseră un loc bun de ascunziş în care prima *Argo* a ancorat, echipajul neştiind cum urma să fie primit de regele Aeetes şi colhidieni. Dincolo de trestii creşteau pomi mici şi subţiri pe care vâslaşii gruzini le numeau *thelma* şi pe alocuri câte o salcie izolată îşi legăna frunzele în bătaia brizei dinspre mare. Şi vara şi iarna, după cum spuneau

gruzinii, acelaşi vânt, înspre uscat, întotdeauna din aceeaşi direcţie. În funcţie de anotimpuri, apa râului creştea şi descreştea; canalele din albia râului se modificau şi apoi reveneau la vechiul lor curs, iar insula din centrul deltei îşi împingea inevitabil marginea spre mare.

Pe malul râului Rion se aflau câteva căsuţe. Ele erau puţin mai arătoase decât bărcile de pescuit sau cabanele pentru vară. Fiecare avea câte un debarcader de lemn fixat pe suporţi şi două bărci legate de-a lungul acestuia. Cei ce le ocupau, după felul cum arătau, erau oameni veniţi în vacanţă, şi ne făceau voioşi cu mâna. Apoi *Argo* a făcut o cotitură şi ne-a apărut în faţă un pod de cale ferată vechi suspendat deasupra râului. Podul era tixit de lume. Sute şi sute de gruzini veniseră aici, ştiind că din punctul acela puteau s-o vadă pe *Argo* cel mai bine la trecerea ei prin dreptul lor. Când au zărit galera pentru prima dată, s-a auzit deodată un freamăt de entuziasm, un zumzet de voci omeneşti. Zgomotul şi modul în care se înghesuiau oamenii făceau ca podul să arate ca un roi de albine. Şi cu cât *Argo* se apropia tot mai mult, spectatorii se îndesau pe pod pentru a vedea mai bine până când, în cele din urmă, s-a auzit o trosniturii puternică, ameninţătoare, căci trotuarul pentru pietoni de-a lungul liniei de cale ferată începu să se frângă sub greutatea mulţimii. Din fericire, nimeni nu a fost rănit, iar oamenii s-au refugiat iute la loc sigur. Podul, pe care noi îl văzusem îndoit la mijloc din cauza numărului mare de spectatori, şi-a revenit aproape la forma lui normală. Pentru noi, spaţiul mai mare dintre nivelul apei şi pod a fost folositor. *Argo,* cu catargul său lăsat mai jos, l-a atins puţin. Nu erau mai mult de 5 cm între coada sa de scorpion şi oţelul ruginit al tablierului podului când echipajul a trecut galera, împingând cu braţele ridicate traversele metalice. Când *Argo* a reuşit să se strecoare în partea cealaltă, mulţimea a izucnit în aplauze.

Otar Lordkipanidze îmi explicase la Poţi pentru ce gruzinii erau atât de entuziasmaţi de Expediţia Iason. Legenda argonauţilor este adânc înrădăcinată în mândria şi conştiinţa gruzinilor. Povestea căutării lânii de aur este mult mai bine cunoscută în ţara lor decât în oricare altă parte a lumii. Ei află despre această legendă din copilărie, când le este prezentată sub forma unui basm. La şcoală constituie texte de bază. La universitate, legenda este studiată ca o sursă a istoriei Gruziei şi pentru cunoştinţe clasice. Gruzia se mândreşte cu o istorie neîntreruptă veche de cel puţin 5000 de ani, iar în această istorie vizita lui Iason şi a argonauţilor este o piatră de hotar. Ea constituie primul contact documentar cu vechile

Civilizaţii mediteraneene. Savanţii gruzini au realizat traduceri meticuloase ale *Argonauticii* din greaca veche în limba gruzină. Istorici de artă au publicat colecţii ale tuturor ilustraţiilor clasice şi mai recente, ale întâmplărilor din povestea lui Iason. Fete gruzine poartă şi azi numele de Medeea, iar nişte bine cunoscute ţigări gruzine se cheamă „Lâna de aur", având pe pachet desenată prima navă *Argo.* Iason, Medeea şi argonauţii sunt eroi în cultura populară a gruzinilor şi de aceea în momentul în care o nouă *Argo* a sosit pe râul Rion, gruzinii au îndrăgit-o. O ediţie specială populară a *Argonauticii* fusese tipărită şi difuzată pentru a coincide cu vizita noastră; s-a creat un nou sortiment de coniac gruzin căruia i s-a dat numele legendei, iar o mare peşteră subterană, descoperită recent de exploratori în munţii Caucaz, a primit numele de „Peştera argonauţilor".

În prima după-amiază a călătoriei noastre pe Rion am mers 7 kilometri în amonte şi am rămas peste noapte pe malul râului. *A* doua zi dimineaţă am pornit-o din nou, vâslind în sus pe Rion, care ducea în interiorul ţării ca o şosea largă şi complicată. Vremea era prea umedă pentru anotimpul acela, iar ploaia puternică ce se scurgea de pe pajişte se adăuga apei rezultate din topirea zăpezilor care cobora dinspre izvorul râului din Caucaz şi care mărea viteza curentului, astfel că vâslaşii au tras din greu ca să poată înainta. Dar cu zece maeştri ai sportului gruzini în barcă, *Argo* avea suficientă putere musculară să înfrunte curentul. Înaintam greu, hotărâţi să realizăm ultimii centimetri ai călătoriei în căutarea lânii de aur cu propriile noastre eforturi. Un om din echipaj stătea la prova, aruncând saula de sondă pentru că, deşi râul Rion era în perioada de apă crescută, se mai găseau pe ici pe colo bancuri de mâl şi porţiuni cu apă mică, presărându-şi canalele cu întreruperi ale cursului apei şi înfundături.

De-a lungul ambelor maluri se întindea o luncă plină de vegetaţie, iar fermierii gruzini coborâseră cu familiile lor la râu pentru a ne vedea cum luptam împotriva curentului. Copiii lor încercau să se ţină de noi, alergând desculţi de-a lungul malului prin noroiul negru lipicios şi oprindu-se la fiecare dâmb pentru a ne vedea mai bine. Chicoteala lor entuziastă părea un ciripit de vrăbii. Era o zi caldă şi umedă, cu cerul acoperit de nori, cu un aer atât de dens încât ni se părea că ne dăm sufletul vâslind printr-un nesfârşit peisaj de apă de râu cafenie, câmpii verzi şi un cer cenuşiu, fără viaţă. Nu existau sate, căci pajiştile erau atât de îmbibate de apă, încât casele erau plasate mai departe şi nu se puteau vedea. Când i-am depăşit pe copii, nu mai rămăseseră decât râul cel mare, câte un bâtlan ocazional, un stol de

raţe-sălbatice şi turme împrăştiate de vite şi bivoli de apă. Singurele zgomote care se auzeau erau cele ale vâslelor, vârtejurilor de apă care se scurgea pe cocă, respiraţia grea a vâslaşilor şi pleoscăitul incidental al unei porţiuni din malul argilos al râului care, săpată de curent, se rostogolea în şuvoiul de apă. De câteva ori *Argo* s-a izbit de malurile de noroi ascunse; ciocnirile acestea nu ne-au afectat — noroiul, amestecat cu nisipul de râu, era moale. Am vâslit invers, lăsând curentul să ne ajute, şi am liberat barca pentru ca să dibuim drumul înapoi în canal şi să continuăm să vâslim.

Cu fiecare kilometru, micile izbituri deveneau tot mai frecvente. Am ajuns ca la fiecare cinci minute să ne lovim de malurile noroioase. Efortul depus pentru a ieşi cu bine din această situaţie a măcinat energia membrilor echipajului. Pe la ora 11 mi-am dat seama că începuseră să obosească. Examinând suprafaţa râului pentru a vedea luciul apei şi vârtejurile care anunţau alte locuri cu apă mică, am început să mă întreb până unde am putea ajunge de fapt cu *Argo* înainte să ieşim în sfârşit din apă şi să punem capăt călătoriei pe râu. Am mai trecut de un meandru şi am observat că am intrat într-o zonă foarte importantă. Râul se desfăcea atât de larg, încât la mijlocul curentului se formase o insulă permanentă. Niciunul din canalele de pe ambele părţi ale insulei nu se arăta prea promiţător, astfel încât am cotit spre stânga, *Argo* făcându-şi cu greu drum. Când am ajuns la capătul micii insule, am pus cârma pe partea cealaltă, am dirijat nava spre dreapta, căutând din nou un canal central. Am simţit o uşoară smucire la vâsla de cârmă. În aceeaşi clipă *Argo* a tremurat cu un clipocit când întreaga lungime a chilei a trecut încet, peste coama unui banc de nisip ascuns în apă. Nesimţind nimic, echipajul a mai tras câteva vâsle. Alunecând peste cocă, curentul râului le-a înşelat simţurile, dându-le impresia ca *Argo* continua să înainteze. După aceea şi-au dat seama şi membrii echipajului că barca era într-adevăr urcată bine pe uscat. Obosiţi, s-au aplecat bucuros pe vâsle pentru a se odihni. Vroiam tocmai să anunţ că era momentul să facem o pauză pentru masă, când începu să sune încontinuu şi cu insistenţă un claxon de maşină. Era un sunet straniu în peisajul acela mocirlos şi pastoral. Privind în stânga, am văzut o maşină stropită de noroi traversând pajiştea în hurducături; claxonul său continua să sune infernal. În maşină era Otar Lordkipanidze, care ne semnala că am ajuns la prima aşezare din epoca de bronz de pe malurile râului Rion — Ialadidi. Era locul în care *Argo* a urcat pe uscat în mod definitiv.

Am schimbat ordinul pe care urma să-l dau.

— Aşezaţi vâslele! am strigat. Asta e! Aici ia sfârşit Expediţia Iason! Am reuşit!

A izbucnit hărmălaia. Vâslaşii au sărit de pe bănci. Se striga: „Gata cu vâslitul! Să bem! Unde-i vinul?” Pentru câteva clipe ne-am putut, calma pentru a scoate trei rachete roşii de semnalizare pe care le-am aruncat spre cer, una după alta, semn că a luat sfârşit călătoria noastră. Şi apoi a început în mod serios sărbătorirea evenimentului. Mi-am pus repede deoparte carnetul de însemnări, căci ştiam ce urma. Doi argonauţi voinici s-au îndreptat spre partea cealaltă a navei cu un scop precis, s-au vârât sub traversă, m-au luat pe sus şi m-au aruncat peste parapet în râu. Apa era destul de mică pentru ca să pot sta în picioare şi am rămas privind la un şir de sărituri, căderi sau aruncări în apă, până ce în barcă n-a mai rămas nimeni, întregul echipaj se bălăcea în şuvoiul de apă, ovaţionând până la răguşire. Mulţi dintre ei au părăsit galera, înhăţând sticle de vin gruzin şi trecându-le din mână în mână. Apoi ne-am târât uzi înapoi în barcă şi acolo, în mijlocul râului, s-a desfăşurat o petrecere pentru victorie care exprima marea noastră bucurie.

O şalupă cu motor ne-a prins din urmă, aducând mâncare pentru un picnic uriaş — pui, pâine, brânză, struguri, mere, prune, pepeni, peşte şi petrecerea s-a întins până la apuntament. Otar Lordkipanidze, Nugzar Pophadze şi Ilia Peradze, reprezentantul clubului nautic gruzin, care antrenase pe vâslaşii gruzini, au venit şi ei în barcă pentru a lua parte la victorie împreună cu vâslaşii uzi până la piele, dar fericiţi. Peter bucătarul s-a jurat că a pregătit ultima mâncare pentru argonauţi; de-acum încolo vom beneficia de generozitatea gruzină. Cei prezenţi priveau cu atenţie la unul din vâslaşii gruzini, care demonstra cum se bate cu palma fundul unei sticle de vin până când presiunea care se formează în interior aruncă în cele din urmă dopul fără a se recurge la tirbuşon. Dar asta nu era nimic. Demonstraţia cea mai grozavă a făcut-o un sportiv gruzin uriaş, care şi-a întins tare degetul mic de la mâna dreaptă, i-a plasat vârful pe dop şi cu o mişcare bine controlată l-a împins în sticlă. Suficient ca să simţi tu însuţi că-ţi zvâcneşte mâna.

Apoi au început toasturile. S-a toastat pentru fiecare membru al echipajului cu numele său, apoi pentru ţara fiecăruia dintre aceştia, ca şi pentru argonauţii care au ajutat-o pe *Argo* în călătoria ei, dar care nu au mai fost la bordul navei în etapa finală a expediţiei. Maniera gruzină de a toasta era foarte veselă, potrivită pentru ocazia aceea: ori de câte ori cuiva îi venea

în minte un bun pretext pentru un toast, cerea celorlalţi să facă linişte, ridica paharul şi închina pentru ceva sau cineva. Apoi începea să silabisească*” Gau… ma…*”, iar ceilalţi adăugau cu o voce puternică „*… Jous!”,* aruncând vinul pe gât. În gruzină, cuvintele respective însemnau „sănătate bună!”, şi ele urmau să devină la ordinea zilei în toată vizita noastră în Colhida. Au început apoi cântecele: primii au fost gruzinii, cu cântece populare, iar după aceea argonauţii cu corurile lor mult repetate în timpul vâslitului, căci le cântaseră din Grecia până la capătul Mării Negre. Ca un simbol al camaraderiei, nu era ceva mai frumos decât să-l priveşti pe Cormac O’Connor, fostul campion al întrecerilor de curragh-uri din vestul Irlandei, ţinându-l pe după umerii săi vânjoşi pe Vladimir Beraiia, fostul câştigător al cupei Spartachiadei URSS, amândoi cântând în cor un vechi cântec gruzin.

După trei ore, când petrecerea din mijlocul râului a luat sfârşit, IIia a anunţat că, potrivit planului, *Argo* urma să meargă în sus pe râu pentru o ceremonie oficială care se pregătise în oraşul Vani. Totul, spunea el, este organizat. Un remorcher era pe poziţie pentru a o ajuta pe *Argo;* clubul nautic controlase râul; membrii clubului desenaseră chiar şi o hartă a râului, care cuprindea canalele şi adâncimea apei. Otar şi celelalte personalităţi au plecat spre Vani, iar echipajul argonaut mixt gruzino-internaţional a sărit în apă, a ridicat-o pe *Argo* de pe bancul de nisip şi a legat-o de remorcher.

11 LÂNA DE AUR

Planul călătoriei pe râu, ireproşabil întocmit de gruzini, s-a desfăşurat anapoda. Când cei de la clubul nautic au controlat râul pentru a găsi cel mai bun fir de apă pentru *Argo,* nimeni n-a putut prevedea că mijlocul lunii iulie va aduce averse capricioase. Curentul râului Rion curgea mult mai repede decât se prevăzuse, iar nivelul râului creştea şi descreştea în limitele a 18 metri în 12 ore. Malurile nisipoase apăreau şi dispăreau; curentul principal al râului trecea când într-o parte, când în cealaltă a insulei centrale; o mulţime de lucruri aruncate peste bord pluteau pe apă prin meandre, ameninţând elicele remorcherului sau se prindeau de cablul acestuia.

La început am fost remorcaţi de o barcă cu motor, dar nu peste mult timp a devenit clar că motoarele sale nu erau destul de puternice pentru a înfrunta curentul. Cineva a plecat în grabă după ajutor. Curând după aceea a apărut un alt remorcher, mai mare şi mai puternic. El a dus-o pe *Argo* încă vreo câţiva kilometri împotriva curentului înainte să eşueze, cu elicele-pline de mâl şi emanând un miros de motoare supraîncălzite de zvârcolirile sale în încercarea de a ieşi din apa mică. Am scos cablul de remorcă şi un roi de

mici schifuri cu motoare exterioare au venit în grabă să preia remorcarea. Operaţiunile au fost conduse cu o extraordinară vigoare de Ilia Peradze. A dat furios din mâini şi a strigat, dând instrucţiuni urgente micii escadre de bărci cu motor care au întins cablul de remorcă spre noi. Şi cum luptau împotriva curentului, cu motoarele mergând în plin, semănau cu o flotă de vedete torpiloare. Marele remorcher a mai reapărut pentru câtva timp, ne-a mai ajutat puţin, pentru ca apoi, în sfârşit, să dispară pe apă cu un huruit puternic. A fost văzut pentru ultima oară dispărând după o curbă, împotmolit, cu echipajul său resemnat introducând în râu prin jurul cocii o sondă de adâncime cu dungi roşii şi albe, încercând să găsească apă ceva mai adâncă pentru a scoate nava din mâl.

Dar gruzinii nu s-au dat bătuţi. Erau absolut hotărâţi ca, într-un fel sau altul, s-o ducă pe *Argo* la Vani. Nimic nu putea să-i oprească, nici chiar momentele cele mai capricioase ale râului Rion. Astfel, ceea ce începuse ca un simplu epilog al călătoriei principale a devenit un adevărat obiectiv secundar şi una din cele mai plăcute episoade ale întregului proiect. Entuziasmul gazdelor noastre cu alură atletică nu putea fi înfrânat. Când barca ce conducea flota noastră de schituri a eşuat şi ea, timonierul a aruncat cablul de remorcă, iar următoarea barcă s-a îndepărtat brusc, încercând să găsească un canal mai bun. Uneori, în faţa noastră se aflau trei sau patru bărci, împrăştiate pe toată lăţimea râului căutând un loc prin care am putea trece.

Argo nu avea nevoie decât de o adâncime de 70-90 cm pentru a putea pluti, şi totuşi ea eşua foarte des. În acele momente, toţi săreau din barcă şi, în râu cu apa până la brâu, împingeau, se opinteau şi trăgeau, ridicând-o cu toată puterea pentru a o duce din nou la apă mai adâncă. Chiar şi atunci când schifurile ieşeau din apa adâncă şi micile lor motoare nu mai puteau funcţiona, toţi argonauţii se aruncau în râu trăgând galera cu forţa braţelor, apa spumegând pe piepturilor lor. Ne-am dat seama că am ajuns din nou în canalul principal în momentul în care cablurile de remorcare din faţă au dispărut sub apă. Totul s-a executat cu atâta entuziasm şi atâta agitaţie, încât era imposibil să nu te impresioneze spiritul în care s-a desfăşurat întreaga operaţiune. Era foarte clar că gruzinii noştri voinici doreau să simtă că au ajutat cu adevărat ca expediţia să-şi aimgă scopul, iar modul în care o trăgeau pe *Argo* prin râu în amonte cu toată forţa nu era decât o splendidă demonstraţie a acestui lucru. Nici chiar ploaia torenţială din noaptea aceea, cea mai umedă noapte din toată călătoria, nu a reuşit să le stângă

entuziasmul. Niciunul nu a dormit e elipă. *Argo* stătea ancorată în întuneric la un mal noroios, undeva în mijlocul Gruziei de vest, pe o ploaie torenţială cu fulgere care spintecau bezna nopţii. Pierdusem contactul cu bărcile de remorcă; pe ţărm, nimeni nu ştia unde ne mai aflăm — condiţiile erau îngrozitoare ca să ne caute — şi nu exista drum de edec pentru cei ce ne-ar fi căutat. În schimb, rămaşi fără mâncare, doar cu câteva sticle de vin gruzin cu care să ne consolăm, întregul echipaj s-a adăpostit sub nişte foi subţiri de plastic, cântând cât putea de tare toate cântecele pe care le ştia.

A doua zi, vremea n-a fost mai clementă, şi pentru că Argo înainta din ce în ce mai încet împotriva curentului, Otar Lordkipanidze a trimis după mine. Mi s-a spus în mod ferm că gruzinii se vor ocupa de *Argo* şi o vor duce la Vani. Între timp, Otar vroia să-mi arate zona arheologică de acolo. Aceasta mă va ajuta să înţeleg în ce au constat legăturile Gruziei cu Grecia antică şi îmi va da unele indicii asupra cauzelor care au făcut ca legenda lânii de aur să supravieţuiască.

Un asemenea indiciu îl găseşti adesea undeva pe pământ. După ploi abundente, pe dealurile de deasupra oraşului Vani apar uneori la suprafaţă, spălate de apă, obiecte din aur. Chiar în ziua în care *Argo* intra pe râul Rion, unul din asistenţii principali ai lui Otar a găsit în noroi un ornament de aur dintr-un colier. De-a lungul anilor, locuitorii din regiunea aceea descoperiseră elegante diademe de aur, coliere splendid executate din mii de mărgeluţe, cercei şi pandantive de aur, bijuterii din aur de toate felurile. Toate aceste obiecte datează din perioada Greciei antice, când aici se dezvoltase un oraş grecesc, dar, deşi aceasta se întâmpla multe secole după Iason, ceea ce era important era că aurul era din Colhida. El se scotea din Gruzia şi, aşa cum sublinia Otar, Colhida era atât de cunoscută în antichitate pentru producţia sa de aur, încât atunci când vorbeau de ea scriitorii greci foloseau epitetul „cea bogată în aur‖, epitet pe care îl împărţea cu Micene. În felul acesta vechile obiecte de aur din Vani şi din alte oraşe din Colhida au menţinut trează legenda unei comori de aur la capătul Mării Negre, iar locul unde se extrăgea aurul continuă să fie identificat cu Gruzia.

Un alt indiciu pentru cercetările mele a fost o talpă de secure din bronz pentru ceremonii, pe care echipa lui Otar o dezgropase cu trei săptămâni în urmă. Era o piesă superbă, aceeaşi formă specială de bardă care a rămas neschimbată în partea de vest a Gruziei din epoca de piatră până în secolul nostru: din cât îşi aduceau aminte oamenii, aceeaşi formă de bardă era încă folosită de ţăranii din Gruzia pentru a curăţa hăţişurile. Talpa securii

ceremoniale pe care oamenii lui Otar au găsit-o data din secolul al VIII-lea î.e.n.; pe dosul său apărea un războinic călare cu o lance şi un coif sau o pălărie în formă de con. Era un comandant de oşti din Colhida, cea mai veche reprezentare cunoscută a unui şef de trib colhidian care a stăpânit în valea râului Phasis în perioada în care Iason şi oamenii săi au debarcat acolo. Acest conducător călare era imaginea cea mai semnificativă din care arheologii au reuşit să-şi dea seama cum ar fi putut să arate regele Aeetes şi urmaşii săi.

Săpăturile făcute de-a lungul văii râului Rion au relevat natura societăţii colhidiene de la sfârşitul epocii de bronz. Colhidienii erau agricultori care au durat aşezări îngrădite şi îşi îngropau regii înconjuraţi de unelte agricole, lucru neobişnuit, aproape unic în vechile culturi. Otar sugera că povestea aratului cu tauri, fapta cerută lui Iason de Aeetes, regele Colhidei, poate avea legătură cu acest respect faţă de agricultură. Este posibil ca povestea cu semănatul dinţilor şarpelui să fi fost copiată de Apollonius după faimoasa poveste a lui Cadmus, care trebuia să săvârşească aceleaşi munci grele şi care i-a înfrânt pe războinicii ce au răsărit din brazde cu acelaşi vicleşug al aruncării uriaşului bolovan de piatră. Dar faptul că Aeetes vroia ca Iason să ia parte la o întrecere cu caracter agricol, la care regele susţinea că este expert, poate avea de asemenea legătură cu importanţa regilor Colhidei şi în calitatea lor de conducători agricoli.

L-am întrebat pe Otar cum rămâne cu lâna de aur. Admiţând că Colhida era „cea bogată în aur‖, iar regii ei erau legaţi de cereale şi agricultură, de ce legenda argonauţilor pune accent pe natura sacră a lânii berbecului? Otar mi-a arătat figura unui berbec făcut din lut, care fusese descoperit la Vani şi era în mod clar un obiect de cult şi m-a asigurat că în următoarele câteva zile îmi va arăta zeci şi zeci, de berbeci sfinţi şi mă va lăsa pe mine să decid asupra a ceea ce semnificau aceştia.

În ziua următoare *Argo* îşi încheia călătoria. Lentă pe râu1 şi am fost invitaţi să luăm parte la o gală argonautică pe care locuitorii din Vani o pregătiseră în cinstea noastră. Pe un mal al râului Rion, într-un parc public montaseră o scenă. În a doua parte a după-amiezii soarele a spart norii, învăluind parcul într-o lumină de seară plăcută, aurie, cu pomii, şi tufişurile de un, verde proaspăt, după ce au fost spălate de ploaia care durase aproape o zi întreagă. Parcul era înţesat cu gruzini îmbrăcaţi în haine de sărbătoare şi, întreaga piaţă degaja atmosfera unei festivităţi specifice oraşelor mici. Zâmbind, Otar m-a prezentat însoţitorului meu din seara aceea. Era

„prinţesa Medeea‖ — o actriţă uimitor de frumoasă, aleasă cu grijă pentru combinaţia dintre pielea ei albă şi părul negru ca abanosul, acum aranjat în bucle şi prins la spate, după moda veche, cu un fileu. Era îmbrăcată într-un costum grecesc de un alb pur, cu sandale uşoare în picioare şi ducea un buchet de trandafiri roşii. Râdea ştrengăreşte, în timp ce două ajutoare ale sale, şi ele fete frumoase, îmbrăcate în costume tradiţionale — rochii lungi cu croială medievală — încercau să pară sobre, aşa cum cerea momentul.

Toţi argonauţii au fost rugaţi să se aşeze primul rând în faţa scenei, iar cetăţenii oraşului Vani s-au îngrămădit în spatele nosteu. Apoi s-a desfăşurat spectacolul muzical. Evident, a început cu încă un discurs oficial de bun venit, ţinut de un bărbat în vârstă îmbrăcat în costum naţional. Au urmat apoi corurile, formate din populaţia locală, care au cântat perfect. Un flautist a interpretat ca un virtuoz, gruzine în veşminte medievale au executat frumoase melodii la instrumente asemănătoare harpei, iar într-un anumit punct întreaga suprafaţă a scenei de lemn s-a umplut până la refuz cu 40-50 de băieţi dansatori, de vreo 7-8 ani, care, producându-se în cadrul numărului lor, săreau şi băteau din picioare cu vioiciune şi foarte corect. Apoi au venit alţi cântăreţi şi instrumentişti. A fost şi un număr emoţionant, când unui dansator, un bătrân viguros de 75 de ani, i s-a alăturat un băiat de 6 ani care repeta, ca un ecou, paşii bătrânului, un admirabil simbol al modului în care tradiţiile gruzine sunt transmise noilor generaţii. În sfârşit, o echipă de dansatori din capitală, de la Tbilisi, singurii interpreţi profesionişti din întregul spectacol — care de altfel s-a desfăşurat impecabil — a interpretat un dans al săbiilor, cu lamele lor izbindu-se una de alta şi cu scânteile sărind din ele în lumina amurgului. Am rămas cu impresia unei nestrămutate şi înflăcărate mândrii a gruzinilor pentru propriile tradiţii, şi a efortului care s-a depus pentru a ni se face o bună primire. Spectacolul trebuie să fi durat două-trei ore şi a cuprins 12-14 numere diferite, cu o pauză între ele de numai 20 de secunde. A fost o manifestare uluitoare, de mare precizie, care ne-a ţinut fără răsuflare.

A doua zi, noii argonauţi, gazdele noastre gruzine şi echipa de vâslaşi am pornit-o cu toţii să vizităm izvorul aurului colhidian. Ne-am deplasat la început de-a lungul văii râului Rion, apoi spre nord pe colinele care se rostogoleau la poalele munţilor. Valea aceea putea să fi fost o parte din Burgundia. Avea aceeaşi atmosferă de rodnicie a pomilor fructiferi şi agricultură seculară. Erau aceleaşi recolte de cereale, hectare întregi de viţă de vie, lanuri de porumb, livezi de pruni, meri şi peri. Erau şi plopi înalţi

care străjuiau multe, din drumurile de ţară. Casele aveau o formă cu totul deosebită, construcţii joase, adesea din lemn, probabil cu acoperiş din tablă ondulată, clădite pe piloni scurţi care ieşeau din pământul umed şi gras. La fiecare pas se vedeau prosperitatea solidă a agriculturii, bunăstarea şi belşugul. Legumele creşteau din abundenţă în grădinile frumos amenajate din faţa casei. Gâştele și puii de găină se întreceau la ciugulit cu curcanii. Porci hoinăreau pe marginea drumului în fruntea unor mici turme lacome de purcei tărcaţi. Chiar şi câinii păreau a fi lustruiţi. O ploaie abundentă cădea pe solul acela bun, negru, iar când am trecut pe podul ce traversa şoseaua, râul plin de mâl părea destul de fertil pentru a cultiva pe el grâul.

Belşugul de aici se putea vedea din plin pe masă. Gazdele noastre erau hotărâte să nu-şi lase oaspeţii să moară de foame şi la cea mai mică oprire ne desfăceau nişte cutii special pregătite pentru călătorie cu friptură de pui, pâine şi fructe proaspete. Mesele de la ore fixe nu puteau fi descrise decât ca nişte banchete. Când intrai în locul în care se servea masa, fie că era într-o casă particulară ori într-o clădire publică, modul în care se prezenta masa te speria. Erau instalate mese lungi, la care, numai pe o parte se puteau aşeza nu mai puţin de 30 de oameni, acoperite cu feţe de masă, pline cu veselă, pahare şi tacâmuri, şi o mare varietate şi cantitate de mâncăruri pe care gazdele au putut să le născocească. Abundenţa gastronomică te ameţea. În selecţia de mâncăruri se puteau identifica purcei de lapte la tavă, sturioni, icre negre, pui preparat în mai multe feluri, friptură de porc, peşte alb, Chebab, friptură de miel, pateuri de carne, roşii, brânză de vacii, prăjituri, pâine din grâu, mămăligă, brânză de oi, caşcaval şi brânză afumată. Toate acestea au fost udate cu vin gruzin roşu sau alb, cu rachiu, cu colas, o băutură slabă ciudată, având la bază ceaiul, apă minerală din regiune sau vodcă, simplă sau cu aromă de lămâie. Era ca un banchet medieval. În timp ce mâncam, au mai fost aduse cu mândrie şi puse în faţa oaspeţilor atâtea farfurii, până când n-a mai fost loc pentru ele şi au fost aşezate grămadă, deasupra altui teanc de veselă folosită.

În acea primă zi ne-am îndreptat spre ţara svanilor, muntenii din Gruzia. Ei trăiesc îndeosebi în lanţul munţilor Caucazul Mare, deşi înainte pământul lor se întindea în jos până în văile de la poalele munţilor. În timp ce urcam, am văzut primii svani, pe care îi recunoşti imediat după bonetele lor gri de pâslă. Lucrau la întreţinerea drumului, pentru că şoseaua care ducea în munte era în curs de reparaţie şi se pietruia în mod corespunzător. Pentru un inginer de drumuri terenul acela era un coşmar. Versantele munţilor Caucaz

se ridicau ca nişte pereţi uriaşi, despicaţi de defilee şi sprijiniţi de prăpăstii înspăimântător de abrupte. Drumul se răsucea înainte şi înapoi, încercând să străpungă masivul, mergând pe o vale până când se poticnea, apoi părăsind linia aceea de atac pentru a trece o creastă şi a mai urca vreo câţiva kilometri într-un defileu învecinat. Din când în când drumul ducea prin tunele noi neterminate, sau pe terase artificiale crestate în stâncă.

Priveliştea era superbă. Păduri de pini de munte acopereau povârnişurile, iar jos, în vale, era râul, zăgăzuit într-un lac lung şi sinuos, a cărui suprafaţă era acoperită cu mii şi mii de buşteni plutitori, ce aşteptau să fie căraţi şi transformaţi în cherestea. De la înălţimea de la care îi vedeam, buştenii păreau nişte beţe de chibrit. La jumătatea acestui urcuş întortocheat ne-am oprit să ne odihnim, iar oamenii lui Nugzar de la televiziune puteau fi şi membri ai corului unui post de radio, căci au început brusc să cânte, folosind uriaşele creste de deal ca pe o cameră de rezonanţă pentru cântecele svane. Uneori trilurile lor semănau cu un iodler. Comparaţia cu Elveţia a devenit şi mai izbitoare când am ajuns pe platoul înalt. Casele mici din bârne, izolate, turmele de vite de culoare brună care păşteau iarbă presărată cu flori de câmp, priveliştea îndepărtată a crestelor acoperite cu zăpadă, bărbaţii şi femeile cosind fân pe pajiştile muntelui — toate acestea dădeau Caucazului un aspect ce amintea de Alpii elveţieni.

Întunericul s-a lăsat înainte ca noi să fi ajuns la destinaţie, Mestia, capitala ţinutului svanilor. Când am ieşit din ultima trecătoare, a apărut deodată în lumina farurilor un bărbat care s-a aşezat în calea noastră. Era un tânăr călare pe un ponei gri. Ţinea în mână un fel de totem, un par având în vârf o mască ce semăna cu un spirit — era greu, în umbrele care dansau, să determini ce era — şi o cârpă fluturândă legată de coada aceea de lemn. Căluţul s-a speriat, devenind neliniştit din cauza luminii orbitoare a farurilor. Maşina a oprit şi Nugzar mi-a spus să cobor. În spatele călăreţului era adunată de-a curmezişul drumului o falangă de oameni, cu alţi călăreţi toţi îmbrăcaţi în costumele specifice svanilor şi purtând steaguri. Unul din ei a ţinut o cuvântare, pentru ca apoi să mi se pună în mână un corn de bou umplut cu un fel de băutură amară. Am aflat că era bere de mei. Oamenii aceia erau o delegaţie a svanilor vârstnici care aşteptau să salute pe argonauţi. S-a auzit apoi un tropăit de copite şi au sărit scântei pe drumul pietruit când micuţa cavalcadă s-a învârtit în jurul nostru şi a pornit-o înainte la trap, constituindu-se în escorta noastră spre Mestia.

Svaneţia, ţara svanilor, este foarte importantă pentru înţelegerea legendei lânii de aur. Istoricii consideră cultura munteană a svanilor ca având o vechime de 4 000 de ani, poate chiar mai mult, şi în mod sigur ea datează din vremea în care, după cum se spune, argonauţii au ajuns în Colhida. Limba, obiceiurile, tradiţiile şi credinţele acestui popor de munteni ajung până în epoca eroică. Berbecul apare mereu ca un simbol popular, de obicei cu semnificaţii magice sau sacre. Într-un basm popular, de exemplu, se spune că undeva în Munţii Caucaz există o peşteră secretă în care un berbec de aur, legat cu un lanţ de aur, stă lângă o comoară ascunsă. Nimeni nu ştie cât de veche este această poveste, însă svanii au făcut embleme reprezentând un berbec încă din epoca de bronz; aceste embleme sunt în general considerate a fi o mărturie a unui fel de cult al berbecului, bazat probabil pe venerarea berbecului ca animal sfânt.

În satul Kala, în apropiere de Mestia, de exemplu, se află o mică figură din bronz reprezentând un berbec. A fost făcută cam în acelaşi timp când se spune că Iason ar fi venit în ţara lânii de aur. La capătul de jos are un soclu, astfel încât, cândva, în trecut, ar fi putut fi montată pe un stâlp. Acest berbec se păstrează şi azi cu grijă în biserica din Kala. De la Raia, într-o vale la est de Mestia, provine o şi mai veche emblemă din bronz reprezentând un berbec — coarne de berbec în spirală dublă —, descoperită într-un mormânt datând de la mijlocul celui de-al doilea mileniu î.e.n. În momentul în care am ajuns în Svaneţia, în oraşul Larilari, la 80 kilometri vest de Mestia, o echipă de arheologi condusă de Şota Tzartolami, tot gruzin, el însuşi un svan, făcea săpături cercetând morminte din secolele al V-lea şi al VI-lea î.e.n. El mi-a arătat o sumedenie de embleme cu berbecul sacru, făcute din bronz şi îngropate alături de cei morţi.

Tot atât de important era şi faptul că Svaneţia reprezenta cea mai bogată sursă de aur din Colhida. A doua zi dimineaţă urma să vedem cu ochii noştri cum se obţinea aurul, căci aceasta avea o legătură determinantă cu legenda lânii de aur. Ne aşteptau patru svani culegători de aur. Stăteau la apă mică în râul Enguri, care curge prin Mestia, urmând să-mi arate cum culeg şvanii aurul. Trei din ei îşi câştigaseră înainte existenţa culegând aur ca profesionişti; cel de-al patrulea îşi ajutase în tinereţe tatăl în aceeaşi meserie până la sfârşitul celui de-al doilea război mondial, când ultimul agent guvernamental căruia aceşti oameni îi vindeau aurul a fost retras.

Demonstraţia fusese organizată de Nugzar. Unealta principală a svanilor era pielea de oaie. În fiecare primăvară, când zăpada şi gheţarii din văile

înalte începeau să se topească, svanii urcau în văile acelea la pârâiaşele afluente ale râului Enguri. Fiecare om se ducea la locul său favorit, acolo unde ştia din proprie experienţă că apa provenită din topire aducea mici cantităţi de aur scoase din filoanele stâncilor. În aceste pârâiaşe svanii îşi puneau pielea de oaie cu lâna în sus. Pielea era întinsă şi fixatăpe nişte palete de lemn care erau cufundate în albia pârâului şi fixate în aşa fel încât şuvoiul de apă să curgă în trepte peste ele. Când apa trecea prin lâna, firicelele de aur, fiind mai grele decât nisipul şi mâlul, se prindeau în părul de oaie. Toţi svanii culegători de aur ştiau când să-şi controleze capcana în care era prins aurul, în funcţie de abundenţa de aur a pârâului şi de cantitatea de apă care se scurgea potrivit anotimpului. Când apreciau că a sosit momentul, culegătorii de aur scoteau pielea de oaie din pârâu, spălau nămolul care se depusese pe lâna şi căutau, prin ea particule de aur. Uneori, în zonele cele mai bogate, prima lâna, care se afla în partea cea mai de sus a albiei pârâului, era atât de impregnată cu praf de aur încât era de fapt ca o lâna de aur.

Strabo, geograful grec, bănuise adevărul încă din secolul al III-lea î.e.n.

„S-a spus că în ţara lor [Colhida] aurul era adus la vale de torenţii de munte şi că barbarii îl obţin cu ajutorul unor copăi perforate şi piei cu lână pe ele şi că aceasta constituia originea mitului lânii de aur… ‖.

După 2000 de ani, era surprinzător să mai găseşti oameni care să cunoască vechea tehnică şi care s-o mai practice şi în ziua de azi. Cu picioarele până la gleznă în apa rece ca gheaţa a râului Enguri, ei mi-au arătat uneltele meseriei lor: piei de oaie prinse în cuie de o bucată de scândură, o săpăligă pentru îndepărtat nămolul de pe lână, o răzuitoare pentru curăţatul acesteia şi o simplă copaie de lemn în care se spăla mâlul într-o ultimă încercare de a mai găsi firicele de aur. În după-amiaza aceea, în cadrul unei ceremonii mici dar emoţionante, venerabilul tată al unui erou svan, un alpinist care murise în timpul unei ascensiuni, mi-a dăruit o piele de oaie pentru culesul aurului şi un costum naţional al svanilor.

Mai rămânea o ultimă întrebare de pus, sau cel puţin aşa credeam eu. Există vreo mărturie că grecii, sau micenienii — ceea ce erau ei atunci — au ajuns într-adevăr în ţara lânii de aur încă din vremea lui Iason? În Gruzia nu s-a găsit niciun obiect de ceramică, nici a bijuterie sau vreo altă dovadă fizică a prezenţei miceniene, iar scepticii pot susţine că toate poveştile despre lâna de aur şi berbecul sacru au fost născocite multe secole mai târziu, când pe malurile râului Phasis s-au stabilit colonii greceşti; cu

excepţia unei dovezi de cea mai mare importanţă — mărturia lingvistică. Grecii foloseau cuvântul „Phasis‖ pentru a numi marele râu al Gruziei, iar pentru a cunoaşte numele acela trebuie să fi fost în contact cu Colhida cu mult înaintea sfârşitului primului mileniu î.e.n. Rismag Gordesiani, directorul Institutului de studii mediteraneene din Tbilisi, ne-a explicat semnificata acestui indiciu.

Până în ultima parte a celui de-al doilea mileniu i.e. N, locuitorii Colhidei vorbeau o limbă cunoscută sub numele de kartveliană. Numele râului în această limbă ar fi fost ‖Pati‖, şi este posibil ca grecii să fi preluat acest cuvânt când au denumit râul „Phasis‖, respectând regulile normale de schimbare a pronunţiei. Apoi, cu puţin timp înainte de anul 1000 î.e.n. Limba kartveliană din partea de vest a Gruziei a dispărut. Locuitorii din valea râului au început să vorbească o limbă derivată numită mengreliană, iar în această limbă râul se numea acum „Poţi‖ (nume care dăinuie şi azi ca orasul Poţi din deltă). Dar grecii menţin vechiul nume, Phasis, care a existat cu mult timp înainte de înfiinţarea coloniilor lor în Marea Neagră din timpurile antice. Ceea ce i-a trezit curiozitatea lui Rismag Gordesiani, deşi până acum nu a reuşit să-i găsească explicaţia, a fost faptul că vechiul cuvânt grec pentru o piele de oaie apărea ca având legătură cu cuvântul kartvelian pentru lână.

A existat oare, mă întrebam, un contact între Grecia şi Gruzia chiar mai vechi decât perioada expediţiei lui Iason? Cum se face că berbecul zburător a venit mai întâi în Grecia pentru a-l salva pe Phrixus când era ameninţat cu moartea? Cum au ştiut Iason şi argonauţii că trebuie să meargă în Colhida pentru a găsi lâna de aur? Acestea erau întrebări care nu interesau actuala noastră misiune. Deocamdată, Expediţia Iason a realizat tot ce şi-a propus. Am demonstrat că o asemenea călătorie într-o barcă de tipul celei de la sfârşitul epocii de bronz era fizic posibilă. Chiar cu numai 20 de vâsle, în loc de 50 de oameni, cât pretindea că avea la bord Iason, s-a putut vâsli împotriva curentului din Bosfor şi supravieţui rigorilor Mării Negre. Pe tot parcursul călătoriei, realitatea fizică a corespuns datelor cu caracter geografic din poveste şi am constatat că acestea s-au potrivit dincolo de limitele unei simple coincidenţe. Acum, în Gruzia, graţie sprijinului primit din partea arheologilor gruzini, am luat cunoştinţă de prezenţa unui foarte vechi cult al berbecului, a unei Colhide „bogate în aur‖ şi am văzut cu ochii noştri actuala sursă a unei lâni de aur. Credeam că n-a mai rămas nimic de aflat despre legenda căutării lânii de aur.

Mă înşelam. Încă o săptămână am fost antrenaţi de o tumultuoasă efuziune a ospitalităţii gruzine. Am coborât din munţi şi am fost duşi la Tbilisi. Ni s-au oferit băutură şi mâncare, am vizitat mănăstiri şi muzee — la Muzeul Naţional am văzut două frumoase brăţări cu cap de berbec din aur masiv pe care le descoperise Otar în zona sa de săpături la Vani — şi ne-am simţit extrem de bine. Tim Readman, care urma să se căsătorească la puţin timp după reîntoarcerea sa acasă în Anglia, a promis să poarte la nuntă un costum alb tradiţional gruzin (ceea ce a şi făcut). Începuse să fie dificil să mai găsim loc pentru cadourile care curgeau unul după altul: pumnale ornamentale, cupe şi coarne pentru băutură, sticlă şlefuită, trofee şi steaguri şi tot felul de alte daruri. Tovarăşii noştri, vâslaşii gruzini, i-au însoţit pe argonauţi pretutindeni şi încercam un singur regret, că în cele din urmă trebuia să ne pregătim să coborâm la ţărm şi să pornim înapoi prin Marea Neagră. Dar atunci, cu totul pe neaşteptate, am dat de ceea ce consideram că este ultima dovadă că legenda lui Iason trebuia să se bazeze pe fapte reale.

Chiar în ultima noastră zi în Gruzia, la 2 august, gazdele ne-au dus înapoi pe ţărmul Mării Negre spre Batumi, portul petrolier. Pe drum, Otar m-a întrebat dacă n-aş vrea să văd o ultimă regiune arheologică. Se afla în apropierea oraşului Kobuleti, unde *Argo* a petrecut prima noapte ancorată lângă coasta gruzină. Am ţinut foarte mult să văd şi acest loc pentru că aici, pe câmpia de lângă coastă, ar fi debarcat Iason şi argonauţii. Acesta ar fi — şi nu în altă parte — tipul de aşezare pe care el şi oamenii săi l-ar fi putut găsi când au ajuns pentru prima oară în ţara regelui Aeetes căutând lâna de aur.

Era tot o zi umedă şi împreună cu Otar ne-am urcat pe movila care se ridica din mlaştina de pe ţărm precum un scut bombat. Aceasta era zona, la Namceduri, în care arheologii hotărâseră să facă săpături. Numeroase asemenea movile fuseseră identificate în zonă, dar nu erau încă excavate. Când am ajuns în vârful acelui dâmb, am constatat că partea cealaltă fusese retezată, ca o tortă despicată în două. Am privit în jos la priveliştea caracteristică săpăturilor arheologice, locuri pline de noroi, de bălţoace şi ceea ce păreau în mod clar rămăşiţele unei clădiri vechi din lemn pe care excavatoarele le-au scos la lumină în mijlocul movilei.

David Kakutaişvili, arheologul ce răspundea de săpături, ne-a explicat că locul respectiv fusese o zonă sfântă. Aici fuseseră o îngrăditură exterioară de stâlpi de lemn, înaltă cam de 10 metri şi cu un diametru de 70 metri şi un

şanţ cu apă, iar în centru se aflase un fel de structură de lemn, foarte probabil un templu cu nouă încăperi mici. L-am întrebat dacă echipa sa a găsit în templu vreo mărturie a existenţei cultului berbecului. Până atunci văzusem atât de multe embleme şi reprezentări ale berbecilor sacri, încât am fost surprins când mi-a răspuns ‖nu‖. Am fost uimit. Atunci ce fel de cult se practica în templu, am întrebat, dacă nu cultul berbecului? La început răspunsul m-a decepţionat. Aici şi în regiunea imediat înconjurătoare, cultul din perioada de sfârşit a epocii de bronz era închinat taurului. Arheologii găsiseră în mai multe locuri ascunzători de totemuri cu tauri, tăbliţe din piatră sau argilă lungi cam de 30 cm, care se terminau în formă de furculiţă, bine cunoscuta reprezentare a coarnelor unui taur.

Apoi, mi-am amintit cu o oarecare întârziere ceva de care uitasem în ultimele câteva zile, tot văzând figuri de cult ale berbecului: chinurile impuse lui Iason în legătură cu taurii sacri. Pentru a ajunge la lâna de aur, el fusese obligat să îmblânzească taurii care trăiau la câmpie în apropierea pomului în care era agăţată lâna de aur. Iar eu eram în acel loc, stând, fără să mă fi aşteptat, la marginea unui templu consacrat cultului taurului sacru, un templu identificat exact în partea dreaptă a Colhidei şi datând de la sfârşitul epocii de bronz. Detaliile erau surprinzător de precise. Fusese oare ţinută lâna de aur într-un templu sau într-o dumbravă sacră a cultului taurului?

Dar mai era un element legat de legendă. Din primul moment în care a fost trimis în căutarea lânii de aur, Iason a fost prevenit că aceasta era păzită de un şarpe monstruos care nu dormea niciodată şi care patrula în jurul pomului sfânt în care era agăţată lâna de aur. Chiar după ce Iason a reuşit să îmblânzească taurii cu ajutorul Medeei, el mai trebuia să treacă şi de şarpele paznic. Şi aceasta, după cum spune legenda, a realizat-o tot cu sprijinul Medeei. În timpul nopţii, amândoi s-au dus în taină la locul sfânt, şi acolo Medeea a fermecat şarpele, ai cărui ochi s-au închis. Iason a smuls repede lâna de aur din pom şi cei doi iubiţi au fugit înapoi pe *Argo,* care a pornit imediat în cea mai mare viteză pentru a scăpa de răzbunătorii colhidieni, cărora li se furase totemul sfânt.

— Dar ce spuneţi despre şerpi? l-am întrebat pe arheolog la Kobuleti. Aţi găsit vreo referire la şerpi?

Spre mirarea, dar şi spre plăcerea mea, el mi-a răspuns:

— Oh, da, să vă arăt.

M-a dus într-o clădire din apropiere unde au fost depozitate obiectele găsite în vechiul templu şi în alte locuri din regiune. Arheologul a scos dintr-un raft un obiect tipic de cult în formă de corn de taur, o tăbliţă de argilă de vreo 38 cm lungime, având capătul în forma caracteristică de furculiţă. A mers cu degetul pe partea din faţă arătându-ne:

— Aici, vedeţi această crestătură în zigzag? Simbolizează un şarpe, un şarpe protector. Este din secolul VIII-lea sau al VII-lea î.e.n. Am mai găsit ţigle, bucăţi de foale şi totemuri reprezentând tauri, datate din timpuri şi mai vechi şi marcate cu semnul şarpelui. Noi credem că vechii colhidieni ţineau şerpi în interiorul templelor ca paznici. Obiceiul ca gruzinii să ţină în casele lor şerpi pentru a-i păzi a existat chiar până în vremuri mai recente.

În fine, totul începea să se clarifice. Aici, în mod cert, era ultima confirmare a poveştii lui Iason, era tipul de detaliu care nu putea fi inventat mai târziu de Apollonius sau de alţi autori care au scris despre lâna de aur. Mărturiile arheologice demonstrează că la sfârşitul epocii de bronz existau pe câmpia de coastă temple închinate cultului taurului. În aceste temple erau ţinuţi şerpi care păzeau obiectele de cult. Întreaga poveste a grelelor încercări la care a fost supus Iason şi a furtului lânii de aur poate fi explicată pe baza celor descoperite de arheologi.

Lâna de aur era o blăniţă din Munţii Caucaz, folosită în tehnica spălării aurului şi impregnată cu pulbere de aur. Este posibil să fi fost adusă la şes, pe drumurile comerciale de care ştim că existau, pentru că la munte s-au găsit produse ale olarilor de la câmpie, sau putea să ajungă aici ca tribut sau dar de cult, oferită de munteni celui mai puternic rege de pe coastă. Fireşte, lâna a fost aşezată în templul locuitorilor de pe ţărm, templul închinat venerării taurului, întărit cu un gard de lemn. Pentru a obţine lâna, Iason trebuia mai întâi să le întindă o cursă taurilor sacri şi, odată ajuns înăuntru, ar fi trebuit să treacă de şarpele paznic ce apăra templul.

Fiecare element al legendei corespundea descoperirilor arheologice. Ceea ce păruse un basm exagerat când am pornit în Expediţia Iason, şi-a găsit explicaţiile în Gruzia, la 1500 de mile de la punctul de plecare, la Iolcos. Întorşi în Grecia, pietrele tăcute de la Dimini — care, aşa după cum credeau arheologii, era probabil Aesonia, aşezarea, regală temporară a familiei lui Iason din afara oraşului Iolcos în vremurile de restrişte — păreau să confirme atât începutul, cât şi sfârşitul căutării din antichitate a lânii de aur. Aici, în Gruzia, locul sacru al cultului taurului apărat de şerpii săi, în ţara în care berbecul este considerat sfânt şi lâna sa era folosită pentru culegerea

aurului, am găsit noi mărturii elocvente pentru veridicitatea poveştii. Pentru, mine, momentul în care am ajuns pe movila aceea noroioasă a templului din apropierea oraşului Kobuleti a constituit sfârşitul căutării lânii de aur, aşa cum a fost probabil şi pentru Iason, cu aproape 33 de secole în urmă.

EPILOG

Ce li s-a întâmplat până la urmă lui Iason şi Medeei şi argonauţilor călători? Cum s-au reîntors acasă în Grecia, aducând cu ei lâna de aur şi povestea peripeţiilor lor? Aici vechea legendă devine foarte confuză. Există tot atâtea versiuni ale călătoriei de întoarcere câţi poeţi au scris despre ea.

Apollonius spune că argonauţii s-au reîntors pe mare, ancorând mai întâi pe coasta Anatoliei, unde, la gurile râului Halys, a părăsit vasul Dascylus, fiul regelui mariandinilor, pentru a se întoarce acasă. Apoi, având un vânt prielnic la pupa, *Argo* a tăiat drumul peste Marea Neagră spre gurile Dunării, intrând prin acestea, mergând pe fluviu până când, printr-un afluent al său, a ajuns în Marea Adriatică. Cunoştinţele de geografie ale lui Apollonius sunt confuze, pentru că nu există un asemenea afluent. Cu toate acestea, el afirmă că argonauţii au intrat în Marea Adriatică. Acolo le-au ieşit în cale fratele Medeei, prinţul Apsyrtus, şi flota Colhidei, care blocase gurile râului. Fiind în inferioritate numerică, argonauţii au propus un armistiţiu. Apsyrtus era de acord să le permită să-şi continue drumul cu condiţia ca soarta Medeei să fie adusă la cunoştinţa regelui din ţara aceea, care urma să decidă dacă ea va trebui să se reîntoarcă în Colhida sau să continue să meargă la Iolcos cu Iason. Acesta din urmă s-a învoit cu propunerea, dar Medeea s-a înfuriat reproşându-i că s-a comportat ca un laş: dacă ar fi iubit-o cu adevărat i-ar fi arătat aceasta, scăpând-o de Apsyrtus, şi astfel a reuşit să-l convingă să-i întindă o cursă acestuia. Medeea i-a trimis vorbă fratelui ei că a fost într-adevăr răpită de argonauţi şi forţată să-l urmeze pe Iason împotriva voinţei sale. Dacă Apsyrtus ar veni să se întâlnească cu ea în secret pe o insulă pustie, s-ar strecura pe nesimţite din *Argo,* luând cu ea lâna de aur. Apsyrtus a fost înşelat. El a venit pe insulă singur şi neînarmat, iar când Medeea i-a abătut într-un moment atenţia Iason, care aştepta într-un loc anume, s-a târât pe furiş, ucigându-l pe colhidian, al cărui sânge a pătat îmbrăcămintea surorii sale. Această faptă mârşavă, nerespectarea unui armistiţiu şi uciderea unui om neînarmat avea să atragă răzbunarea zeilor. De atunci căsătoria Medeei cu Iason a fost sortită nenorocirii.

Într-o altă versiune a legendei, se spune că Medeea l-a ademenit pe fratele ei să vină pe *Argo* în timp ce se mai găseau încă în Marea Neagră şi l-a omorât, ciopârţindu-i trupul. Apoi, în timp ce *Argo* îşi urma drumul, ea a aruncat în siajul bărcii bucată cu bucată din corpul lui, pentru a îngreuna urmărirea argonauţilor de către navele colhidienilor, care se opreau să culeagă din mare frânturile din trupul prinţului pentru a-l îngropa cum se cuvine pe ţărmul Mării Negre.

O a treia versiune a drumului pe care s-au reîntors afirmă că *Argo* a continuat să meargă pe râul Phasis până când galera a ajuns la Râul Lumii, despre care grecii dintr-o anumită epocă credeau că înconjoară pământul. Navigând spre sud şi vest, argonauţii au ajuns din nou în Marea Mediterană, ducând-o pe *Argo* peste deşertul Libiei. Acolo a murit Mopsus, profetul, muşcat de un şarpe.

De pe ţărmul Libiei, argonauţii au plecat spre nord, spre Creta, unde s-au văzut ameninţaţi de Talus, uriaşul din bronz care supraveghea coasta insulei şi arunca cu bucăţi de stâncă în străinii nedoriţi. El i-a împiedicat pe argonauţi să debarce, însă Medeea l-a deochiat şi, sub vrajă, acesta şi-a zgâriat punctul vulnerabil de la gleznă, prin care i s-a scurs tot lichidul din vene, şi uriaşul s-a prăbuşit, dându-şi sufletul. De acolo, argonauţii s-au îndreptat spre casă, spre Iolcos.

Mai există o versiune a drumului de întoarcere, care susţine că *Argo* a ieşit din Marea Neagră, mergând spre nord pe râul Don, navigând împrejurul Europei şi venind acasă fie prin coloanele lui Hercule, fie pe Rin şi Ron, fie chiar pe râul Po din nordul Italiei. Desigur, toate aceste rute erau de domeniul imaginaţiei. Niciuna nu poate fi realizată de o galeră. Ele oglindesc pur şi simplu noţiunile de geografie pe care autorii din timpul acela le aveau, care vroiau să impresioneze prin cunoştinţele lor şi să evite descrierea unui fapt neinteresant, cum ar fi fost reîntoarcerea argonauţilor pe acelaşi drum pe care au venit — prin Marea Neagră şi apoi prin Bosfor, având de această dată curenţii favorabili lor. Nici-o altă rută nu era posibilă.

Un autor roman, Apollodor, era sigur că aceasta era ruta corectă. El arăta că şi în timpul său marinarii aduceau jertfe pe promontoriul de pe partea asiatică a Bosforului, la capătul de nord al acestuia, pe care îl denumeau Capul Iason, pentru că aici s-a oprit Iason şi a mulţumit zeilor când a ieşit cu bine din Marea Neagră la încheierea expediţiei. O altă poveste legată de Bosfor vorbeşte despre faptul că atunci când *Argo* a ajuns în partea de sud a Bosforului, prinţesa Medeea şi-a aruncat pe ţărm cutia cu ierburile adunate

în Colhida, cu care îşi pregătea farmecele. De atunci locul acela a devenit un cunoscut centru pentru tratamente medicale.

Când în sfârşit, argonauţii au ajuns înapoi în golful Iolcos sosise momentul să ceară trenul pentru Iason, căci ei îşi împliniseră misiunea de a aduce Lâna de aur. Domnea tot regele Pelias, deşi era de-acum bătrân. Pentru că era absolut sigură că Pelias nu şi-ar fi onorat învoiala, iar Iolcos era un oraş prea puternic pentru ca mica oaste a argonauţilor să-l poată cuceri prin forţă, Medeea, aşa cum spune povestea, s-a strecurat în Iolcos travestită. Mergând la palat, le-a convins pe fetele regelui că ea le poate învăţa cum să-l întinerească pe Pelias. Le-a spus să-l omoare pe tatăl lor şi să-i fiarbă trupul într-un cazan cu un lichid preparat de ea. Fireşte, la început fetele lui Pelias n-au crezut spusele Medeei, dar ea le-a amăgit cu vrăjitoriile ei. A luat un berbec bătrân, i-a tăiat gâtul şi l-a aruncat în cazan, din care, prin prestidigitaţie, a scos un miel viu. Credulele fete au fost înşelate. Ele s-au dus în camera regelui, l-au omorât, aşa cum le-a cerut Medeea, şi i-au aruncat trupul ciopârţit în cazan. Când şi-au dat seama de monstruozitatea faptei lor, argonauţii intrau în oraş, iar poporul din Iolcos, fără a mai avea rege, s-a predat, acceptând ca Iason să preia tronul.

Aceasta este cea mai sângeroasă versiune a reîntoarcerii argonauţilor. O mai puţin violentă poveste spune simplu că Iason s-a reîntors cu oamenii săi — Crezuţi de mult morţi — iar Pelias i-a predat lui Iason, ai cărui tată şi mamă muriseră în lipsa lui, de bună voie tronul. Pentru un motiv neexplicat, Iason s-a hotărât să nu preia domnia, renunţând la tron şi retrocedându-l lui Pelias. Este posibil ca lui Iason să-i fi părut viaţa la Iolcos puţin plictisitoare după călătoria pe care a făcut-o pe alte meleaguri.

În orice caz, sentimentele faţă de Medeea se răciseră. Iason s-a decis să-şi ia o altă soţie, fiica regelui Corintului, iar Medeea după cum se spune, şi-a propus o îngrozitoare răzbunare. Ea a trimis o rochie otrăvită prinţesei din Corint ca dar de nuntă. Când fata a îmbrăcat rochia, aceasta a izbucnit în flăcări, tânăra femeie a ars de vie, chiar dacă s-a aruncat într-un izvor pentru a încerca să stângă flăcările ucigătoare. Aceasta înfiorătoare poveste este mult mai bine cunoscută în Grecia de azi decât peripeţiile mai vesele ale căutării lânii de aur, graţie faptului că ea a fost imortalizată de Euripide în piesa sa *Medeea.* Din această cauză, spre deosebire de gruzini, nicio fată din Grecia nu primeşte numele de Medeea. În îndepărtata Colhida, din contră, fiica regelui Aeetes este prezentată în poveştile din bătrâni ca o tânără şi frumoasă fată îndrăgostită atât de tare de străinul cel chipeş, încât şi-a

părăsit casa şi familia, urmându-l pe ţărmuri străine, pentru a trăi totuşi nefericită. Rezultă că fetele gruzine trebuie să se gândească de două ori atunci când s-ar pune problema să-şi părăsească ţara definitiv şi să plece cu vreun străin.

Iason şi Medeea nu au fost singurii care au încercat un sentiment de tristeţe la reîntoarcerea acasă. Cei mai mulţi argonauţi s-au întors la căminele lor fără niciun incident, dar câţiva şi-au găsit moartea în mod violent. Hercule n-a uitat şi n-a iertat niciodată pe Calais şi Zetes pentru faptul că i-au convins pe ceilalţi argonauţi să continue drumul, în loc să se întoarcă şi să încerce să-l găsească pe Hylas când a fost răpit de nimfa izvorului. Pentru a răzbuna această faptă, Hercule a dat de urma fiilor lui Boreas când aceştia s-au întors în Grecia şi i-a ucis pe insula Tenos, în timp ce reveneau de la jocurile funerare în memoria lui Pelias. Pe trupurile lor a pus nişte bolovani uriaşi, aşezându-i în aşa fel încât se legănau ori de câte ori tatăl lor, Vântul de Miazănoapte, sufla peste ei.

Linceu, cel ce vedea departe, şi Idas, lăudărosul, şi-au stricat prietenia cu cei doi gemeni, Castor şi Pollux, foştii lor tovarăşi de călătorie. Ei s-au certat, fie pentru două fete frumoase pe care ambele perechi vroiau să le ia în căsătorie, fie, mai probabil, la împărţirea prăzii după o incursiune de jaf făcută împreună. Oricare ar fi fost cauza, ei au devenit rivali de moarte. Gemenii i-au urmărit pe Idas şi Linceu, iar acesta din urmă, folosindu-se de extraordinara sa vedere, i-a descoperit pe gemeni de departe ascunşi într-o scorbură. Într-o luptă sângeroasă, Idas l-a străpuns cu lancea pe Castor ucigându-l, apoi Pollux a reuşit să-l răzbune pe fratele său geamăn răpunându-l pe Linceu, dar şi el ar fi fost doborât de puternicul Idas dacă Zeus nu l-ar fi lovit de moarte pe acesta cu un trăsnet. A mai rămas în viaţă numai Pollux. El nu s-a putut împăca cu gândul că va trebui să trăiască fără fratele său geamăn şi l-a implorat pe tatăl lor Zeus să-i lase să rămână împreună. Dorinţa lui a fost îndeplinită când Castor şi Pollux au fost aşezaţi printre stele în constelaţia identificată cu Gemenii.

Pentru Iason, lucrurile s-au desfăşurat ceva mai bine. S-a mutat în Corint, luând cu el pe nemuritoarea *Argo.* Marea navă a fost trasă pe ţărm, ca cele mai multe corăbii a căror viaţă se apropia de sfârşit, şi lăsată să putrezească, într-o zi, simţindu-se singur şi trist, Iason s-a dus să se aşeze în umbra navei sale *Argo.* Marele trup de lemn al corăbiei, putrezită de vreme, în cele din urmă s-a prăbuşit. Traversa a căzut şi l-a strivit, omorându-l.

Aproape toate evenimentele care au avut loc în afara călătoriei propriu-zise, perioada explorărilor şi a speranţelor, au rămas pozitive şi optimiste — povestirea întâmplărilor cu femeile din Lemnos, înfrângerea regelui Amycus, luptătorul cu pumnul, ajutorul dat orbului Phineas, curajoasa trecere printre stâncile Symplegade, salvarea nepoţilor regelui Aeetes din insula lui Ares şi însăşi recuperarea lânii de aur. Dar, când viaţa de mai târziu a eroilor a devenit o temă favorită a poeţilor şi dramaturgilor tragici greci, legenda a alunecat spre deprimare şi tristeţe, oglindind evenimentele din Grecia, unde modul de viaţă micenian avea să îndure invazia, războiul şi distrugerea.

Din fericire, o asemenea catastrofă nu s-a abătut asupra modernei *Argo* la — reîntoarcerea ei din Gruzia. După ce am reuşit în cele din urmă să o ducem pe *Argo* în sus pe râu la Vani, ea a fost amarată lângă parcul de concerte, astfel încât localnicii s-o poată vedea mai îndeaproape. În timpul aventurilor febrile din drumul pe care l-am parcurs în amonte, de-abia au putut fi evitate câteva accidente grave ale membrilor echipajului. Mi-era sincer teamă că vreunul dintre aceştia ar fi putut fi rănit grav dacă am fi făcut mult mai primejdioasa încercare de a o duce pe *Argo* înapoi în şuvoiul care mătura totul al râului Rion, atunci când ar fi sosit momentul să ne întoarcem în Marea Neagră. I-am transmis temerile mele lui Nugzar care mi-a spus că va vedea ce se poate face ca barca să fie dusă jos pe coastă, pentru a putea porni în drumul nostru de întoarcere spre Bosfor.

Dificultatea consta în faptul că transportul pe şosea era irealizabil. Podurile care traversau şoselele erau prea joase ca *Argo,* instalată într-un camion de transport rutier, să poată trece pe sub ele. Atunci Nugzar, cu calmul său obişnuit, propuse să o urcăm pe *Argo* într-un elicopter. Mi s-a lungit faţa. *Argo* avea o greutate de 8 tone şi aproape 17 metri lungime şi depăşea posibilităţile elicopterelor, cu excepţia celor foarte mari. Nu trebuia să mă tem însă — o echipă de piloţi de elicoptere a şi venit să verifice vasul, pentru a-şi da seama dacă va putea fi de vreun ajutor. În cele din urmă, au fost de acord că ridicarea ei de către un elicopter ar fi fost prea riscantă.

Apoi, cineva a sugerat ca *Argo* să fie încărcată într-un tren special. Încă o dată gruzinii n-au vrut să se dea bătuţi. Au venit ingineri şi au făcut măsurători, au fost consultaţi specialişti ai căilor ferate. Peter Wheeler s-a dus la o oţelărie unde, cu ajutorul inginerului şef, au imaginat un cadru metalic făcut din traverse de oţel. *Argo* era o încărcătură lungă, prea fragilă

ca să poată fi ridicată de o macara, căci o singură manevră greşită ar fi despicat-o în două. În ziua fixată, o macara mobilă s-a târât cu grijă peste barca înecată în apă. De cârligul său se legăna cadrul acela de oţel. Încet, el a fost coborât în râu până când s-a aşezat pe fundul albiei, vârfurile montanţilor de oţel ieşind deasupra apei ce se răsucea în vârtejuri. Toţi argonauţii, gruzinii şi vizitatorii au manevrat barca în josul apei cu frânghiile şi vâslele, până când *Argo* şi-a vârât botul între montanţi, fiind apoi legată în poziţia aceea.

Uşor, macaragiul a început să înfăşoare cablul şi *Argo* s-a ridicat din râul Phasis cu apa picurând de pe ea. Macaraua s-a înclinat periculos când roţile sale s-au scufundat în terenul mlăştinos, iar macaragiul a trebuit să o salte pe *Argo* pas cu pas deasupra pajiştei, până când a putut s-o aşeze pe camionul ce urma să o ducă la staţia de îmbarcare. În seara aceea un tren special, a transportat-o pe *Argo* prin Gruzia şi a doua zi pe la prânz ea plutea pe apa din portul Batumi, gata de pornire spre casă.

Planul meu era să navigam spre Turcia, iar acolo să închiriez o barcă pescărească, pentru a o remorca pe *Argo* pe cele 800 mile până la Istanbul, unde urma să rămână în timpul iernii. Nu se punea problema să vâslim şi să plutim cu vele tot drumul până acasă. Argonauţilor le expirase timpul liber, oamenii trebuiau să se întoarcă la treburile lor şi, ca să vorbim drept, cei mai mulţi dintre ei erau extenuaţi fizic de efortul depus în timpul expediţiei. Când i-am făcut cunoscut planul meu lui Iuri Senkevici, acesta a fost de acord.

— Dar înainte de a lua hotărârea, spuse el, lasă-mă să iau contact cu Departamentul marinei comerciale sovietice şi să văd dacă vă poate da vreun ajutor. Ministrul este plin de solicitudine. E posibil să poată dispune să primiţi un sprijin.

După două zile a sosit de la Moscova o telegramă. Vechiul nostru prieten *Tovarăşul* pleca într-o călătorie de instruire în Marea Mediterană. Secretariatul ministrului a aranjat ca vasul să fie deviat spre Batumi, unde urma să o remorcheze pe *Argo* până în Bosfor. Membrilor echipajului nu le-a venit să-şi creadă urechilor: un vas cu trei catarge să fie remorcherul nostru! Era un gest admirabil şi departe de orice vis al nostru.

Astfel, de la Batumi am parcurs în spatele navei şcoală *Tovarăşul* tot drumul până în Bosfor, traşi de frumoasa barchetină cu greement drept, fără să trebuiască să facem nimic altceva decât să virăm, urmărind ca *Argo* să se menţină pe direcţia remorcherului, plutind ca o jucărie de copil trasă de o

sfoară. În sfârşit, ne-au apărut la orizont gurile Bosforului. *Tovarăşul* trebuia să-şi continue drumul fără să se oprească, aşa că ne-am transferat lucrurile personale pe *Argo,* aşteptând ca odgonul de remorcă să fie dezlegat. Am mulţumit lui Oleg Vandenko, căpitanul vasului *Tovarăşul,* şi mica noastră barcă pneumatică m-a dus înapoi pe *Argo.* Malurile strâmtorii Bosfor s-au închis în jurul nostru şi *Tovarăşul* şi-a micşorat viteza pentru a ne permite să desfacem odgonul de remorcă. În timp ce corabia cu pânze sovietică a trecut înspre Bosfor, i-am salutat fluturând mâinile în semn de mulţumire şi ne-am îndreptat spre ţărmul european.

Sărmana *Argo* îşi arăta cicatricele căpătate în lunga sa călătorie. Ambele vâsle de cârmă se rupseseră a doua oară, o dată în peripeţiile din râul Rion, a doua oară în Marea Neagră. Încă vreo câteva vâsle s-au rupt şi ele; s-au rupt şi cuiele de la furca de vâslă; iar pânza de bumbac era atât de putrezită din cauza apei îmbibate în zilele umede din partea de est a Mării Negre, încât nu mai putea fi folosită decât la o briză slabă. Ca şi echipajul ei, *Argo* era mânjită de noroi şi istovită. Vâslind cu cuiele de la furca de vâslă improvizate, am plutit înclinat de-a curmezişul curentului spre ţărm. Am cercetat malul pentru a găsi un loc unde să ancorăm, iar eu am plecat în căutarea vămii şi a autorităţilor portului pentru a primi viza de intrare.

O singură persoană ştia că ne reîntoarcem: trimisesem o telegramă lui Irgun, vechiul meu prieten credincios de 23 de ani, anunţându-l că ne reîntoarcem. Am auzit claxonul unei maşini şi acolo, în mod miraculos, era Irgun însuşi, făcându-ne cu mâna de la capătul unui debarcader. Câteva clipe mai târziu ne ajuta să legăm odgoanele de ţărm.

— Totu-i aranjat, îmi spuse el. Am un prieten la vama de aici, care va îndeplini toate formalităţile în câteva minute. Eram din nou cu familia de turci prietenă.

Argonauţii au stat patru zile la Istanbul pentru a încheia toate problemele legate de expediţie. Am descărcat galera, am împachetat suvenirurile din această călătorie extraordinară şi am pregătit barca pentru iernat. Doream să fie îngrijită cât mai bine, pentru că drumurile ei pe mare nu s-au terminat.

După ce am clarificat lucrurile referitoare la povestea lui Iason şi a argonauţilor, intenţionam ca în primăvara următoare să-i pun pânza din nou navei noastre *Argo,* pentru a încerca de această dată să refac călătoria lui Ulise când s-a reîntors la Troia, călătorie povestită de Homer în *Odiseea.*

Primarul Istanbulului, Dalan Bedrettin, a declarat că *Argo* urma să fie musafira oraşului. Cu ospitalitatea nedezminţită a turcilor, el a aranjat ca

Argo să fie adusă la ţărm şi să fie adăpostită pentru iarnă pe malurile Bosforului într-un loc special amenajat pentru nave de cealaltă parte a Bebekului, în acelaşi loc unde am fost puşi la grea încercare vâslind împotriva curentului din strâmtoare. Acolo ne-am luat rămas bun de la *Argo,* care stătea cu botul ieşit afară de sub prelata de iarnă. Unul câte unul, argonauţii plecaseră mai demult sau erau în drum spre casele şi treburile lor, Peter, Moran şi John Egan urmau să-şi petreacă vreo câteva săptămâni vizitând Grecia, înainte de a se întoarce separat în Irlanda. Mark Richards şi Tim Readman s-au dus să scoată din barcă o imensă ladă de lemn plină cu suveniruri pentru a o pune la tren şi a fi transportată prin Bulgaria în Anglia, unde în câteva săptămâni Tim urma să se căsătorească. Cei doi doctori, Nick şi Adam, au plecat spre casă pentru a-şi găsi posturi de medici. Jonathan Cloke şi Peter Warren plecau cu avionul. Cormac spera să se înapoieze în Irlanda la traulerul său pentru pescuitul de la sfârşitul verii. Argonauţii se dispersau, dar Peter Warren a promis să organizeze o întâlnire de Anul Nou, pentru a fi din nou împreună şi a depăna amintiri.

În sfârşit, şi eu trebuia să plec. Am promis prietenilor mei turci că mă voi reîntoarce la iarnă pentru a verifica starea navei noastre *Argo.* Va putea oare Kaan, fiul lor, să ne ajute la o parte din Expediţia Ulise? ―Desigur‖, mi-au răspuns ei, iar Husnu, unul din turcii care au vâslit pe lângă coasta Mării Negre m-a întrebat de pe acum când vom porni din nou cu *Argo.* El şi mai mulţi argonauţi turci doreau să ne ajute când *Argo* se va relansa în proiectul Ulise.

Mi-am jurat ca anul viitor să încerc să o readuc pe *Argo* la Spetses pentru ca Vasilis, meşterul de nave, s-o mai poată vedea. Mi-am împachetat lucrurile, gata de plecare. Toată familia era pregătită să-şi ia rămas bun. Mi-am reamintit de ziua în care argonauţii plecau din oraşul Vani din Gruzia. Am văzut atunci lacrimi în ochii membrilor echipajului gruzin. Poate că anul viitor vor fi şi câţiva gruzini introduşi în echipajul lui *Argo.* În mod cert îi voi invita. M-am aşezat pe scaunul din spate al maşinii care urma să mă ducă la aeroportul din Istanbul. Când maşina a început să se îndepărteze de bordură am auzit un zgomot ce semăna cu un teribil împroşcat de apă. Tresărind, m-am uitat înapoi. În mijlocul străzii stătea femeia de serviciu a familiei. Tocmai aruncase în stradă, în spatele maşinii, o găleată cu apă. Era un vechi obicei turcesc care însemna că musafirul care pleca se va reîntoarce. În cazul meu ştiam că aşa va fi.

SFÂRŞIT

[1] Symplegade sau Clashing Rocks, în traducere „stâncile care se ciocnesc între ele”, care, în închipuirea grecilor, se aflau la intrarea în Marea Neagră (toate notele din acest volum aparţin traducătorului).

[2] Măsură de lungime — circa 45 cm.

[3] Lăţimea unui deget — măsură variind între 3/4 de incie şi 1 incie; 1 incie-2,54 cm.

[4] Piticul din basmul cu acelaşi nume, cules de Grimm din folclorul german.

[5] Pădure în Epir unde preoţii şi preotesele lui Zeus interpretau voinţa zeului după mişcarea frunzelor unui stejar sacru.

[6] A 60-a parte dintr-un grad.

[7] Avionul de pasageri Boeing 747 cu 350 de locuri.

[8] Elmo. Forma populară a Sf. Erasm. Marinarii invocă numele acestui sfânt în timpul furtunilor. Focul Sf. Elmo apare uneori sub forma unei jerbe de lumini la capetele vergilor a catargelor navelor şi se datorează electricităţii din atmosferă.

[9] Nume generic dat diferitelor specii de rechini mici.

[10] Scara Beaufort cuprinde 12 grade. Forţa 7 înseamnă „vânt puternic”, cu o viteză de 28-33 mile marine/oră, valuri mari de până la 4 metri.

Table of Contents

[1]
[2]
[3]
[4]
[5]
[6]
[7]
[8]
[9]
[10]